

พระราชพงษาวดาร
สมัยพระราชหัตถเลขา
ภาค ๒

๒

พระราชพงษาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา

๓๓ ก. ก. ๓๓

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์

กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

พิมพ์ขึ้นเป็นส่วนพระกศัตถทานมัย ในงานพระศพ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ (ชั้น ๓) กรมหลวงวรเสถียรสุดา

พระอรรคชายาเธอ พระองค์เจ้าอุบลรัตนนารีนาค

กรมขุนอรรควรราชกัญญา

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้าจันทราศรัทวาร

กรมขุนพิจิตรเจษฎ์จันทร์

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้าเยาวมาตย์นฤมิต

กรมขุนสรวรรคโตกยัตถกษณวงศ์

สารบา^นเรื่อง
แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๕ (ปราสาททอง)
จุดศักราช ๙๙๒-๑๐๐๒

เจ้าพระยากระตา โหมรับครองราชสมบัติ	หน้า ๑
ทำพระราชพิธีปราบดาภิเศก	" ๗
ปูนบำเหน็จข้าราชการ	" ๒๐
คงเดียงสมเด็จพระอาทิตย์วงษ์ไว้ ในวัง	" ๒๐
ตั้งพระศรีสุธรรมราชา	" ๓
ถวายที่ ^๑ บ้านพระพันปี ^๒ หุดวงสร้างวัดไชยวัฒนาราม	" ๓
ถ่ายแบบพระนครหุดวง (นครธม) เข้ามาสร้าง	" ๓
สถาปนาวัดพระศรีสรรเพชญ์	" ๓
สร้างปราสาทศรียศโสธร	" ๔
เปลี่ยนชื่อปราสาทศรียศโสธรเป็นจักรวรรดิไพชยนต์	" ๔
พระเจ้าตุกเชอพระนารายณ์ราชกุมารประสูติ	" ๔
สร้างปราสาทโสดรรยทิพอาสน์ที่เกาะบางนางอิน (บางปอิน)	" ๔
สร้างวัดชุมพตนิถายารามที่เกาะบางปอิน	" ๕
ไต่กันต์พระเจ้าตุกเชอพระองค์อินทร์ที่เกาะบ้านเดน (พระที่นั่งณเกาะบางปอิน)	" ๕
สถาปนาพระเจ้าตุกเชอพระองค์อินทร์เป็นเจ้าฟ้าไชย	" ๕

สร้างพระปรางค์มหาธาตุที่พัง	หน้า ๕
ประสูติพระเจ้าลูกเธอพระไตรภพนาทิตยวงศ์ พระองค์ของ พระอินทราชา	” ๕
กริ้วพระอาทิตย์วงศ์ให้ตัดยศไปอยู่นอกวัง	” ๕
สร้างพระราชนิเวศธารเกษมที่เขાพระพุทธรบาท	” ๖
ชุดสระทำศาลารายทางขึ้นไปพระพุทธรบาท	” ๖
เสด็จพระพุทธรบาท	” ๗
คนคนเขาคำราวีชาการทั้งห้า	” ๗
ย้ายสถานพระอิศวร พระนารายณ์ มาตั้งที่ชุกุน	” ๗
ขยายกำแพง (ด้านหน้า) พระราชวัง	” ๗
สร้างปราสาทพระวิหารส้มเค็ด*	” ๗
แก้กตบรูปตาเรือกิ่ง	” ๗
ฟ้าผ่าใกล้พระองค์พระนารายณ์ราชกุมารไม่เป็นอันตราย	” ๗
พระอาทิตย์วงศ์เป็นขบถ	” ๑๐
ตั้งพระราชพิธีตบศึกกราช	” ๑๐
เสด็จไปรยทานรอบพระนคร	” ๑๓
ทำสัตตศตคคมหาทาน	” ๑๓
บอกเรื่องตบศึกกราชไปยังกรุงอังวะ	” ๑๔
พระเจ้าอังวะแต่งราชทูตเข้ามาเยี่ยมพระศัพพะเจ้าทรงธรรม แต่มิราชดำذنบอกมาว่าจะใช้ศึกกราชตามเดิม	” ๑๔
ราชทูตพม่าไม่กินเตียงจึงให้ขับไปเสีย	” ๑๕

* ความซ้ำกับหน้า ๓๗

ประทับที่มุกุขพระที่นั่งไอลงกรรยที่พาศน์กับพระนารายณ์ ฟ้าผ่าไม่ต้องพระองค์	หน้า ๓๕
กำปั่นอธิมหมัดเอามาเทศเข้ามา	" ๓๖
พระโหราทนายว่าไฟจะไหม้พระราชวัง	" ๓๖
เสด็จหลบไฟไปอยู่วัดไชยวัฒนาราม	" ๓๖
ฟ้าผ่าไฟไหม้ปราสาทมังกตภาเศก	" ๓๗
สร้างปราสาทที่ไฟไหม้เปลี่ยนชื่อเป็นพระวิหารส้มแดง	" ๓๗
ประชวร แปรตงสถานที่ประทับพระที่นั่งเบญจรัตน	" ๓๘
มอบราชสมบัติแก่เจ้าฟ้าไชย	" ๓๘
พระเจ้าปราสาททองสวรรคต	" ๓๘

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๒

(เจ้าฟ้าไชย) ๙ เดือน

พระศรีสุธรรมราชากับพระนารายณ์เป็นขบถปลงพระชนม์ เจ้าฟ้าไชย	หน้า ๓๘
--	---------

แผ่นดินพระสรรเพชญ์ที่ ๗ (พระศรีสุธรรมราชา)

๒ เดือน ๒๐ วัน

ตั้งพระนารายณ์เป็นพระมหาอุปราช	หน้า ๓๘
พระศรีสุธรรมราชาแพะโตมพระน้องนางของพระนารายณ์	" ๓๘
พระน้องนางตอบหนีไปเฝ้าพระนารายณ์	" ๓๘
เกิดศึกในระหว่างพระนารายณ์กับพระศรีสุธรรมราชา	" ๓๘
พระนารายณ์ชนะจับพระศรีสุธรรมราชาปลงพระชนม์	" ๓๙

แผ่นดินส้มเต็ญพระรามาศิขิตีที่ ๓ (พระนารายณ์มหาราช)

จุลศักราช ๑๐๑๙-๑๐๔๔ (๑๐๕๐)

ทำพระราชพิธีปราบดาภิเศก	หน้า ๒๓
ถวายพระเพลิงพระบรมศพพระเจ้าปราสาททอง	" ๒๕
เสด็จประทับอยู่พระราชวังบวร ฯ	" ๒๖
พระไตรภูวนาทิตยวงษ์อยู่วังหลัง	" ๒๖
อ้างแดงแก่นุญพระไตรภูวนาทิตยวงษ์ให้ กินแห่งส้มเต็ญ พระนารายณ์	" ๒๖
เกิดกินแห่งกับพระไตรภูวนาทิตยวงษ์	" ๒๖
จับพระไตรภูวนาทิตยวงษ์แดพระองค์ทองดำเร็จโทษ ที่พระนครหลวง	" ๓๓
ชำระพรรคพวกพระไตรภูวนาทิตยวงษ์	" ๓๓
หุดอเทวรูปสำหรับการพระราชพิธี	" ๓๗
ทำพระราชพิธีเบญจพิธีที่ตำบลมะขามหย่อง	" ๓๗
หุดอพระเทวกรรม	" ๓๗
ทำพระราชพิธีมหาปราชัยจักรแด่พระอินทร์พรหมที่ทเดหญ้า	" ๓๗
ทำพระราชพิธีคชกรรม	" ๓๗
เสด็จประพาศถึงเมืองนครสวรรค์	" ๓๗
ได้ช้างเผือกพัง ชื่อพระอินทรไอยรา	" ๓๗
สร้างพระพุทธรูปพระบรมไตรโลกนาถ	" ๔๓
สร้างพระพุทธรูปพระบรมศรีภพนาถ	" ๔๓

สร้างพระพุทธรูปทองแดงเงิน	หน้า ๔๑
สร้างเทวรูปพระบรมกรรมไฉ้อารามพระศรีวิสุทธินารทที่ชุกุน	" ๔๓
สร้างพระเทวกรรม	" ๔๓
กรุงกัมพูชาเป็นจตุสดมภ์ด้วยนักจันทรวิภาตกับน้องชื่อนักประทุม	" ๔๓
แขกแม่นางกะเบาที่เป็นขุนนางเขมรหตายคนเข้ามาส่งวามิภักดิ์	" ๔๒
เจ้าเขมร ตั้งพระราชเขมร กับขุนนางเขมร อพยพเข้ามา ส่งวามิภักดิ์	" ๔๒
มรือดาถวายเป็นของ	" ๔๓
พระยาตุกธาดถวายเป็นของ	" ๔๓
นางพระยาอาแจถวายเป็นของ	" ๔๔
พระยาแสนหวดวงเจ้าเมืองเชียงใหม่ส่งวามิภักดิ์ ขอกองทัพ ไปช่วยป้องกันทัพฮ่อ	" ๔๔
ให้พระยาสีหราชเดโช พระยาท้ายน้ำ ยกไปช่วย เมืองเชียงใหม่	" ๔๕
เสด็จเมืองพิศณุโลก	" ๔๖
แสนสุรินทรไมตรีที่เชียงใหม่ให้นำทัพกรุงหตบหนี	" ๔๖
แต่งกองทัพ ๕ ทัพหนุนขึ้นไปตีเมืองนครจำปาสงแต่เมืองเกิน	" ๔๖
กองทัพไทยได้เมืองนครจำปาสง เมืองเกิน	" ๔๗
กองทัพไทยได้เมืองคัง เมืองตอง	" ๔๗
เสด็จจากพิศณุโลกมาประทับเมืองสุโขทัย	" ๔๘
แต่งกองทัพไปตีตระว่าเมืองรามดี	" ๔๘ ✓
ได้เมืองรามดี	" ๔๘ ✓

เสด็จกลับพระนคร	หน้า ๔๘
กองทัพไทยไปตีเมืองอินทศิรี	" ๔๘
เมืองอินทศิรีตั้งนามภักดี	" ๔๘
มอญเมืองเมาะคะมะเป็นขบถต่อพระเจ้าอังวะ	" ๕๓
มอญเมืองเมาะคะมะเข้ามาตั้งนามภักดี	" ๕๒
พม่าจะยกกองทัพเข้ามาตามครัวมอญ	" ๕๓
กองทัพไทยที่ตีเมืองนครตำปางยกขึ้นไปตีเมืองนครตำพูนไชย เมืองเชียงใหม่	" ๕๓
พระยาเชียงใหม่ พระยาดำพูน คิดอุบายหน่วงกองทัพไทย คอยพม่ามาช่วย	" ๕๔
กองทัพพม่ายกเข้ามาถึงปลายด่านเมืองกาญจนบุรี	" ๕๖
เจ้าพระยาโกษา (ขุนเหล็ก) ยกไปรบพม่า	" ๕๖
ให้หากองทัพที่ไปตีเชียงใหม่ให้กลับมาช่วยรบพม่าแขวงเมือง กาญจนบุรี	" ๕๗
กองทัพไทยตีพม่าแตกที่เมืองไตรโยค	" ๕๗
ให้หากองทัพกลับพระนคร	" ๕๘
ตั้งฝรั่งเป็นหัตถวงวิไชยเนนทร์	" ๕๘
ตั้งหัตถวงวิไชยเนนทร์เป็นพระ แด้วเป็นพระยา	" ๕๘
พระยาวิไชยเนนทร์กราบทูลตั้งรวเรวีญต์มบตีฝรั่งเคต	" ๕๘
แต่งนายปานเป็นราชทูตไปเมืองฝรั่งเคต	" ๖๐
นายปานราชทูตกลับถึงกรุง	" ๖๘

โปรดให้เจ้าพระยาโกษา (ขุนเหล็ก) ยกกองทัพ ไปตีเมืองอังวะ	หน้า ๖๘
โปรดให้กองทัพไทยขึ้นไปเกณฑ์คนเชียงใหม่ ตำพุนไชย นครตำปาง ไปสมทบทัพไทยตีเมืองอังวะ	” ๖๘
กองทัพไทยไปชุมนุมทัพที่เมืองจัตตอง	” ๗๐
กองทัพไทยตีเมืองเตียง เมืองย่างกุ้ง เมืองหงสาวดี	” ๗๐
กองทัพไทยไปถึงเมืองอังวะ	” ๗๐
พระเจ้าอังวะให้มังจาเดราชบุตรออกตั้งรับกองทัพไทย	” ๗๑
พม่าคิดกดจับพระยาดีหราเดโช	” ๗๑
พระสุรินทรภักดีแก้พระยาดีหราเดโชมาได้	” ๗๒
ได้ทรงทราบข่าวพม่าจับพระยาดีหราเดโช ให้พระพิมลธรรมจับยาม	” ๗๒
กองทัพไทยซัดเสียบึง	” ๗๔
เจ้าพระยาโกษาคิดอุบายถอยทัพ	” ๗๕
พม่าหลงกดเจ้าพระยาโกษา	” ๗๘
เจ้าพระยาโกษาถอยทัพ	” ๘๐
กองทัพเชียงใหม่หนีกลับไปเมือง	” ๘๐
เจ้าพระยาโกษาให้พระยากำแพงเพชรแดพระยารามเดโช คุมพลไปตามทัพเชียงใหม่	” ๘๑
เชียงใหม่เตรียมต่อสู้	” ๘๑
กองทัพไทยที่ไปตามเข้าตีเมืองเชียงใหม่ไม่ได้	” ๘๒
กองทัพไทยเลิกกดบังมาอยู่เมืองกำแพงเพชร	” ๘๓

ให้หาคองทัพกตบพระนคร	หน้า ๘๔
ได้ช้างเผือกเมืองนครสวรรค์ เจ้าพระยาบรมกเชนทรรณาทันต์	" ๘๕
เจ้าพระยาโกษา (ขุนเหล็ก) ถึงอัญญากรรม	" ๘๖
โปรดให้นายปานราชทูตเป็นเจ้าพระยาโกษาธิบดี	" ๘๗
โปรดให้เจ้าพระยาโกษา (ปาน) เป็นแม่ทัพไปตีเชียงใหม่	" ๘๗
เจ้าพระยาโกษา (ปาน) ตองอาญาสิทธิ์	" ๘๘
เจ้าพระยาโกษา (ปาน) ยกกองทัพไปตีเชียงใหม่	" ๘๙
กองทัพไทยได้เมืองนครดําปาง	" ๘๙
กองทัพไทยได้เมืองดําพูนไชย	" ๘๙
กองทัพไทยไปตีเมืองเชียงใหม่	" ๘๙
กองทัพไทยตั้งล้อมเมืองเชียงใหม่	" ๘๙
เสด็จยกกองทัพหลวงขึ้นไปตั้งอยู่เมืองดําพูน	" ๘๙
เดือนกองทัพหลวงเสด็จไปตั้งณเมืองเชียงใหม่	" ๘๙
เข้าตีได้เมืองเชียงใหม่	" ๘๙
เสด็จยกทัพหลวงกตบพระนคร	" ๘๙
พระราชทานนางธิดาเจ้าเมืองเชียงใหม่แก่พระเพทราชา	" ๘๙
เสด็จพิศณุโลก	" ๘๙
นางธิดาเจ้าเมืองเชียงใหม่ประสูติครุฑนายเดื่อที่ตำบล โพธิ์ประทับช้าง	" ๘๙
พระเพทราชาถวายนายเดื่อเป็นมหาดเล็ก	" ๙๐๐
ตั้งพระฉายกับนายเดื่อ	" ๙๐๐
ความทงของอาจของนายเดื่อ	" ๙๐๐

ทรงตั้งนายเดื่อเป็นหลวงสรศักดิ์	หน้า ๓๐๓
สร้างเมืองดงบุรีเป็นที่ประทับฤดูตั้ง	" ๓๐๓
พระราชโอรส พระราชธิดา ของสมเด็จพระนารายณ์	" ๓๐๓
พระราชภคินีของสมเด็จพระนารายณ์	" ๓๐๓
พระยาวิไชยเณทร์เดื่อนเป็นเจ้าพระยาที่สมุหนายก	" ๓๐๓
ให้พระยารามเดโชไปครองเมืองนครศรีธรรมราช	" ๓๐๓
พระยายมราชไปครองเมืองนครราชสีมา	" ๓๐๓
เจ้าพระยาวิไชยเณทร์ก่อตึกต่าง ๆ ที่เมืองดงบุรี	" ๓๐๓
เจ้าพระยาวิไชยเณทร์คิดจะเอาราชสมบัติ	" ๓๐๓
เจ้าพระยาวิไชยเณทร์ให้ ตักภิกษุสามเณรเป็นอันมาก	" ๓๐๓
หลวงสรศักดิ์ชกเจ้าพระยาวิไชยเณทร์	" ๓๐๔
เจ้าแม่วัดดุสิตทูลขอโทษหลวงสรศักดิ์	" ๓๐๕
เจ้าพระยาวิไชยเณทร์ขังบั้นพระพิรุณ	" ๓๐๗
สร้างบ่อนเมืองพิศณุโลก เมืองธนบุรี	" ๓๐๘
เสด็จพระพุทธบาททุกปี	" ๓๐๘
พระเพทราชาขมาพระที่นั่งมณเฑียร	" ๓๐๘
ข้างเฝือกเจ้าพระยาบรมกเชนทนต์ที่ทันตม	" ๓๑๓
สมเด็จพระนารายณ์ประชวรหนัก	" ๓๑๓
หลวงสรศักดิ์คิดเอาราชสมบัติ	" ๓๑๓
หลวงสรศักดิ์ชวนพระเพทราชาคิดเอาราชสมบัติ	" ๓๑๓
หลวงสรศักดิ์ชวนนางให้เข้าด้วย	" ๓๑๓
หลวงสรศักดิ์ยกพระเพทราชาให้เป็นผู้รับราชสมบัติ	" ๓๑๕

ฆ่าเจ้าพระยาวิไชยเณทร์	หน้า ๓๓๕
สมเด็จพระนารายณ์ทราบข่าวพระเพทราชากับหตวงสรค์กิด	
คิดจะเอาราชสมบัติ	” ๓๓๖
สมเด็จพระนารายณ์ให้บวชชาวที่ชาววังในพระที่นั่ง	” ๓๓๘
สมเด็จพระนารายณ์ทรงอุทิศที่พระมหาปราสาท	
เป็นวิสังคามตีมา	” ๓๓๘
หตวงสรค์กิดให้ฆ่าพระบิณฑ์	” ๓๓๘
สมเด็จพระนารายณ์สวรรคต	” ๓๔๐

แผ่นดินสมเด็จพระมหาบุรุษ (พระเพทราชา)
 จุลศักราช ๑๐๔๔-๑๐๕๗

ปลงพระชนม์เจ้าฟ้าอภัยทศ	หน้า ๓๔๐
พระเพทราชาเสวยราชย์	” ๓๔๓
ทำพระราชพิธีปราบดาภิเศกครั้งที่ ๑ ที่เมืองดงบุรี	” ๓๔๓
๒ ตั้งหตวงสรค์กิดเป็นกรมพระราชวังบวร ๆ	” ๓๔๓
เชิญพระบรมศพกลับกรุง	” ๓๔๔
ทำพระราชพิธีปราบดาภิเศกครั้งที่ ๒ ที่ในกรุง	” ๓๔๓
สมเด็จพระนคร	” ๓๔๓
เดียบพระนคร	” ๓๔๔
พระญาติวงศ์บ้านพลูหลวงเข้ามาเฝ้า	” ๓๔๔
๒ ตั้งพระมเหสีทั้ง ๓	” ๓๔๖
๒ ตั้งลูกเขย หาดานเขย	” ๓๔๖

ตั้งนายจบกชประสิทธิ์เป็นกรมพระราชวังหลัง	หน้า ๑๒๖
ตั้งนายกรินทร์ชประสิทธิ์เป็นเจ้าพระพิไชยสุรินทร์	„ ๑๒๖
ตั้งเจ้าราชินิกุล	„ ๑๒๖
ให้เจ้าพระยาสุรสงครามมียศเท่ากรมพระราชวังหลัง	„ ๑๒๖
เอาวังจันทร์เป็นพระราชวังบวร ฯ	„ ๑๒๗
เรื่องกรมหลวงโยธาทิพ กรมหลวงโยธาเทพ	„ ๑๒๗
ทำพระเมรุพระบรมศพ	„ ๑๒๗
ถวายพระเพลิงพระบรมศพ	„ ๑๒๘
ทำอุบายกำจัดกรมพระราชวังหลัง แต่เจ้าพระยาสุรสงคราม	„ ๑๒๘
ย้ายธรรมเนียมรปตอมตัวเป็นเจ้าฟ้าอภัยทศยกเข้ามาตั้งกรุง	„ ๑๓๐
จับย้ายธรรมเนียมได้	„ ๑๓๓
พระยายมราชตั้งขตั้งแขเมืองนครราชสีมา	„ ๑๓๔
พระยารามเดโชตั้งแขเมืองนครศรีธรรมราช	„ ๑๓๔
ให้พระยาสีหราชเดโชยกกองทัพไปตีเมืองนครราชสีมา	„ ๑๓๕
ทัพกรุงตีเมืองนครราชสีมาไม่ได้ ขอกองทัพเพิ่มเติม	„ ๑๓๖
ตั้งพระราชอาญาแม่ทัพนายกอง	„ ๑๓๖
เตรียมกองทัพยกไปตีนครราชสีมาอีก	„ ๑๓๗
ศึกคืนระเบิด	„ ๑๓๗
ทำวทรงกันดาลอยู่หนีไปอยู่เมืองนครราชสีมา	„ ๑๓๘
ทัพกรุงตีเมืองนครราชสีมา	„ ๑๓๘
พระยายมราชตั้งขหนีไปอยู่เมืองนครศรีธรรมราช	„ ๑๓๘

กรมหลวงโยธาเทพประสูติเจ้าฟ้าพระขวัญ	หน้า ๓๓๘
ถวายบ้านหลวงสร้างวัดบรมพุทธาราม	" ๓๓๘
ได้ข่าวเมืองนครศรีธรรมราชเตรียมกองทัพจะเข้ามาตีกรุง	" ๓๔๐
ให้พระยาสุรสงครามเป็นแม่ทัพบก พระยาราชบงัดัน	
เป็นแม่ทัพเรือไปตีเมืองนครศรีธรรมราช	" ๓๔๓
กองทัพกรมพระยายมราชตั้งขัณฑ์ปลายแดน	
เมืองนครศรีธรรมราช	" ๓๔๓
พระยายมราชตั้งขัณฑ์ภายในที่รบ	" ๓๔๒
ทัพกรุงถึงเมืองนครศรีธรรมราช	" ๓๔๒
เมืองนครศรีธรรมราชขัดเด็บบ้าง	" ๓๔๔
พระยารามเดโชขอเรือพระยาราชบงัดัน	" ๓๔๕
พระยารามเดโชหนีจากเมืองนครศรีธรรมราช	" ๓๔๗
ทัพกรุงได้เมืองนครศรีธรรมราช	" ๓๔๘
ประหารชีวิตพระยาราชบงัดัน	" ๓๔๘
ให้หากองทัพกลับกรุง	" ๓๔๘
สร้างพระที่นั่งบรรยงกรัตนาคัน	" ๓๔๘
ทำพระที่นั่งทรงปืนเป็นที่เสด็จออกข้างท้ายวัง	" ๓๕๐
กรมหลวงโยธาเทพประสูติเจ้าฟ้าศรีสร้อย	" ๓๕๐
แต่งราชทูตไปเมืองฝรั่งเศส	" ๓๕๐
ได้ข่าวเผือกพังเมืองสุวรรณโคตม ชื่อพระอินทไอยราพต	" ๓๕๐
ปฏิสังขรณ์วัดพระยาแมน	" ๓๕๓

ไต่ช้างเผือกพังจากกรุงกัมพูชา	ชื่อพระบรมรัตนากาศ	หน้า	๑๕๒
ย้ายบุญกว้างดาวคงควแปนผู้วิเศษ		„	๑๕๔
ย้ายบุญกว้างไต่เมืองนครราชสีมา		„	๑๕๔
ย้ายบุญกว้างยกมาตั้งเมืองตพบุรี		„	๑๕๕
ให้พระยาดุรเด่นายกทัพไปรบย้ายบุญกว้าง		„	๑๕๖
จับย้ายบุญกว้างไต่ที่เมืองตพบุรี		„	๑๕๖
เสด็จพระพุทบาท		„	๑๕๗
× พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคณหุคทูตถวายพระแก้วฟ้าราชธิดา		„	๑๖๐
พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคณหุคออกกองทัพไปช่วยต่อสู้ทัพ			
หดวงพระบาง		„	๑๖๐
ให้พระยานครราชสีมายกกองทัพไปห้ามศึกดวงพระบาง		„	๑๖๑
กองทัพดวงพระบางเลิกไป		„	๑๖๒
พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคณหุคส่งพระแก้วฟ้ามาถวาย		„	๑๖๓
กรมพระราชวังบวร ฯ จึงพระแก้วฟ้า		„	๑๖๓
ไต่กษัตริ์เจ้าฟ้าพระขวัญ		„	๑๖๓
พระเจ้าแผ่นดินประจวบฯ		„	๑๖๕
กรมพระราชวังบวร ฯ ปดงพระชนม์เจ้าฟ้าพระขวัญ		„	๑๖๕
กรมหลวงโยธาติพกราบทูตข่าวเจ้าฟ้าพระขวัญสิ้นพระชนม์		„	๑๖๖
พระเจ้าแผ่นดินมอราชต์มบคีแก่เจ้าพระพิไชยสุนทรราชินิกุล		„	๑๖๗
พระเจ้าแผ่นดินสุวรรณคต		„	๑๖๗

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๘ (พระเจ้าเสือ)

จุลศักราช ๑๐๕๙-๑๐๖๙

เจ้าพระพิไชยสุรินทรถวายนามบัตรแก่กรมพระราชวังบวร ฯ	หน้า	๓๖๘
ทำพระราชพิธีราชาภิเษก	”	๓๗๑
ตั้ง (เจ้าฟ้าเพชรเปน) กรมพระราชวังบวร ฯ	”	๓๗๒
ตั้ง (เจ้าฟ้าพรเปน) พระบันฑูรน้อย	”	๓๗๒
ถวายนามบัตรพระบรมศพ	”	๓๗๒
สร้างวัดโพธิ์ประทับช้างแขวงเมืองพิลิต	”	๓๗๓
เสด็จไปฉลองวัดโพธิ์ประทับช้าง	”	๓๗๔
พม่าเผาไฟไหม้มณฑปพระมงคลบพิตร ฯ พระเคี้ยวหัก	”	๓๗๔
แปลงมณฑปพระมงคลบพิตรเป็นมหาวิหาร	”	๓๗๔
ตั้งพระมเหสีกลางแผ่นดินก่อนเป็นกรมพระเทพามาตย์		
ออกไปอยู่ตำหนักวัดคุุสิต	”	๓๗๕
กรมหลวงโยธาเทพ กรมหลวงโยธาเทพ ออกไปอยู่		
ตำหนักวัดพุทธไสยาสน์	”	๓๗๕
ประวัติกษัตริย์แต่ได้กษัตริย์จนทรงผนวชพระ	”	๓๗๕
พระนามลูกเธอใน ๒ รัชกาล	”	๓๗๖
คดีของไต่ข้างงาตั้ง ชื่อพระบรมไตรจักร	”	๓๗๗
สร้างมณฑป & ยอดที่พระพุทธบาท	”	๓๗๗
เสด็จพระพุทธบาท	”	๓๗๗
สมเด็จพระสังฆราชไปช่วยเป็นแม่การ	”	๓๗๗
ลักษณะประพาศของพระเจ้าแผ่นดิน	”	๓๗๗

มณฑปพระพุทธบาทค้ำการทองแดงประดับกระจก	หน้า ๓๗๘
เสด็จไปชกมวยที่เมืองวิเศษไชยชาญ	" ๓๗๘
เสด็จไปล้อมช้างที่เมืองนครสวรรค์	" ๓๘๐
ให้พระบันฑูรทั้ง ๒ ทำถนนข้ามบึงหูกวาง	" ๓๘๓
ช้างพระที่นั่งถาดำหัดมทดถนนบึงหูกวาง	" ๓๘๒
ทรงพระพิโรธพระบันฑูรทั้ง ๒	" ๓๘๒
ตั้งพระราชอาญาพระบันฑูรทั้ง ๒	" ๓๘๓
พระบันฑูรทั้ง ๒ ให้เชิญเสด็จกรมพระเทพามาตย์	" ๓๘๓
กรมพระเทพามาตย์เสด็จขึ้นไปทูลขอโทษให้พระบันฑูร	" ๓๘๔
พระบันฑูรพ้นโทษ	" ๓๘๕
เรื่องพระองค์เจ้าที่เป็นธิดาเจ้าพระบำเรอภุช	" ๓๘๖
เจ้าฟ้าพระราชธิดาต้นพระชนม์	" ๓๘๗
ความกักขะของพระเจ้าแผ่นดิน	" ๓๘๗
เสด็จประพาศเมืองเพชรบุรีแต่ชายทะเล	" ๓๘๘
เสด็จประพาศปากน้ำเมืองสาครบุรี	" ๓๘๘
หัวเรือพระที่นั่งโดนหักที่โคกขาม	" ๓๘๘
เรื่องพันท้ายนรสิงห์	" ๓๘๘
ให้พระราชสงครามขุดคุดของโคกขาม	" ๓๙๐
ตำนานการขุดคุดของกรุงกรุง	" ๓๙๑
เสด็จพระพุทธบาท	" ๓๙๒
เสด็จนมัสการพระฉายที่เขาบึงบัว	" ๓๙๔
เสด็จนมัสการพระเจดีย์เขาพนมโยง	" ๓๙๔

ประชวรตงกตางทางคองเสด็จกดับ	หน้า ๑๙๔
การชุดคตอง โคกชามคางอยุ่ครั้งหนึ่ง	" ๑๙๔
มอบราชสมบัตীগักรมพระราชวงบวร ฯ	" ๑๙๔
พระเจ้าแผ่นดินสวรรคต	" ๑๙๕

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๙ (พระเจ้าท้ายสระ)

จุลศักราช ๑๐๖๘-๑๐๙๕

จัดการพระบรมศพ	หน้า ๑๙๕
ทำพระราชพิธีราชาภิเศก	" ๑๙๖
ตั้งพระบิณฑุรน้อยเปนกรมพระราชวงบวร ฯ	" ๑๙๖
พระอัยยาไศรยของพระเจ้าแผ่นดิน	" ๑๙๖
ประหารชีวิตพระองค์เจ้าคำ	" ๑๙๗
ถวายพระเพลิงพระบรมศพ	" ๑๙๗
เปิดทองประดับกระจกแผ่นใหญ่ฝามณฑปพระพุทธบาทที่คางอยุ่	" ๑๙๘
เสด็จพระพุทธบาท	" ๑๙๘
กรมพระเทพามาตย์สวรรคต	" ๑๙๘
นักแก้วฟ้าจอกไปพาวนวมาคักรุงกัมพูชา	" ๑๙๙
เจ้ากรุงกัมพูชาหนีเข้ามาพึ่งพระบารมี	" ๑๙๙
ให้เจ้าพระยาจักรี (โรงฆ้อง) คุมกองทัพบก	
พระยาโกษา (จัน) ยกกองทัพเรือไปตีกรุงกัมพูชา	" ๒๐๐
ทัพเรือเสียดกั๊ก	" ๒๐๑

ที่พบกัเข้าไปได้ถึงเมืองหลวง	หน้า ๒๐๒
เจ้าพระยาจักรีเกิดยกถ่อมหนักพระแก้วฟ้ายอมด้วามักค	„ ๒๐๒
พระนามเจ้าฟ้าตูกเชอทมด้วยพระขรรคมเหษ	„ ๒๐๓
ปฏิสังขรณ์วัดมเหยงค	„ ๒๐๓
กรมพระราชวังปฏิสังขรณ์วัดกุฎีดาว	„ ๒๐๔
ฉลองวัดมเหยงค	„ ๒๐๔
คอกำปั่นไครมุขบรรทุกข้างเมืองมฤคไปขายเมืองเทศ	„ ๒๐๔
กรมพระราชวังบวร ฯ ฉลองวัดกุฎีดาว	„ ๒๐๔
กรมหลวงโยธาทีพัตน์พระชนม์	„ ๒๐๕
ชุดคดองโคกขามที่ยังค้าง	„ ๒๐๕
ให้พระชนบุรีชุดคดองเกร็ด	„ ๒๐๖
เสด็จโพนช้างแขวงเมืองนครนายก	„ ๒๐๖
ข้างที่นั่งกรมพระราชวังบวร ฯ ทางท้ายข้างพระที่นั่ง	„ ๒๐๗
เสด็จพระพุทบาท	„ ๒๐๗
กรมพระราชวังบวร ฯ ปฏิญาณที่พระพุทบาท	„ ๒๐๗
น้ำเซาะวัดพระนอนป่าโมกข์	„ ๒๐๗
พระยาราชสงครามอาสาชดอพระนอน	„ ๒๐๘
ชดอพระนอนป่าโมกข์	„ ๒๑๐
สร้างวัดป่าโมกข์ใหม่	„ ๒๑๐
พระเจ้าแผ่นดินประจวบรหนัก	„ ๒๑๐
มอบราชสมบัติแก่เจ้าฟ้าอภัย	„ ๒๑๑
กรมพระราชวังบวร ฯ ไม่เต็มพระไทยให้ราชสมบัติเจ้าฟ้าอภัย	„ ๒๑๑

เจ้าฟ้าอภัยกับกรมพระราชวังบวร ฯ เกรี้ยวรบกัน

หน้า ๒๓๓

พระเจ้าแผ่นดินส่งพรรค

๖ ๒๓๓

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓ (พระบรมโกศ)

จุลศักราช ๑๐๙๕-๑๑๒๐

เจ้าฟ้าอภัยกับกรมพระราชวังบวร ฯ รบกันต่างพระนคร

หน้า ๒๓๒

พระชนบุรีอาสาเจ้าฟ้าอภัย ชูหน้าอาญาอาสา

กรมพระราชวังบวร ฯ

๖ ๒๓๒

ชูหน้าอาญาพันพระชนบุรีตายในที่รบ

๖ ๒๓๓

เจ้าฟ้าอภัย เจ้าฟ้าปรเมศวร์หนี

๖ ๒๓๓

ชูหน้าอาญาตามจับเจ้าฟ้าอภัยเจ้าฟ้าปรเมศวร์ได้

๖ ๒๓๔

ดำเร็จโทษเจ้าฟ้าอภัย เจ้าฟ้าปรเมศวร์

๖ ๒๓๕

พระองค์แก้วหนีเจ้าฟ้าอภัยมาเข้ากับกรมพระราชวังบวร ฯ

๖ ๒๓๕

กรมพระราชวังบวร ฯ อูบายดำเร็จโทษพระองค์แก้ว

๖ ๒๓๕

ยกโทษนายด้วงมหาดเล็กเจ้าฟ้าอภัย

๖ ๒๓๖

ให้แขกจามแทงพระยาพิไชยราชาแต่พระยายมราช (पुณ)

ที่หนบวช

๖ ๒๓๖

ยกโทษหมื่นราชสิทธิกรรมประทานปชาวจันเพ็ชร

๖ ๒๓๖

ทำพระราชพิธีปราบดาภิเศกในพระราชวังบวร ฯ

๖ ๒๓๗

ตั้งชูหน้าอาญาเป็นเจ้าพระยาชำนาญบริรักษ์ที่โกษาธิบดี

๖ ๒๓๗

ตั้งหุดวงจำแต่่นยากกรเป็นเจ้าพระยาอภัยมณครที่ต้มหมายก

๖ ๒๓๘

ตั้งพระยาราชสงครามที่สมุหนายกเป็นเจ้าพระยา	
ราชนายกที่สมุหกระเทศา โหม	หน้า ๒๑๘
ตั้งพระมเหสีใหญ่เป็นกรมหลวงอภัยนุชิต	” ๒๑๘
ตั้งพระมเหสีน้อยเป็นกรมหลวงพิชมณฑรี	” ๒๑๘
ตั้งเจ้าฟ้าแตพระองค์เจ้าตุ๊กเชอ	” ๒๑๘
พระนามเจ้าฟ้าตุ๊กเชอ	” ๒๑๘
ทรงขัดแย้งจะไม่ทำพระบรมศพ	” ๒๑๘
ขัดเจ้าพระยาราชนายกไม่ได้จึงทำ	” ๒๑๘
ณของวัดป่าโมก	” ๒๒๐
เสด็จไปตอมข้างที่เมืองดพบุรี	” ๒๒๐
เวตาเสด็จไม่อยู่ พวกจีนบ้านนายกายเข้าปล้นพระราชวัง	” ๒๒๑
เจ้าฟ้าพระศรีรัตนน้อยเข้ามาช่วยป้องกันพระราชวัง	” ๒๒๑
ทรงแค้นเจ้าฟ้าพระศรีรัตนน้อย	” ๒๒๒
เจ้าฟ้าพระศรีรัตนน้อยขึ้นไปเฝ้าทูลซ้แจจจนตั้งทรงส่งได้ย	” ๒๒๒
เป็ดยนเครื่องบนพระที่นั่งสุวรรณเพชญ์ปราสาท	” ๒๒๒
เจ้าฟ้ากรมขุนเตณาพิทักษ์พันเจ้าฟ้ากรมขุนสุเรนทรพิทักษ์ ที่ทรงผนวช	” ๒๒๒
เจ้าฟ้ากรมขุนเตณาพิทักษ์หนีพระราชอาญาไปทรงผนวช	” ๒๒๓
ดำเร็จโทษพระองค์เจ้าชน พระองค์เจ้าเกิด ที่รวมคิด กับเจ้าฟ้ากรมขุนเตณาพิทักษ์	” ๒๒๓
ได้ข้างเผือกพังแต่กรุงกัมพูชา ซ้อพระวิเชียรหัตถ์คืน	” ๒๒๓
ให้ปิดทองเครื่องบนพระที่นั่งสุวรรณเพชญ์ปราสาท	” ๒๒๔

เปลี่ยนเครื่องบนพระที่นั่งบรรยงก์รัตนาสน์	พระที่นั่ง	หน้า ๒๒๔
สุริยามรินทร์		„ ๒๒๔
กรมหลวงโยธาเทพสิ้นพระชนม์		„ ๒๒๕
กรมหลวงอภัยนุชิตประชวรหนักทูลขอโทษเจ้าฟ้ากรมขุน		„ ๒๒๕
เสนาพิทักษ์		„ ๒๒๕
กรมหลวงอภัยนุชิตสิ้นพระชนม์		„ ๒๒๕
ฉลองวัดหารตรา		„ ๒๒๕
เสด็จพระบาททุกปี		„ ๒๒๕
เสด็จเมืองพิศณุโลก		„ ๒๒๖
เสด็จนมัสการพระแท่นศิลาอาสน์แด่พระฝาง		„ ๒๒๖
ตั้งเจ้าฟ้ากรมขุนเสนาพิทักษ์เป็นกรมพระราชวังบวร ๑		„ ๒๒๖
ตั้งเจ้าฟ้าอินทสุธาดำรงเป็นกรมขุนยี่สารเสด็จ		„ ๒๒๖
มเหยง์กรมพระราชวังบวร ๑		„ ๒๒๖
ปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนเพชญ์		„ ๒๒๖
ค้อพระเคี้ยวพระมงคดบพิตร	แต่แปลงมณฑปเป็นมหาวิหาร	„ ๒๒๖
ปฏิสังขรณ์วัดพระราม		„ ๒๒๗
เปลี่ยนเครื่องบนพระวิหารส้มเต็จ		„ ๒๒๗
เจ้าพระยาอภัยมนตรีที่สมุหนายกถึงอสัญกรรม	เดือน	„ ๒๒๗
พระยาราชภักดีเป็นสมุหนายก		„ ๒๒๗
แต่งข้าหลวงออกเที่ยวเกิดยกต่อมเดชที่กระจัดพัดไพราย		„ ๒๒๗
ได้ช้างพดายเป็นต้นเมืองนครศรีธรรมราช	ชื่อพระบรมนาเคนทร์	„ ๒๒๗

ได้ข้างพตายนางัดเมืองไชยา ชื่อพระบรมวิไชยคเชนทร์	หน้า	๒๒๘
ได้ข้างพตายนางัดเมืองนครศรีธรรมราช ชื่อพระบรมจักรพาพ	„	๒๒๘
ตั้งเมืองใหม่เมืองหงษาวดี ตั้งแขวงเมืองคือพระเจ้าอังวะ	„	๒๒๘
ตั้งเมืองใหม่ตั้งกวยคนหนึ่งซึ่งเป็นบุตรเขยเป็นตั้งเมืองทอ	„	๒๒๘
พม่าเจ้าเมืองกรมการเมืองเมาะตะมออพยพครัวหนีมอญเข้ามา ฟังพระบารมี	„	๒๒๘
เพลิงไหม้พระราชวังบวร ฯ จึงเสด็จเข้ามาอยู่วังหุดวง	„	๒๒๘
สร้างวังหน้าใหม่พระราชทานกรมพระราชวังบวร ฯ	„	๒๓๐
พระเจ้าอังวะแต่งทูตเข้ามาขอพระคุณที่ทรงรับเลี้ยงพม่า เมืองเมาะตะมอ	„	๒๓๐
ราชทูตพม่าไม่ไหวเฒ่าบดักก่อนเฝ้า ทรงเห็นชอบ	„	๒๓๐
ให้กลับใช้ธรรมเนียมเก่าให้มหาดเด็กันรับตั้งชคอคำรวจจิง ไปตั้งราชการ	„	๒๓๐
ให้ราชทูตไทยไปคอบเมืองพม่า	„	๒๓๑
พระยาหงษาวดีตั้งเมืองอังวะ	„	๒๓๑
ราชทูตพม่าดวงรามัญว่าไทยจะไปช่วย	„	๒๓๑
ทัพหงษาวดีขัดเดบียงเด็กกตบ	„	๒๓๑
ปฏิตั้งขรณ์วัดกุเขาทอง	„	๒๓๒
ตั้งเมืองตพบุรี	„	๒๓๒
จับนักโสมเขมรตั้งช่อง	„	๒๓๒
เมืองนครศรีธรรมราชบอกข่าวข้างตีปลาด	„	๒๓๒
เรื่องทำโรงรับข้างรายทางเป็นโรงยอด ไม่ค้องพระไทย	„	๒๓๒

ประทานชื่อข้างดีปดาคว่า พระบรมชดถักษณ	หน้า ๒๓๓
พระยาหงษาวดีได้เมืองอังวะ	” ๒๓๓
มังดองพม่าตั้งตัวเป็นใหญ่	” ๒๓๓
มังดองพม่าตีได้เมืองอังวะ	” ๒๓๓
มังดองตั้งเมืองรัตนดิงคชนท์บ้านมุกไซโบ	” ๒๓๔
พระยาหงษาวดีแต่งกองทัพไปตีเมืองอังวะ	” ๒๓๔
กองทัพหงษาวดีแพ้มังดอง	” ๒๓๕
พระยาพระรามกับรามัญพรรคพวกหนีพระยาหงษาวดี เข้ามาพึ่งพระบรม	” ๒๓๕
พบบ่อทองบางด้พาน	” ๒๓๖
ทรงบำเพ็ญมหาทาน	” ๒๓๖
เดด็จพระพุทธรบาท	” ๒๓๖
ตั้งเมืองหนีพระยาหงษาวดีมาพึ่งพระบรม	” ๒๓๗
ทรงแสดงตั้งเมืองให้อำคูกไว้	” ๒๓๗
กรมหมื่นอินทรภักคตั้งพระชนม์	” ๒๓๗
นักพระสถางค อิงพาญวนเข้ามาตีกรุงกัมพูชา	” ๒๓๗
นักพระรามาชิบคกับนักพระศรีไชยเชษฐหนีเข้ามาพึ่งพระบรม	” ๒๓๗
เตรียมทัพจะยกไปตีกรุงกัมพูชา	” ๒๓๘
พระยาพระรามรามัญคิดอุบายอาสาแถวหนี	” ๒๓๘
จับพระยาพระรามประหารชีวิต	” ๒๓๘
พระยาราชสุภางคยกกองทัพไปกรุงกัมพูชา	” ๒๓๘
นักพระสถางคยอมอ่อนน้อม จึงเลิกกองทัพกลับ	” ๒๓๘

นักพระสงฆ์ องค์องพิราไทย โปรดให้นักพระรามาศิบัติ	
ไปครองกรุงกัมพูชา	„ ๒๓๘
ให้เอาตัวสังฆทอไปปล่อยเสียเมืองกวางตุ้ง	„ ๒๓๘
พระเจ้ากรุงตังกาทูลขอพระสงฆ์	„ ๒๓๘
ให้พระอุปาลี พระอรยมุนี ไปตั้งกา	„ ๒๓๘
เจ้าพระยาชำนาญบริรักษ์ถึงอสังกรรม ทำศพ	
อย่างเจ้าต่างกรม	„ ๒๔๐
เสด็จไปตั้งบ้านเมืองตพบุรี	„ ๒๔๐
เสด็จนมัสการพระนอนจักรศรี แดพระนอนหินอินทรประมุข	„ ๒๔๐
นตของวัดนางคำ	„ ๒๔๑
ให้พระนั่งกรรมฐานห้ามฝน	„ ๒๔๑
กรมพระราชวังบวร ฯ จับเจ้ากรมปลัดกรมเจ้า ๓ กรม	
ไปตงพระอาญา	„ ๒๔๑
กรมหมื่นสุนทรเทพก่ด้าวโทษกรมพระราชวังบวร ฯ ว่าเปนชู้	
กับเจ้าฟ้าหมื่นกับเจ้าฟ้าตั้งวาด	„ ๒๔๒
จับกรมพระราชวังบวร ฯ ชำระเปนสัตย์	„ ๒๔๒
ตงพระราชอาญากรมพระราชวังบวร ฯ	„ ๒๔๓
ถอดกรมพระราชวังบวร ฯ เจ้าฟ้าหมื่น เจ้าฟ้าตั้งวาด	
ตงเปนไพร่	„ ๒๔๓
กรมพระราชวังบวร ฯ เจ้าฟ้าตั้งวาด ขึ้นพระชนม์	
ในระหว่างโทษ	„ ๒๔๔
เจ้าพระยาราชนาयก เจ้าพระยาราชภักดี ถึงอสังกรรม	„ ๒๔๔

ตั้งพระยาราชาสุภาวดี (บ้านประตูจีน) เป็นเจ้าพระยา อภัยราชาที่สมุหนายก	หน้า ๒๔๔
ตั้งพระยาธรรมไตรโลก (บ้านคดองแกตบ) เป็นเจ้าพระยา มหาเสนาที่สมุหพระกระดาโทม	„ ๒๔๔
ตั้งพระยาบำเรอภักดีเป็นพระยารัตนาธิเบศร์ว่ากรมวัง เสด็จไปฉลองพระนอนจักรศรี	„ ๒๔๔
ได้ช้างงาสั้นเมืองนครไชยศรี ชื่อพระบรมไตรจักร กรมหมื่นเทพพิพิธกับเสนาบดีทูลขอให้เจ้าฟ้ากรมขุนพรพินิต	„ ๒๔๔
เป็นกรมพระราชวังบวร ฯ	„ ๒๔๕
เจ้าฟ้ากรมขุนพรพินิตขอให้เจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษ์มนตรี เป็นกรมพระราชวังบวร ฯ	„ ๒๔๕
รับตั้งให้เจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษ์มนตรีไปทรงผนวชเสีย	„ ๒๔๕
อุปราชากิเศกเจ้าฟ้ากรมขุนพรพินิต	„ ๒๔๕
กรมพระราชวังบวร ฯ อยู่ในพระราชวังหัตถวง	„ ๒๔๖
เรื่องปลัดย้างต้นพระบรมจักรพาฬถวายพระพุทธรบาท	„ ๒๔๖
พระมหาธาตุวัดบวร โภธิพงษ์	„ ๒๔๖
พระเจ้าแผ่นดินประชวรหนัก	„ ๒๔๗
มอบราชสมบัติแก่กรมพระราชวังบวร ฯ	„ ๒๔๗
เจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษ์มนตรีตอบตามนวชเข้ามาอยู่ในพระราชวัง	„ ๒๔๗
พระเจ้าแผ่นดินสวรรคต	„ ๒๔๗

(๒๕)

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๔ (กรมขุนพรพินิต)

จุลศักราช ๑๑๒๐ ๑๐ วัน

เจ้า ๓ กรมขุนวายุ	หน้า ๒๔๘
กรมพระราชวังบวร ฯ ให้พระราชอาคันตุกะไปว่ากล่าวเจ้า ๓ กรม	” ๒๔๘
เจ้า ๓ กรมมาเฝ้าทำสัตย์ถวายเป็น	” ๒๔๘
จัดการพระบรมศพ	” ๒๔๘
จับเจ้า ๓ กรม	” ๒๔๘
ดำเร่จโทษเจ้า ๓ กรม	” ๒๕๐
ทำพระราชพิธีปราบดาภิเษก	” ๒๕๐
เจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษมนตรีปราบดาภิเษก	” ๒๕๐
พระเจ้าแผ่นดินถวายเป็นราชสมบัติเจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษมนตรี	” ๒๕๑
พระเจ้าแผ่นดินไปทรงผนวชอยู่วัดประดู่	” ๒๕๑

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาที่ ๓ (พระที่นั่งสุริยามรินทร์)

จุลศักราช ๑๑๒๐-๑๑๒๙

ทำพระราชพิธีราชาภิเษก	หน้า ๒๕๑
กรมหมื่นเทพพิพิธออกทรงผนวชอยู่วัดกระโจมน	” ๒๕๑
ตั้งกรมหลวงพิพิธมนตรีสมเด็จพระพันปีหลวง	
เป็นกรมพระเทพามาตย์	” ๒๕๑
ตั้งพระองค์อาทิตย์เป็นกรมหมื่นพิทักษ์ภูเบศร์	” ๒๕๒

ตั้งนายบั้นไฟพระสนมเอกเป็นพระยาราชมนตรีบริรักษ์	
จางวางมหาดเล็ก	หน้า ๒๕๒
ตั้งนายฉิมน้องนายบั้นไฟเป็นจมนครศรีธรรมราช	” ๒๕๒
สมเด็จพระพันปีหลวงสวรรคต	” ๒๕๒
ความหยาบช้าของพระยาราชมนตรี (บั้นไฟ)	” ๒๕๒
เจ้าพระยาอภัยราชาคิดจะเชิญพระเจ้าแผ่นดินที่ทรงผนวช	
กลับมาครองราชสมบัติ	” ๒๕๒
เจ้าพระยาอภัยราชากับผู้ร่วมคิดไปปลุกษา	
กับกรมหมื่นเทพพิพิธ	” ๒๕๓
กรมหมื่นเทพพิพิธกับผู้ร่วมคิดพากันไปทูลพระเจ้าแผ่นดิน	
ที่ทรงผนวช	” ๒๕๓
พระเจ้าแผ่นดินที่ทรงผนวชทูลความให้สมเด็จพระ	
พระเชษฐาธิราชทราบ	” ๒๕๓
จับเจ้าพระยาอภัยราชา พระยายมราช พระยาเพชรบุรี	
แค้นนายจัญผู้ร่วมคิด	” ๒๕๓
กรมหมื่นเทพพิพิธหนีไปตั้งค่ายอยู่วัดพระเจ้าพแนงเชิง	” ๒๕๔
อุบายจับกรมหมื่นเทพพิพิธได้	” ๒๕๔
ตั้งพระวิสุทธาจารย์ พระวรวงศ์มานุณี ไปเป็ดยนพระอุบาฬี	
พระอรหันต์ ที่ตั้งกาทวิป	” ๒๕๔
ให้เอากรมหมื่นเทพพิพิธฝากไปปล่อยตั้งกาทวิป	” ๒๕๕
ถวายพระเพลิงพระบรมศพ	” ๒๕๕
มังตองตั้งคัวเป็นพระเจ้าอดองพราญ	” ๒๕๕

พระเจ้าออดองพราญต์เมืองหงสาวดี	หน้า ๒๕๖
พระยาหงสาวดียอมอ่อนน้อมต่อพระเจ้าออดอง	„ ๒๕๗
พระเจ้าออดองงดการรบ	„ ๒๕๗
ขุนนางมอญไม่ยอมอ่อนน้อม คบกันออกปล้นค่ายพม่า	„ ๒๕๗
พระเจ้าออดองกลับตีเมืองหงสาวดี	„ ๒๕๗
พระเจ้าออดองตีเมืองหงสาวดี	„ ๒๕๘
พม่าเมืองรัตนคีรีถึงควนเคียว ๑๖ แห่ง	„ ๒๕๘
พระเจ้าออดองยกมาตีกรุงศรีอยุธยา	„ ๒๕๘
ได้ข่าวทัพพม่าตีได้เมืองทวาย	„ ๒๖๐
ให้พระยายมราช พระยารัตนาธิเบศร์ยกไปตั้งรับพม่าที่เมืองกุย	„ ๒๖๐
ขุนรอนปลัด (ชู) กับไพร่ ๕๐๐ รับอาสาตั้งเป็นกอง อาสาสามารถไปรบพม่า	„ ๒๖๐
เกณฑ์เดชมารักษาพระนครแต่ย้ายครัวเข้าป่า	„ ๒๖๐
พม่าตีได้เมืองมฤค เมืองคณาวิศรี	„ ๒๖๓
ทัพพระยายมราชแตกพม่า	„ ๓๖๓
ขุนรอนปลัด (ชู) รบพม่า	„ ๒๖๓
พระยารัตนาธิเบศร์ยกหนีพม่า	„ ๒๖๓
ทัพพม่าเข้ามาถึงเมืองสุพรรณบุรี	„ ๒๖๒
ขุนนางตราษฎรเชิญพระเจ้าอู่ทุมพรให้ตามอง	„ ๒๖๒
พระเจ้าอู่ทุมพรตามองชอออกมาบัญชาการรักษาพระนคร	„ ๒๖๒
กวาดครัวเข้าพระนคร	„ ๒๖๒

ก่อกำแพงเมืองริมหน้าข้างวงอักษณ ๑	หน้า ๒๖๒
ให้เจ้าพระยามหาเสนาเป็นแม่ทัพไปตั้งรับพม่าที่ด่านาเอกราช	" ๒๖๒
จับพระยาราชมนตรีกับจันศรผู้รักรักษัตริย์ตั้งพระราชอาญา	" ๒๖๒
กองทัพไทยที่ด่านาเอกราชแตกพม่า	" ๒๖๓
พระเจ้าอดองเข้ามาตั้งบางกุ่มบ้านกระเดื่อง	" ๒๖๓
พวกจันบ้านนายกายเข้ามาอาสารบพม่า	" ๒๖๓
ให้จันทัพเสนายกกองทัพหนุนทัพจัน	" ๒๖๔
กองจันแตกทัพเสนาแตกพม่า	" ๒๖๔
พม่าเข้ามาตั้งถึงพเนียด	" ๒๖๔
ถอยเรือหวดวงแต่เรือตูกค้าหตบพม่าไปรวมไว้ท้ายคู	" ๒๖๔
พม่าตามไปเผาเรือแต่ฆ่าคนที่หตบหนีไปอยู่ท้ายคู	" ๒๖๔
พม่าเอาปืนใหญ่ตั้งที่วัดราชพฤกษ์ วัดกระษัตรา	
ยังเข้าไปในเมือง	" ๒๖๔
พม่าเอาปืนใหญ่ตั้งวัดหน้าพระเมรุยิงเข้าไปในวัง	" ๒๖๕
พระเจ้าอดองถูกปืนแตกเด็กทัพพม่ากตบไปทางเหนือ	" ๒๖๕
พระเจ้าอดองตั้งพระชนมที่ตำบลเมาระกะโดก	" ๒๖๕
ให้พระยายมราช พระยาศรีราชเดโชตามทัพพม่าไม่ทัน	" ๒๖๕
มังกระราชบุตรถวายเป็นถึงพระศัพพะเจ้าอดอง	" ๒๖๕
แมงตะแมงช่องแม่ทัพหตงพม่ากิดขบถยึดเมืองอังวะ	
ตั้งแขวงเมือง	" ๒๖๖
มังตอกราชบุตรใหญ่ได้ข่าวว่ารามัญเป็นขบถให้ฆารามัญ	
ในเมืองรัตนสิงคเสียดเป็นอันมาก	" ๒๖๖

มิ่งตอกให้ โหระพาทนายหาตัวแม่ทัพปราบเมงตะเมงชอง	หน้า ๒๖๖
ได้รามัญชื่อหยังมีคองลักษณะตั้งเป็นแม่ทัพ	” ๒๖๖
พม่าค้เมืององวะไม่ได้	” ๒๖๗
หยังมีท้าวทยาคนรบชนะเมงตะเมงชอง	” ๒๖๗
มิ่งตอกเสวยราชย์เป็นพระเจ้ากรุงพม่า	” ๒๖๘
เจ้าเมืองคองอูแขงเมือง พระเจ้ามิ่งตอกค้ได้เมืองคองอู	” ๒๖๘
ไทยซุดเก็บปืนในค้ายพม่า	” ๒๖๘
พระเจ้าอตุ้มพรกถวายพระองค์เจ้าแมตงเม่าเป็นพระมเหสี	
สมเด็จพระเชษฐาธิราช	” ๒๗๐
พระเจ้าแผ่นดินแสดงความไม่พอพระไทยในพระเจ้าอตุ้มพร	” ๒๗๐
พระเจ้าอตุ้มพรออกทรงผนวชเสี้ยอิก	” ๒๗๐
ซ่อมแซมพระที่นั่งสุริยามรินทร์	” ๒๗๐
พวกรามัญส่ความภักค้คือพยพหนี แล้วเขาค้เมืองนครนายก	” ๒๗๐
ให้พระยาสุ่หราชเดโชเป็นแม่ทัพไปปราบพวกรามัญ	” ๒๗๐
พวกรามัญเอาไม้ซวางทัพพระยาสุ่หราชเดโชแตก	” ๒๗๐
ให้พระยายมราช พระยาเพ็ชรบุรียกไปปราบรามัญ	” ๒๗๑
พวกรามัญแตกหนีไปทางเมืองหต่มค้กค้	” ๒๗๑
หน้าแดงครงท ๓	” ๒๗๑
พระเจ้ามิ่งตอกให้กองทัพมาค้เมืองเชียงใหม่	” ๒๗๑
เจ้าเมืองดำพนไชยหนีพม่ามาพึ่งพระบารมี	” ๒๗๑
พระยาจันท์เจ้าเมืองเชียงใหม่ส่ความภักค้ ขอกองทัพช่วยรบพม่า	” ๒๗๑
ให้เจ้าพระยาสุ่สุ่หยกไปช่วยเชียงใหม่ไม่ทัน	” ๒๗๑

พม่าให้อาปรกามนี้อยู่รักษาเมืองเชียงใหม่	หน้า ๒๗๒
พระอริยมุนี พระวิสุทธาจารย์ พระวราญาณมุนี กตัญญูจากดังกา	” ๒๗๒
กรมหมื่นเทพพิพิธอยู่ดังกาคณันนับถือมาก	” ๒๗๒
พวกดังกาขบถคิดจะถวายเป็นราชสมบัติแก่กรมหมื่นเทพพิพิธ	” ๒๗๓
พระเจ้ากรุงดังกาให้จับกรมหมื่นเทพพิพิธ	” ๒๗๓
กรมหมื่นเทพพิพิธหนีจากดังกาไปอาศัยเมืองเทศ	” ๒๗๓
กรมหมื่นเทพพิพิธได้ข่าวว่าเสียกรุง จึงมาเมืองมฤต	” ๒๗๓
ให้ข้าหลวงออกไปคุมกรมหมื่นเทพพิพิธไว้ที่เมืองมฤต	” ๒๗๓
พระเจ้ามังกดอกตั้งพระชนม์	” ๒๗๓
มังระราชอนุชาได้ราชสมบัติตั้งมาอยู่เมืองอังวะ	” ๒๗๓
พระเจ้าองวะตั้งเมืองมณีนบุรี คือเมืองกระแซ	” ๒๗๓
พม่าขัดแย้งกับอังกฤษ	” ๒๗๔
หุยตองจาทวายเป็นขบถต่อพม่า ตีได้เมืองทวาย	
ขอมาชนกรุงดังกา	” ๒๗๔
นำแดงครั้งที่ ๒	” ๒๗๔
เสด็จพระนางแตพระบาท	” ๒๗๔
ให้พันเชือกนำมณีไว้เตรียมการศึก	” ๒๗๔
พระเจ้ามังกะเตรียมทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา	” ๒๗๕
ให้มังมหานรธาเป็นแม่ทัพมาทางเมืองทวาย	” ๒๗๕
ให้เพี้ยมอหม่าเสนาบดีเป็นแม่ทัพมาทางเหนือ	” ๒๗๕
พม่าตีได้เมืองทวาย	” ๒๗๕
ที่กรุงได้ข่าวศึกพม่า	” ๒๗๖

พม่าได้เมืองตนาอศรี เมืองมฤค	หน้า ๒๗๖
พม่าเข้ามาเผาเมืองชุมพร มาค้เมืองปทิว เมืองกุย เมืองปราบ	” ๒๗๖
กรมหมื่นเทพพิพิธกับหุยกองจาหนีเข้ามาเมืองเพชรบุรี ให้ส่งกรมหมื่นเทพพิพิธไปไว้เมืองจันทบุรี หุยกองจา ไปไว้เมืองชลบุรี	” ๒๗๖
ให้พระพิเรนทรเทพยกไปตั้งรับพม่าที่เมืองกาญจนบุรี	” ๒๗๖
ทัพมังมหานรธาตั้งกองทัพพระพิเรนทรเทพแตก	” ๒๗๖
พม่ายกมาตั้งคอเรือยทตงวัง หนองขาบปี ๓	” ๒๗๗
พม่าได้เมืองราชบุรี เมืองเพชรบุรี	” ๒๗๗
แต่งกองทัพไปตั้งค่ายรับพม่าในแขวงเมืองราชบุรี	” ๒๗๗
เกณฑ์คนหัวเมืองเหนือแต่ฝ่ายตะวันออกเข้ามารักษาพระนคร	” ๒๗๗
แต่งกองทัพรักษาเมืองธนบุรี เมืองนนทบุรี	” ๒๗๗
เจ้าพระยาพิศณุโลกทูลตาดกตั้งขึ้นไปปลงศพมารดา	” ๒๗๗
กองทัพพม่าฝ่ายเหนือมาตั้งคอเรือที่เมืองกำแพงเพชร	” ๒๗๘
ตั้งเจ้าพระยาพิศณุโลกให้ไปรบพม่าทางเหนือ	” ๒๗๘
พม่าตั้งมาตั้งเมืองนครสวรรค์	” ๒๗๘
พม่าค้ได้เมืองสวรรค์โลก เมืองสุโขไทย	” ๒๗๘
เจ้าพระยาพิศณุโลกยกไปช่วยเมืองสุโขไทย	” ๒๗๘
เจ้าฟ้าจืดหนีโทษจากกรุงขึ้นไปเมืองพิศณุโลก	” ๒๗๘
เจ้าฟ้าจืดชิงเอาเมืองพิศณุโลก	” ๒๗๘
เจ้าพระยาพิศณุโลกยกทัพกลับมารบเจ้าฟ้าจืด	” ๒๗๘

เจ้าพระยาพิศณุ โตกจับเจ้าฟ้าจืดถ่วงน้ำเสีย	หน้า ๒๗๕
ชาวเมืองตำพูนไชยที่ตีความรักคือพยพหนี	” ๒๗๕
พม่าตีทัพไทยที่เมืองราชบุรีแตก แลวเข้ามาตีเมืองธนบุรี	” ๒๗๐
พระยารัตนาธิเบศร์แม่ทัพรักษาเมืองธนบุรีหนีพม่า	” ๒๗๐
กองทัพนครราชสีมาที่รักษาเมืองธนบุรียกกลับไปเมือง	” ๒๗๐
กำนันพ่อค้าอังกฤษรับช่วยรบพม่า	” ๒๗๐
พม่าเข้ามารักษาเมืองธนบุรี	” ๒๗๐
พม่ารบกับกำนันอังกฤษที่เมืองธนบุรี	” ๒๗๐
พระยายมราชหนีพม่าจากเมืองนนทบุรี	” ๒๗๐
พม่าตั้งค่ายที่วัดเซมา	” ๒๗๐
กำนันอังกฤษรบพม่าที่เมืองนนทบุรี	” ๒๗๓
นายกำนันอังกฤษขอปืนใหญ่กับเรือพายช่วยรบพม่า	” ๒๗๓
กำนันอังกฤษแดนหนีออกทะเลไป	” ๒๗๓
ทัพพม่าทางเหนือมารวมที่เมืองกำแพงเพชร	” ๒๗๒
ทัพพม่าทางใต้เข้ามาตั้งถึงตุ๊ก บางไทร	” ๒๗๒
ทัพพม่าทางเหนือเข้ามาตั้งที่ปากน้ำประดบ	” ๒๗๒
ทัพพม่าหนุ่นเข้ามาทางเมืองอุไทยธานีอกกอง ๑	” ๒๗๒
พม่ามาตั้งที่เมืองวิเศษไชยชาญแดนหนองหวดวงวัดโปรดสัตว์	” ๒๗๓
พม่าเกลี้ยกล่อมไทยชาวหัวเมืองให้เข้าด้วย	” ๒๗๓
พม่ากดขี่ไทยที่เข้าเกลี้ยกล่อม	” ๒๗๓
พระอาจารย์ธรรมโชติกับพวกไทยหัวเมืองตั้งค่ายสู้พม่า ที่บางระจัน	” ๒๗๓

ไทยบางระจันตีพม่าแตกครั้งที่ ๑	หน้า ๒๘๔
ไทยบางระจันตีพม่าแตกครั้งที่ ๒	๒ ๒๘๔
ไทยบางระจันตีพม่าแตกครั้งที่ ๓	๓ ๒๘๔
ไทยบางระจันตีพม่าแตกครั้งที่ ๔	๔ ๒๘๔
ไทยบางระจันตีพม่าแตกครั้งที่ ๕	๕ ๒๘๔
ไทยบางระจันตีพม่าแตกครั้งที่ ๖	๖ ๒๘๖
ไทยบางระจันตีพม่าแตกครั้งที่ ๗	๗ ๒๘๖
ชาวพระนครเชิญพระเจ้าอู่ทองมาให้ตามนวชอก	๘ ๒๘๖
พระเจ้าอู่ทองไม่ตามนวช	๙ ๒๘๗
ให้พระยาพระคลังยกทัพไปรบพม่าช่วยไทยบางระจัน	๑๐ ๒๘๗
พม่าอุบายตั้งกองทัพพระยาพระคลังแตก	๑๑ ๒๘๘
พระนายกองรับอาสาพม่าไปตีค่ายไทยบางระจัน	๑๒ ๒๘๘
พม่าตีค่ายไทยบางระจันครั้งที่ ๘	๑๓ ๒๘๘
ไทยบางระจันขอปืนใหญ่กระสุนดินดำต่อกรุง	๑๔ ๒๘๘
พระยารัตนาธิเบศร์ออกไปเรียกรายहतอปืนใหญ่ ที่บางระจัน	๑๕ ๒๘๙
เสียค่ายบางระจันแก่พม่า	๑๖ ๒๘๙
สมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ ๒ พระองค์ต่อกัน	๑๗ ๒๘๙
กรมหมื่นเทพพิพิธรวมพลยกจากเมืองจันทบุรีเข้ามาตั้งอยู่	๑๘ ๒๘๙
เมืองปาจิณบุรี	๑๙ ๒๘๙
คนในกรุงพากันไปเข้ากับกรมหมื่นเทพพิพิธมาก	๒๐ ๒๘๙
พม้ายกไปตีกรมหมื่นเทพพิพิธแตกหนีไปเมืองนครราชสีมา	๒๑ ๒๘๙
มังมหานรธาแม่ทัพพม่าตาย	๒๒ ๒๘๙

ปกันห้วนเป็นแม่ทัพแทนมังมหานรธา	หน้า ๒๘๓
เหมี่ยมมหาเสนาบดีได้เป็นแม่ทัพใหญ่	„ ๒๘๓
พม่าเข้ามาตั้งค่ายที่โพธิ์ ๓ คับ	„ ๒๘๓
พม่าเอาปืนใหญ่มาตั้งที่ภูเขาทองแถววัดท่าการ้องจึงเข้าไปในกรุง	„ ๒๘๓
แต่งทัพเรือไปรบพม่าที่วัดท่าการ้อง	„ ๒๘๔
พม่ายังถูกนายเวรตายคนเดียว ทัพเรือถอย	„ ๒๘๔
พม่าเข้ามาตั้งหอรบที่วัดพัฒนไพศาล วัดเต่า วัดสุเรนทร์	
วัดแดง เอาปืนยิงเข้าไปในกรุง	„ ๒๘๔
พระยาตากสินได้เดือนที่เป็นพระยากำแพงเพชร	„ ๒๘๔
ให้พระยากำแพง (สิน) เป็นแม่ทัพ พระยาเพชรบุรีเป็นทัพนำ	
ยกทัพเรือไปตั้งกัณฑ์พม่าทุ่งวัดตั้งฆาവാศ	„ ๒๘๔
พระยาเพชรบุรีเข้าตีทัพพม่า	„ ๒๘๔
พระยากำแพง (สิน) ไม่ช่วย ทัพพระยาเพชรบุรีแตก	„ ๒๘๕
พระยากำแพง (สิน) ไปตั้งอยู่วัดพิไชย ไม่กล้าเข้าเมือง	„ ๒๘๕
กองทัพกรุงออกไปตั้งสู้พม่าที่วัดไชยวัฒนาราม	„ ๒๘๕
กองทัพจีนนายกายยกไปตั้งสู้พม่าที่คลองสวนพลู	„ ๒๘๕
พระยาเพชร (มั่งไชย) เอาใจออกหากหนีพม่า	„ ๒๘๕
ไฟไหม้ในพระนคร	„ ๒๘๖
พระยากำแพง (สิน) ยกหนีออกบ้านนอก	„ ๒๘๖
พม่ายกตามพระยากำแพง (สิน)	„ ๒๘๖
พระยากำแพง (สิน) ชนพม่าครั้งที่ ๑	„ ๒๘๖
พระยากำแพง (สิน) ชนพม่าครั้งที่ ๒	„ ๒๘๖

พระยากำแพง (สิ้น) ขณะพม่าครั้งที่ ๓	หน้า ๒๙๗
พระยากำแพง (สิ้น) ยกไปตั้งอยู่บ้านกง	,, ๒๙๗
พวกขุนหมื่นนายบ้านกงไม่เข้าด้วยพระยากำแพง (สิ้น)	,, ๒๙๗
พระยากำแพง (สิ้น) ค้ำค่ายบ้านกงแตก	,, ๒๙๗
พระยากำแพง (สิ้น) ไปตั้งอยู่หน้าเวียงแขวงเมืองนครนายก	,, ๒๙๘
พระยากำแพง (สิ้น) ไปตั้งอยู่ด่านกบแจะแขวงเมืองปาจิณบุรี	,, ๒๙๘
พม่ายกตามพระยากำแพง (สิ้น)	,, ๒๙๘
พระยากำแพง (สิ้น) ขณะพม่าครั้งที่ ๔	,, ๒๙๘
เงินค้ำยส่งนพดูไปตักเงินทองแด่เจ้าพระมณฑปพระพุทธบาท	,, ๒๙๘
พม่าเผาปราสาทที่พเนินด	,, ๓๐๐
พม่าเข้ามาตั้งค่ายริมคูเมือง เอาปืนยิงเข้าไปในพระนคร	,, ๓๐๐
เกิดโจรผู้ร้ายชุกชุมในพระนคร	,, ๓๐๐
ยิงปืนใหญ่โตกับพม่า	,, ๓๐๐
ให้ออกไปเจรจากความเมืองกับพม่า	,, ๓๐๐
พม่าไม่ยอมเป็นไมตรี	,, ๓๐๑
พม่าตีได้ค่ายไทยวัดไชยวัฒนาราม	,, ๓๐๑
พม่าตีได้ค่ายจันทองของนพดู	,, ๓๐๑
พม่าทำสะพานเรือข้ามคูเมืองที่หัวรอ	,, ๓๐๑
พม่าซุกอุโมงค์ทำตายกำแพงเมือง	,, ๓๐๒
พม่าเข้าปล้นพระนคร	,, ๓๐๒
เสียดพระนครแก่พม่า	,, ๓๐๒
พระเจ้าแผ่นดินหนีไปซ่อนอยู่บ้านจิก	,, ๓๐๒

พม่าจับผู้คนแต่บริบทพยัคฆ์ตั้งของ	หน้า ๓๐๓
พม่าตั้งพระนายกองอยู่รักษากรุงกับมอญยา	” ๓๐๓
พม่ากวาดคนแต่เก็บทรัพย์กตัญญูไปเมือง	” ๓๐๔
พม่าระเบิดปืนพระพิรุณเสียทวดเขมา	” ๓๐๔
พม่าตั้งนายทองอินเป็นเจ้าเมืองธนบุรี	” ๓๐๔
พม่าเขาเรือกิ่งไปด้วยดำ ๓	” ๓๐๔
พระเจ้ามังระให้ปักหนุ่นเป็นเจ้าเมืองเมาะคะมะ	” ๓๐๕
พระเจ้ามังระตั้งเนเมียวเป็นอโยทธยาหนุ่น	” ๓๐๕
พระเจ้ามังระให้ตั้งพระเจ้าอทุมพรออกเป็นมหาจาศ์	” ๓๐๕
พระเจ้ามังระให้ราชวงศ์ไทยอยู่ที่เมืองจ๊กโก	” ๓๐๕

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๕ (ปราสาททอง)

๑ เจ้าพระยาตากโหมสุริวงษ์ ได้ฟังมุขมนตรีทั้งปวงมาอ้อนวอน
ดงหน ก็รับว่าจะครองราชสมบัติ เสด็จมาตั้งมั่นตรมูขทั้งหลายมีความ
ยินดีนัก ก็เชิญเสด็จเข้าอยู่ในพระราชวัง แล้วเสด็จมาตามาศัย
ราชปโรหิตทวิชาจารย์ พร้อมกันให้พระโหราธิบดีหาฤกษ์ ก็ตั้ง
การพระราชพิธีปราบดาภิเศก ในพระที่นั่งมิ่งมงคลภิเศกมหาปราสาท
เจ้าพนักงานทั้งหลายก็จัดแจงแต่งตั้งสุวรรณบัลลังก์รัตนราชาอาศน์ ตก
ด้วยหนึ่งพระยาราชสีห์ มีมหาเสวตรัตนครเป็นต้น อ้าพนักด้วยเครื่อง
อภิรมชুমลาย พรายพรรณจามรมาศกตถกตั้งกรรชิงบังแทรกตั้งดับ
สตอน บังสุริเยนทรบรมยุรณครพิศวาดวิชนพรายเพรามเหาพาราติเรก
โดยราชประเพณี ตั้งพระราชพิธีตั้งขัณฑ์เสด็จเสวยเวทเวททางคศาตรทุก
ประการ แล้วตั้งพระยาคลังสารยณต์ถิตยชัยชวา ทั้งพระยาอัครราช
สถิตยชัยชวา พร้อมพดาพตพฤษททั้งปวงทุกกระทรวงการเสร็จ.

๑ ครั้นรุ่งขึ้นวันวิวารมหาศุภฤกษ์อันอุดม บรมทินกรประเวศเห็น
นภาโดยจรัสดวง พระมหาราชครูพระครูปโรหิตทวิชาจารย์ ก็เชิญ
เสด็จสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกของคอดงกฎพิญาสาธรรพากรณ์ บวร
ด้วยแก้วกาญจนมณีรัตนชัชวาลโอภาศเสร็จ เสด็จทรงพระราเชนทร
ยานมาชนอคมจันทพระที่นั่งมิ่งมงคลภิเศกมหาปราสาท พระราชครูทั้ง
๕ องค์บุรีโศดมพรหมพิชาจารย์ ก็เป่ามหาสังข์ทักษิณาวัฏระโคม
แต่ครั้งตั้งขัณฑ์วันครที่อินทเทวีเป็นประณม สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จ

ในหน้าเมืองไชยชำระพระบาท พระยาธรรมราชบริบทกัณฑ์ของไชยประโคน
 แครตั้งชัฏริยคนตรีคือนทเกวี่เปนทุกคิยวาร จังได้ตั้งชนพระที่นั่งมิ่งมังกดา
 ภิเศกมหาปราสาท สถิตยเห็นอบัตตั้งก้อาค้นอด้งการ หมู่ทวิชา
 จารยก็เป้ามหาตั้งชัฏทกษินาวัญประ โคมแครตั้งชัฏริยคนตรี คือนทเกวี่
 เปนคคิยวาร ส้มเด็จพระตั้งฆราชราชาคณะทงปวง กัดวดพระพุทธร
 มนคถวายไชย พระมหाराชครูพระครูปโรหิตาสุภาวดิศร์พิชาจารย์
 ทงหลาย ก็แช่ช้องโอมอ่านอิศวรเวทวิคณมนคถวายไชยพร้อมเสร์จ
 กถวายมูรฆาภิเศกอาเคียรพาท สำหรับการพระราชพิธีปราบดาภิเศก
 พระมหากษัตริราชราชเจ้าด้บมา แด้วด้มเด็จพระพุทธรเจ้าอยู่หัวได้ตั้ง
 เกดิงด้หับัญชรณพระที่นั่งมิ่งมังกดาภิเศก อ้นขจิตรด้วยสุวรรณรัตโนภาศ
 จังเบิกท้าวพระยาสามนตราชราชตระกูลตพฤตมาคย่มุขมนตรี ถวาย
 บังคม แด้วเบิกด้มโภขได้ยงตุกขุนทงปวงเสร์จ.

๑ ในคักราช ๘๘๒ ปีมเมียโทศก ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ตั้งชน
 ผ่านถวดยราชพิภพกรุงเทพทวาราวดีศร์อัยุทธยา มหาคิตถภพนพรัดน
 ราชธานีบุรีรมย์ อุดมพระราชนิเวศมหาสถาน ทรงพระนามพระเจ้า
 ปราสาททอง พระองค์ทรงทศพิชราชธรรมอันมหาประเสริฐ ครั้น
 รุงเข้าได้ตั้งออกขุนนาง ทรงพระกรุณาตรัสปุนบำเหน็จจมีนด้รพเพช
 ภักดีเปนพระยาราชภักดีเจ้ากรมพระคลังมหาด้มบัต พระราชทานเจียด
 ทอง กระบี่ เต้าน้ำ พานทอง เครื่องอุปโภคบริโภคนอันมาก
 แดขุนนางซึ่งด้งามภักคณนทกตั้งด้งด้งโดยควรแก่ถวานาศักดี พระราชทาน
 เครื่องอุปโภคบริโภคนอันมาก แดพระอาทิตยวงษนททรงพระกรุณา
 ให้อยู่ในพระราชวังกับด้วยพระนมพได้ยง ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีอนุชา

องค์หนึ่ง ทรงพระกรุณาตรัสว่าน้องเราคนหน้าใจก็กชตะหาบข้า มิ
 ได้มีหิริโอตตัปป จะให้เป็นอุปราชรักษาแผ่นดินต่างพระเนตรพระกรรณ
 มิได้ ให้เป็นแต่เจ้าพระชื่อพระศรีสุธรรมราชา ตั้งบ้านหุดวงอยุธยา
 วัดสุทธาวาส แต่ที่บ้านสมเด็จพระพนมหุดวงนั้น พระเจ้าอยู่หัวให้
 สถาปนาร้างพระมหาธาตุเจดีย์มีพระระเบียงรอบ แต่มุมพระระเบียงนั้น
 กระทำเป็นเมรุทิศเมรุรายอันรจนา แดกขอปรัดด้วยพระอุโบสถพระวิหาร
 การเปรียญแต่สร้างกุฎถวายพระดังขเป็นอันมาก เสร็จแล้วให้นามชื่อ
 วัดไชยวัฒนาราม เจ้าอริการนั้นถวายพระนามชื่อพระอริศเดวราชา
 คณะฝ่ายอริญวาสี ทรงพระราโชทิศถวายนิมิตร์พระกตปนาเป็นนิรันดร
 มิได้ขาด.

๑ ตุลาคม ๘๘๓ บีมแมตร์นิกก ทรงพระกรุณาให้ช่างออกไปถ่าย
 อย่างพระนครหุดวง แดปราสาทกรุงกัมพูชประเทศเข้ามา ให้ช่าง
 กระทำพระราชวังเป็นที่ประทับอันค้ำบดริมวัดเทพจันทร์ สำหรับเสด็จ
 ขึ้นไปนมัสการพระพุทธบาท จึงเอานามเดิมซึ่งถ่ายมาให้ชื่อว่าพระ
 นครหุดวง แต่ในบี่สร้างพระนครหุดวงนั้นก็สถาปนาวัดพระศรีธรรมเพชญ์
 เสร็จ กระทำการฉลองแต่มิมหรัศพลัมโภชเป็นอเนกนุประการ พระ
 กฤษณานุภาพพระบาทสมเด็จพระบรมนารถบรมบิเศตร พระเจ้าอยู่หัวดำรง
 พิกษมณทตตถกตตีมา ประชากรราษฎรเกษมสุขสันนุกตบาย สรรพเภท
 ไภยนิครายโรคาพยาธิก็เบาบาง อีกหมู่เสนางคณิกรโยธาทวยหาญ
 มั่งคั่ง พรั่งพร้อมไปด้วยพลช้างพลม้า พ้าฝนตกต้องฤดูกาล ธิญญา
 หารก็บริบูรณ์ทั่วประเทศธานีคณนบท พระยศเซนข้าไปในนา
 ประเทศทั้งปวง ครองนั้นถ้าหากถูกข้าพานิชเข้ามาค้าขายเป็นอันมาก.

๑ ตศักราช ๑๑๕ ปีวอกจัตวา คก ทรงพระกรุณาสร้างพระมหา
 ปราสาทองค์หนึ่งสืบเชื้อเดือนเสด็จ ให้นำมาว่าศิริยศได้ธรมหาพิมาน
 บรรยงก ในเพตาทองคั่นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระศุภินิมิตรว่า
 สมเด็จพระอินทราชาเสด็จลงมาบังแทบพระองค์ได้ยาคัน ครักบอก
 ว่าให้ตั้งจักรพยุห แต่สมเด็จพระอินทราชาหายไป เพตาเข้าเสด็จ
 ออกขุนนาง ทรงพระกรุณาตรัสเฝ้าพระศุภินให้ โหราพฤตมาจารย์ทั้ง
 ปวงฟัง พระมหाराชครูปโรหิตโหราพฤตมาจารย์ถวายพยากรณ์
 ทำนายว่า เพตาวานให้ทรงพระกรุณาให้ ชื่อพระมหาปราสาทว่าศิริยศ
 ได้ธรมหาพิมานบรรยงกนั้น เห็นไม่ต้องนามสมเด็จพระอินทราชา
 ซึ่งลงมาบอกให้ตั้งจักรพยุห อันจักรพยุหนั้นเป็นที่ตั้งใหญ่ในมหาพิไชย
 สงคราม อาจจะมีชัยได้ ซึ่งปัจจุามิตรทั้งหลาย ขอพระราชทาน
 เอนามจักรอนัน ให้ชื่อพระมหาปราสาทว่าจักรวรรดิไพชยนต์มหา
 ปราสาท ตามลักษณะเทพตั้งหรัณในพระศุภินิมิตรอันพระเสด็จ
 พระเจ้าอยู่หัวครักได้ทรงฟังก็มีพระไทยปรีดาขิงนัก จึงให้แปลงชื่อพระ
 มหาปราสาทตามคำพระมหाराชครูปวง.

๑ ในปี่นั้นพระราชเทวีประสูติพระราชบุตรองค์หนึ่ง พระญาติพระองค์
 เหลือเห็นเป็น ๔ กร แล้วปรกติเป็น ๒ กร สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวครัก
 แจงความมหัศจรรย์ ก็พระราชทานพระนามว่าพระนารายณ์ราชกุมาร
 ในปี่นั้นทรงพระกรุณาให้สร้างพระที่นั่งโสดวรรยทิพอาศน์ณเกาะ บางนาง
 อีน มีพระราชนิเวศปรากฏประกอบพฤษชาติร่มรื่น เป็นที่สำราญ
 ราชฤไทยประพาศราชตระกูลผู้วังษอนงคนาว์ทั้งปวง แล้วสร้างพระ
 อารามเคียงพระราชนิเวศถวายเป็นสังฆทาน มีพระเจดีย์วิหารเป็น

อาทิดำหรับพระตำธำนำเสด็จบริบูรณ์แล้ว ให้นำมชื่อวัดชุมพลนิกายาราม
ในเดืออนยี่ปตายนี่นั้น ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จไปได้กัณฑ์พระเจ้าตุ๊กเธอ
พระองค์อนทรณเกาะบ้านเตน ได้กัณฑ์แล้วพระราชทานพระนามชื่อเจ้า
ฟ้าไชย ๆ นั้นประสูตกรนอกราชส่มบัติ ค่างพระชนนีกัับพระนารายณ์
ราชกุมาร.

๑ คักราช ๑๑๕ ปีรกาเบญจศก ทรงพระกรุณาให้สถาปนาพระปราง
วัดมหาธาตุอันทำตายตงเก่า เดิมในองค์สูง ๑๑ วา ยอดนพศุต ๓ วา
จึงดำรัสว่าทรงเก่าต่ำนัก ก่อใหม่ให้องค์สูงเสั้น ๒ วา ยอดนพศุตคงไว้
เข่ากัณฑ์เปนเสั้น ๕ วา ก่อแล้วเห็นเพรียวยอยู่ ให้เอาไม้มะค้ำมาแทรก
ค้ำมอิฐเอาปูนบวก ๑ เดือนต่ำเสร็จ ให้กระทำกรนดองเปนอนันมาก ใน
นี่นั้นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชบุตรด้วยพระธนมอกดำมพระองค์ ทรง
พระนามพระไตรภวนาทิตยวงษ์องค์หนึ่ง พระองค์ทององค์หนึ่งพระ
อินทราชาองค์หนึ่ง เมื่ออาดำพหมาศเข้าพระวัดต่ำ ส้มเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินด้วยธนมราชกัญญา ออกไปนมัสการ
จุดเทียนพระวัดต่ำถวายพระพุทธรูปปฏิมากรณวัดพระศรีธรรมเพชญ์เสด็จประ
พาศมนำพระวิหารใหญ่ ทอดพระเนตรเห็นพระอาทิตยวงษ์ พระ
ราชบุตรพระเจ้าทรงธรรมซึ่งยกออกเดี่ยวจากราชส่มบัตนน ชนหนึ่งหอย
เท้าอยู่บนหลังกำแพงแก้ว ซึ่งพระหัตถ์ครึศว่าอาทิตยวงษ์ของอาจมิได้
ตงจากกำแพงแก้ว ให้ทำตดพระอาทิตยวงษ์ตงจากยศ ให้ไปปลุก
เรือนเต่าไม้ ไม้สองห้องสองหลังริมวัดทำทรายให้ อาทิตยวงษ์อยู่ให้คนอยู่
ด้วยสองคนแต่พอดักนำหุงเข้า ตั้งแล้วเสด็จเข้าพระราชวัง.

๑ ในเดือน ๑๒ นั้นทรงพระกรุณาตั้งว่าพื้นที่ศกาทราชูฏรเกี่ยวเข้าแล้ว
จะเสด็จไปนมัสการพระพุทธบาท ให้ยกข้างขึ้นไปตกแต่งพระตำหนัก
ใต้ธารทองแดง แดให้ไชน้ำมาแต่ธารทองแดงให้ส่งนุก่นาน แดทาง
สถมมารคแต่ท่าเจ้าต้นนุกขึ้นไปท้ายพิภุตนั้น คิดให้มน้ำแต่ศาตาโดยระยะ
ทางผู้คนจะได้เอาไศรย เสนาบตีรับพระราชโองการแต่ก็ยกข้างแดไฟ
ขึ้นไป เกณฑ์แบ่งให้ตกแต่งพระตำหนักท่าเจ้าต้นนุก แดแบ่งให้ท่า
ศาตาชุดบ่อบางโฆมต คำบดบ่อไศกนั้นชุดบ่อริมคันไศกจึงให้ชื้อ
บ่อไศก แดขึ้นไปชุดบ่อท่าศาตาดงทาง พอพระสงฆ์แต่สามเณร
เดินขึ้นไปเห็นท่าศาตาอยู่ เจ้าสามเณรจึงว่าศาตาทั้ง ๕ ห้องคันเดียว
ตั้งสองห้องก่อเป็นฝากรงให้ ตักคนจะได้เอาไศรยนอน ถ้าไม่มีฝาเดี่ยว
จะกินเดี่ยว ข้างทั้งปวงฟังเจ้าสามเณรว่าเห็นชอบก็ทำตาม ครั้นท่า
แดจึงให้นามชื่อว่าศาตาเจ้าเณร แดที่คำบดหนองคนทั้นนั้นมน้ำอยู่แด
ก็ท่าศาตาไว้สำหรับเอาไศรย แดไฟซึ่งท่าศาตาตงไปตักน้ำกินได้คนที่
ใบหนึ่ง จึงให้ชื้อหนองคนที่ แดข้างกองใหญ่ยกขึ้นไปท่าพระตำหนัก
ริมท่าธารท้ายธารทองแดง คิดทต่อน้ำเบ็ดบีตให้ โหดเชียวมาแต่ธาร
ทองแดง อันพระราชนิเวศซึ่งทั้นนั้นในดงพฤษภาชาติริมรั้นชื้อชิตเป็นที่
ตำราญราชหญไทยบั้นนครเศศตรีศวรรกรรมศตวรรษสรรพแสนนุก แดก็คิด
ผ่อนทางชดชดาให้ โหดตั้นตงมายังห้วยศิลาตาศ ข้างให้นามชื้อพระ
ราชนิเวศธารเกษม แดให้วันจรกนำออกไปตกแต่งธารไศกปดายธาร
ทองแดงก็เป็นที่ประพาศแห่งหนึ่ง แดตกแต่งพระราชนิเวศธาร
เกษมธารทองแดงบริเวณพระพุทธบาทแดสถมมารคทั้งปวง ๓ เดือนก็เสร็จ
จึงเสนาพฤตมาคย้นำรายการมากราบทูลพระกรุณาให้ทราบทุกประการ

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวครีได้ทรงฟังก็มีพระไทยปราโมทย์ยิ่งนัก จึงมี
พระราชกำหนดตั้งสมุหนายกว่า เดือน ๔ ขึ้น ๒ ค่ำ จะไปนมัสการ
พระบรมพุทบาท ให้เตรียมการโดยขตมารคสถตมารคให้พร้อม
สมุหนายกรับพระราชโองการแล้วกำหนดกฎหมายตั้งทุกพนักงาน เจ้า
พนักงานทั้งปวงก็ให้ตวงไปจัดแจงการทุกกระทรวงพร้อมเสร็จ.

๑ ครั้นถึงมฤคนมาศขึ้น ๒ ค่ำ เพตารุ่งแล้วสองนาฬิกาแปดบาท
สมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงบาตรแล้ว ก็ทรงเครื่อง สรรพ
ภรณ์ บวรด้วยแก้วกาญจนกนกรัตนไมย สำหรับพิไชยราชรถยุท
ทรงราชวุธสรรพเสร็จ ก็เสด็จตั้งสู่พระที่นั่งไกรสรมุขพิมานไชยจักร
รัตน อันโอฬารด้วยเครื่องสูงใส่บวรธงไชยธงฉาน อตงการด้วย
เรือคันทั้งหลายเตี้ยรดาษ เรือเส่นาพฤตามาศยราชนิกุตขุนทดวงคัน
เชือกปลายเชือกทั้งปวงก็เข้าจับฉลากเป็นชนิดอัคเฮอร์ณพ ครบทั้ง
เรือพระประเทียบทุกกรม สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ให้เค็ดอนกระบวน
พยุหบาตราไปโดยแนวขตมารค กำหนดระยะทางแค่นานประจำทำ
พระราชวังทดวง ถึงที่ประทับร้อนพระนครทดวงเป็นทาง ๓๕๖ เส้น
พักพิดาพตทั้งหลายรับพระราชทานเป็นศุขารมณต์บาย ครั้นเพตาทาย
แล้วสองนาฬิกา ก็เสด็จกรีธาพดาพตนาเวศไปโดยลำดับขตมารค
เป็นระยะทาง ๒๒๓ เส้น เพตาทายแล้ว ๕ นาฬิกาถึงท่าเจ้าสำนุก ก็เสด็จ
ขึ้นพระราชนิเวศประทับแรมอยู่สองแวน ในเพตานั้นเจ้าพนักงานทั้งหลาย
ก็ตรวจจัดจตุรงค์เส่นางคพยุหบาตร เข้าจับฉลากประจำรั้วรายโดย
ตำแหน่ง แตรถพระประเทียบก็เรียบเรียงเป็นระยะอยู่โดยขบวนสรรพ
เสร็จ ครั้นเพตารุ่งแล้วนาฬิกา ๖ บาท สมเด็จพระบรมนารถบรมพิตร

พระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็ทรงเครื่องสำหรับพิไชยสงครามเสด็จ เสด็จ
 ทรงช้างต้นพังกนรวิหค ที่นั่งรองบุษบกเบญจา ออตั้งการด้วยพระ
 ที่นั่ง พุดคาศดทองบุณดูตาย พรรณรายด้วยแก้วกาญจนมณีรัตนชัชวาล
 โยพารด้วยเครื่องอภิมรจเรชเสวตรัตนชุ่มสายตายสู่สุวรรณ พรรณ
 กตตกลังกรวิหิงมาศดาษาดา รจนาคด้วยมยุรัตนพัควาดวิชนีจามรบังวิวิ
 ไพโรจประดับ สรรพด้วยหมุกชินทรดงกันแทรกแข่งค้ายคำพังกา ทง
 หมู่อศุวารเริงร้องหญุทธระเนียรนาท หมู่พหุตราชรถเรียงระดับงอนงาม
 ไล่ว หมู่พดาพตไกรก็คืบคั่งพรั่งพร้อมโดยชบวนเสด็จ เสด็จทงรถ
 พระประเทียบท้าวนางพระสนมบริพาร ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เกิดอน
 พดทวยหาญพยุหบาตรา โดยแถวรักษาทูเรศอรัญโรมันรหรงรโหฐาน
 พันทุก อธิกด้วยศัพทสำเนียงเสียงกาหพก้อง กตองชนะโครมครน
 เพียงแผ่นพนพสุธาตดจะกัมปนาท อันบรรราชอนงคั้งในรถพระประ
 เทียบเรียบเรียง ก็ชวณกันเมียงเมิดชมรุกษชาติอันเพดช่อค่อมตเป
 พุ่มพวงผลกานาเนกในแนวพนักทิวเถื่อนทุรัสฐานดานดง ก็เสด็จตรงไปยัง
 พระราชนิเวศพระตำหนักธารเกษม เพดารุงเข้าดมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 เสด็จพยุหบาตรามานมัสการพระพุทธบาท กระทำสักการบูชา เปนมโหพาร
 ยิงนัก แด้วให้ มัมหระศัพดม โภชเจ็ดเวณเพนกำหนด พระองค์บริจา
 พระราชทรัพย์เปนทานแก่ยากพรณิพกทุกวันเปนอันมาก ส้มเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัวเสด็จนมัสการเข้าเยนมิได้ขาดจนครบเจ็ดเวณ แด้วเสด็จ
 ประพาศธาร ไศกธารทองแดงแด่ห้วยเขาถ้ำธารเสด็จ ก็เสด็จกดับยัง
 กรุงเทพนมหานครศรีอยุธยา.

๑ ตศักราช ๘๘๗ ปีกุญส์ปตศก สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จ
 ไปพระราชทานเพลิงพระเจ้าตุกเชอฝ่ายในณวัดไชยวัฒนาราม ได้เนือ
 ในท้องเผาไม้ไหม้ตั้งไต่ยว่าต้องคุณ ครงนนพระราชราษฎรภาทินว่าจะ
 ให้คนตำหรับตำราที่หมอ ผู้เฒ่าผู้แก่ต่างคนกต้วความผิด บรรดามี
 ตำหรับความรูจวิชาการกตงหน้าเสี้ยตั้งน.

๑ ศักราช ๘๘๘ ปีชวดอัฐศก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้เรือเทวดสถาน
 พระอศักรพระนารายนชนมาตงยังชกุน ในบั้นให้ยกกำแพงพระราชวัง
 ออกไป ให้สร้างพระมหาปราสาทพระวิหารสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จมา
 ทอดพระเนตรเรือกิง ช่างรับพระราชทานอยู่ยังมีได้ คิตดาเรือกิง ทรง
 พระกรุณาให้นายมันมหาดเล็กบ้านนอกเอาตาเรือกิงคิตเข้า กตบตา
 ช่ายคิตดาชวา หางตาเรือกิงกตบไปข้างบักฉว ทอดพระเนตรเห็นครวัค
 ว่าค้อย ให้เอาคามาขายมันคิตนนั้นเกิด พระราชทานเงินตราห้าค้ำตั้ง
 เสือผ่าสำรับหนึ่ง ในวันบั้นณรัตเพ็ญเดือนแปด เสด็จออกไปประวัคคิต
 พระสงฆ์ณวัดไชยวัฒนาราม สมเด็จพระเจ้าตุกเชอทรงพระเยาว์กิตตาม
 เสด็จไปหาดายพระองค์ แต่พระนารายนราชกุมารพระชนม์ได้ห้าพรรษา
 นนประชวรพระเจ้าอยู่ ทรงพระกรุณาครวัคว่าบ้วยอยู่แต่บ้วย่าตามไป
 เดย เพดาเข้านนฝนตกพรำอยู่ พระนารายนราชกุมารเสด็จออกไป
 เต้นทักเกย พระนมพเตยงทุดห้ามกไม่ฟัง จะถวายพระกตตักห้ามเสี้ย
 พระนมพเตยงจนใจกตองเต้นอยู่ด้วย พระองค์ยนยุคเส้าหตักไชยอยู่
 อตงนตองคองหตักไชยแตกกระตอตตงไปจนดิน พระนารายนราชกุมาร
 จะได้เป็นอันตรายหามได้ พระองค์ยนยุคหตักไชยทรงพระสรจตอยู่
 ตามประสาพระเยาว์ แต่พระนมพเตยงตตบไปตั้งน สมเด็จพระเจ้า

อยู่หัวได้ ยินเลี้ยงอดนี้สนั้นตรงพระราชวังก็ตกพระไทย ครั้นให้ข้าหลวง
เข้าไปดู ข้าหลวงเข้าไป กลับออกมากราบทูลตามซึ่งมีเหตุนี้ให้
ทราบทุกประการ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทราบดังนั้นเร่งให้ห่มเอาไปแก่
คนท่งปวง ครั้นประวิบัติพระสงฆ์แล้วเสด็จเข้ามาพระราชวัง ทอดพระ
เนตรเห็นรอยอดนี้ประจักษ์ ทรงพระกรุณาตรัสว่าราชบุตรเรานี้มีบุญอยู่
แล้วให้สมโภชสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระนารายณ์ราชกุมารด้ามวัน.

๑ คักราช ๘๘๘ ปีฉลูนพศก พระอาทิตย์วงษ์คบคิดกับขุนนางซึ่ง
เป็นโทษถอดเสียจากราชการแต่ก่อนนั้น ครั้นได้พวกต้องร้ายเศษเพดา
ย่ำอ่องรุ่งเบียดประตุ ก็กรุกกันเข้าไปในพระราชวังถึงหน้าตงหัดรรเพชญ์
ปราสาท ให้ร้องอ้ออิ่ง สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ทันรู้พระองค์ ดง
เรือพระที่นั่งตอยอยู่น่าชานาประจำท่า ครั้นให้ตำรวจไปเร่งขุนนางเข้า
ไปจับเหล่าร้าย เสนาบดีทั้งปวงรู้ ก็พากันคุมไพร่เข้าไปได้ตีพวก
พระอาทิตย์วงษ์แตกกระจัดกระจาย จับตัวพระอาทิตย์วงษ์ได้ สมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นพระราชวัง ตั้งให้พิจารณาเอาพวกขบถซึ่งคบ
คิดกับพระอาทิตย์วงษ์ได้ นั้น ก็ตั้งให้เอาไปประหารชีวิตตรเดียนแดง
แกง รุ่งขึ้นวันหนึ่งนายช่างต้นโคบุตรเล่นหมากรุกอยู่ในโรงช้าง อดนี้
ดงต้องนายช่างตาย แต่ช่างต้นโคบุตรจะได้เป็นอันตรายหาไม่ได้.

๑ ตุศักราช ๓๐๐๐ ปีชวดดำเรทริศก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวครั้น
ปฤกษาแก่เสนาพฤคมาตย์ราชปโรหิตทั้งหลายว่า บัดนี้จุดศักราช
ถึวัน ๓๐๐๐ ปี กาดกระตัญจะบังเกิดไปภายหน้าท่วประเทศธานีใหญ่น้อย
เป็นอันมาก เราคิดว่าจะเลี้ยงบารมีตบศักราช บัดนี้ชวดดำเรทริศก
จะเอากุญเป็นดำเรทริศก ขึ้นดิถัวารจันทรเถดิงศก ให้กรุงประเทศ

ที่แต่งกายเป็นพระอิศวร พระนารายณ์ แต่เป็นเทพยดานัน ก็อวย
 ไชยถวายพร โดยสารไล่ตักวิชัย พรหมทิวชาจารย์ก็เข้าตั้งขัตติยคนตรี
 พิณพาทย์ คาคฆ้องไชยเกษมมีต้นันคัพทก้องโกตาหุดทั้งพระนคร แล้ว
 ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับยังพระราชมนเทียร รุ่งชนพระราชดำริห์
 จะให้ท่านแก่หมู่พรณิพกรอบเมือง จึงมีพระราชโองการให้มหา
 อำมาตย์ตักแต่งพระนครให้เสร็จแต่ในสามวัน อำมาตย์รับพระราช
 บริหารแล้ว ก็ให้เจ้าพนักงานจัดแจงแถวสถิตมารครถยาทูปราบให้
 ราบรื่นเป็นอันดี ตั้งราชวัตรนักรบปักคั่นกด้วยคั่นอ้อยโดยระยะทาง
 ตั้งไม้กัณฑ์พฤษ์ห่างกันสิบวารอบพระนคร พร้อมโดยพระราชบริหาร
 ครั้นเพดารุ่งแล้วสำมนาพิกาหกบาทได้อุคตมฤษย์ ส้มเด็จพระพุทธเจ้า
 อยู่หัวก็ทรงเครื่องสำหรับขัตติยราชอตั้งการาภรณ์บวรวิภูสถิตเสร็จ เสด็จ
 ทรงพระยาบุญชรวตัวประเสริฐ แดกต่างข้างนั้นวางพานทองรองหิริญ
 สำหรับจะไปรยทาน พร้อมด้วยเสนางคณิกทวยหาญโดยเสด็จจะนับ
 มีได้ ครั้นออกจากทวารพระราชวังแล้ว พระเจ้าอยู่หัวก็ไปรยทาน
 แก่ยากพรณิพกทั้งหตายแล้ว เสด็จไปถึงกัณฑ์พฤษ์คั่นไดก็หยุดให้
 พนักงานซึ่งชนอยู่นั้นไปรยทาน แดหว่างคั่นกัณฑ์พฤษ์ พระองค์ก็
 หยุดไปรยทานไปโดยลำดับจนรอบพระนครแล้วเสด็จเข้าพระราชวัง ใน
 ตำบลเดือนนั้นส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวบริจาตทรัพย์ แดราชพาหนะกระทำ
 สัตตคัสตกมหาทานเป็นทานแก่พราหมณทิวชาตติแดยากพรณิพกทั้งปวง
 เป็นอาทิ คือช้างร้อยหนึ่ง ม้าร้อยหนึ่ง ทาษชายร้อยหนึ่ง ทาษหญิง
 ร้อยหนึ่ง เงินร้อยชั่ง ทองร้อยชั่ง ราชรถร้อยหนึ่ง แดแต่งการออก
 ต่หานาม มีมหรศัพตมโภชตรีวาร เป็นมโหฬาราทิการยิ่งนัก.

๑ ในปีนั้นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ มี พระราชดำรัสไปกรุงรัตนบุรีอังวะ
 ในพระราชดำรัสนั้นว่า สมเด็จพระเจ้ากรุงเทพรมหานครศรีอยุธยาอัน
 เสด็จปราบดาภิเศกผ่านพิภพโอสถียรสวรรยาธิปัตติภวดยราชประเวณี มี
 พระราชฤไทยหนองน้ำพระบรมโพธิญาณ บำเพ็ญทานการกุศลเป็น
 อจตศรัทธาแท้ มีได้หวาดไหว ตั้งพระไทยแต่ที่จรดสัตว์ให้พันหัว
 มหรรณพทธาร กต่างคือสังสารวัฏ บัดนี้เห็นว่ากระตือรือร้นถึง
 แก่สัตว์ทั้งหลายทั่วประเทศธานีใหญ่น้อยทั้งปวง เพราะจุดศักราช
 ถ้วน ๓๐๐๐ ปีชาติสำเรทธิศก จึงอุสาหกระทำศักราชฐานแล้ว ตั้ง
 พระราชพิธี สมศักดิ์ราช เอกบุญเป็นสำเรทธิศกชั้นดิถวารจันทรเถด็จกเป็น
 ทวาปรายศ เพื่อจะให้กรุงประเทศธานีใหญ่น้อยทั้งปวงเป็นบรมสุข
 สัมบูรณ์ทั่วกัน ให้พระเจ้ากรุงอังวะแต่เมืองขอบขัณฑสีมาทั้งปวง
 ใช้ศักราชตามพระนครศรีอยุธยาตบนี้เกิด ตั้งพระราชดำรัสไปเมือง
 ของอูให้ส่งไปกรุงอังวะ.

๑ ครั้นศักราช ๓๐๐๒ ปีมโรงโทศก พระเจ้ากรุงอังวะแต่งทูตานุทูต
 จำทูตพระราชดำรัสมา แต่ในพระราชดำรัสนั้นว่า พระเจ้ากรุง
 รัตนบุรีอังวะอันตั้งอยู่ในธรรมสาตราราชดำตร แต่มีบ่อแก้วเป็นพณ
 เมือง ขอจำเวียนทางพระราชไมตรีมายังสมเด็จพระเจ้ากรุงทวารวดี
 ศรีอยุธยา ด้วยแจ้งกฤตศัพท ไปว่าสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมนั้นทวงศด
 แล้ว พระองค์เสด็จผ่านพิภพตามราชประเพณี มีพระ
 กฤตยศกฤตคุณใหญ่ยิ่งกว่ากระษัตราธิราชแต่ก่อน กอปรด้วย
 ปราสาททองแต่โคบุตรบุญชราชาติคือประเสริฐเป็นศรีเมืองนั้น ฝ่าย
 กรุงรัตนบุรีอังวะมีความยินดีนัก บัดนี้ให้ทูตานุทูตมาถามข่าวพระศัพ

ตามประเพณี แต่จำเริญทางพระราชไมตรีด้วย ประการหนึ่งซึ่ง
 พระองค์จะให้ ไซ้ศักราชตามพระนครศรีอยุธยาณ ฝ่ายกรุงรัตน
 ประเทศแตรามัญประเทศได้ ไซ้ศักราชเดิมหลายชั่วกระษัตริย์มาแล้ว ครั้น
 จะใช้ตามมีพระราชดำสันไปนั้น เกรงจะพันเพี้ยน ซึ่งพระเจ้า
 กรุงทวารวดีติดต่อกันให้พระองค์ ไซ้เถิด ครั้นแปดแล้วส่งมุนายกเอา
 กราบทูตพระกรุณาทรงเคื่องพระไทย ครั้นว่าอายพม่ามีมีไซ้ตามเรา
 ก็แล้วไป ครั้นนั้นเสด็จออกมุขเด็จพระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์มหา
 ปราสาท เบิกแขกเมืองเข้าถวายบังคม ครั้นพระราชปฏิสันถารสำมนัด
 แล้ว สั่งให้เตยงแขกเมือง ก็เสด็จเข้า เจ้าพนักงานยกของมา
 พระราชทาน แขกเมืองมิได้รับพระราชทาน ว่าอย่างธรรมเนียม
 กรุงอังวะ ถ้าทูตานุทูตไปเยือนพระศัพหามมีให้รับพระราชทาน เพศ
 เย็นส่งมุนายกกราบทูล ทรงพระกรุณาให้คือว่าแขกเมือง ว่าอย่าง
 ธรรมเนียมกรุงพระนครศรีอยุธยาถ้าไปเยือนศัพ ห่อมแต่งของให้
 บริโภคให้ อิ่มหน้า จึงได้ ชื่อว่านับถือกัน นี้ความมาถึงกรุงพระนคร
 ศรีอยุธยาแล้วไม่รับพระราชทานนั้น ไม่นับถือกรุงพระนครศรีอยุธยา
 ฤ ๆ ว่าสิ่งของซึ่งพระราชทานนั้นไม่ดั่งเหมือนกรุงอังวะ ถ้าไปคือว่า
 แขกเมืองคือดั่งไม่รับพระราชทาน ก็ให้เอาสิ่งของราตรดคีี่ะดงแล้ว
 ชับเตยจากเมือง เจ้าพนักงานก็ไปคือว่าโดยพระราชโองการ แขก
 เมืองก็มิได้รับพระราชทาน เจ้าพนักงานก็เอาสิ่งของราตรดคีี่ะแขก
 เมืองแล้วชับเตยจากพระนคร.

๑ ศักราช ๓๐๐๓ ปีมเสงครุฑศก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราช
 ดำเนินลงไปประพาศพระที่นั่งไศลวันรยทิพอาสน์ วันนั้นเสด็จอยู่แรม

เพศาคำเสด็จออกมาขึ้นอยู่นำ मुख ส้มเด็จพระเจ้าตุกเชอพระนารายณ์
 ราชกุมารต้องโคม อดนี้ตั้งคองนำบัน แฉ่นประดับแตรรูปสัตว์คก
 กระจายตงมารอบพระองค์ ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวแตรส้มเด็จพระเจ้า
 ตุกเชอจะได้เป็นอนัทรายหามิได้ ทรงพระกรุณาให้พระโหราทำนาย
 ถวายพยากรณ์ว่าเป็นมหาศุภนิมิตร จะทรงพระกฤษฎาธิการยิ่งขึ้น
 ไป แฉ่นจะได้พระราชตากต่างประเทศ ถึงเดือนสิบกำบั้นอดติมมัต
 หว่าตุกคำเมืองเทศบรรทุกพรรณผ้า แตรได้ม้าเทศสูงสามศอกสองนิ้ว
 เข้ามาถวายส่งม้า กบกับหยันผู้ก้ามถมายราชาวดีประดับนพรัตน
 เต็มหนึ่ง ตั้งของนกกนนั้นเป็นอันมาก.

๑ ศักราช ๓๐๐๕ ปีมแมเบญจศก พระโหราถวายฎีกาว่าในสาม
 วนจะเกิดเพลิงในพระราชวัง ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสได้ทรงฟังคก
 พระไทย ด้วยพระโหราคนนั้นแม่นยำนัก ครงหนึ่งเสด็จอยู่ในพระที่นั่ง
 จักรวรรดิไพชยนต์มหาปราสาท มุสิกคกตงมา ทรงพระกรุณาเอา
 ขันทองครอบไว้ ให้หาพระโหรามาทนาย พระโหราคำณวนแฉ่นทุด
 ว่าสัตว์ดีเท่า ทรงพระกรุณาตรัสว่ากัคค พระโหราขับคควนแฉ่นทุด
 ว่าสัตว์ ทรงพระกรุณาตรัสว่าสัตว์ดีเท่านี้ถูกอยู่ แฉ่นที่สัตว์นั้น
 ผิดแฉ่น ครนเบ็ดขันทองขึ้นเห็นตุกมุสิกคกตงอยู่สามคคกับแม่คคหนึ่ง
 เป็นสัตว์ ก็ทรงพระกรุณาตรัสสรรเสริญพระโหราขับคคว่าคคแม่นกว่าคค
 เห็นอก ให้พระราชทานเงินตราข่งหนึ่ง แฉ่นผ้าสองตัวรับ แฉ่น
 มากเชื่อถือพระโหราขับคค ครนทราบว่าจะเกิดเพลิงจึงมิไว้พระไทย
 ให้ขนของเทพราชวังออกไปอยู่วัดไชยวัฒนาราม ทงเรือบัตตงก เรือ
 ศรี เรือคค คคคคแฉ่นคคอยู่ แฉ่นในพระราชวังนั้นเกณฑ์ไฟ

ดำพันต์รพด้วยพราเชอกระตรีหน้ารักษา ห้ามมิให้หุงเข้าในพระราชวัง
 แดวเรือตำรวจคอยบอกเหตุทุกทุ่มโมง ครั้นค่ำรบสามวันเพลาชาย
 แดวดีนาพิกา เรือตำรวจลงไปกราบทูลพระกรุณาว่าส่งบอญ ส้มเค็ญ
 พระเจ้าอยู่หัวครั้นครั้นว่าทรงเห็นพระโหราจะมิได้อยู่แล้ว ตั้งเรือเกิดจะ
 เข้าพระราชวัง เจ้าพนักงานก็เตือนเรือพระที่นั่งกงเข้ารบเสด็จ พระ
 เจ้าอยู่หัวเสด็จมาถึงฉนวนประจำท่า พระโหราอยู่ท้ายเรือพระที่นั่ง
 กราบทูลว่าขอให้ยามก่อนจึงจะสิ้นพระเคราะห์ ส้มเค็ญพระเจ้าอยู่
 หัวก็ให้ตอยเรือพระที่นั่งอยู่ เพลาชายแดวดีนาพิกา เมฆคังพยับ
 คดุมขนช้างประจิมทิศ ฝนตกพรำ ๆ ตงมา ทรงพระกรุณาครั้นแก่
 พระโหราว่าฝนตกตงมาสิ้นเหตุแล้วกรรมัง พระโหรากราบทูลว่าขอ
 พระราชทานงคก่อน พอต้นคำตงอดันเป็รียงตงมาต้องเหมพระมหา
 ปราสาทเป็นเพลิงคิตพดุง โปดงชนใหม่ตงมา คนทั้งหิตายซึ่งอยู่ใน
 พระราชวังมีรูที่จะทำประการใด แต่ดับกอนคาศหตังคานันไหตราบ
 ตงมาตงห้าฝน เพลิงก็ไหม คิตค่อไปตงห้วยคตงเรือนหน้าเรือนหตงร้อย
 สิบเรือนจึงดับได้ ส้มเค็ญพระพุทธเจ้าอยู่หัวครั้นให้พระโหราดูว่าเพลิง
 ฟ้าไหมตงนจะดีฤราย พระโหรากราบทูลพระกรุณาว่าดี จะมี
 พระราชทานแตกอปรด้วยอิศริยยศ ประเทศทั้งปวงบรรดาอริราชไพร์จะ
 เกรงพระเดชเดชานุภาพเป็นอันมาก ส้มเค็ญพระเจ้าอยู่หัวครั้นได้ทรง
 พังม้พระไทยปราโมทยิ่งนัก ครั้นใหม่แต่พระที่นั่งมิ่งคตาทิเศกทขอ
 ปราสาททอง พระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์มหาปราสาท แดพระที่
 หนึ่งสรรเพชญ์ปราสาทจะได้ใหม่ด้วยห้ามมิได้ ส้มเค็ญพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ
 เข้าพระราชวัง ทรงพระกรุณาให้ช่างจับการก่อพระมหาปราสาท แด

ทำคตังเรือนข้างในทั้งปวง ตามเดือนเรือนข้างในเสร็จ แต่พระมหา
ปราสาทที่หนึ่งจึงสำเร็จ ให้นำชื่อพระวิหารตั้ง

๑ ศักราช ๓๐๐๖ ปีวอกกศก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปราสาททอง
ครองพิภพมณฑลตบตกลีมาอาณาจักร พริกพร้อมด้วยหมู่พหล
จักรวงศ์ เรื่องพระเชษฐานุภาพพระบรมโพธิ์สมภาร สมณพราหมณา
จารย์แด่ไฟฟ้าข้าชันทเสมาเป็นคู่ขสมบูรณทั่วหน้า มาจนศักราช ๓๐๓๗
ปีมแมตพิศศก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระประชวรหนัก แปลง
สถานลงไปอยู่พระที่นั่งเบญจรัตน ทรงพระกรุณามอบราชสมบัติแด
พระแสงขรรค์ไชยศรีให้สมเด็จพระเจ้าตากเจ้าฟ้าไชย อยู่สามวัน
เพลาสามยามก็เสด็จสวรรคต พระเจ้าอยู่หัวปราสาททองอยู่ในราช
สมบัติ ๒๖ พระพรรษา.

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๒ (เจ้าฟ้าไชย)

๑ เจ้าฟ้าไชยก็ได้ครองราชสมบัติ ครั้นอยู่มาสมเด็จพระนารายณ์
เป็นเจ้า ก็ให้คนสอดออกมากิจราชการด้วยพระศรีสุธรรมราชาผู้เป็น
พระเจ้าอาว พระเจ้าอาวก็กำหนดเข้าไป ครั้นเพลาค่ำพระนารายณ์
เป็นเจ้า ก็พาพระชนิษฐาของพระองค์ตบหน้่ออกทางประตูคัตสระแก้ว
ไปหาพระเจ้าอาว พระศรีสุธรรมราชากับพระนารายณ์ราชนัดดาตุมผู้คน
พร้อมแล้ว ก็ยกเข้ามาในพระราชวัง กุมเอาเจ้าฟ้าไชยไปสำเร็จโทษ
เดียนวัดโลกพระยา เจ้าฟ้าไชยได้ครองราชสมบัติเก้าเดือน.

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๗ (พระศรีสุธรรมราชา)

๑ พระศรีสุธรรมราชาก็ได้ผ่านพิภพกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา ครั้น
ให้สมเด็จพระนารายณ์ราชันต์ดาเป็นมหาอุปราช สมเด็จพระนารายณ์
เป็นเจ้าก็เสด็จไปอยู่พระราชวังบวรสถานมงคล อยู่มาต่อเดือนเศษ
สมเด็จพระศรีสุธรรมราชาพระเจ้าแผ่นดิน ทอดพระเนตรเห็นพระราช
กตยาณีน้องพระนารายณ์ราชันต์ดา ทรงพระรูปศรีวิดาศเตศนารี ก็
มีพระไทยเส่นหาผูกพัน ปราศจากตชชัสมโภก จึงให้หาขันไปบนที่
หวังจะร่วมรสสังวาสด้วยพระราชกตยาณี ๆ มิได้ขันไป หนึ่งตมา
พระค้ำหนักแก้วบอกเหตุกับพระนม ๆ จึงเชิญพระราชกตยาณีเข้าไว้ในคู้
พระสมุทแก้วห้ามออกมา แสร้งว่าจะเอาพระสมุทไปยังพระราชวังบวร
สถานมงคล นายประตูก็มีได้ส่งได้ย ครั้นไปถึงพระราชวังบวร
สถานมงคลแล้ว พระราชกตยาณีก็ออกจากคู้เข้าไปเฝ้าสมเด็จพระ
เชษฐาธิราช ทรงพระกรรแสงทูลประพุดิเหตุทงปวง ซึ่งสมเด็จพระ
พระเจ้าอาวเป็นพาดทุจริต สมเด็จพระนารายณ์บรมบพิตรเป็นเจ้าได้
ทรงฟังก็ทรงพระโทมนัสน้อยพระไทยนัก จึงตรัสว่าอนิจาพระเจ้าอาว
เราคิดว่าสมเด็จพระบิตุราชสวรรคตแล้ว ยิ่งแต่พระเจ้าอาวก็เหมือน
พระบรมราชบิดายังอยู่ จะได้ปกป้องพระราชวงษานุวงษสืบไป คณ
ฤมาเป็นดังนี้ พระองค์ปราศจากหิริโศทปป์แล้ว ไหนจะ
เป็นยุติธรรมเล่า นานที่จจะร้อนนอกสมุณชัพราหมณ
ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินเป็นแท้ จะตะไควมิได้
ส่วนตาม จะเลี้ยงเอาบารมีเป็นที่พึ่ง
ขุนนางเข้ามาในพระราชวัง ครั้นแจ้งประพ

ทำคดงเรือหน้าในทั้งปวง ตามเดือนเรือหน้าในเสร็จ แต่พระมหา
ปราสาทหนึ่งจึงสำเร็จ ให้นำชื่อพระวิหารตั้ง.

๑ ศักราช ๓๐๐๖ ปีวอกกศก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปราสาททอง
ครองพิภพมณฑลตบตบถลิมมาอาณาจักร พริกพร้อมด้วยหมู่พหุ
จักรวงศ์ เรื่องพระเชษฐานุภาพพระบรมโพธิ์สมภาร สมณพราหมณา
จารย์แต่ไพร่ฟ้าข้าชนทเสมาเป็นคู่ข่มบูรณทั่วหน้า มาจนศักราช ๓๐๑๗
ปีมแมตพิศศก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระประชวรหนัก แปร
สถานลงไปอยู่พระที่นั่งเบญจรัตน ทรงพระกรุณามอบราชสมบัติแด
พระแสงขรรค์ไชยศรีให้สมเด็จพระเจ้าตากเจ้าฟ้าไชย อยู่สามวัน
เพลาสามยามก็เสด็จสวรรคต พระเจ้าอยู่หัวปราสาททองอยู่ในราช
สมบัติ ๒๖ พระพรรษา.

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๒ (เจ้าฟ้าไชย)

๑ เจ้าฟ้าไชยก็ได้ครองราชสมบัติ ครั้นอยู่มาสมเด็จพระนารายณ์
เป็นเจ้า ก็ให้คนสอดออกมากิจราชการด้วยพระศรีสุธรรมราชาผู้เป็น
พระเจ้าอา พระเจ้าอาที่กำหนดเข้าไป ครั้นเพลาค่ำพระนารายณ์
เป็นเจ้า ก็พาพระชนิษฐาของพระองค์ตบหน้ ออกทางประตูคัตสระแก้ว
ไปหาพระเจ้าอา พระศรีสุธรรมราชากับพระนารายณ์ราชนัดดาผู้คน
พร้อมแล้ว ก็ยกเข้ามาในพระราชวัง กุมเอาเจ้าฟ้าไชยไปสำเร็จโทษ
เสียนวดีโลกพระยา เจ้าฟ้าไชยได้ครองราชสมบัติเก้าเดือน.

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๗ (พระศรีสุธรรมราชา)

๐ พระศรีสุธรรมราชาได้ผ่านพิภพกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา ครั้นให้สมเด็จพระนารายณ์ราชนัดดาเป็นมหาอุปราช สมเด็จพระนารายณ์เป็นเจ้าก็เสด็จไปอยู่พระราชวังบวรสถานมงคล อยู่มาสองเดือนเศษ สมเด็จพระศรีสุธรรมราชาพระเจ้าแผ่นดิน ทอดพระเนตรเห็นพระราชกัถยานีของพระนารายณ์ราชนัดดา ทรงพระรูปศิริวิภาค์เดชะนารี ก็มิพระไทยเส่นหาผูกพัน ปราศจากตชชัสมโภาค จึงให้หาขันไปบนที่หวังจะร่วมรงค์ด้วยพระราชกัถยานี ๆ มิได้ขันไป หนึ่งตมาพระค้ำหนักแก้วบอกเหตุกับพระนม ๆ จึงเชิญพระราชกัถยานีเข้าไว้ในตู้พระสมุกแก้วหามออกมา แลรั้งว่าจะเอาพระสมุกไปยังพระราชวังบวรสถานมงคล นายประตูก็มีได้ส่งใส่ย ครั้นไปถึงพระราชวังบวรสถานมงคลแล้ว พระราชกัถยานีก็ออกจากตู้เข้าไปเฝ้าสมเด็จพระเชษฐาธิราช ทรงพระกรรแสงทูลประพฤติเหตุทงปวง ซึ่งสมเด็จพระเจ้าอาวเป็นพาดทุจริต สมเด็จพระนารายณ์บรมบพิตรเป็นเจ้าได้ทรงฟังก็ทรงพระโทมนัสน้อยพระไทยนัก จึงครึว่าอนิจาพระเจ้าอาวเราคิดว่าสมเด็จพระบิคุราชสวรรค์แล้ว ยิ่งแต่พระเจ้าอาวก็เหมือนพระบรมราชบิดายังอยู่ จะได้ปกป้องพระราชวงษานูวงศ์สืบไป ควรฤมาเป็นดังนี้ พระองค์ปราศจากหิริโศทปป์แล้ว ไหนจะครองสมบัติเป็นยุติธรรมเล่า นำที่จจะร้อนนอกสมุณษ์พราหมณอาณาประชาราษฎร์ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินเป็นแท้ จะตะไว้มิได้ ด้วยพระองค์ก้อแล้วจำจะตามตาม จะเลี้ยงเอาบารมีเป็นที่พึ่ง ทรงพระราชดำริห์แล้วจึงให้หาขุนนางเข้ามาในพระราชวัง ครั้นแจ้งประพฤติเหตุซึ่งจะทำยุทธหนั้น ขุนนาง

ทั้งหลายได้แจ้งในรับสั่งดังนั้น ต่างคนก็ทูลอาด่าขอเอาชีวิตเป็นแดน
 แทนพระคุณทุกคน ส้มเด็จพระนารายณ์เป็นเจ้าได้ทรงฟังมีพระไทย
 ปราโมทย์ยิ่งนัก ตรัสให้กระทัมมกตแต่งได้รู้พดทั้งปวงเป็นสำคัญ
 แล้วให้เอาใบสเดาเป็นประเจียดสำหรับเมื่อยุทรนั้น เพราะเหตุว่าส้มเด็จพระ
 พระศรีสุธรรมราชาธิราชใช้พระชนมวารวันศุกร์ แต่ใบสเดานั้นเป็น
 นามพุดม แต่ศุกร์ใช้ตั้งในพุดมนามเพื่อจะประหารนามแห่งอริราช
 ครั้นแล้ว ส้มเด็จพระบรมพิตร พระเป็นเจ้า ก็ให้ สักการบูชาพระศรีรัตน ไตรย
 แดพระอิศวร พระนารายณ์เป็นเจ้า แดเทพยดาผู้มีฤทธิเดชศักดิ์
 ทั้งปวง ตำรับสั่งขุนเสนาไชย ขุนจันทราเทพ ขุนทิพนคร ขุน
 สิทธิขรรัตน ขุนเทพศรีธรรมรัตน ให้คุมไพร่พลร้อยหนึ่งอยู่รักษาพระ
 ราชวังบวรสถานมงคล ในวันพฤหัสบดีเดือนสิบสองขึ้นสิบค่ำเพดาชาย
 แล้วห้านาฬิกาเศษ ส้มเด็จพระบรมพิตรพระเป็นเจ้าก็แต่งพระองค์สรรพ
 สำหรับการพิไชยยุทธ จึงทรงพระดีโตทกอธิษฐานแล้ว ก็เสด็จทรง
 ข้างคันทายมมงคลไอยรา ตรัสให้พระเทพเดชะเป็นกลางข้างพระที่นั่ง
 ขุนพระศรีควัญ แต่ตรัสให้ส้มเด็จพระอินทราชาธิราชผู้เป็นพระอนุชา
 ทรงข้างคันทังกระพัดทอง ขุนพรหมชิบาตเป็นกลางข้างพระที่นั่ง หมีน
 เทพกุญชรควัญ ตรัสให้เมืองมโนรมย์ซึ่งคันทายพรหมภักทร
 นายไทยมหาดเล็กเป็นกลางข้าง นายมปรากฏควัญ หมีนราชกุญชร
 ซึ่งข้างคันทังคันทับนำข้างพระที่นั่ง ครั้นได้ศุภวารมหฤทธิฤกษ์เพดาอัน
 ประเสริฐก็เสด็จกรีธาพลยุหบาตรา สรรพด้วยเครื่องราไชประ โภค
 แงประ โคมฆ้องกลองแตรสังข์ จึงเสด็จพระราชดำเนิน โดยทวารพิพิช
 ยাত্রาไปโดยทางนำวัดพดัมพดาไชย จึงพระยาเสนาภิมุข พระยา

ไชยาศูรคุมย์นั้นตั้งมากกราบบังคมทูลขออาสาราชการ แล้ว
 หดวงพิชิตเคหะออกมากกราบบังคมขออาสาราชการ แล้วเด็ค็จพระราช
 ดำเนินโดยทางชุกุน.

๑ ฝ่ายสมเด็จพระศรีสุธรรมราชาธิราชรู้ว่าสมเด็จพระบรมบพิตรพระเพ
 เ็จเด็ค็จยกพลเข้ามาแต่พระราชวังบวรสถานมงคล ก็ตั้งแก่พระมหาเทพ
 หดวงอินทรเคหะ ให้เอาขุนบำเรอภักดีแต่อายมั้นผู้ทาสขุนบำเรอภักดี
 ไปพิฆาฏเดียนำบางตรา แต่ขุนบำเรอภักดีก็หนีรอด จึงไปกราบ
 ถวายบังคมสมเด็จพระบรมบพิตรพระเพ็จเด็ค็จถึงหน้าวัดฉันทน์ ได้แต่อายมั้น
 ทาสขุนบำเรอภักดีนั้นไปพิฆาฏเดียนั้น แต่สมเด็จพระบรมบพิตรพระเพ็จ
 มาหยุดข้างคันทน์หน้าพระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์มหาปราสาทแล้ว ก็เด็ค็จ
 ขนอยู่ณพระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์มหาปราสาทนั้น พระยาอนันตภยอสู
 พระยาอนันตภยอถ่างมากกราบบังคม จึงตรัสใช้พระยาอนันตภยอสู
 พระยาอนันตภยอถ่าง พระราชมนตรี หดวงโยชาติพิ หดวงอมร
 วงษา หดวงพิชิตเคหะ ขุนรักษ์ ขุนทรงพานิช ขุนฉนิทวาที
 มียาฉั้น เม้าตา มั๊กเมาะคาด คุมไพร่พลให้ไปอยู่ณค้ำดาตุกขุน
 ให้รักษาดีดาคมศรีตวน แต่แขกชวาแขกจาม อยู่ณค้ำค้ำหน้าพระที่นั่ง
 สรรเพชญ์ปราสาท ให้หดวงเทพวรชุนคุมไพร่พลอยู่ประคูนศรีสรรทวาร
 ให้พระจุพา พระพนัก คุมไพร่พลอยู่ณทางสระแก้ว หดวงวิสูตร
 สงคราม แต่ขุนพรหมธิบาล คุมไพร่ตำรวจวัดหลังวัดพระรามาวาศ
 ให้ขุนอินทริบาลคุมไพร่พลตำรวจแต่ประตูแต่ดงราม จนถึงประตู
 หอพระ แต่ฝ่ายไพร่พลข้างสมเด็จพระศรีสุธรรมราชาธิราช แต่ไพร่
 พลข้างสมเด็จพระบรมบพิตรพระเพ็จเด็ค็จ ก็ได้รับพุงกันแต่ค้ำจนวนุ้ง แต่

ยี่ปุ่นกุมกัณฑ์เข้ามาอาสาได้เข้าช่วยรบพุ่งณด้านรายาดีถานั้น ไพร่พด
 ดัมคายบาดเจ็บทั้งต้องฝ่าย จึงล้มเต้จบรมบพิตรพระเปนเจ้าคริศ์ตั้ง
 ให้ขุนจันทรเทพ แดพันทิพรราช เอาปืนใหญ่สามบอกตงณท้อง
 ดนาม ยิงเข้าไปในพระราชวังเป็นหลายนัด ครั้นยิงเข้าไปครั้งใด
 กวั้นเพลิงนั้นเห็นโชติชนไปประคุดนคร ตำแดงศุภนิมิตรซึ่งจะมีไชย
 ชำนะ จึงล้มเต้จบรมบพิตรพระเปนเจ้าทรงช้างต้นพระที่นั่ง คริศ์ตั้ง
 ให้พระเทพเคชระเปนกตางพระที่นั่ง ขุนพระศรีศิวาญ ให้ขุนอินทร
 ชีบาด เปนกตางข้างล้มเต้จพระอนุชาธิราช หมื่นเทพกฤษณชรคาวญ
 แดเต้จยี่นข้างค้ำอยู่นำพระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์มหาปราสาท ครั้น
 เพดาชายแฉ้วประมาณนาฬิกาเศษ มีผู้มากรบพุ่งล้มเต้จบรมบพิตรพระ
 เปนเจ้าว่า ล้มเต้จพระศรีสุธรรมราชาธิราชทรงช้างออกมายืนอยู่นัดัง
 ศาตหลวง จึงล้มเต้จบรมบพิตรพระเปนเจ้าก็ขับช้างพระที่นั่งเข้าไป
 ถึงนอกกำแพงศาตหลวง ไพร่พดทั้งต้องฝ่ายได้รับพุ่งค่อแย้งกัน แด
 ทหารอาสาล้มเต้จบรมบพิตรพระเปนเจ้า ก็ยิงปืนนัดค้ำต้องพระพาหุ
 ล้มเต้จพระศรีสุธรรมราชาธิราช ฝ่ายทหารข้างล้มเต้จพระศรีสุธรรม
 ราชาธิราช ก็ยิงปืนนัดค้ำต้องหลังพระบาทซ้าย ล้มเต้จบรมบพิตรพระเปน
 เจ้าเดินไปน้อยหนึ่ง แดล้มเต้จพระศรีสุธรรมราชาธิราชก็ถับช้างเข้า
 ไปในพระราชวัง แดไพร่พดฝ่ายข้างล้มเต้จพระศรีสุธรรมราชาธิราชก็
 แดกฉานชำนเช่นหน้เข้าไปในพระราชวัง แดก็ให้มีค้ประคุดพระราชวังไว้
 จึงล้มเต้จบรมบพิตรพระเปนเจ้า ก็เต้จคั้นมายังพระที่นั่งจักรวรรดิ
 ไพชยนต์มหาปราสาท จึงพระไตรภูวนาทิตยวงษ์เต้จทรงช้างออกมา
 แต่ในพระราชวังก็มาถวายเป็นบังคม ล้มเต้จบรมบพิตรพระเปนเจ้าจึงคริศ์

ใช้ให้ทหารอาสาสู้มกันไปทำตายประตูพระราชวังเข้าไปให้ได้ แต่ทหาร
อาสาทั้งปวงก็เข้าไปถึงประตูพดทวาร ก็กั้ทั้งประตูพดทวาร พอพระ
ดิถีไชยเบ็ดประตูพดทวารออกมาบอก ว่า ส้มเด็จพระศรีสุธรรมราชา
ธิราชหนึ่งลงไปณวังหลังแล้ว ทหารก็กรูกันเข้าไปในพระราชวังได้
นายแก้วก็นำพระดิถีไชยออกมาถวายบังคม ส้มเด็จพระบรมพิตรพระเปนเจ้า
ณพระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์มหาปราสาท แด่นายแก้วมหาเด็กกราบ
ทูลแก่ ส้มเด็จพระบรมพิตรพระเปนเจ้าว่า ทหารอาสาเข้าไปในพระราชวัง
ได้แล้ว แต่พระดิถีไชยบอก ว่า ส้มเด็จพระศรีสุธรรมราชาธิราชหนึ่งลงไป
วังหลัง จึง ส้มเด็จพระบรมพิตรพระเปนเจ้าเสด็จเข้าไปในพระราชวังหลวง
เสด็จขึ้นพระราชมณเฑียรพระวิหาร ส้มเด็จพระเจ้า ในวันเดี่ยวนั้นเสด็จ
ไปตาม ส้มเด็จพระศรีสุธรรมราชาธิราชได้ณวังหลัง ก็ให้เอาไปจำเริญ
โทษณวัดโคกพระยาตามประเพณี พระศรีสุธรรมราชาธิราชเสวยราช
ได้สองเดือนกับยี่สิบวัน.

แผ่นดิน ส้มเด็จพระรามธิบดีที่ ๓ (พระนารายณ์มหาราช)

๐ ในเมื่อ ส้มเด็จพระบรมพิตรพระเปนเจ้ามีไชยชนะแก่ราชศัตรู ด้วย
พระเดชบุญญาฤาणाพหุณศักราช ๑๐๓๘ ปีวอกอัฐศก ในเดือนสิบสอง
ขึ้นสิบเอ็จค่ำวันศุกร์เพลาช้ายแล้วสองนาฬิกาได้บาท ครั้นถึงวันพฤหัสบดี
เดือนสิบสองแรมสองค่ำเพลาช้ายแล้วสองนาฬิกา จึงพระมหาราช
ครูพระราชครู แด่ท้าวพระยาดำมนคราชเสนาบดีมนตรีมุขทั้งปวง
ก็อัญเชิญ ส้มเด็จพระบรมพิตรพระเปนเจ้า เสด็จปราบดาภิเษกเสวยราช
สมบัติถวัลยราชประเพณี โดยบูรพมหากษัตริราชเจ้าแต่ก่อน อัน

ผ่านพิภพนครกรุงเทพมหานครศรีอยุธยา^๕ ในวันแรกตั้ง
 พระราชพิธี^๕นี้เพื่อกำจัดประมาณสองทุ่ม มีพระสุคนธ์โศกชาวบริสุทธิ
 ตกตงมาแต่เพดานในโรงพระราชพิธีเป็นอัศจรรย์ พระมหाराชครูพระ
 ราชครูแปดตำราชครู ประพฤติการพระราชพิธีประภมาภิเศกแด่พระราช
 พิธีราชาภิเศก แด่ถวายพระนามกบวรพระราชศรีสวัสดิพิพัฒมมงคล
 ตามบูรพประเพณีพระมหากษัตริราชเจ้าแต่ก่อน อันกอบปรัดด้วย
 พระเดชบุญญาภาพเสด็จปราบดาภิเศก ทรงพระนามกรมเด็จพระ
 บรมราชาธิราชมาธิบดีศรีธรรมเพชญ์บรมมหาจักรพรรดิศวรราชาธิราช
 ราเมศวรราชธิบดี ศรีธรรมดิรักษสังหาร จักรวาพาธิเบนทรสุริ
 เยนทรราชบิดินทร หริหรินทรราชาธิบดี ศรีธรรมบุตยคุณอนันฐิจิตรสุจี
 ศรีภูวนาทิศย ฤทธิพรหมเทพาติเทพบดินทร ภูมินทรราชราช รัตนากาศ
 มนุวงษองค์เอกาทศรฐ วิสุทธยไถ้ตมบรมอาชวาชยาไศรย สมุทัย
 ดโรมนต่อนนตคุณวิบุตยสุนทร บวรธรรมิกราชเดโชไชยไตรโลกนารถ
 บดินทร วรินทร์ราชชาติพิชิตทิศพตญาณสมันต์ มหันตวิปฬารา
 ฤทธิวิไชย ไธ้ธรรมราชปักษิตยวงษ์ องค์ปรมาธิบดีศรีภูวนาธิเบศร
 โลกเชษฐวิสุทธมกุฏรัตนโมฬี ศรีประทุมสุริยวงษ์องค์ธรรมเพชญ์พุท
 ฆางกูรบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัวกรุงเทพมหานครบวรทวารวดี
 ศรีอยุธยา มหาคิตกภพพรรัตนราชธานีบุรีรมย์ แด่ถวายเครื่อง
 เบญจราชกกุธภัณฑ์แต่เครื่องราไชยประ โภคทั้งปวง แด่บูชาบรมเทพ
 อัมฆวานันประเสวีสุธิตยส์ถาวรในพระองค์โดยยถาศาคร แด่ถวายฮา
 ดิรพาทอภิเศกจำเริญ พระพรบรมราชศรีสวัสดิพิพัฒมมงคล นฤมตพระองค์
 คือพระนารายณ์เป็นเจ้าทรงศรีสังขจักรคทาธร อันกอบปรัดด้วยพระเดช

ฤทธาณูปาพอนประเสริฐ เพื่อจะรักษาดมณพราหมณาจารย์ แต่ท้าว
 พระยาเสนาบดีมนตรีมุขทั้งปวงให้คู่ชกเกษมเปรมประชาราษฎร์จำเวียนกาต
 ดับไปเมื่อน่า แล้วก็ให้เบิกท้าวพระยาดำมนคราษเสนาบดีมนตรีมุขทุก
 กระทรงการทั้งหลายถวายบังคม แดถวายเป็นศุภาริษฐานถือน้ำพระ
 พิพัฒตามบูรพประเพณีแต่เดิมา เมื่อเสด็จปราบดาภิเษกถวีสวรรคต
 พระชนม์ได้ ๒๕ พระพรรษา แดพระบาทสมเด็จพระบรมนาถนโรดมพิตรพระ
 พุทธเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงทศพิธราชธรรมอันประเสริฐ ก็ทรงพระกรุณา
 แก่ประชาราษฎร์ทั้งปวง ให้ตัดด้วยดาอากรแก่ประชาราษฎร์ทั้งปวง
 ตามขอบมิได้เอาเข้าพระคลัง แดทรงบำเพ็ญพระราชกุศลเป็นอเนก
 ประการ แดว่าก็ตรัสให้แต่งการซึ่งจะถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระ
 พระพุทธเจ้าหลวงเสด็จสวรรคต ประดับด้วยเครื่องรจนาตั้งการทั้งหลาย
 หมายเป็นอาทิคือพระสุเมรุมาศสูงสองชั้นสิบเอ็ดวาจอกคืบ แดเมรุทิศ
 เมรุราย ประดับด้วยฉัตรทอง ฉัตรนาก ฉัตรเงิน ฉัตรเบญจรงค์
 ชงเชี้ยวบรรณาการ จึงอัญเชิญพระศพเสด็จเห็นอมนุษย์กพิมาน แด
 ประดับด้วยกตั้งกตจามร บังกรวิรุโพลีโรจประไฟไมยด้วยกาญจนิกร
 คุรียงคนฤนาท เตียรดาษด้วยภาพยนต์มรฎปอนรจนาต่าง ๆ ตั้ง
 ประดับเรียงรายย้ายโดยชบวนซ้ายขวา ทั้งท้าวพระยาดำมนคราษพฤตมา
 มาตย์ราชเสนาบดีมนตรีมุขทั้งหลายมาประดับแห่โดยนำหลังบุษบกพิมาน
 นี้ แดว่าอัญเชิญพระศพเสด็จตั้งถากตาเคลื่อนแห่แห่น โดยชบวนเสด็จ
 โดยรัถยาราษฎร์ไปยังพระสุเมรุมาศ แดว่าเรอด้วยคุรียคนครี่ม้อง
 กตองแตรตั้งฆ้องพาทย์ทั้งปวง แดนิมนต์พระสงฆ์ตั้งวาจกหมื่นหนึ่ง
 ถวายทักษิณาทานบูชาพระสงฆ์ทั้งปวง โดยบูรณราชประเพณีพระ

มหากระษัตริราชเจ้าแต่ก่อน จึงพระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธ
เจ้าอยู่หัวก็ถวายพระเพลิงแล้ว ให้รับพระอัฐิธาตุเข้ามาณวัดพระศรี
ธรรมเพชญ์ นิมนต์พระสงฆ์สดับปกรณ์แล้วก็ประจุพระอัฐิธาตุ สมเด็จพระ
พุทธเจ้าอยู่หัวก็บำเพ็ญพระราชกุศลนา ๆ ประการแล้ว ก็เสด็จ
พระราชดำเนินออกไปอยู่ในพระราชวังบวรสถานมงคล แต่ฝ่ายพระไตร
ภูวนาทิศยวงษ์ ก็โปรดให้ไปอยู่ณพระตำหนักวังหลัง.

๑ อยู่มาในเดือนยี่สิบห้า อ้าแดงแก่ณผู้เป็นข้าพระไตรภูวนาทิศยวงษ์เอา
เนื้อความอันแปลกโกหกมาอุบายทูตแก่พระไตรภูวนาทิศยวงษ์ว่า ข้า
หตวงฝ่ายพระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ย่อมว่าพระไตร
ภูวนาทิศยวงษ์ แต่ข้าไทยทั้งปวงนั้นเข้าด้วยสมเด็จพระศรีสุธรรมราชา
ธิราชช่วยรบพุ่ง ครั้นสมเด็จพระศรีสุธรรมราชาธิราชปราไชยแต่
พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวแล้ว พระไตรภูวนาทิศ
ยวงษ์ แต่ข้าไทยทั้งปวงก็มาบรรจบเข้าด้วยข้าหตวงเด่า แต่อ้าแดง
แก่นทูตผู้ยงพระไตรภูวนาทิศยวงษ์นั้นเป็นหลายครั้ง พระไตรภูวนา
ทิศยวงษ์ก็มีได้พิจารณา ฟังแต่คนเท็จนั้น พระไตรภูวนาทิศยวงษ์ก็คิด
ข้องสุมคนไว้นอกกรุงเทพมหานครเป็นอันมาก จึงข้าหตวงก็เอาเนื้อ
ความซึ่งพระไตรภูวนาทิศยวงษ์ ให้ออกไปข้องสุมคนทั้งปวงนั้นกราบ
ทูลพระกรุณาให้ทราบ จึงทรงพระกรุณาตรัสสั่งให้ข้าหตวงอันมีใจ
ซื่อสัตย์ออกไปฟังกฤตศีพทัญจนันต์ ถ้ามันจริงไซ้ก็จะให้ข้า
หตวงคิดอ่านอุบายว่าจะเข้าด้วย ครั้นข้าหตวงออกไปได้แจ้งเนื้อความ
นั้นเป็นหลายแห่ง ว่าพระไตรภูวนาทิศยวงษ์ให้ข้องสุมคนเป็นมันมัน
จึงข้าหตวงซึ่งออกไปนั้นก็แจ้งอุบายว่าจะเข้าด้วย จึงให้สัญญาอาณัติ

วันคืนแก่กันว่าจะยกเข้ามา แต่ข้าहतวงหนักกับคืนเข้ามากราบทูล
 พระกรุณาตามเนื้อความนั้น ครั้นได้ทรงทราบเนื้อความทุกประการ
 จึงมีพระราชโองการตรัสสั่งแก้มหาดเล็กว่า ให้เอาเงินहतวงร้อยชั่ง
 ไปให้แก่พระไตรภูวนาทิตยวงษ์ ว่าพระราชทานให้ออกมาแจกแก่ข้า
 ไทยทั้งปวงนจนจทวกัน อยู่มาพระยาพิไชยสงคราม พระมหามนตรีทูล
 แก่สมเด็จพระรามราชาธิราช ว่าพระยาพิฑูตแดพระศรีภูริปริชา ซึ่ง
 ทรงพระกรุณาตรัสสั่งว่าจะให้ไปกินเมืองหนกมีไป แต่คนทั้งสองน
 ครั้นกลางคืนยอมตงไปวังहतงมิได้ขาด แต่คิดอ่านด้วยพระไตรภูวนา
 ทิตยวงษ์จะคิดร้ายแก่แผ่นดิน จึงสมเด็จพระรามราชาธิราชก็เอาเนื้อ
 คดีนกราทูลพระกรุณา จึงมีพระราชโองการตรัสสั่งว่าจะให้เสาะต่าง
 พังเนื้อความนคจนมนแม่นก่อน.

๑ อยู่มาวันหนึ่งนายพุกเติมเปนมหาดเล็ก เป็นโทษครั้งสมเด็จพระ
 พุทธเจ้าहतวงปราสาททอง ให้ศึกเปนหมู่เรือพระที่นั่ง แต่นายพุก
 มาบอกแก่พระยาจักรี พระยาพระคลัง ว่าพระยาพิฑูต พระศรี
 ภูริปริชา แต่หมิ่นภักดีศวร ยอมตงไปหาพระไตรภูวนาทิตยวงษ์
 ณวังहतง คิดอ่านชองตุมไพร่พตจะทำร้ายแก่แผ่นดิน พระยาจักรี
 แดพระยาพระคลังบอกแก่พระยาพิชิตภักดี ๆ ก็กราบบังคมทูลพระกรุณา
 ให้ทราบ จึงมีพระราชโองการตรัสสั่งพระยาพระคลังว่า หมิ่นภักดี
 ศวรซึ่งสั่งให้ไปรังเมืองแตมิไปนั้น เห็นว่าจะคบกันคิดกระทำร้าย ให้
 ดงโทษคดคี่สะเดียบไฉนาคาดาทุกขนนพระราชวังบวรสถานมงคล ต่วน
 พระไตรภูวนาทิตยวงษ์ ครั้นเข้ามาเฝ้าณบพที่พระราชวังบวรสถาน
 มงคลไช ย่อมหาพระสิทธิไชย แต่ท้าวราช นายพิม มากกระซิบ

เสร็จจากทุกวัน แดพระยาพิชิตภักดีจึงว่าแก่หมื่นนมไห้สรวย ให้ห้าม
 พระสิทธิไชยแต่ทำวราช นายพิม ซึ่งเฝ้าด้วยพระไตรภูวนาทิตยวงษ์
 ณบนทนน แดพระไตรภูวนาทิตยวงษ์ โกรธแก่พระยาพิชิตภักดีแต่หมื่น
 นมไห้สรวย อนึ่งพระยาจักรีแดพระยาพระคลังกราบบังคมทูลพระกรุณา
 ว่า มีผู้มาบอกวว่าพระไตรภูวนาทิตยวงษ์จะคิดร้ายเปนมั่นมั่น จึง
 มีพระราชโองการตรัสวว่าเยยณใดจะแจ้งวว่าคิดร้ายนนเปนมั่นมั่น จึง
 สั่งแก่พระยาพิชิตภักดีวว่า เมื่อครั้งพระองค์ยังเยาว์อยู่นนใช้ พระไตร
 ภูวนาทิตยวงษ์ชนมาเฝ้ายอมเอามัดเห็นบผูกขาชนมา แดบคณยังทำดู
 นนฤหาไม จึงพระยาพิชิตภักดีก็แต่งอุบายนวดพระไตรภูวนาทิตยวงษ์
 แดพระบาทชนมาถึงคณพระเพดา พบคาดเคืองแถมัดเห็นบ จึง
 พระยาพิชิตภักดีกรองชน พระไตรภูวนาทิตยวงษ์ก็ตกใจ อยู่มาช้า
 หดวงซึ่งแต่งให้ ไปฟังกฤคคัพทนนกใด เนื้อความมาให้ กราบบังคมทูลพระ
 กรุณาว่า ไต่ยนช้าของพระไตรภูวนาทิตยวงษ์วว่า พระไตรภูวนา
 ทิตยวงษ์คิดวว่า เมื่อการพระราชพิธีตราพาวายนน ถ้าแต่แต่ตั้งพระราช
 ดำเนินไปใช้ จะแต่งข้าอาตวให้ชุ่มช่อนอยู่ที่ทางแคบนน ครนเสด็จ
 พระราชดำเนินไปกตางคั่นใช้ จึงจะให้ข้าอาตวซึ่งชุ่มช่อนอยู่นน
 ออกทำร้ายในตอองชุดพระบาท ครนดำรัสทราบเนื้อความทงนแถว
 จึงทรง พระราชดำริให้ ว่า องค์ พระไตรภูวนาทิตยวงษ์ เปน อุนุชาธิราช แห่ง
 เรา ๆ ก็ไว้พระไทยเปนนที่สนนิตเส่นหานน แต่ซึ่งองค์ ไตรภูวนาทิตยวงษ์
 จะคิด มิตรโทษแก่เราคั้งนี้ เมื่อวันกตพิชิตตราพาวายนนเราจะไปตั้ง
 พระเจ้าถึงเทวดสถาน ถ้าแต่องค์ ไตรภูวนาทิตยวงษ์จะทำร้ายแก่เราก็
 ให้ทำเถิด เราจะเอาบุญญาธิการแห่งเราเปนนที่พวง ครนถึงวันกตพระ

ราชพิธีครีว้าพาวายกตางคั่นวนพน ก็เสด็จทรงช้างคันพระที่นั่งสุวรรณ
 ปฤษฏางค์ ประดับด้วยเครื่องราไชประโภคทองปวง แดท้าวพระยา
 เสด็จบดมนตร่มุขทั้งหลายแห่โดยซ้ายโดยขวาน้ำหลัง ก็เสด็จแต่พระ
 ราชวังบรรลณสถานมณฑลมา โดยทางหอรัตนไชย มาทางสะพานช้าง แด
 พระไตรภูวนาทิศยวงษกชราชตามช้างพระที่นั่งมา พระบาทสมเด็จพระ
 บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็เสด็จไปโดยทางซีกุน แดคนซึ่งแต่งซุ่มไว้
 นนตวนถอบนกลบอยู่ณสะพานช้างเพนอันมาก ครั้นให้ถามกับบอกว่า
 ช้างวังหลัง ก็มิได้ มีพระราชโองการประการใด ก็ไปส่งพระเจ้าถึง
 เทวสถานแล้ว ก็เสด็จพระราชดำเนินกลับคันทมายังพระราชวังบรร
 ลณสถานมณฑล อยู่มาวันหนึ่งผู้ตาสแดงแดท้าวหมู่เรือพระที่นั่งอดตงกฏนาวา
 มาบอกแก่หมื่นราชามาตย์ปลัดพระตำรวจว่า นายสุกเดิมเป็นข้าพระ
 ไชยราชาธิราช ได้มาเป็นข้าพระไตรภูวนาทิศยวงษ แต่นายสุกนั้นว่า
 เป็นรบาคที่หนึ่งแล้ว ทนจะเปนครบาคอีกได้ ผู้ตาสแดงแดท้าวจึง
 ถามนายสุกว่า ซึ่งว่าจะเปนครบาคอีกนั้นด้วยอันใด แดนายสุกจึง
 บอกแก่ผู้ตาสแดงแดท้าวว่า พระไตรภูวนาทิศยวงษคิดร้ายในตองของชุด
 พระบาท หมื่นราชามาตย์ก็เอาคคนบอกแก่หตวงพิไชยเดชะ ๆ ก็เอา
 กราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทราบในตองของชุดพระบาท จึงมีพระราช
 โองการครัดแก่หตวงพิไชยเดชะ ให้ว่าแก่ผู้ตาสแดงแดท้าวให้ ไปฟังเอา
 เนื้อความนั้นเปนมั่นมั่น ผู้ตาสแดงแดท้าวจึงไปหานายสุก ๆ จึงได้
 ให้ ผู้ตาสแดงแดท้าวฟังว่า พระไตรภูวนาทิศยวงษคุมคนจะยกขบวน
 ในเดือนยี่แรมสามค่ำ ผู้ตาสแดงแดท้าวจึงเอาเนื้อความนั้นมาบอกแก่
 หตวงพิไชยเดชะ ๆ ก็เอาคคนกราบทูลพระกรุณา อยู่วันหนึ่งพระยา

เจรจากทวัน แดพระยาพิชิตภักดีจึงว่าแก่หมื่นมโหสถวรภัย ให้ห้าม
 พระสีหิไชยแต่ท้าวราช นายพิม ซึ่งเจรจาด้วยพระไทรภูวนาทิตยวงษ์
 ณบนทพน แดพระไทรภูวนาทิตยวงษ์ โกรธแก่พระยาพิชิตภักดีแต่หมื่น
 มโหสถวรภัย อนึ่งพระยาจักรีแดพระยาพระคังกราบบังคมทูลพระกรุณา
 ว่า มีผู้มาบอกว่พระไทรภูวนาทิตยวงษ์จะคิดร้ายเป็นมั่นแม่น จึง
 มีพระราชโองการตรัสว่าเขยฉนใดจะแจ้งว่าคิดร้ายนนั้นเป็นมั่นแม่น จึง
 สั่งแก่พระยาพิชิตภักดีว่า เมื่อครั้งพระองค์ยังเยาว์อยู่นั้นไซ้ พระไทร
 ภูวนาทิตยวงษ์ชนมาเฝ้ายอมเอามัดเห็บมูกชานมา แดบदनยงทำดจ
 นนฤหาไม้ จึงพระยาพิชิตภักดีก็แต่งอุบายนวดพระไทรภูวนาทิตยวงษ์
 แดพระบาทชนมาถึงศนพระเพลา พบคาดเคืองแถมัดเห็บ จึง
 พระยาพิชิตภักดีกร้องชน พระไทรภูวนาทิตยวงษ์ก็ตกใจ อยู่มาช้า
 หดวงซึ่งแดงให้ ไปฟังกฤตศัพทนนักใด เนื้อความมาให้ กราบบังคมทูลพระ
 กรุณาว่า ได้ยินข่าวของพระไทรภูวนาทิตยวงษ์ว่า พระไทรภูวนา
 ทิตยวงษ์คิดว่ เมื่อการพระราชพิธีตราพาวายนน ถ้าแต่แต่ดีจพระราช
 ดำเนินไปไซ้ จะแต่งข้าอาดำให้ชุ่มช่อนอยู่ที่ทางแคบนน ครนแต่ดีจ
 พระราชดำเนินไปกตางคินไซ้ จึงจะให้ข้าอาดำซึ่งชุ่มช่อนอยู่นั้น
 ออกทำร้ายในดอองชุดพระบาท ครนดำรัศทราบเนื้อความทงนแถว
 จึงทรง พระราชดำริให้ว่า องค์ พระไทรภูวนาทิตยวงษ์ เป็น อนุชาธิราช แห่ง
 เรา ๆ ก็ไว้พระไทยเป็นที่สนิทเสน่หานัก แดซึ่งองค์ไทรภูวนาทิตยวงษ์
 จะคิดมิตรโทษแก่เราคังนี้ เมื่อวันกาดพิธีตราพาวายนนเราจะไปส่ง
 พระเจ้าถึงเทวดสถาน ถ้าแต่องค์ไทรภูวนาทิตยวงษ์จะทำร้ายแก่เราก็
 ให้ทำเถิด เราจะเอาบุญญาธิการแห่งเราเป็นทัพง ครนถึงวันกาดพระ

ราชพิชิตรวิพาถวายกตางคินวันนั้น ก็เสด็จทรงช้างคันพระที่นั่งสุวรรณ
 ปฤษฎางค์ ประดับด้วยเครื่องราไชประโภคทั้งปวง แต่ท้าวพระยา
 เสด็จมคมครมูขทั้งหตายแห่โดยซ้ายโดยขวาน่าหลัง ก็เสด็จแต่พระ
 ราชวงษ์บรรดสถานมกตมาโดยทางหอรัตนไชย มาทางสะพานช้าง แต่
 พระไตรภูวนาทิตยวงษ์ก็ขางตามขางพระที่นั่งมา พระบาทสมเด็จพระ
 บรมพิศตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็เสด็จไปโดยทางซีกุน แต่คนซึ่งแต่งข่มไว้
 นหนตวงถือบนหนกตั้งบ้อยณสะพานช้างเป็นอันมาก ครั้นให้ถามกับบอกว่า
 ข้างหลัง ก็มีได้ มีพระราชโองการประการใด ก็ไปตั้งพระเจ้าถึง
 เทวสถานแล้ว ก็เสด็จพระราชดำเนินกลับคืนมายังพระราชวังบรร
 ดสถานมกต อยู่มาวันหนึ่งผู้ค้ายเตงแต่ท้าวหมู่เรือพระที่นั่งอดงกฏนาวา
 มาบอกแก่ห่มนราชามาตย์ปลัดพระตำรวจว่า นายสุกเดิมเป็นข้าพระ
 ไชยราชาธิราช ได้มาเป็นข้าพระไตรภูวนาทิตยวงษ์ แต่นายสุกนั้นว่า
 เป็นรบาคที่หนึ่งแล้ว หนึ่งจะเป็นรบาคอีกเด้า ผู้ค้ายเตงแต่ท้าวจึง
 ถามนายสุกว่า ซึ่งว่าจะเป็นรบาคอีกนั้นด้วยอันใด แต่นายสุกจึง
 บอกแก่ผู้ค้ายเตงแต่ท้าวว่า พระไตรภูวนาทิตยวงษ์คิดร้ายในตของซุดดี
 พระบาท ห่มนราชามาตย์ก็เอาคตนบอกแก่หตวงพิไชยเคชะ ๆ ก็เอา
 กราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทราบในตของซุดดีพระบาท จึงมีพระราช
 โองการครัดแก่หตวงพิไชยเคชะ ให้ว่าแก่ผู้ค้ายเตงแต่ท้าวให้ ไปฟังเอา
 เนื้อความนั้นเป็นมั่นแม่น ผู้ค้ายเตงแต่ท้าวจึงไปหานายสุก ๆ จึงเด้า
 ให้ ผู้ค้ายเตงแต่ท้าวฟังว่า พระไตรภูวนาทิตยวงษ์คุมคนจะยกขนม
 ในเดือนยี่แรมสามค่ำ ผู้ค้ายเตงแต่ท้าวจึงเอาเนื้อความนั้นมาบอกแก่
 หตวงพิไชยเคชะ ๆ ก็เอาคตนกราบทูลพระกรุณา อยู่วันหนึ่งพระยา

จักรี พระยาพลเทพ กราบทูลพระกรุณาว่า ได้ยินกฤตศีพท์ว่า
 พระไตรภูวนาทิตยวงษ์จะคิดร้ายในตอของชุดพระบาทเปนมั่นมั่น แล้ว
 มีผู้มากกราบทูลพระกรุณาว่า พระไตรภูวนาทิตยวงษ์จะคิดร้ายในตอของ
 ชุดพระบาทหนักเป็นอันมาก จึงพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้า
 อยู่หัว มีพระราชโองการตรัสแก่เสนาบดี แต่ข้าหตวงษ์มีความกลัวกลัว
 ซื่อสัตย์นั้น ว่าองค์ไตรภูวนาทิตยวงษ์เป็นพระอนุชาธิราชแห่งเรา ๆ มี
 ความเสน่หายิ่งนัก เราคิดว่าจะบำรุงให้วัฒนาการไปภายหน้า แต่
 องค์ไตรภูวนาทิตยวงษ์มิได้ มีความซื่อสัตย์ต่อเรา ฟังเอาถ้อยคำคน
 โทกหมายยงแต่คิดของสมผู้คนจะทำร้ายแก่เราอันจะเป็นประการใด จึง
 เสนาบดีแต่ข้าหตวงษ์มีความกลัวกลัวกันนั้น จึงกราบบังคมทูลพระ
 กรุณาว่า พระไตรภูวนาทิตยวงษ์มิได้ คิดถึงพระคุณแต่มิได้ มีความ
 ด้วกลัวกลัว จะไว้พระไตรภูวนาทิตยวงษ์ให้ทำตามอิจฉาภาพนั้นมิได้
 ขอพระราชทานให้สำเร็จโทษ ตามประเพณีพระราชกุมารซึ่งเป็น
 มหันตโทษนั้น จึงพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวมีพระ
 ราชโองการตรัสว่า ซึ่งจะสำเร็จโทษในกรุงเทพพระมหานครนั้นมิได้
 แต่เราจะไปพระนครหตวงแล้ว เราจะทรงม้าต้น ให้องค์ไตรภูวนา
 ทิตยวงษ์ขึ้นมาตัวหนึ่ง ออกไปกตางทุ่งพระนครหตวง ถ้าองค์
 ไตรภูวนาทิตยวงษ์จะคิดทำร้ายแก่เรา ๆ มิได้เข็ดขาม จะยุทด้วยองค์
 ไตรภูวนาทิตยวงษ์ทนน แต่เราจะเอาบุญญาธิการแห่งเราเป็นที่พึ่ง
 จึงทรงพระกรุณาตรัสสั่งสมุหนายกจะขึ้นไปพระนครหตวง.

๑ ครั้นถึงวัน ๓ ๓ คำบับออกอัฐศก กอปรด้วยวิไชยฤกษ์ เพลา
 อู่สำโยก ก็เสด็จด้วยเรือพระที่นั่งศรีรัตนวงษ์ไชย แต่เรือท้าวพระยา

เสด็จมาคัมภีร์มุขทั้งปวง หน้าหลังซ้ายขวาโดยเสด็จพระราชดำเนิน
 ไปถึงพระนครหลวง จึงเสด็จขึ้นพระตำหนัก ครั้นเพดาร์ุ่งแล้ว
 ประมาณสองนาฬิกาเศษ จึงเสด็จทรงม้าคั่นพระที่นั่งราชพาหนะ ให้
 พระอินทราชาทรงม้าคัวหนึ่ง พระไทรภูวนาทิตยวงศ์ทรงม้าคัวหนึ่ง
 สวมเด็จพระรามราชาธิราชทรงม้าคัวหนึ่ง แดเสด็จมาคัมภีร์มุขทั้งปวง
 โดยเสด็จหน้าหลังโดยซ้ายขวา เสด็จออกไปกต่างทุ่งหน้าพระตำหนัก
 พระนครหลวงนั้น แดพระไทรภูวนาทิตยวงศ์กักตัวพระเดชบุญญาภาพ
 พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว มีอาจทำร้ายได้ แล้ว
 เสด็จพระราชดำเนินกลับเข้ามายังพระตำหนัก พระไทรภูวนาทิตยวงศ์
 ก็ตามเสด็จเข้ามาในพระราชวังพระนครหลวงด้วย จึงพระสุรินทรภักดี
 ก็ตามพระไทรภูวนาทิตยวงศ์เข้ามาถึงหน้าปราสาท แดเห็นพระไทรภูวนา
 ทิตยวงศ์แก้งนางคาบออกแล้วก็ขึ้นไปบนถนน จึงพระสุรินทรภักดี
 ก็เอาความกราบทูลพระกรุณาให้ทรงทราบ แดก็เสด็จเข้าสู่ที่พระ
 บรรทม จึงมีพระราชโองการตรัสสั่งพระยาพิชิตภักดี พระสุรินทรภักดี
 แดขุนเหตักมหาเด็ก ให้มัดตักนเฮางานพชน ให้พิทักษ์รักษาระวิง
 ระไวอยู่ จึงพระสุรินทรภักดีซึ่งเฮางานพชนอยู่นั้น ก็เห็นพระอินทราชา
 ธิราช แดพระไทรภูวนาทิตยวงศ์ ออกจากพระตำหนักมาใกล้ที่พระบรรทม
 ครั้นเห็นพระสุรินทรภักดีกักตักนไป แดขุนเหตักมหาเด็กก็รีบงาน
 พชนมัดตักพระสุรินทรภักดี แดพระไทรภูวนาทิตยวงศ์ ไซให้พระองค์
 ท้องออกมาเอาพระแสงคันขของหลวง ซึ่งอยู่ณพระที่นั่งมุขเด็จนไป
 ครั้นพระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จคืนจากพระบรรทม
 จึงขุนเหตักมหาเด็กกราบบังคมทูลพระกรุณา ว่าพระองค์ทงออก

มาเอาพระแสงหอกคันซึ่งอยู่บนพระที่นั่งมุขเด็จนั้นเข้าไป จึ่งทรงพระ
 กรุณาตรัสว่า ซึ่งพระแสงคันไซ้จะได้เป็นตำหรับองค์ไตรภูวนาทิตยวงษ์
 หามิได้ แต่ซึ่งให้มาเอาพระแสงคันเข้าไปไว้ดังนี้ เห็นว่าองค์ไตร
 ภูวนาทิตยวงษ์จะคิดร้ายต่อเราเป็นนั่นแม่น จึ่งพระบาทสมเด็จพระบรม
 บพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็มีพระราชโองการตรัสสั่งให้พระยาพิไชย
 สังครามคุมไพร่พลอยู่รักษาประตูหน้าพระราชวัง ให้พระศรีมหาราชา
 คุมไพร่พลอยู่รักษาประตูพระราชวังฝ่ายขวา ให้หัตถวงรามฤทธิไกรคุม
 ไพร่พลอยู่รักษาประตูพระราชวังฝ่ายซ้าย ให้พระชนมบุรีคุมข้าหลวง
 อยู่รักษาประตูฉนวน แต่ให้พิทักษ์รักษาอย่าให้ผู้คนแปดกปดอมเข้า
 ออกได้ จึ่งมีพระราชโองการตรัสสั่งให้พระยาจักรี พระยาวิชิตภักดี
 พระมหามนตรี หัตถวงอินทรเดชะ ให้เป็นพนักงานคุมพระไตรภูวนา
 ทิตยวงษ์ แต่ให้พระสุรินทรภักดี หัตถวงเทพสมบัติ หัตถวงกำแพง
 พระราม หม่อมหม่อมไฉ่จรรยา เป็นพนักงานคุมพระอินทราชา ให้หัตถวง
 วิชิตสังคราม หัตถวงรามภักดี ซึ่งเอาดาบของพระอินทราชาแต่พระ
 ไตรภูวนาทิตยวงษ์ซึ่งให้ขาดออกอยู่นั้นไว้ ครั้นเพลาเช้าห้านาฬิกาจึ่ง
 พระอินทราชา พระไตรภูวนาทิตยวงษ์ พระองค์ทอง ก็ออกมาเฝ้า
 ณที่ฉนวนนั้น แต่ข้าหลวงผู้คุมซึ่งได้เป็นพนักงานคุมหนักมาเฝ้าพร้อม
 กันที่ฉนวนนั้น จึ่งพระยาจักรีกราบทูลพระกรุณาว่า คนหน้าพระ
 พุทธเจ้านมัสตราเป็นอัครจรรยา ข้าพระพุทธเจ้าจะขอแก้ผิดถวาย จึ่งมี
 พระราชโองการตรัสแก่พระยาจักรีว่า ให้แก้ นมัสตราไปเถิด พระยาจักรี
 กราบทูลว่า ซึ่งจะแก้ ให้คนทั้งปวงแจ้งเนื้อความนั้นเห็นสมควร ขอ
 พระราชทานเฝ้าใกล้ตของขลุ่ยพระบาท ครั้นพระยาจักรีเข้ามาเฝ้าใกล้

ดอองซุต์พระบาทแล้ว จึงมีพระราชโองการตรัสถามว่าที่จะลงไปนั้น
 จะไปโดยทางชตมารคคี่ฤ ๆ จะไปโดยชตมารคคี่ แต่จะไปโดยทาง
 ชตมารคคี่ได้ ด้วยข้างมารพดพร้อมกันอยู่ พระยาจักรีกราบ
 ทูลว่าทางชตมารคคี่นั้นคุ่มโคตหนัก ขอพระราชทานเสด็จโดยทาง
 ชตมารค ก็มพระราชโองการตรัสว่าชอบแล้ว พระยาจักรีจึงกราบ
 ทูลว่า มีใจหทัยว่ามีผู้เอาพระแสงไปฝังไว้ ขอพระราชทานขุดเอา
 มีพระราชโองการตรัสว่าเอาเถิด พระยาจักรีแต่ข้าหุดวงผู้ได้เป็น
 พนักงานกุมพระองค์ไครภูวนาทิตยวงษ์นั้น ก็ช่วยกันกุมพระไครภูวนา
 ทิตยวงษ์ พระสุรินทรภักดีแต่ข้าหุดวงซึ่งได้เป็นพนักงานกุมพระอินท
 ราชานัน ก็ช่วยกันกุมพระอินทราชา ฝ่ายพระองค์ทองผู้เป็นพระ
 อนุชา ก็เข้าช่วยชิงพระไครภูวนาทิตยวงษ์ แต่ทูปข้าหุดวงผู้กุม
 พระไครภูวนาทิตยวงษ์ ข้าหุดวงก็กุมเอาพระองค์ทองนั้นด้วย แล้ว
 ก็เอาพระไครภูวนาทิตยวงษ์แต่พระองค์ทองนั้นสำเร็จโทษในที่นั้น แต่
 พระอินทราชาอิราชนัน ทรงพระกรรณายกโทษไว้ เพราะว่ามีเข้า
 ด้วยพระไครภูวนาทิตยวงษ์ จึงพระบาทเสด็จบรมบพิตรพระพุทธเจ้า
 อยุ่หุดวงก็เสด็จตงเรือพระที่นั่ง เอาพระอินทราชาตงเรือพระที่นั่งมาด้วย
 แต่เรือเสนาบคมนตรีมุขทงปอง ก็เข้าชนวนโดยเสด็จซ้ายขวานำหุดง
 เสด็จพระราชดำเนินเข้ามายังพระราชวังบรรตถานมังกต จึงมีพระราช
 โองการตรัสสั่งให้ตำรวจนอก ตำรวจในไป เอาข้าพระไครภูวนาทิตยวงษ์
 ซึ่งร่วมคิตด้วยพระไครภูวนาทิตยวงษ์นั้นมาถาม เมื่อถามหุดวงกระดา
 โหม ข้าหุดวงเดิมพระไครภูวนาทิตยวงษ์ให้การว่า พระศรีภูริปริชา
 พระยาพิทลุง หุดวงเจ้าหุดวง ชุนศรีเทพบาด หมื่นทิน นายบุญ

นายพตาย นายพิม ข้าแดงแก่น แตนนายชาน นายด้วง นายอิน
 หมื่นเทพ หมื่นเทพ ซึ่งเป็นตำรวจในซ้ายในขวา กับนายบาดเมือง นาย
 บุญเกิด นายน้อย ผู้มชอทองนคคอ่านด้วยกัน ว่าพระไตรภูวนาติกยวงษ์
 จะแต่งเตรียมไว้ฟังคุณแต่ในเดือนนี้ ถ้าแดดออกชุดพระบาทโปรดเกล้า
 โปรดกระหม่อมพระราชทานพระราชวังฝ่ายในทั้งสองพระองค์นั้น เห็น
 ว่าจะโปรดเที่ยงแท้ แถแผ่นดินจะราบคาบไป ถ้าทรงพระกรุณามี
 โปรดจนถึงการพระราชพิธีแล้วจึงจะมีความคิด แถทุกถ้วนแต่จะบ้อง
 กันตัวไป จะได้ คิดว่าจะยกเข้ามาแต่ในการพระราชพิธีห้ามได้ แถ
 จะได้ คิดว่าจะยกเข้ามาในวันเดือนใดนั้นยังไม่ได้คิด วันหนึ่งพระไตรภู
 วนาติกยวงษ์เสด็จราแล้วแต่ออกมาณขจรดา ว่าเราจะเอาคนแคร์้อยหนึ่ง
 ยกเข้าไปก็จะได้ อึ่งเมื่อถามนายอิน ๆ ให้การว่าเมื่อแรกคิดอ่านจะ
 ทำร้ายในดของชุดพระบาทนั้น พระศรีภุริปริชา พระยาพิทตุง พระ
 ดิทธิไชย หดวงกระดาโหม หดวงสรพพิทธิ หมื่นภักดีศวร
 ้องพระดิทธิไชยคนหนึ่ง ผู้มชอทองนคคด้วยพระไตรภูวนาติกยวงษ์
 ณฑองพระโรง แถว่าพระศรีภุริปริชา หมื่นราชามาตย์ หมื่น
 คำจายผู้หัตถานพระศรีภุริปริชา กับนายพิม แถคนมชอทองนคคจะ
 คุมคนร้อยหนึ่งสรพพิทด้วยเครื่องศาตราวุธ จะยกเข้ามาเผาแต่สพาน
 ข้างมาณประตูพระราชวัง พระยาพิทตุงจะคุมกำลังแถส่มัคพรตพวก
 ร้อยห้าสิบสรพพิทด้วยเครื่องศาตราวุธ จะมาโดยทางริมน้ำ จะเข้า
 มาณประตูคืนพระราชวังบวรสถานมงคล ขุนศรีเทพบาดแถหมื่นภักดี
 ศวรจะคุมบ้าง แถส่มัคพรตพวกร้อยยี่สิบ สรพพิทด้วยเครื่องศาตราวุธ
 จะยกเข้ามาโดยทางท่าทราย จะเข้าประตูหักข้างหลัง อึ่งคนเต็ม

พระไตรภูวนาทิตยวงษ์^{๕๒}ประมาณสามพัน แดคนพระราชทานประมาณ
 พันเศษ พระสีทธิไชย หดวงส์รวพตีธิ กับน้องพระสีทธิไชย
 แดพระหดวงษ์^{๕๓}หมั้นพันทนายขอเฝ้าแถมหาดเด็กนั้น จะมาด้วยพระไตร
 ภูวนาทิตยวงษ์ พระศรีภริปริชาให้ฤกษ์ให้ยกเข้ามาในเดือนนี้ ถ้า
 มิได้จะยกเข้ามาในเดือนสามชนสามคำ ถ้าแถมมิได้จะยกเข้ามาในเดือน
 สามชนห้าคำ ^{๕๔}ผู้^{๕๕}ม^{๕๖}ช^{๕๗}อ^{๕๘}ท^{๕๙}ง^{๖๐}น^{๖๑}ค^{๖๒}ค^{๖๓}อ^{๖๔}า^{๖๕}น^{๖๖}ด^{๖๗}ว^{๖๘}ย^{๖๙}พ^{๗๐}ร^{๗๑}ะ^{๗๒}ท^{๗๓}ร^{๗๔}า^{๗๕}ท^{๗๖}ิ^{๗๗}ค^{๗๘}ย^{๗๙}ว^{๘๐}ง^{๘๑}ษ^{๘๒}ณ^{๘๓}ท^{๘๔}อ^{๘๕}ง
 พระ^{๘๖}ร^{๘๗}อ^{๘๘}ง แดพระไตรภูวนาทิตยวงษ์^{๘๙}สั่ง^{๙๐}ใ^{๙๑}ห^{๙๒}า^{๙๓}ย^{๙๔}อ^{๙๕}น^{๙๖}ก^{๙๗}ฎ^{๙๘}ห^{๙๙}มา^{๑๐๐}ย^{๑๐๑}ผู้^{๑๐๒}ม^{๑๐๓}ช^{๑๐๔}อ^{๑๐๕}ท^{๑๐๖}ง^{๑๐๗}น^{๑๐๘}ว^{๑๐๙}ไ^{๑๑๐}
 แดพระไตรภูวนาทิตยวงษ์^{๑๑๑}ก็^{๑๑๒}ใ^{๑๑๓}้^{๑๑๔}พ^{๑๑๕}ร^{๑๑๖}ะ^{๑๑๗}สี^{๑๑๘}ทธิ^{๑๑๙}ช^{๑๒๐}ย^{๑๒๑} ห^{๑๒๒}ด^{๑๒๓}ว^{๑๒๔}ง^{๑๒๕}ส์^{๑๒๖}ร^{๑๒๗}ว^{๑๒๘}พ^{๑๒๙}ต^{๑๓๐}ิ^{๑๓๑}ธิ^{๑๓๒} แด
 น้อง^{๑๓๓}พ^{๑๓๔}ร^{๑๓๕}ะ^{๑๓๖}สี^{๑๓๗}ทธิ^{๑๓๘}ช^{๑๓๙}ย^{๑๔๐}เด^{๑๔๑}ียง^{๑๔๒}เท^{๑๔๓}ย^{๑๔๔}น^{๑๔๕}ด^{๑๔๖}ำ^{๑๔๗}ม^{๑๔๘}เด^{๑๔๙}ม^{๑๕๐} เท^{๑๕๑}ย^{๑๕๒}น^{๑๕๓}พ^{๑๕๔}ร^{๑๕๕}ะ^{๑๕๖}พ^{๑๕๗}ุ^{๑๕๘}ท^{๑๕๙}จ^{๑๖๐}ำ^{๑๖๑}เด^{๑๖๒}ม^{๑๖๓}ห^{๑๖๔}ี^{๑๖๕}ง^{๑๖๖} เท^{๑๖๗}ย^{๑๖๘}น^{๑๖๙}
 บ^{๑๗๐}ร^{๑๗๑}ม^{๑๗๒}โ^{๑๗๓}พิ^{๑๗๔}ธ^{๑๗๕}ี^{๑๗๖}ศ^{๑๗๗}ม^{๑๗๘}ภ^{๑๗๙}า^{๑๘๐}ร^{๑๘๑}จ^{๑๘๒}ำ^{๑๘๓}เด^{๑๘๔}ม^{๑๘๕}ห^{๑๘๖}ี^{๑๘๗}ง^{๑๘๘} เท^{๑๘๙}ย^{๑๙๐}น^{๑๙๑}พ^{๑๙๒}ร^{๑๙๓}ะ^{๑๙๔}ท^{๑๙๕}ร^{๑๙๖}า^{๑๙๗}ท^{๑๙๘}ิ^{๑๙๙}ค^{๒๐๐}ย^{๒๐๑}ว^{๒๐๒}ง^{๒๐๓}ษ^{๒๐๔}ณ^{๒๐๕}ท^{๒๐๖}อ^{๒๐๗}ง^{๒๐๘}
 แด^{๒๐๙}เด^{๒๑๐}ียง^{๒๑๑}พ^{๒๑๒}ร^{๒๑๓}ะ^{๒๑๔}ว^{๒๑๕}ร^{๒๑๖}ิ^{๒๑๗}ก^{๒๑๘}ษ^{๒๑๙}า^{๒๒๐}ค^{๒๒๑}ุ^{๒๒๒}ณ^{๒๒๓}ห^{๒๒๔}อ^{๒๒๕}พ^{๒๒๖}ร^{๒๒๗} อ^{๒๒๘}ริ^{๒๒๙}ษ^{๒๓๐}ฐ^{๒๓๑}า^{๒๓๒}น^{๒๓๓}ว^{๒๓๔}ำ^{๒๓๕}จ^{๒๓๖}ะ^{๒๓๗}ย^{๒๓๘}ก^{๒๓๙}เ^{๒๔๐}า^{๒๔๑}ใ^{๒๔๒}น^{๒๔๓}น^{๒๔๔}ย^{๒๔๕}ง^{๒๔๖}จ^{๒๔๗}ะ^{๒๔๘}มี^{๒๔๙}
 ไ^{๒๕๐}ช^{๒๕๑}ย^{๒๕๒}ช^{๒๕๓}ำ^{๒๕๔}น^{๒๕๕}ะ^{๒๕๖}ฤ^{๒๕๗}ๆ^{๒๕๘} ห^{๒๕๙}า^{๒๖๐}ไ^{๒๖๑}ช^{๒๖๒}ย^{๒๖๓}ช^{๒๖๔}ำ^{๒๖๕}น^{๒๖๖}ะ^{๒๖๗}มี^{๒๖๘}ไ^{๒๖๙}ได้^{๒๗๐} แด^{๒๗๑}เม^{๒๗๒}ื่อ^{๒๗๓}ค^{๒๗๔}า^{๒๗๕}ม^{๒๗๖}เท^{๒๗๗}ย^{๒๗๘}น^{๒๗๙}เด^{๒๘๐}ียง^{๒๘๑}น^{๒๘๒}ั้น^{๒๘๓} เท^{๒๘๔}ย^{๒๘๕}น^{๒๘๖}
 พ^{๒๘๗}ร^{๒๘๘}ะ^{๒๘๙}ท^{๒๙๐}ร^{๒๙๑}ะ^{๒๙๒}ท^{๒๙๓}ร^{๒๙๔}า^{๒๙๕}ท^{๒๙๖}ิ^{๒๙๗}ค^{๒๙๘}ย^{๒๙๙}ว^{๓๐๐}ง^{๓๐๑}ษ^{๓๐๒}ณ^{๓๐๓}ท^{๓๐๔}อ^{๓๐๕}ง^{๓๐๖}ค^{๓๐๗}บ^{๓๐๘}ั^{๓๐๙}ก^{๓๑๐}อ^{๓๑๑}น^{๓๑๒} แด^{๓๑๓}พ^{๓๑๔}ร^{๓๑๕}ะ^{๓๑๖}ว^{๓๑๗}ร^{๓๑๘}ิ^{๓๑๙}ก^{๓๒๐}ษ^{๓๒๑}า^{๓๒๒}ค^{๓๒๓}ุ^{๓๒๔}ก^{๓๒๕}ั^{๓๒๖}มี^{๓๒๗}ไ^{๓๒๘}ด้^{๓๒๙}อ^{๓๓๐}ย^{๓๓๑} พ^{๓๓๒}ร^{๓๓๓}
 ไ^{๓๓๔}ท^{๓๓๕}ร^{๓๓๖}ะ^{๓๓๗}ท^{๓๓๘}ร^{๓๓๙}า^{๓๔๐}ท^{๓๔๑}ิ^{๓๔๒}ค^{๓๔๓}ย^{๓๔๔}ว^{๓๔๕}ง^{๓๔๖}ษ^{๓๔๗}ณ^{๓๔๘}ท^{๓๔๙}อ^{๓๕๐}ง^{๓๕๑}ก^{๓๕๒}ว^{๓๕๓}ำ^{๓๕๔}พ^{๓๕๕}ร^{๓๕๖}ะ^{๓๕๗}อ^{๓๕๘}า^{๓๕๙}ร^{๓๖๐}ร^{๓๖๑}ม^{๓๖๒}แ^{๓๖๓}ด^{๓๖๔}ว^{๓๖๕}ง^{๓๖๖}น^{๓๖๗}ส^{๓๖๘}ุ^{๓๖๙}ค^{๓๗๐}ด^{๓๗๑}ั^{๓๗๒}บ^{๓๗๓}ุ^{๓๗๔}ญ^{๓๗๕} แด^{๓๗๖}พ^{๓๗๗}ร^{๓๗๘}ะ^{๓๗๙}ท^{๓๘๐}ร^{๓๘๑}ะ^{๓๘๒}ท^{๓๘๓}ร^{๓๘๔}า^{๓๘๕}ท^{๓๘๖}ิ^{๓๘๗}ค^{๓๘๘}ย^{๓๘๙}ว^{๓๙๐}ง^{๓๙๑}
 น^{๓๙๒}า^{๓๙๓}ท^{๓๙๔}ิ^{๓๙๕}ค^{๓๙๖}ย^{๓๙๗}ว^{๓๙๘}ง^{๓๙๙}ษ^{๔๐๐}ณ^{๔๐๑}ท^{๔๐๒}อ^{๔๐๓}ง^{๔๐๔}ก^{๔๐๕}ั^{๔๐๖}ง^{๔๐๗}แ^{๔๐๘}ก^{๔๐๙}น^{๔๑๐}า^{๔๑๑}ย^{๔๑๒}อ^{๔๑๓}ิ^{๔๑๔}น^{๔๑๕}ว^{๔๑๖}ำ^{๔๑๗} พ^{๔๑๘}ร^{๔๑๙}ะ^{๔๒๐}ย^{๔๒๑}าศ^{๔๒๒}ุ^{๔๒๓}ไ^{๔๒๔}ช^{๔๒๕}ไ^{๔๒๖}ท^{๔๒๗}ย^{๔๒๘} พ^{๔๒๙}ร^{๔๓๐}ะ^{๔๓๑}ย^{๔๓๒}า^{๔๓๓}ม^{๔๓๔}ห^{๔๓๕}า^{๔๓๖}ม^{๔๓๗}ณ^{๔๓๘}เท^{๔๓๙}ย^{๔๔๐}ร^{๔๔๑}
 ส^{๔๔๒}อ^{๔๔๓}ง^{๔๔๔}ค^{๔๔๕}น^{๔๔๖}ั^{๔๔๗}ง^{๔๔๘}จะ^{๔๔๙}อ^{๔๕๐}า^{๔๕๑}ด^{๔๕๒}ำ^{๔๕๓} เ^{๔๕๔}็^{๔๕๕}น^{๔๕๖}พ^{๔๕๗}ร^{๔๕๘}ะ^{๔๕๙}ย^{๔๖๐}า^{๔๖๑}พ^{๔๖๒}ด^{๔๖๓}เท^{๔๖๔}พ^{๔๖๕} พ^{๔๖๖}ร^{๔๖๗}ะ^{๔๖๘}ย^{๔๖๙}า^{๔๗๐}ม^{๔๗๑}ห^{๔๗๒}า^{๔๗๓}ม^{๔๗๔}ณ^{๔๗๕}เท^{๔๗๖}ย^{๔๗๗}ร^{๔๗๘} ด^{๔๗๙}ง
 ใ^{๔๘๐}ป^{๔๘๑}เ^{๔๘๒}น^{๔๘๓}ว^{๔๘๔}ัง^{๔๘๕}ห^{๔๘๖}ด^{๔๘๗}ง^{๔๘๘}เ^{๔๘๙}ป^{๔๙๐}เ^{๔๙๑}น^{๔๙๒}ห^{๔๙๓}ต^{๔๙๔}า^{๔๙๕}ย^{๔๙๖}ค^{๔๙๗}ร^{๔๙๘}ัง^{๔๙๙} แด^{๕๐๐}พ^{๕๐๑}ร^{๕๐๒}ะ^{๕๐๓}ท^{๕๐๔}ร^{๕๐๕}ะ^{๕๐๖}ท^{๕๐๗}ร^{๕๐๘}า^{๕๐๙}ท^{๕๑๐}ิ^{๕๑๑}ค^{๕๑๒}ย^{๕๑๓}ว^{๕๑๔}ง^{๕๑๕}ษ^{๕๑๖}ณ^{๕๑๗}ท^{๕๑๘}อ^{๕๑๙}ง^{๕๒๐}ก^{๕๒๑}บ^{๕๒๒}อ^{๕๒๓}ก^{๕๒๔}แ^{๕๒๕}ก^{๕๒๖}น^{๕๒๗}า^{๕๒๘}ย^{๕๒๙}อ^{๕๓๐}
 ใ^{๕๓๑}ว^{๕๓๒}ำ^{๕๓๓}พ^{๕๓๔}ร^{๕๓๕}ะ^{๕๓๖}ย^{๕๓๗}า^{๕๓๘}ค^{๕๓๙}ระ^{๕๔๐}ด^{๕๔๑}ำ^{๕๔๒} ไ^{๕๔๓}้^{๕๔๔}น^{๕๔๕}พ^{๕๔๖}ร^{๕๔๗}ะ^{๕๔๘}ย^{๕๔๙}า^{๕๕๐}ว^{๕๕๑}ิ^{๕๕๒}ช^{๕๕๓}ิต^{๕๕๔}สุ^{๕๕๕}ร^{๕๕๖}ิ^{๕๕๗}น^{๕๕๘}ท^{๕๕๙} พ^{๕๖๐}ร^{๕๖๑}ะ^{๕๖๒}ย^{๕๖๓}า^{๕๖๔}ค^{๕๖๕}ั^{๕๖๖}ร^{๕๖๗}ุ^{๕๖๘}ร^{๕๖๙}ภ^{๕๗๐}ก^{๕๗๑}ั^{๕๗๒}
 ใ^{๕๗๓}ก^{๕๗๔}ั^{๕๗๕}ค^{๕๗๖}ิ^{๕๗๗}ท^{๕๗๘}ุ^{๕๗๙}ว^{๕๘๐}า^{๕๘๑}จ^{๕๘๒}ะ^{๕๘๓}ย^{๕๘๔}ก^{๕๘๕}ช^{๕๘๖}น^{๕๘๗}ใ^{๕๘๘}ป^{๕๘๙}เ^{๕๙๐}เม^{๕๙๑}ื่อ^{๕๙๒}ไ^{๕๙๓}ด^{๕๙๔}จะ^{๕๙๕}อ^{๕๙๖}า^{๕๙๗}ด^{๕๙๘}ำ^{๕๙๙}เม^{๖๐๐}ื่อ^{๖๐๑}น^{๖๐๒}ั้น^{๖๐๓} แด^{๖๐๔}ใ^{๖๐๕}้^{๖๐๖}ก^{๖๐๗}ฎ^{๖๐๘}ห^{๖๐๙}มา^{๖๑๐}ย^{๖๑๑}ผู้^{๖๑๒}มี^{๖๑๓}
 ช^{๖๑๔}อ^{๖๑๕}ท^{๖๑๖}ง^{๖๑๗}น^{๖๑๘}ว^{๖๑๙}ไ^{๖๒๐}ว^{๖๒๑} ^{๖๒๒}อ^{๖๒๓}น^{๖๒๔}ง^{๖๒๕}ผู้^{๖๒๖}ค^{๖๒๗}ิ^{๖๒๘}ค^{๖๒๙}อ^{๖๓๐}า^{๖๓๑}น^{๖๓๒}เ^{๖๓๓}ป^{๖๓๔}เ^{๖๓๕}น^{๖๓๖}ค^{๖๓๗}ม^{๖๓๘}เ^{๖๓๙}ป^{๖๔๐}เ^{๖๔๑}น^{๖๔๒}น^{๖๔๓}น^{๖๔๔} ^{๖๔๕}ค^{๖๔๖}ือ^{๖๔๗}พ^{๖๔๘}ร^{๖๔๙}ะ^{๖๕๐}ย^{๖๕๑}า^{๖๕๒}ค^{๖๕๓}ระ^{๖๕๔}ด^{๖๕๕}ำ^{๖๕๖}โ^{๖๕๗}ห^{๖๕๘}ม^{๖๕๙}
 พ^{๖๖๐}ร^{๖๖๑}ะ^{๖๖๒}ย^{๖๖๓}า^{๖๖๔}พ^{๖๖๕}ด^{๖๖๖}เท^{๖๖๗}พ^{๖๖๘} พ^{๖๖๙}ร^{๖๗๐}ะ^{๖๗๑}ย^{๖๗๒}า^{๖๗๓}ม^{๖๗๔}ห^{๖๗๕}า^{๖๗๖}ม^{๖๗๗}ณ^{๖๗๘}เท^{๖๗๙}ย^{๖๘๐}ร^{๖๘๑} พ^{๖๘๒}ร^{๖๘๓}ะ^{๖๘๔}ย^{๖๘๕}า^{๖๘๖}ค^{๖๘๗}ุ^{๖๘๘}ไ^{๖๘๙}ช^{๖๙๐}ไ^{๖๙๑}ท^{๖๙๒}ย^{๖๙๓} พ^{๖๙๔}ร^{๖๙๕}ะ^{๖๙๖}ย^{๖๙๗}า^{๖๙๘}
 วิ^{๖๙๙}ช^{๗๐๐}ิต^{๗๐๑}สุ^{๗๐๒}ร^{๗๐๓}ิ^{๗๐๔}น^{๗๐๕}ท^{๗๐๖}ร^{๗๐๗} พ^{๗๐๘}ร^{๗๐๙}ะ^{๗๑๐}ย^{๗๑๑}า^{๗๑๒}ค^{๗๑๓}ั^{๗๑๔}ร^{๗๑๕}ุ^{๗๑๖}ภ^{๗๑๗}ก^{๗๑๘}ั^{๗๑๙}ค^{๗๒๐} ห^{๗๒๑}ก^{๗๒๒}ค^{๗๒๓}น^{๗๒๔}น^{๗๒๕}ด^{๗๒๖}ง^{๗๒๗}ใ^{๗๒๘}ป^{๗๒๙}เ^{๗๓๐}ก^{๗๓๑}ต^{๗๓๒}า^{๗๓๓}ง^{๗๓๔}ว^{๗๓๕}เ^{๗๓๖}ด^{๗๓๗}ก^{๗๓๘}ต^{๗๓๙}ค^{๗๔๐}ัน

แต่ผู้ซึ่งลงไปสู่ภาพนั้น คือเจ้าพระยามหาอุปราช พระยาพิจิตร
 หดวงพรหมพิจิตร ตามคนนั้นเห็นลงไปเป็นรูปภาพ อนึ่งพระศรีภุรีปรีชา
 หดวงกระตาไหม นายเพชรทนต์ คิดด้วยกันแต่จึ่งทูลแก่พระองค์
 ไตรภูวนาทิศยวงษ์ ว่าจะเขียนชื่อพระยาจักรี พระยาพิชิตภักดี พระ
 สุรินทรภักดี หดวงอินทรเคชะ แดขุนเหล็ก ขุนเทพรัตน ดง
 ในราชะ เขาศิดาทัมไว้มิให้คนมีชื่อทงนออกปากคิดอ่านได้ เพื่อจะ
 รงับถ้อยความทงปวง แดพระไตรภูวนาทิศยวงษ์เห็นชอบด้วย จึ่ง
 พระศรีภุรีปรีชาเอาคำราชะของตัวให้แก่ นายเพชรทนต์ ให้เขียนชื่อคน
 ทงนดงราชะ แดนั้นก็ให้หดวงกระตาไหมเอาศิดาทัมไว้ในคำหนกน
 อนึ่งหมีนทิพเดณา หมีนราชามาตย์ลงไปณวังหลังขออาดำ แดพระ
 ไตรภูวนาทิศยวงษ์ก็ให้ฆ่าตายแต่เลื่อกาสำคนดะสำรับ อนึ่งมีคำอ้อแก่น
 แดนายบุญเกิดให้การว่า พระไตรภูวนาทิศยวงษ์ใช้ อ้อแก่นแดนายบุญ
 เกิดเอาน้ำสวดไปให้แก่พระยามหามณเฑียร พระยาสุโขไทยกินถึงจวน
 อนึ่งมีคำอ้อแก่นให้การว่าผู้ลงไปณวังหลังนั้น คือภรรยาพระยากระตา
 ไหม นางน้อยตูกพระยากระตาไหม ภรรยาหดวงราชบุตร ภรรยา
 พระยากระตาไหมผู้มรณภาพ ไปกับนางเมืองเขียด ท้าววาซุไทย
 ภรรยาพระยาพิไชยรัตนฤทธิ แต่ตูกสไป้แม่นมสุด แม่พระศรีภุรีปรีชา
 แดหุดานแม่ศรีอุไทย แม่พระศรีศักดิ์ ภรรยาพระยาพิชิตดง ภรรยา
 พระยาสุโขไทย ภรรยาพระยาพระคตัง แม่ภรรยาพระยาพระคตัง
 ภรรยาพระจอมเมืองนพพระราชทานกาไตทองคำคู้หนึ่ง ครั้นถามผู้
 ชื่อทงนกราบบังคมทูลพระกรุณา พระบาทสมเด็จพระเอกาทศวรรุอิศวร
 บรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว จึ่งมีพระราชโองการตรัสสั่ง

ให้ท้าวพระยาเสนาบดีมนตรีมุขทั้งปวง พินาศโทษซึ่งผู้มิช้อไปมา
นั้น แต่คิดอ่านด้วยพระไตรภูวนาทิศยวงษ์จะทำร้ายในดองขลุ้พระบาท
นั้นเปนมหันตโทษถึงต้นชีวิต แต่ผู้ไปมาคบหาพระไตรภูวนาทิศยวงษ์
ซึ่งมิได้เป็นใจคิดร้ายด้วยนั้นเป็นสาธาโทษ แต่ทรงพระกรุณาโปรดให้
ตงพระราชอาชญาแต่ก็พระราชทานชีวิตไว้.

๑ แต่ในเดือนยี่บัวออกนั้น พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้า
อยู่หัว บำเพ็ญพระราชกุศลนา ๆ ประการ แล้วให้หัตถ์รูปพระอิศวร
เป็นเจ้ายันต์ สูงศอกคืบมีเศษพระองค์หนึ่ง รูปพระศิวาทิตยยัน
สูงศอกมีเศษพระองค์หนึ่ง รูปพระมหาวิฆเนศวรพระองค์หนึ่ง รูป
พระจันทรทาศิวรพระองค์หนึ่ง แต่รูปพระเจ้าทงตพระองค์รวมทอง
นพคุณ แต่เครื่องอาภรณ์ประดับนพถมายราชาวดี ประดับแหวน
ทุกพระองค์ ไว้บูชาสำหรับการพระราชพิธี.

๑ แต่ในเดือนยี่บัวออกอัฐศกนั้น พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธ
เจ้าอยู่หัว มีพระราชโองการตรัสตั้งพระยาจักรีให้แต่งโรงพระราชพิธี
เบญจพิธ แต่ประดับด้วยราชวัตรฉัตรทองดงกฎการมหามหันตศรรพ
ทั้งปวง แต่เมื่อแรกแต่งการพระราชพิธีเบญจพิธนั้น ให้พระเมือง
ขุนหมื่นคุมไพร่พลไปทำโรงพระราชพิธี แต่พระตำหนักตำบดมขามหย่อง
ในเดือนยี่นั้น พระท่ายน้ำ ขุนอำมรินทร์ ขุนหมื่นทั้งหลาย เห็น
เป็นโชติรุ่งเรืองประดุจต้นตาลสูงชันไปในที่จะแต่งการพระราชพิธี ก็
ปรากฏในราตรีกาดนั้น เป็นศุภนิมิตอันอุดม ซึ่งจะเจริญพระศรี
สวัสดิพิพัฒมมงคลอันประเสริฐนั้น ครั้นดำเร้วแล้ว ถึงวันศุกรเดือน
สี่ขึ้นห้าค่ำเพ็ญรุ่งแล้วแปดบาท พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธ

เจ้าอยู่หัวก็เสด็จด้วยเรือพระที่นั่งพระครุฑพาดำ ๕ แต่ประทับด้วยเรือ
 ดงเรือกันแต่เรือไชยเรือรูปสัตว์ทงปวง ๕ แต่เรือท้าวพระยาต่างนครราช ๕
 เสด็จมาค้ำหน้าหน้าหน้าหงคืบคองเป็นอันมาก ๕ ครั้นเสด็จยังพระตำหนัก ๕
 ตำบลมขามหย่องแล้ว ๕ ก็ให้ประพาศมิ่งมงคลการสามวัน ๕ ครั้นดำเรือ ๕
 แล้วก็ให้พระมหाराชครู ๕ แต่ปลัดพระครู ๕ ประพาศการพระราชพิธีมหา ๕
 ปรายาจิตร ๕ แต่พระราชพิธีเบญจพิชมหาวิไชยสงคราม ๕ ก็เสด็จเข้า ๕
 พระราชพิธีแล้วประพาศการโดยยถาธาค ๕ สำหรับการพระราชพิธี ๕
 เบญจพิชมตามตำหรับนั้นทุกประการเสร็จ ๕ ถึงวัน ๑ ๑ ๕ คำ เพศ ๕
 ชายแล้วนาฬิกาหนึ่ง ๕ จึงพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ๕
 เสด็จทรงพระภูษาพัศราภรณ์พิพิช ๕ วิจิตรด้วยสุวรรณรัตนากรณ์บัว ๕
 ราไชยประ โภคทงปวงเสร็จ ๕ ก็เสด็จเหนือพระวิไชยราชรถ ๕ อันองดงกฎ ๕
 ด้วยกาญจนรัตนาก ๕ เข็มด้วยจักรงคกงคดฮาฮาไนย ๕ ประไฟ ๕
 ไชยดิษฐ์วาทย์กาญจนอภิรมย์บังแสงสุริยมยุรฉัตร ๕ พชนพวรรณกรรพรรณ ๕
 จามรมาศ ๕ แต่พระมหाराชครูพระราชครูท้าวพระยาต่างนครราชเสด็จมาค้ำ ๕
 มนตรีมุขทงปวงทุกกระทรวงการทงหตาย ๕ แห่งประทับประดาซ้ายขวา ๕
 หน้าหลัง ๕ นฤนาทด้วยศัพทง้าเนียงเสียงฆ้องกตองแตรสังข์ ๕ ก็เสด็จ ๕
 ดีดาคในรัถยาอันประทับประดาด้วยราชวัตรฉัตรขง ๕ ขดงกาธิกฏารด้วย ๕
 มหามหันตฉัตรทงปวงนน ๕ ครั้นถึงมารคที่โรงคชกรนน ๕ ก็หยุด ๕
 พระวิไชยราชรถ ๕ ให้ประหารคชกร โดยยถาธาคเสร็จ ๕ ก็เสด็จยัง ๕
 พระที่นั่งตำครมรฎป ๕ เสด็จสร้างมูรธาภิเศกเสร็จเสด็จยังพระที่นั่งพระ ๕
 วิไชยสมโภช ๕ แต่ถวายอาเคียรพาทคำรบคตยวาร ๕ แต่พระราชทาน ๕

ให้^๕เดียง^๕ถูก^๕ขุ่น^๕ สำหรับ^๕การ^๕พระราช^๕พิธี^๕เบญจ^๕พิธ^๕มหา^๕วิ^๕ไชย^๕สัง^๕คราม^๕ตาม^๕
ธรรมเนียม^๕ ครั้น^๕การ^๕พระราช^๕พิธี^๕เสร็จ^๕ก็^๕เสด็จ^๕ประ^๕เวศ^๕พระ^๕ราช^๕มณ^๕เฑียร^๕.

๑ แด^๕ใน^๕บับ^๕ออก^๕อู่^๕ศ^๕ก^๕น^๕ ครี^๕ก็^๕ให้^๕หัต^๕อ^๕รูป^๕พระ^๕เทว^๕กร^๕ม^๕ด^๕ง^๕ประ^๕มา^๕ณ^๕
ศ^๕อก^๕ม^๕เค^๕ษ^๕พระ^๕อง^๕ค^๕ห^๕น^๕ง ส^๕รว^๕ม^๕ท^๕อง^๕เค^๕ร^๕อง^๕ป^๕ระ^๕ค^๕บ^๕ถ^๕ม^๕รา^๕ชา^๕ว^๕ด^๕.

๑ ครั้น^๕ป^๕ริ^๕ก^๕าน^๕พ^๕ศ^๕ก^๕ พระ^๕บาท^๕ส^๕ม^๕เด^๕จ^๕บรม^๕บ^๕พิ^๕ตร^๕พระ^๕พุ^๕ท^๕ธ^๕เจ้า^๕อยู่^๕ห^๕ิว^๕ มี^๕
พระ^๕ราช^๕โอง^๕การ^๕ครี^๕ก็^๕ตั้ง^๕พระ^๕ยา^๕จ^๕กรี^๕ให้^๕แ^๕ต^๕ง^๕โรง^๕ราช^๕พิ^๕ธ^๕บ^๕น^๕ช^๕พร^๕หม^๕ แ^๕ต^๕ข^๕ม^๕
ร^๕ม^๕สำหรับ^๕การ^๕พระราช^๕พิ^๕ธ^๕ท^๕ง^๕ป^๕วง ใน^๕ท^๕เด^๕ห^๕ญ^๕้า^๕ค^๕ำ^๕บ^๕ต^๕พ^๕เน^๕ย^๕ด แ^๕ต^๕ท^๕ร^๕ง^๕
พระ^๕กรุ^๕ณา^๕ครี^๕ก็^๕ให้^๕หัต^๕อ^๕พระ^๕เทว^๕กร^๕ม^๕ท^๕อง^๕ย^๕ัน^๕ ส^๕่ง^๕ศ^๕อก^๕ห^๕น^๕ง^๕ห^๕ุ้ม^๕ด^๕ว^๕ย^๕ท^๕อง^๕
เน^๕อ^๕เจ^๕ด^๕แ^๕ต^๕ว^๕ แ^๕ต^๕เค^๕ร^๕อง^๕อา^๕ภ^๕ร^๕ณ^๕น^๕ถ^๕ม^๕รา^๕ชา^๕ว^๕ด^๕ ป^๕ระ^๕ค^๕บ^๕ด^๕ว^๕ย^๕แ^๕ห^๕ว^๕น^๕
ไว้^๕สำหรับ^๕การ^๕พระราช^๕พิ^๕ธ^๕ค^๕ช^๕ก^๕ร^๕ม ให้^๕พระ^๕ม^๕หา^๕ราช^๕คร^๕พระ^๕ราช^๕คร^๕แ^๕ต^๕
พ^๕ฤ^๕ธ^๕มิ^๕บา^๕ศ^๕ แ^๕ต^๕ป^๕ด^๕ด^๕พระ^๕ราช^๕คร^๕ ป^๕ระ^๕พ^๕ฤ^๕ธ^๕ิ^๕การ^๕พระ^๕ราช^๕พิ^๕ธ^๕บ^๕น^๕ช^๕พร^๕หม^๕ใน^๕
วัน^๕ ๖ ๗ ๘ ค^๕ำ^๕ จ^๕ึง^๕พระ^๕บาท^๕ส^๕ม^๕เด^๕จ^๕บรม^๕บ^๕พิ^๕ตร^๕พระ^๕พุ^๕ท^๕ธ^๕เจ้า^๕อยู่^๕ห^๕ิว^๕เส^๕ด็จ^๕
ย^๕ัง^๕การ^๕พระ^๕ราช^๕พิ^๕ธ^๕มหา^๕ป^๕ราย^๕า^๕จิ^๕ตร แ^๕ต^๕พระ^๕ราช^๕พิ^๕ธ^๕บ^๕น^๕ช^๕พร^๕หม^๕ท^๕เด^๕ห^๕ญ^๕้า
ก็^๕ป^๕ระ^๕พ^๕ฤ^๕ธ^๕ิ^๕การ^๕พระ^๕ราช^๕พิ^๕ธ^๕ตาม^๕ส^๕ำ^๕ร^๕ค^๕ำ^๕ห^๕ร^๕ับ อ^๕ัน^๕มี^๕ใน^๕ค^๕ช^๕ก^๕ร^๕ม^๕น^๕น^๕ท^๕ก^๕
ป^๕ระ^๕การ^๕ คร^๕น^๕ถ^๕ง^๕วัน^๕ ๖ ๗ ๘ ค^๕ำ^๕พระ^๕บาท^๕ส^๕ม^๕เด^๕จ^๕บรม^๕บ^๕พิ^๕ตร^๕พระ^๕พุ^๕ท^๕ธ^๕เจ้า^๕
อยู่^๕ห^๕ิว^๕ เ^๕ด็จ^๕ย^๕ัง^๕การ^๕พระ^๕ราช^๕พิ^๕ธ^๕ค^๕ช^๕ก^๕ร^๕ม^๕โดย^๕ย^๕ถ^๕า^๕ส^๕ำ^๕คร^๕ ถ^๕ว^๕าย^๕ส^๕ม^๕โ^๕ภ^๕ช^๕
ถ^๕ว^๕าย^๕อา^๕เค^๕ย^๕ร^๕พ^๕าท^๕ค^๕ำ^๕ร^๕บ^๕ส^๕ำ^๕ม^๕วัน^๕เส^๕ร^๕็จ ก็^๕เส^๕ด็จ^๕ประ^๕เวศ^๕พระ^๕ราช^๕ม^๕ณ^๕เฑียร^๕.

๑ ตุ^๕ศ^๕ัก^๕กร^๕าช^๕ ๓๐๒๐ ปี^๕จ^๕อด^๕ส^๕ำ^๕เร^๕ท^๕ธิ^๕ศ^๕ก^๕เค^๕ื่อ^๕น^๕อ^๕ำ^๕ย^๕ จ^๕ึง^๕พระ^๕บาท^๕ส^๕ม^๕เด^๕จ^๕
บรม^๕บ^๕พิ^๕ตร^๕พระ^๕พุ^๕ท^๕ธ^๕เจ้า^๕อยู่^๕ห^๕ิว^๕ เ^๕ด็จ^๕ด^๕ว^๕ย^๕พระ^๕ท^๕น^๕ง^๕ช^๕ด^๕ว^๕มา^๕น^๕กา^๕ญ^๕จ^๕น^๕บ^๕ว^๕
นา^๕ว^๕า^๕ไป^๕ป^๕ระ^๕พ^๕าศ^๕ณ^๕เม^๕ื่อ^๕น^๕คร^๕ศ^๕ว^๕ร^๕ร^๕ค^๕ จ^๕ึง^๕พระ^๕ยา^๕จ^๕กรี^๕ก็^๕ร^๕า^๕บ^๕ม^๕ัง^๕ค^๕ม^๕ท^๕ุ^๕ด^๕พระ^๕
กรุ^๕ณา^๕ว^๕ำ^๕ข^๕ุน^๕ค^๕ิ^๕ร^๕จ^๕า^๕ริ^๕ณ^๕เม^๕ื่อ^๕น^๕ศ^๕รี^๕ศ^๕ว^๕ศ^๕ดิ^๕บ^๕อ^๕ก^๕มา^๕ว^๕ำ อ^๕อก^๕ไป^๕พ^๕ัง^๕ข^๕ำ^๕ว^๕
ณ^๕บ^๕ำ^๕ค^๕ำ^๕บ^๕ต^๕ห^๕ว^๕ย^๕ท^๕ร^๕าย แ^๕ต^๕น^๕าย^๕อ^๕าน^๕ช^๕ย^๕ค^๕ด^๕อ^๕ง^๕ค^๕อ^๕ง^๕ข^๕ำ^๕น^๕าง^๕เ^๕ื่อ^๕ก^๕ป^๕ระ^๕มา^๕ณ^๕

ตามศอกมีเศษ หูทางสรรพพรปงาม แดกต้องในวัน ๓ ๒ ๓ คำ
 จึงมีพระราชโองการตรัสสั่งให้พระยาตนาถ แดพฤคิมาศแดขุนช้าง
 ชาวช้างทั้งห้าตายไปรับเสด็จครคเสนทร ก็เสด็จพระราชดำเนินแต่เมือง
 นครสวรรค์มายังกรุงเทพมหานครบวรทวารวดีศรีอยุธยา แดรับ
 เสด็จครคเสนทรมาถึงกรุงเทพมหานครณวัน ๖ ๕ ๒ คำ แดให้แก้ประคัม
 ประดาด้วยการมหรสพทั้งปวงมาด้วยเรือขาน รับขึ้นไว้ณโรงโกลด
 พระราชวัง แดทรงพระกรุณาตรัสประสาธนามกรชื่อพระอินทรโทยรา
 วรรณวิสุทธราชกรินนี้ แดให้พระมหाराชครูพระครูพฤคิมาศแดท้าว
 พระยาตนาถราชเสนาบดีมนตรีมุขตุนทำขวิญคำรบสามวัน แด
 แต่งเครื่องราชาภรณ์บวรอดงกฎรจนาคด้วยกนกรัตนไมย พระราชทาน
 ให้ประคัมสำหรับเสด็จครคเสนทรนั้น แดให้พระศรีสัตติกรรมอยู่บริบาศ
 นางพระยาช้างเผือกนั้น ตั้งนายอานชยุผู้บุตรขุนศิขรจารินซึ่งคตอง
 ถูกัน พระราชทานให้ชื่อเป็นขุนคเสนทรโทยราวิสุทธราชกรินนี้ แด
 พระราชทานเจียดเงินเหตยมเกิดยงเครื่องทองสำรับ แดเงินตราสอง
 ชั่ง ผ้าตายสรรพางค์ไม่ตายปุน แดเสื้อแพรสำรับ แดเมี่ยง
 ภรรยานายอานชยุนั้น พระราชทานให้ครอบครัวเงินกตัมบัวหนักตัมคำตัง
 เครื่องเงินสำรับ แดเงินตราชั่งหนึ่ง ผ้าทองขาวเชิงชายเขียนสำรับ
 หนึ่ง ขุนศิขรจารินนั้น พระราชทานให้เป็นหลวงเสด็จครคเสนทร
 แดพระราชทาน เจียดเงินเหตยมทองจำหนักหุช้าง แดเครื่องทอง
 สำรับเจียด เงินตราสองชั่ง ผ้าตายสรรพางค์ไม่ตายปุน แด
 เสื้อแพรพรรณสำรับ แदनายอานชยุคตองคตองนนวาช่างนคาวการจะ
 ปลดอยเสีย จึงขุนศิขรจารินผู้ช่วยปรอดนรู้วาช่างเผือก แดมิให้ปลดอย

เสียจึงได้พระราชทานเท่ากัน แต่พระราชทานแก่ผู้เป็นคณาญาติโยนตาม
 นน คามธรรมนิยมซึ่งได้ข้างเผือกมาแต่ก่อน ผู้ถือนั่งถือขวามา
 แต่ผู้ตั้งนิกได้พระราชทานถ้วนทุกคน แต่พระราชทานทั้งปวงเป็นเงิน
 ดิบเจ็ดซึ่งสิบคำตั้ง แต่ข้าด้รวดยศบุกซึ่งเป็นสมัคพรรคพวกแต่ทาสหดวง
 เสวตรกเรนทร ซึ่งได้ช่วยในการข้างนี้พระราชนัดด้วย ส้มเค็ญ
 บรมบพิตรพระพุทธเจ้าข้างเผือก ทรงพระเตชานุภาพอันประเสริฐ
 เจริญพระราชกุศลอุทิศกรรมแต่กอบปรักด้วยพระราชศรัทธา ก็ให้สถาปนา
 พระพุทธปฏิมาห้ามสมุทรพระองค์หนึ่งหุ้มทอง แต่ทรงอาภรณ์ประดับ
 ด้วยแหวนอันมีค่า ทรงพระนามส้มเค็ญพระบรมไตรโลกนาถ พระ
 องค์สูงตั้งศอกคืบมีเศษทั้งฐาน แต่จกทรงพระราชศรัทธา ครักให้
 สถาปนาพระพุทธปฏิมาพระองค์หนึ่งหล่อด้วยทองนพคุณทั้งแท่ง ทรง
 นามส้มเค็ญพระบรมศรีภพนาถ ห้ามสมุทรตั้งศอกคืบเก้านวทรงเครื่อง
 อาภรณ์ประดับพระอุณาโตมเพชรแหดมเท่ามะกดำใหญ่ แต่สถาปนา
 พระพุทธปฏิมาหุ้มเงินสองพระองค์ พระองค์หนึ่งสูงตั้งศอกคืบมีเศษ
 ทั้งฐาน พระองค์หนึ่งสูงตั้งศอกคืบมีเศษ แต่จกครักให้หัดต่อพระบรม
 กรรมพระองค์หนึ่งสูงตั้งศอกทั้งฐานแต่จกเศกเสร์จ ก็ให้รับไปประดิษ
 ฐานไว้ในพระอารามพระศรีรัตนนาถตำบลชี่กุน แต่ครักให้หัดต่อพระ
 เทวกรรมพระองค์หนึ่งสูงประมาณตั้งศอกไว้ในหอพระเทวกรรม ใน
 ขณะนั้นก็ภาษาปรากฏพระยศพระเกียรติพระบาท ส้มเค็ญ พระพุทธเจ้า ข้าง
 เผือก ทรงพระเดชบุญญาอนุภาพอันยิ่งไปทั่วณา ๆ ประเทศทั้งปวง ฝ่าย
 เมืองกัมพูชประเทศนั้น นักจันทรผู้เป็นราชบุตรพระยากัมพูชประเทศได้
 อยู่ปกครองเมืองกัมพูชประเทศ ก็มพิโรธกับน้องผู้ชอนักประทุม ๆ

ให้หนึ่งต่อไปแก่พระยาฉนวนให้มารบเอาเมืองกัมพูชประเทศ พระยา
 ฉนวนก็ให้้องเจียงทูกทพิมารบเอาเมืองกัมพูชประเทศ ได้นักจันทร
 ผู้ครองเมืองกัมพูชประเทศนั้นไป แต่เอาแต่ทรัพย์สินสิ่งของแต่ขึ้นไปเมือง
 ฉนวน แล้วก็ตั้งนักจันทรให้กลับมากเมืองกัมพูชประเทศเด้า ครั้นมา
 ถึงเมืองจามปาศราชภูณักจันทรก็ถึงแก่อนิจกรรม แต่นักประทุมผู้น้องก็
 คุมญาติวงศ์มีศพรคพวกเจ็ดร้อยเจ็ดสิบสามคน ชองสู่มผู้คนไป
 อยู่ณเมืองทายเพชร ในปีจอตำเรทศกนั้น แหกแม่นางกเบาอัน
 อยู่เมืองกัมพูชประเทศหาที่พึ่งที่พำนักมิได้ แต่พระยาราชภักดีหนึ่ง
 พระยาโคระกาหนึ่ง พระยาโคระปะแกะหนึ่ง พระยานครหดวงหนึ่ง
 ศรีกาณะหนึ่ง ไปข้างหนึ่ง คุมสังกรจ้อพยพเจ็ดร้อยเจ็ดสิบสามคน
 มาขอเป็นข้าสู่พระราชสมภาร แต่ทรงพระกรุณาพระราชทานเครื่อง
 อุประโภคบริโภคแต่อาหารทั้งปวง แต่ไร่นา ให้ทำกินเพียงอาคตมภาพ
 ทุกคนมิได้คั้นเคือง.

๑ ตศักราช ๓๐๒๓ ปีกุญเอกศก หดวงกำเริบพระไพโรหนึ่ง หดวงจ
 ราชหนึ่ง หดวงโล่มหนึ่ง หดวงราชกุมารหนึ่ง หดวงราชเสนาหนึ่ง
 หดวงเสนาวิไชยหนึ่ง แต่ขุนหมื่น กับด้วยสังกรจ้อพยพสองพันสอง
 ร้อยสิบสี่คนมาสู่พระราชสมภาร แต่ตั้งฆราวาสผู้คั้นชอนเป็นญาติมีศ
 พรคพวกด้วยนักจันทร กับด้วยนักนี้แต่นักวรอุไทยแต่นักอำผู้หุดาน ทั้ง
 นี้หาที่พำนักมิได้ ก็นำมีศพรคพวกทั้งหุดายมาสู่พระราชสมภาร ทรง
 พระกรุณาโปรดพระราชทานเครื่องอุประ โภคบริโภคทั้งปวง แก่ตั้งฆราวา
 สผู้คั้นแต่ญาติมีศพรคพวกทั้งปวง แต่ให้ตั้งฆราวาสผู้คั้นชอนอยู่อาราม
 วัดพระนอนแทบอารามวัดพระยาไท แต่พระราชทานอุประ โภคบริโภค

เจียดแต่เครื่องเจียดแก่นักนี้ แต่นักวรอไทยนักอ้า แต่พระราชทานแก่
 หตวงขุนหมื่นผู้มีควมสวามิภักดิ์ แต่ส่งกรจ้อพยพทังปวงให้ทำกินใน
 ถิ่นฐานที่ขอบกต มิให้แก่นเคืองสิ่งใดได้ แต่ขุนท่องพระไพรมาดูพระราช
 สัมภารด้วยสังฆราชาสุคันชนัน ให้การว่าเมื่อครั้งสมเด็จพระพุทธเจ้า
 หตวงปราสาททองสวรรคาลัย แต่สมเด็จพระศรีสุธรรมราชาธิราช
 เสวยราชสมบัติ รัชชางไปถึงนักจันทรผู้เป็นพระยากัมพูชาธิบดี ๆ ก็ใช้
 ขุนท่องพระไพรมาดูไพร่ห้าคน ให้ตอบปดอมเข้ามาฟังอังกิดาการณ
 กรุงเทพพระมหานครศรีอยุธยา ขุนท่องพระไพรมาดูไพร่ห้าคนเดินตัด
 บ่ามาทางนครนายก แต่ถึงทุ่งพระแก้ว จึงไว้ไพร่สามคน มาด้วยนั้น
 สองคน แต่ถือเชือกเดินเข้ามาประตุงคังหาหัว ขณะนั้นพระบาทสมเด็จพระ
 บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นปราบดาภิเศกแล้ว แต่ขุนท่อง
 พระไพรมาดูสงฆ์สามรูปณทุ่งวัดเดิม ได้เจรจาด้วยสงฆ์ ๆ ก็บอกว่า
 พระนารายณ์เป็นเจ้าได้เสวยราชสมบัติ แต่ทรงพระเดชบุญญาภาพเป็น
 หนักหนา แต่พระหัตถ์ข้างหนึ่งจะให้เป็นสองพระหัตถ์ก็ได้สามพระหัตถ์
 ก็ได้ แต่ทรงพระกรุณาแก่ประชาราษฎรทังปวง แต่ขุนท่องพระไพ
 ร่ก็เอากิจนไปบอกแก่นักจันทร.

๑ ในมีบุญเอกศกเดือนเก้า มริอดาได้ยินปรากฏพระเกียรติยศอัน
 ประเสริฐออกไปก็มีความสวามิภักดิ์ แต่งจานแก้วหุ้มแสรกทองประดับ
 มรกฏแต่แหวนแดงทังปวงร้อยยี่สิบพดอย ขอให้ โภชาธิบดีทูตเถต้าทูต
 กระหม่อมถวาย แต่ในปีเดียวกันพระยาทุกสามมีความสวามิภักดิ์ แต่ง
 แหวนพดอยเพชรแหดมประมาณเท่าผลสวาค คิดค่าแปดชั่งเจ็ดตำดั่งทอง
 แต่แหวนพดอยเพชรมรกฏเท่าบัวอ่อนใบหนึ่งเป็นค่าชั่งสิบตำดั่งทอง ให้

ดั้บตมุดนำเข้ามาให้พระยารามกำแหงทนต์เกล้าทนต์กระหม่อมถวาย ในปี
 ๕๕๕ นางพระยาอาแจแต่งแหวนเพชรเป็นตุกแต่งเท่าตมชามทั้งเปิดอก
 เป็นค่าสืบค้าตั้งทอง ขอให้ โภษาธิบตีทนต์เกล้าทนต์กระหม่อมถวาย
 ในปีเดียวกันนั้นญาณมหมิตตูก้านเมืองมชตีปคำ มีความส่วมมิกักติ
 กั้แต่งดาบทองกตมเป็นรูปนกอยู่ใน แต่ประดับพลอยเพชรแดงพลอยแดง
 มรกฏแถมุกทั้งสามสาย พลอยแหวนประดับใหญ่่น้อยสองร้อยเจ็ดพลอย
 ขอให้ โภษาธิบตีทนต์เกล้าทนต์กระหม่อมถวาย แต่ประเทศทั้งปวงมีความ
 ส่วมมิกักติ แต่แต่งเครื่องบรรณาการรรจนาอันพิจิตรต่าง ๆ เข้ามา
 ทนต์เกล้าทนต์กระหม่อมถวายเป็นอันมาก ส่มแต่จบรมบพิตรพระพุทธเจ้า
 อยุ่หัวกั้ทรงพระกรุณาพระราชทานให้ ดั่งของตามปรารถนา นั้นทุก ประการ
 ยิ่งกว่าดั่งของทนต์เกล้าทนต์กระหม่อมถวายนั้น.

๑ ในศักราช ๓๐๒๒ ปีชวดโทศกนั้น มีหนังสือพระยาแสนหลวง
 ณเมืองเชียงใหม่ ให้แสนสุรินทรไมตรีถือลงมาถึงอรรคมหาเสนาธิบตี
 ณกรุงเทพมหานครบรรพทวารวดีศรีอยุธยา ในลักษณะหนังสือนั้นว่า
 ชาวเมืองจีนฮ่อยกรพตมาจะต่อมเอาเมืองเชียงใหม่ แต่พระยาแสน
 หลวงแสนชาวเมืองเชียงใหม่ทั้งปวงหาที่พึ่งที่พำนักมิได้ จึงเสียดายใน
 อารามพระพุทธสังคซึ่งอยู่ณเมืองเชียงใหม่เห็นว่า ถ้าประเทศใดจะ
 เป็นที่พึ่งที่พำนักได้ไซ้ ขอพระพุทธเจ้าสำแดงให้เห็นประจักษ์ แต่ว่า
 พระพุทธสังค นั้นบาย พระภิกษุมาลัย กรุงเทพมหานคร บรรพทวารวดีศรี
 อยุธยา พระยาแสนหลวง ขุนแสนหลวงแสนหมื่นทั้งปวง มี
 ความยินยอมกัน จะขอเอาพระเศษเศษานุกาพระบาทส่มแต่จบรมบพิตร
 พระเจ้าข้างเผือกเป็นที่พึ่งพำนัก ขอพระราชทานข้าหลวงแต่ข้างมา

ไพร่พลตั้งรพด้วยเครื่องสรรพยุทธไปช่วยป้องกันเมืองเชียงใหม่ให้พ้นไทย
 อันตราย จะได้เป็นข้าขึ้นทูลมา ณ ทอดนกรุงเทมมหานครบวรทวารวดี
 ศรัยอุทธยา จึงพระยาจักรีเขาคตักกราบทูลพระกรุณาพระบาทสมเด็จพระ
 บรมพิตรพระเจ้าข้างเฌอก จึงมีพระราชโองการตรัสว่าซึ่งพระยาแสน
 หดวงแดแด่นหดวงแด่น หมิ่นแฉชาว เมืองเชียงใหม่ ทั้งปวงหาทพมิได้ นน
 ควรแต่งทำวพระยามนตรีมุขแต่ข้างม้าไพร่พล ทหาร สรรพด้วยเครื่อง
 สรรพยุทธทั้งปวง ไปช่วยป้องกันเมืองเชียงใหม่ตามปรารถนาขอ
 เชียงใหม่ทั้งปวง แต่มีพระราชโองการตรัสให้พระยาดีหราชเดโช พระยา
 ท้ายหน้าเป็นนายกอง พระยาพิจิตรเป็นยุกรมบตร เมืองนครนายกเป็นเกียก
 กาย ส้มิงพระรามเป็นกองหน้า ส้มิงพิศบะเป็นกองหลัง เมืองคยอยเป็นบีก
 ขวา เมืองยศไศขรเป็นบีกซ้าย แฉชนหมิ่นเป็นกองไซ้กองแด่น ข้าง
 เครื่องแปดข้าง ม้าสิบหกม้า พลสี่พัน บินใหญ่ยี่สิบเก้าบอก บินนก
 สิบร้อยสี่สิบเก้าบอกเป็นทัพหนึ่ง แต่ให้พระยารามเดโชเป็นนายกอง พระ
 สุ่มบุรีเป็นยุกรมบตร พระศรีสวัสดิ์เป็นเกียกกาย พลรบพันหนึ่งสรรพด้วย
 เครื่องสรรพยุทธปืนใหญ่สิบบอก บินนกสิบร้อยบอก ข้างเครื่องหกข้าง
 ม้าสิบม้าเป็นทัพหนึ่ง แต่ให้พระยาท้ายหน้าแฉพระยารามเดโชทั้งต้องทัพ
 ยกทัพไปจาก กรุงเทมพระมหา นครบวร ทวารวดี ศรัยอุทธยาใน เดือนสิบ
 สอง ให้แฉนสุนทรไมตรีนำทางไปยังเมืองเชียงใหม่ ในเดือนอ้ายมีชวด
 โทศกนั้น พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าข้างเฌอกทรงพระเดชา
 นุกาพอันประเสริฐ มีพระราชหฤไทยทรงพระราชศรัทธาจะถวายเป็นสักการ
 บูชาพระชินราชพระชินสีห์ณเมืองพระพิศณุโลก.

๑ ครั้นถึงวัน ๑๓ ค่ำ ก็เสด็จด้วยเรือพระที่นั่งสมรรถไชยไปโดย
 ทางชลมารค สิบสี่วันถึงเมืองพระพิศณุโลก แดงตั้งตำหนักตำบต
 ของตา แดงถวายสักการบูชาพระชินราชพระชินสีห์ แดงถวายพุทธสมโภช
 ด้วยการมหรสพสามวัน ฝ่ายพระยาท้าวหน้า แดงพระยารามเดโช พระยา
 พิฉิตร์ บอกหนังสือมาถึงสมุหนายกให้กราบทูลพระกรุณาว่า ได้ยกทัพ
 ไปถึงตำบลเมืองไชย แดงตั้งรินทรไมตรีผู้นำทางนั้นหนี จึงมีพระราช
 โองการตรัสสั่งให้มัตราตบไปถึงนายทัพนายกองให้ติดตามเอาตัวแดงสุ
 รินทรไมตรีนั้นจงได้ อึ่งพระยาแดนหุดวงเมืองเชียงใหม่แต่งหนังสือ
 ให้แดงสุรินทรไมตรีกลับมาพ้อดวงแฉ้วหุดักหนั้น เมืองนครแต่เมือง
 เกินไช้ จนแก่เมืองเชียงใหม่ จะไฉนเมืองนครแต่เมืองเกินนั้นมิได้ จึง
 ตรัสให้พระยาตากาโหมเป็นนายกอง หุดวงธรรมไตรโลกเป็นยุกรมัต
 พระยาเสนาภิมุขเป็นเกียกกาย สมิงพระรามเป็นกองหน้า พระมฤท
 เป็นกองหลัง เมืองนนท์ราชธานีเป็นบักขวา พระวิจารณ์มนตรีเป็นบัก
 ซ้าย แดงกองแค้นพด ๕๐๐๐ เศษ ปืนใหญ่ปืนนกสับ ช้างเครื่อง
 แดงม้า สรรพด้วยเครื่องศาสตราวุธเป็นทัพหนึ่ง แดงให้พระยานครราช
 สิตมาเป็นนายกอง เมืองอินทบุรีเป็นยุกรมัต พระสุพรรณบุรีเป็น
 เกียกกาย พระกุญบุรีเป็นกองหน้า พระกตางบรรพตเป็นกองหลัง
 พระพดเป็นบักขวา พระมหาดไทยเป็นบักซ้าย พด ๒๐๐๐ ปืนใหญ่
 ปืนนกสับ ช้างเครื่อง ๖ ช้าง ม้า ๘ ม้า เป็นทัพหนึ่ง ให้พระยา
 ยมราชเป็นนายกอง หุดวงรามสรเดชเป็นยุกรมัต พระไชยนาท
 เป็นเกียกกาย พระอนันตกระยอสูเป็นกองหน้า พระศรีมหาราชาเป็น
 บักขวา ชุนใจมัจจุรงค์เป็นบักซ้าย พดพันหนึ่ง ปืนใหญ่ปืน

นกดับ ข้างเครื่อง ๒ ข้าง มี ๘ มี เป็นทัพหนึ่ง แต่ให้พระยาราช
 บังสรเป็นนายกอง พระสรบุรีเป็นยุกรมิตร หาดวงวิจิตรสงคราม
 เป็นเกียกกาย พระนนทบุรีเป็นกองนำ พระยาสุรราชภักดีเป็นกอง
 หัดง พระยาสุภาภักดีเป็นปีกขวา หาดวงรามภักดีเป็นปีกซ้าย พต ๓๐๐๐
 มีใหญ่เป็นนกดับ ข้างเครื่อง ๒ ข้าง มี ๓๐ มี เป็นทัพหนึ่ง แต่
 ให้พระยาพิไชยสงครามเป็นนายกอง หาดวงสุรสงครามเป็นยุกรมิตร
 หาดวงราชมนตรีเป็นเกียกกาย หาดวงกำแหงสงครามเป็นกองนำ หาดวง
 นเรนทรภักดีเป็นปีกขวา ขุนพิพิธธรรมาธิบดีเป็นปีกซ้าย พต ๕๐๐
 มีใหญ่เป็นนกดับ ข้าง ๒ ข้าง มี ๘ มี เป็นทัพหนึ่ง จึง
 ทพทง ๕ ทพกยทชไป ครนถึงเมืองนครแต่เมืองเถินไซ้ จึงตั้งเขต
 กวดยแต่แห่งในซึ่งอยู่ในเมืองนคร ก็พาสรรจ้อพยพเมืองนครแต่เมือง
 เถินออกมาหานายทัพนายกองข้าหาดวง ขอเป็นข้าตั้งพระราชสัมภาร
 แต่พาดายข้าซึ่งอยู่รักษาเมืองนครนั้น ก็พาสรรจ้อพยพหนีไปพึ่งอยู่
 ณเมืองเชียงใหม่ นายทัพนายกองก็บอกหนังสือตั้งตัวเขตกาวแต่แห่งใน
 กับสกรรจ้อพยพทั้งปวงตงมายังทัพหาดวงณเมืองพระพิศณุโลก ว่าได้
 เมืองนครแต่เมืองเถินแล้ว สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวจึงมีพระราช
 โองการตรัสตั้งสมุหนายก ให้มีตราตอบให้พระยาตากาโหม พระยา
 รามเดโช พระยาพิไชยสงครามอยู่รั้งเมืองนคร ให้ช่องสมุทชาวเมือง
 นครแต่ครวอพยพทั้งปวงซึ่งแตกฉานชานเสนออกไปจากเมืองนครนั้น ให้
 เข้ามาอยู่ตามภูมิดำเนาคุงก่อน แล้วให้พระยานครราชสีมา พระราช
 สุกภาวดี พระสุพรรณบุรี ยกไปเอาเมืองตั้ง แล้วก็มีพระราชโองการ
 ตรัสตั้งให้พระยามหาเทพ แดขุนหมื่นข้าหาดวงแต่พต ๕๐๐ สรรพ

ด้วยเครื่องสรรพยุทธไปเอาเมืองตอง ก็ได้แสนเมืองตองแดงกรรจ้อพยพ
 कुตงมาถวายเป็นทัพหลวงณเมืองพระพิศณุโลก ทรงพระกรุณาตรัสให้
 ขุนราชเสนา หมีนอินทศรแมน ไปฟังข่าวพระยานครราชสีมา แต่
 พระราชสุภาวดี พระสุพรรณบุรี ซึ่งยกทัพไปเอาเมืองตองหน แต่
 ได้ตั้งฆราวาชาเขมราชแต่เมืองตอง หมีนจิตรกับไพร่หกสิบแปดคน มายัง
 ทัพหลวงณเมืองพระพิศณุโลก ถึงณวันจันทร์เดือน ๓ แรม ๒ ค่ำ
 พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระเจ้าข้างเือก ก็ได้ตั้งพระราชดำเนิน
 กริชาพดแต่เมืองพระพิศณุโลกไปยังเมืองสุโขไทย แต่ตั้งจ้อยู่พระ
 คำนึกคำบถธานี จึงมีพระราชโองการตรัสตั้งให้พระยาเกียรติเป็น
 นายทัพหน้า เชียรโยธาเป็นบ่กขวา ขุนรามโยธาเป็นบ่กซ้าย สมิ้ง
 ดำแหดกเป็นเกียกกาย พลรบ ๕๐๐ สรรพด้วยเครื่องสรรพยุทธ
 ทัพหนึ่ง แต่ให้พระยากำแพงเพชรเป็นนายกองทัพใหญ่ ขุนเมือง
 เป็นบ่กขวา บุญราชาเป็นบ่กซ้าย หลวงอินทแสนแดงเป็นเกียกกาย
 แต่ข้างมาไพร่พดทัพหนึ่ง สรรพด้วยเครื่องดำตราวุธทั้งปวง แต่
 ให้ทัพทั้งสองทัพยกไปเมืองรามดี แต่ผู้ยรักษาเมืองนนชือโลกกำเกี้ยว
 ครนรูกพาสกรรจ้อพยพหนีไปจากเมืองรามดี จึงขุนแดงมิ้งแต่จำทง
 ปวง ๑๕ คนเป็นนายหมวด แต่ถูกหลานนายหมวด ๑๕ คนออกมาหา
 พระยากำแพงเพชร ว่าจะขอเป็นข้าสู่พระราชสมภารแด่กษัตริย์บถ แต่
 ก็ให้ผมไว้เป็นสำคัญตามประเพณีตราซึ่งสัญญาอัน แล้วถวายเป็น
 ทงปวง ๑๔๘๓ คน ขอเป็นข้ารัตนตีมากรุงเทพมหานครศรีอยุธยา
 จึง พระยากำแพงเพชร ก็ให้ผมไว้ เป็น รางวัล แก่นายหมวดถูกหลานนาย
 หมวดผู้มีความดีความภักคินนถวนทุกคน แล้วพระยากำแพงเพชรบอก

หนังสือมาถึงท่านสมุหนายกเมื่อที่พหุดวงเสด็จอยู่ที่ตำบลธานีนั้น พระยา
จักร์จึงเอากราบทูล ทรงพระกรุณาโปรดนายหมวดคุมความส่งความภักดี
ซึ่งมาสู่พระราชดำมภาร แดพระราชทานผ้าเสื้อแดเงินถวญทุกคน แด
ก็เสด็จพระราชดำเนินกลับลงมาจากเมืองพระพิศณุโลกโดยทางชลมารค
แปดวันก็ถึงกรุงเทพพระมหานครศรีอยุธยา.

๑ ส่วนพระยากำแพงเพชรก็แต่งขุนไชยศึกกิต্ত ขุนศรีนรินทร์ แด
หมื่นมหาเกาทันท์ คุมไพร่ร้อยหนึ่งสรรพด้วยเครื่องดำตราวุธ ไป
จัดของพระยาพรหมคีรีแด่ตัวขุนหมื่นนายหมวด พระยาพรหมคีรี
แด่ขุนหมื่นตั้งนายหมวดทงปวงยี่สิบคนผู้ออกมาทหน้าดับกลิ่น พระยา
กำแพงเพชรก็ให้รางวัลเสื้อผ้าแดเงินตรา แก่พระยาพรหมคีรี แด ตัว นาย
หมวดทุกคน พระยาพรหมคีรีแด่ตัวนายหมวดทงปวง ถวาย
สังกรจ้อพยพ ๓๘๐๐ คนเป็นข้าชั้นที่สามกรุงเทพพระมหานครศรีอยุธยา
จึงพระยากำแพงเพชรให้บุญราชาเมืองเชียงใหม่ ขุนหมื่นแต่ไพร่ ๓๒๐ คน
คุมเอาพระยาพรหมคีรีแด่ตัวผู้เป็นขุนหมื่นนายหมวดทงปวง มายัง
กรุงเทพพระมหานครศรีอยุธยา แดพระราชทานชื่อพระยาพรหมคีรินน
เป็นพระยาอนุชิตขตธิ แดพระราชทานเจียดเงินเหตยมจำหัดกัถรรพวงค
จุกทองผ้าเสื้อเงินตราตั้งของแดเครื่องเรือนแก่พระยาพรหมคีรี แดขุนหมื่น
ตั้งตั้งตัวนายหมวดนนมาจนัก แดให้ ไปอยู่ตามภูมิดำเนาคุจุก่อน
ส่วนพระราชสุภาวดี แดเมืองสระบุรี ครั้นได้เมืองตั้งแดก็ยกทัพไป
เอาเมืองอินทคีรี แดพระยาอินทคีรีคุมเอาสังกรจ้อพยพเจ็ดร้อยออก
มาหาพระราชสุภาวดี ขอเป็นข้าสู่พระราชดำมภาร จึงพระราช
สุภาวดีให้พระยาอินทคีรีคุมสังกรจ้อพยพไปอยู่ณเมืองอินทคีรี จึงพระ

ยายอินทศรีให้ต่างผู้ถูก แด่แต่ทักขินดาต แด่นบัวบาน แด่นอไทย
 มาณ แด่นพิงไชย แดไฟร์ ๔๖ คน ตงมาด้วยพระราชสุภาวดีแต่เมือง
 สรรคบุรีถึงกรุงเทพพระมหานครศรีอยุธยา จึงพระบาทสมเด็จพระ
 บพิตรพระเจ้าข้างเฝือก ก็มีพระราชโองการครุ่สั่งให้เบิกต่าง แด
 แด่นทักขินดาต แด่นบัวบาน แด่นอไทยมาณ แด่นพิงไชย เข้ามา
 กราบถวายบังคมณศาลาตุกขุน แดพระราชทานชื่อแก่นายต่าง เปน
 แด่นหุดวงสุนทรราชภักดี แด่นบัวบานเปนแด่นภักดีนรินทร์ แด่นทัก
 ขินดาตเปนแด่นภูมินทรบริบาล พระราชทานเจียดเงินเห็ดยมจำหุดัก
 สรรพางค์ เครื่องสำรับ แดผ้าเดื่อผ้าพอกไปแก่พระยาอินทศรี
 แดพระราชทานเจียดทรงมัน แดผ้าเดื่อแพรพรรณแก่แด่นหุดวงสุนทร
 ภักดีผู้ถูกพระยาอินทศรี แดพระราชทานผ้าเดื่อแพรพรรณแก่แด่นภักดี
 นรินทร์ แด่นภูมินทรบริบาล แด่นพิงไชย แดพระราชทานผ้าเดื่อ
 แก่แด่นขุนแด่นหมื่นผู้มานนเปนอันมาก แดพระราชทานอัฐบริกขารแก่
 สดงซ้อนมาด้วยนนแดว แดอรรคมหาเสนาธิบดีแด่มหาดไทยกตาโหม
 จตุสดมภทง ๔ ก็ให้ผ้าเดื่อแก่แด่นทงต้นนแดว ก็พระราชทานให้แด่ง
 เครื่องเดียงนาพาประการออกไปเดียงทงต้นนนเปนอันมาก แดทรง
 พระกรุณาครุ่สั่งให้แด่นหุดวงสุนทรราชภักดี แด่นภักดีนรินทร์ แด่น
 ภูมินทรบริบาล แด่นพิงไชย แด่นขุนแด่นหมื่นแดไฟร์ทงปวงให้
 กตบคนชนไปยงเมืองอินทศรี อยู่ตามภูมิดำเนาแดร์รักษาเมืองอินทศรี
 ด้วยพระยาอินทศรี เปนเมืองขนตามขนบณกรุงเทพพระมหานครบรรทวา
 ราวดีศรีอยุธยา ส่วนทัพพระยากำแพงเพชร แดพระยาเกียรติซึ่งไป
 คงอยู่ตำบลด่านอมรุกนนั้น ก็จัดแจงชองใต้สมิงคตองคู สมิงกะเทิง

แต่ตั้งนายหมวดแต่ไพร่ตว่าเปอนันมาก แล้วตั้งนายหมวดตงมายัง
 กรุงเทพมหานครศรีอยุธยา แดพระราชทานชื่อตั้งมิ่งคงคองกู เปน
 ตั้งมิ่งเทวครรรักษ์ ตั้งมิ่งกะเทิง เปนตั้งมิ่งภักดีศรีรินทร์ แดพระราชทาน
 คาบทองแก่ตั้งมิ่งเทวครรรักษ์ พระราชทานขันเงินแก่ตั้งมิ่งภักดีศรีรินทร์
 แดพระราชทานผ้าเสื้อถวนทุกคนแล้ว ให้ขันไปจัดช่องตว่าทงปวง
 ได้ตั้งกรรจ้อพยพพันหกร้อยแล้ว ตั้งมิ่งเทวครรรักษ์ไปตั้งช่องใต้พระยา
 พรหมคีรี จึงพระยากำแพงเพชรให้บุญราชาคุมพระยาพรหมคีรีแต่ตั้งมิ่ง
 พรกพวกมายังกรุงเทพมหานครศรีอยุธยา ทรงพระกรุณาตรัสตั้งให้
 เบิกพระยาพรหมคีรีเข้ามากราบถวายบังคมณศาลาดูกขุน แดพระราช
 ทานชื่อแก่พระยาพรหมคีรี เปนพระยาสุทัศน์ธานีศรีวงษาภิรมย์ แล้ว
 พระราชทานเจียดเงินเห็ดยมจุกทองปากจำหัดกัถรรพวงค์ แดผ้าเสื้อ
 แพรพรรณเปอนันมาก อรรคมหาเสนาธิบดีมหาตไทยกตาโหมจตุตศตมภ
 ทง ๔ ก็ให้รางวัลผ้าเสื้อแพรพรรณก็มาก แดวกก็ให้กตบักคนขันไปอยู่
 รักษาเมืองอินทคริตตามภูมิดำเนา เปนเมืองขนตามชนบทกรุงเทพมหานคร
 นครบรรตวารวดีศรีอยุธยามหาดีดกภพพรตนคราธานี แดให้ข้าหัดวง
 ไปอยู่ด้วยพระยาสุทัศน์ธานี เพื่อจะให้รอบรู้ขนบธรรมเนียมกัจราชการ
 ทงปวง.

๑๑ ขณะนั้น มิ่งนนทมิตร ผู้เปอนอาว พระเจ้าอังวะ อยู่ปก ครอง เมาะคมะ
 ต่वनชาวมืองฮ่อไชยทพมาด้อมเมืองอังวะ จะเอาฮ่อออกตงฉาซึ่งพา
 ดักรรจ้อพยพประมาณพันหนึ่งหนไปพงชยณเมืองอังวะนั้น จึงมิ่ง
 นนทมิตรเกณฑ์เอาพล ๓๒ เมืองซึ่งชนแกเมืองเมาะคมะนั้น ๓๐๐๐ ให้ไป
 ช่วยบ้องกันเมืองอังวะ แดมอญอนไปช่วยบ้องกันก็หัดกัหนคินมาเปน

อันมาก จึงมิ่งนันทมิตรก็ให้กุมเขามอญอันหั้นมานั้นได้ครางไว้ว่า
 จะเผาเสีย แต่ดั่งมิ่งนายอำเภอทั้ง ๑๑ คนนั้น คอบคุมมอญประมาณ
 ห้าพันยกเข้าเผาเมืองเมาระตะมะ แต่ได้ดั่งมิ่งนันทมิตรจำไว้แล้ว จึง
 ปรึกษากันว่าเรากระทำคามผิดถึงเพียงนี้ ถ้าทราบถึงพระเจ้าอังวะ
 ก็จะมีโทษอันตรายแก่พวกเราเป็นแท้ แต่เราทั้งปวงหาที่พึ่งมิได้ จำ
 จะพากันถวาคอพยพหนีเข้าไปพึ่งพระบรมโพธิสมภาร สมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา เหาพระเศษานุภาพปกเกล้า ๆ
 รมเย็นเป็นที่พักพิงจึงจะพ้นโทษ ครั้นปรึกษาเห็นพร้อมกันแล้ว ดั่ง
 นายอำเภอทั้ง ๑๑ นายก็ถวาคอขอขมกราบพระรัตนตรัยในแคว้นเมืองเมะ
 ตะมะทั้ง ๓๒ หัวเมือง กับสมัคพรรคพวกของตัว แต่พรรคพวก
 มิ่งนันทมิตร เป็นคนประมาณหมื่นเศษ แล้วให้ถอดมิ่งนันทมิตร
 ออกจากพันธนาการ พากันอพยพออกจากเมืองเมะตะมะมาทางเมืองส้ม
 ถึงด่านพระเจดีย์ ๓ องค์ ในบึงกานพศกนั้น จึงดั่งมิ่งนายอำเภอทั้ง ๑๑
 นาย ก็แต่งหนังสือบอกให้รามัญถือเข้ามาแจ้งกิจการแก่พระยา
 กายจนบุรี ว่าจะเข้ามาสวามิภักดิ์เป็นข้าทูลดอของชุดพระบาท พระยา
 กายจนบุรีก็ส่งหนังสือบอกเข้ามาถึงอรรคมหาเสนาธิบดี ให้หาขุนกราบ
 บังคมทูลพระกรุณาให้ทราบ พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้า
 ช้างเผือก ได้ทรงทราบเหตุก็ทรงพระโสมนัส ดำรัสให้ดั่งมิ่ง
 รามัญเก่าในกรุงถือพลพันหนึ่ง ออกไปรับครัวเมืองเมะตะมะ เข้ามายังพระ
 มหานคร แล้วทรงพระกรุณาโปรดให้พวกครัวมอญใหม่ไปตั้งบ้าน
 เรือนอยู่ตำบลสามโคกบ้าง ที่คลองคูจามบ้าง ที่ใกล้วัดคองบุ้งบ้าง
 แล้วดำรัสโปรดให้ดั่งมิ่งนายกองทั้ง ๑๑ คนเข้าเฝ้ากราบถวายบังคม ทวง

พระมหากษัตริย์ภาพพระราชทานเครื่องยศเครื่องเรือน แด่เจ้าเมืองนคร
กับทั้งเคหฐานให้อยู่เป็นสุข แต่มังนันทมิตรนั้นช่วยส่งถึงอนิจกรรม.

๑ ฝ่ายเจ้าเมืองตะเกิง เจ้าเมืองเสียง เจ้าเมืองหงษาวดี รั
ข่าวว่ามอญเมืองเมาะตะมะเป็นขบถหนีไปเมืองไทยดังนั้น ก็บอกหนังสือ
ขึ้นไปถึงเมืองอังวะ พระเจ้าอังวะได้ทรงทราบแล้ว พอกองทัพย่อ
ตั้งล้อมพระนครขาดเสี้ยมยิงตีก่แตกทัพกลับไป พระเจ้าอังวะจึงดำริศ
สั่งให้เกณฑ์กองทัพเมืองตองอู เมืองหงษาวดี เมืองตะเกิง เป็น
คน ๓๐๐๐๐ เศษ ให้เจ้าเมืองทั้งสามนั้นรบยกกองทัพเร่งติดตามไปก่อน
ให้ทันพวกมอญขบถ แล้วจึงให้ตั้งตะโปกกับเมียนห่วนสองนายถือ
พล ๑๐๐๐๐ เศษ สรรพด้วยเครื่องสรรพสาตราวุธ ช้างเครื่อง
๓๖ ช้าง ม้าเครื่อง ๓๐๐ เศษ เป็นกองหน้า ให้มังสุรราชาเป็น
โบชุกแม่ทัพถือพล ๒๐๐๐๐ เศษ สรรพด้วยเครื่องสรรพาวุธ ช้าง
เครื่อง ๖๘ ช้าง ม้า ๒๐๐ ม้า ให้ทัพทั้งสองกองนี้ยกไปติดตามจับ
พวกมอญขบถให้จงได้ ครั้นได้ศุภวารฤกษ์พิไชยฤกษ์ กองทัพทั้ง
สองทัพนั้นก็ยกมาตามพระราชกำหนด มาตั้งพร้อมทัพอยู่นเมือง
เมาะตะมะ.

๑ ฝ่ายกองทัพกรุงเทพนครซึ่งยกไปตั้งอยู่ในแดนเมืองนครด่าปาง
แต่เมืองด่าพูนไชยเมืองเชียงใหม่ ก็ตั้งเกณฑ์ล้อมพวกดาวแดดระว่า
รามัญได้เป็นอันมาก พอมิตราไปรตชนมาว่าให้พระยารามเดโช
พระยาท่ายหน้า นายทัพนายกองทั้งปวง เร่งระดมตีเมืองด่าพูนไชย
เมืองเชียงใหม่ให้จงได้ ฝ่ายนายทัพนายกองทั้งปวงได้ทราบขอรบตั้ง
ในท้องตราดังนั้น ก็เร่งยกกองทัพเขาคงค่ายประชิดเมืองทั้งสองทัพ

พระยาทายนนาเขาคเมืองดำพูนไชย ทัพพระยารามเดโชยกไปตีเมือง
เชียงใหม่ แต่จุดแจงการที่จะปล้นเอาเมือง.

๑ ฝ่ายพระยาแสนเจ้าเมืองเชียงใหม่แต่พระยาดำพูนไชย ครองเมือ
กองทัพช้อยยกมาล้อมเมืองอังวะได้ทราบเหตุก็ตั้งตักใจว่า เมืองอังวะ
จะเสียแก่ช้อย ทัพช้อยจะยกถ่วงมาตีเมืองเชียงใหม่ด้วย จึงให้แสน
สุรินทรไมตรีถือศุภอักษรตั้งมายังพระมหานครศรีอยุธยาขอกองทัพ แต่
นำกองทัพไทยขึ้นไปช่วยบ้องกันรักษาเมือง ขอเป็นข้าขอบขัณฑสีมา
กรุงเทพมหานคร ครั้นภายหลังรู้อาณาว่าทัพช้อยไม่ได้เมืองอังวะดำทัพ
กลับไป แดกองทัพพม่ายกคิดตามพวกรามัญเมืองเมาะตะมะซึ่งเป็น
ขบถ พาครอบครัวอพยพหนีเข้ามาณกรุงไทยนั้น ก็คิดว่าอำนาจ
กองทัพพม่า เพราะเหตุเมืองเชียงใหม่แต่เมืองขันทองเปงเป็นข้าขอบ
ขัณฑสีมาชนแก่เมืองอังวะ จึงมีหนังสือฉบับมาบอกให้แสนสุรินทร
ไมตรีหนีจากกองทัพไทย กลับใจจะต่อรบแต่คิดพ้อดวงจะหน่วงกอง
ทัพไทยไว้ให้ช้าวันลง จะได้จุดแจงการบ้องกันรักษาเมืองให้มั่นคงก่อน
กว่าจะบอกหนังสือขึ้นไปขอกองทัพเมืองอังวะให้ยกลงมาช่วยทัน จึง
นิมนต์พระสงฆ์ ๕ รูปผู้ฉลาดรู้เจรจาให้ถือหนังสือออกมาถึงแม่ทัพไทย
เป็นใจความว่า แสนสุรินทรไมตรีซึ่งให้ถือหนังสือไปขอกองทัพแต่นำทัพ
มานั้น มิได้อำนาจท่านผู้นายทัพแต่หนักกลับมา เป็นคนเบาความมีควร
นัก กระทำให้ข้าพเจ้าได้ความผิดด้วย จะให้ทำโทษจนถึงดำหัด
แต่จะส่งตัวออกไปให้ท่านแม่ทัพต่อภายหลัง แต่บัดนี้ด้วยพระเดชา
นุภาพสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวปกแผ้วมา กองทัพช้อยรู้ว่ากองทัพกรุง
กรุงเทพมหานครยกขึ้นมาช่วยรักษาเมืองเชียงใหม่เมืองดำพูนไชย ก็เกรง

พระราชกฤษฎาธิการมีอาจมากกระทำย่ำยีบ้ทาได้ แดเด็กทัพหนีไปสิ้น
 แล้ว ขอท่านแม่ทัพใหญ่จึงได้กรุณาอนุเคราะห์แก่ประชาชนชาวเมืองทง
 สองควย หนึ่งก็อย่าได้ให้ รพตของท่านต้องรบพุ่งลำบากเลย ขอ
 เชิญดอยทัพไปตั้งโตเมืองดำพูนไซยก่อนเกิด แด้วขอให้ออกหนังสือ
 ตงไปกราบทูลสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวให้ทราบก่อน ตามแต่จะทรง
 พระกรุณาโปรด ภายหลังข้าพเจ้าจึงจะแต่งข้างมาเครื่องราชบรรณาการ
 ให้ทูตานุทูตนำตงไปทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายตามประเพณีเมืองชน ซึ่ง
 เป็นข้าขอบขัณฑสีมา แต่บัดนี้ข้าพเจ้าได้ทราบข่าวว่ารามัญเมืองเมาะ
 คมะเปนขบถต่อเมืองอังวะ ยกครอบครัวอพยพหนีเข้าไปกรุงไทย พระ
 เจ้าอังวะทราบจึงให้เกณฑ์กองทัพมาเพนอันมาก ยกติดตามตงเข้า
 ไปในแดนกรุงเทพมหานคร ให้ศัคค่อนเฮามอญเหต่าร้ายคั้นไปให้จึงได้
 ถากกองทัพองวะรู้ว่าเมืองเชียงใหม่ไปยอมขึ้นแก่พระนครศรีอยุธยา ได้
 ตงข้างมาเครื่องราชบรรณาการตงไปถวายแล้ว ก็จักยกมาค้คั้นเอา
 ไปเพนเมืองชนอก แต่เมืองเชียงใหม่ก็จักมากไปค้ด้วยหมู่ปัจจามิตรไม่
 รู้วาย ขอท่านผู้เปนนายทัพใหญ่ได้ทราบหนังสือแล้ว จึงมีความ
 เมตตากรุณาพรังรออยู่ก่อน เร่งตงหนังสือบอกตงไปกราบทูลพระ
 กรุณาให้ทรงทราบใตฝ่าตองขุดพระบาทโดยเร็วให้จึงได้.

๑ ฝ่ายพระยารามเดโช พระยาท่ายน้ำ นายทัพตงทัพโตแจ้ง
 ความในหนังสือเมืองเชียงใหม่แจ้งขอราชการมา จึงปรึกษาพร้อม
 กันว่า ถ้าเราจะยกเข้าห้กเอาเมืองทงสองตามท้องตราซึ่ง โปรดชนมานัน
 บดินเจ้าเมืองทงสองตงหนังสือสารภาพโทษออกมาแล้ว แจ้งเหตุว่าทัพ
 พม่ายกติดตามพวกรามัญหนีหนีเข้ามาในแดนกรุงเทพมหานคร เปน

การสงครามข้อใหญ่ เราจะด่วนตีเอาเมืองทั้งสองนั้นยังมีชอบ จำจะ
ตั้งหนังสือบอกแจ้งข้อราชการลงไปกราบทูลพระกรุณาให้ทรงทราบก่อน
ปลุกษาพร้อมกันแล้ว ก็แต่งหนังสือบอกกับหนังสือเมืองเชียงใหม่แต่ง
ให้ขุนหมื่นในกองทัพถือลงไปยังกรุงเทพมหานคร.

๑ ฝ่ายกองทัพพม่ารามัญยกจากเมืองเมะตะมะ เริงรบคิดตามครัว
มอญซึ่งหนีเข้ามาถึงปลายด่านเมืองกาญจนบุรี แดจับได้ ไทยใช้ให้
ถือหนังสือบอกเข้ามาแจ้งแก่พระยากาญจนบุรีแต่ กรมการทั้งปวง เปนใจ
ความว่า ให้เร่งตั้งมอญรบกับซึ่งหนีเข้ามาในแดนกรุงไทยให้แก่เรา ถ้ามี
สิ่งให้ โดยดีเราจะยกกองทัพเข้าตีชิงเอาพวกมอญให้จงได้ ฝ่ายขุนหมื่น
ชาวด่านก็ตั้งหนังสือหนีเข้ามาแจ้งแก่พระยากาญจนบุรี ๆ ก็แต่งกรม
การให้ถือหนังสือบอกเข้ามายังกรุงเทพมหานคร แดหนังสือบอกเมือง
กาญจนบุรีมาถึงก่อนหนังสือกองทัพฝ่ายเหนือสองสามวัน สมุหนายก
นำหนังสือบอกทั้งสองฉบับขึ้นกราบบังคมทูลให้ทราบ พระบาทสมเด็จพระ
บรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ตรัสได้ทรงทราบข้อราชการในหนังสือ
บอกทั้งสองฉบับ จึงมีพระราชดำรัสตั้งเจ้าพระยาจักรี ให้เกณฑ์
กองทัพหัวเมืองบ่กษ ไต่ฝ่ายตะวันตก แดกองทัพในกรุง เปนพลดั่งกรรจ
ดำเครื่อง ๓๐๐๐๐ เศษ สรรพไปด้วยสรรพสาตราวุธ ข้างเครื่อง ๓๐๐
เศษ ม้า ๒๐๐ เศษ แด้วทรงพระกรุณาโปรดตั้งให้ขุนเหล็กมหาดเล็ก
บุตรพระนม เป็นเจ้าพระยาโกษาธิบดีเป็นแม่ทัพใหญ่ พระยาวิเศษ
ไชยชาญเปนยุกรมัทรทัพ พระยาราชบุรีเปนเกียกกาย พระยาเพชร
บุรีเปนกองนำ ถือพลกองตะ ๕๐๐๐ เศษสรรพไปด้วยเครื่องสาตราวุธ
ข้างเครื่อง ๓๒ ข้าง ม้า ๕๐ ม้า เท้า ๆ กันทั้ง ๔ ทัพ ลีรทั้งทัพใหญ่

เป็นคน ๕๐๐๐๐ เศษ ให้ยกไปตีทัพพม่าซึ่งยกมาติดตามรามัญนคร
 ถึงศุภวารตฤทธิไชยฤกษ์ เจ้าพระยาโกษาแสนนายทัพนายกองทั้งปวง
 ก็กราบถวายบังคมตายกทัพยกทัพเรือแยกกันไปพร้อมทัพตำบลปากแพก
 แล้วยกแยกกันไปตั้งรับตำบลท่ากระดานแต่ด่านกรามช้าง แม่ทัพใหญ่ตั้ง
 ตำบลปากน้ำดำกระเพนใกล้เมืองกาญจนบุรี แลนายทัพนายกองทั้งปวง
 เร่งให้ตั้งค่ายคูประตูหอรบแต่ซดุดนามเพดาระบักชวากหนามตามทำนองศึก
 แล้วแต่งกองแต่นกองร้อยไปคอยเอาเหตุ แดกกองเดือบัวแฉวงเขาคันเร็ว
 มาไช้เด็ดตอดไปซ่อนซุ่มลับกองทัพข้าศึกตามกระบวนพิไชยสงครามพร้อม
 เสร็จทุกประการ.

๑ ฝ่ายกองทัพพม่ารามัญยกตั้งวงด่านพระเจดีย์ ๓ องค์เข้ามาในแดน
 ทัพนายกองเข้ามาตั้งค่ายณเมืองไชยโยคเป็นหลายค่าย แม่ทัพใหญ่ตั้ง
 ค่ายตำบลท่าดินแดง แล้วให้กองทัพนำเร่งยกเข้ามาตีกองทัพไทยซึ่งออก
 มาตั้งรับอยู่นั้น แดกกองตระเวนทั้งต้องฝ่ายพบกันเข้าได้รบพุ่งกันบ้าง
 ส่วนสมเด็จพระนารายณ์เป็นเจ้า จึงมีพระราชโองการตรัสตั้งสมุหนายก
 ให้มโหตรธาตอรับขึ้นไปถึงกองทัพฝ่ายเหนือว่า เมืองเชียงใหม่เมืองดำ
 พูนไชยส่งหนังสืออ่อนน้อมรับผิดสารภาพโทษมาแก่เรา แล้วยกเหตุ
 การมาโดยจริง อย่าให้กองทัพตีเอาเมืองทั้งสองก่อนเลย ให้นายทัพ
 นายกองทั้งสองทัพยกถอยมาถึงแขวงเมืองนครสวรรค์ แล้วเดินทัพไป
 ทางเมืองอุไทยธานี คัดไปทางเมืองศรีสวัสดิ์แต่เมืองตั้งขตำเมืองต้อง
 ฎาญม แล้วรีบไปโอบหลังล้อมค่ายพม่าข้าศึกซึ่งมาตั้งอยู่นเมืองไชยโยค
 เร่งตีให้แตกฉานเสียโดยเร็วจงได้ ฝ่ายท้าวพระยานายทัพฝ่ายเหนือ
 ทั้งสองทัพ ได้แจ้งในท้องตราโปรดชนมาตั้งมั่น ก็เลิกกองทัพถอย

มาตามรับสั่ง แล้วเดินทัพไปโดยพระราชกำหนด เร่งกองนำรบยก
 ไปโอบหลังทัพพม่าซึ่งมาตั้งอยู่ณเมืองไชยโยค แล้วแต่งกองโจรให้ไป
 ชุ่มลึกค้อยู่ที่ทางช่องแคบ ให้ม้าเร็วถือหนังสือบอกกำหนดวันเวลาดำ
 ัญญาอาณัติไปถึงกองทัพฝ่ายใต้ ให้ยกเข้าระดมตีทัพพม่าซ้ำค้ำให้
 พร้อมกัน ครั้นถึงวันกำหนดนายทัพนายกองทั้งฝ่ายเหนือฝ่ายใตักยกพด
 ทหารเข้าระดมตีกระหนาบต่อมค่ายพม่าซึ่งมาตั้งอยู่ณเมืองไชยโยคทุก ๆ
 ค่ายพร้อมกัน ได้รับความพ่ายแพ้เป็นลำดับมา ทัพพม่าตั้งรับต่อรบอยู่ได้ ๓ วัน
 ทัพพม่าต้องล่าถอยรูดหนีใหญ่บนน้อยล้มตายแทบบาดเจ็บ ตำบลเป็นอันมาก
 เหลือกำลังต้านทานมิได้ ก็แตกฉานแตกค่ายหนีไปทุก ๆ ค่ายในกลาง
 คืนเพดาประมาณยามเศษ ทัพไทยเข้าค่ายได้ ได้ฆ่าพดพม่ารามัญ
 ล้มตายในค่ายนอกค่ายกตาดเกลื่อนไป แต่จับได้เป็นนั้ก็มาก แล้วได้
 คิดตามไป พดพม่ารามัญแตกกระจัดพดไพร่ไปไม่เป็นหมวดเป็นกอง
 ต่างคนเอาตัวรอดรีบหนีไปทางช่องแคบ กองโจรทัพไทยซึ่งไปตั้งชุม
 อยู่ณ ก็ออกตีกระหนาบกำวดสกัดฆ่าฟันพม่ามอญล้มตายมากกว่าพัน
 จับได้เป็นอีกก็มาก แล้วได้คิดตามไปตีค่ายใหญ่แม่ทัพซึ่งตั้งอยู่ณท่า
 ดินแดง ทัพพม่ารับอยู่ประมาณครึ่งหนึ่งก็แตกฉานทั้งค่ายพ่ายหนี แต่
 มังสุรราชาซึ่งเป็นโอรสแม่ทัพพม่าของบ้นนกดดับป่วยไป ทัพไทยได้ ไชย
 ขำนะเก็บได้ลำตราวุธแต่ได้ขางมาพม่ามอญเขตยเป็นอันมาก เจ้า
 พระยาโกษาแม่ทัพใหญ่ จึงเกณฑ์ให้กองอาสาหกเหล่าแตกกองอาสา
 จามกับทัพหัวเมืองพด ๓๐๐๐๐ เศษ ให้ยกติดตามซ้ำค้ำไปจนถึงด่าน
 พระเจดีย์ ๓ องค์ แล้วมีหนังสือบอกซึ่งมีไชยก่ำพม่าปัจจามิตรเข้ามา
 กราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทรงทราบ พระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้า

อยู่หัวตรศได้ทรงทราบในหนังสือบอกหนักทรงพระปรีดาไฉมนี้ คำรัศ
ใหม่ทองตราให้หากองทัพกตบคินยังพระมหานคร เจ้าพระยาโกษาท้าว
พระยานายทัพนายกองทั้งปวงก็แตกทัพกตบคินพระนครศรีอยุธยา แล้ว
เข้าเฝ้ากราบบังคมทูลถวายขานมาเครื่องสรรพศาสตราวุธแด่ม้ามอญเขดย
เพนอันมาก จึงทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานรางวัลแก่ท้าวพระยา
นายทัพนายกองผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวงโดยลำดับตามานุศักดิ์ สัมควรแก่
ความชอบในการสงครามนั้น.

๑ เมื่อครั้งศักราช ๓๐๓๘ ปีระกานพศก มีฝรั่งเศตนายกำบ้านผู้หนึ่ง
บรรทุกสินค้าเข้ามาค้าขายณกรุงเทพมหานคร ครั้นนั้นสมเด็จพระเจ้า
แผ่นดินให้ต่อกำบ้านใหญ่ตำหนึ่ง ครั้นเสร็จแล้วจะเอาตงจากอยู่ จึงให้
ตำมถามฝรั่งพ่อค้าผู้นั้นว่าเมืองฝรั่งเศตเอากำบ้านตงจากอยู่ กระทำ อย่าง
ไรจึงเอาตงได้ง่าย แต่ฝรั่งพ่อค้าผู้นั้นเป็นคนฉลาดมีสติปัญญา
มาก รู้ชำนาญในการรอกกวัน จึงบอกให้ตำมกราบทูลพระกรุณาว่า
จะเอากำบ้านออกจากอยู่ แล้วแต่งการผูกกรอกกวันแต่จักรมัตถ์ขึ้นชกกำบ้าน
ออกจากอยู่ตงสู่ทำได้ โดยสะดวก สัมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระไฉมนี้
พระราชทานรางวัลเป็นอันมาก แล้วโปรดตั้งให้เป็นหลวงวิไชยเณทร์
พระราชทานที่บ้านเรือนแต่เครื่องยศให้อยู่ทำราชการในพระนครนี้ แต่
หลวงวิไชยเณทร์นั้นมีความสงวามักคิดอุบายในราชกิจต่าง ๆ มีความชอบ
มาก จึงโปรดให้เลื่อนที่เป็นพระวิไชยเณทร์ ครั้นนานมากระทำการ
งานว่ากล่าวได้ราชการมาก จึงโปรดให้เลื่อนที่เป็นพระยาวิไชยเณทร์
อยู่มาวันหนึ่งจึงมีพระราชโองการตรัสถามว่าใน เมืองฝรั่ง เศต นั้น มีของ
วิเศษประหลาดประการใดบ้าง พระยาวิไชยเณทร์จึงกราบทูลสรรเสริญ

ว่าในเมืองฝรั่งเศสมีช่างทำนาฬิกาข้อมือแต่ บินตม บินไฟแตกต้องต้องเห็น
 โทดเป็นโทดี้ กระทำของวิเศษอื่น ๆ ก็ได้ต่าง ๆ ทั้งเงินทองก็มีมาก
 แต่ในวังพระเจ้าฝรั่งเศสให้หุดอมเงินเป็นท่อน ๘ เหลี่ยมใหญ่ประมาณ ๓ กำ
 โดยยาว ๗ ศอก ๘ ศอกกของอยู่ตามริมถนนเป็นอันมาก เหมือนตุ้จตุ
 อันกองไว้ ก่าตั้งคนแต่ ๑๓ คน ๑๔ คนจะยกท่อนเงินขึ้นมิได้ไหว ภาย
 ในห้องพระโรงข้างในนั้นคานพินด้วยแผ่นศิลาเม็ดต่าง ๆ จำหักตาย
 ผั่งด้วยเงิน ทองแดงแก้วต่างสีเป็น ตดาวัดแต ต้นไม้ดอกไม้ภูเขา แต่รูปสัตว์
 ต่าง ๆ พินผนังก็ประดับด้วยกระจกภาพกระจกเงาอันวิจิตรควรจะพิศวง
 เบื้องบนเพดานให้แผ่นทองบางตุ้จตุแผ่นทองอังกฤษ คัดเป็นแผ่น
 น้อย ๆ แล้วผูกเข้าเป็นพวงพู่ห้อยย้อย แต่แขวนโคมแก้วเม็ดสีฐาน
 ต่าง ๆ สีแก้วแต่สีทองก็รุ่งเรือง โอภาสงามยิ่งนัก ส้มเด็จพระพุทธ
 เจ้าอยู่หัวได้ทรงฟังพระยาวิไชยเณทรกราบทูลพรรณาสัมบัติในเมืองฝรั่งเศส
 วิเศษต่าง ๆ มิได้ทรงเชื่อ พระราชดำริห์จะใคร่เห็นความจริง จึงมี
 พระราชดำริห์แก่เจ้าพระยาโกษาธิบดีว่าเราจะแต่งกำปั่นให้ ไปถึงเมืองฝรั่ง
 เสด็จ จะได้ผู้ใดเป็นนายกำปั่นออกไปสืบดูของวิเศษ ยังมีจริงสม
 เหมือนคำพระยาวิไชยเณทรฎาประการใด เจ้าพระยาโกษาจึงกราบ
 ทูลว่าข้าพระพุทธเจ้าไม่เห็นผู้ใดซึ่งจะเป็นนายกำปั่นไปถึงเมือง ฝรั่งเศสได้
 เห็นแต่ นายปานผู้ของข้าพระพุทธเจ้าผู้เดียว อาจไปสืบข้อราชการเมือง
 ฝรั่งเศสดูจกระแด่พระราชดำริห์ได้ จึงมีพระราชโองการตรัสให้หาตัว
 นายปานเข้ามาเฝ้า แต่ที่ว่านายปานมีสติปัญญาอยู่ กุจะใช้ให้ไป
 นายกำปั่นไปณเมืองฝรั่งเศส สืบดูสมบัติพระเจ้าฝรั่งเศสยังจะสมดัง
 คำพระยาวิไชยเณทรกล่าวฎาจะมีสมประการใด จะใคร่เห็นเท็จแต่จริง

จะได้ฤทธิมาได้ นายปานกราบทูลพระกรุณารับอาสาจะไปเมืองฝรั่งเศส
 สืบให้ได้ราชการตามรับสั่ง แล้วออกมาจัดแจงการทั้งปวงในกำปั่นให้
 เทียบหาคนดีมีวิชาก็ได้อาจารย์คนหนึ่ง ได้เรียนในพระกรรมฐานชำนาญ
 ในกระดานแก้ววิชามาก แต่เป็นนักเดงดูรา ยอมจะไปด้วย นายปาน
 มีความยินดีนัก แล้วจัดหาพวกฝรั่งเศสเป็นล่าช้าค้ำหน้าคนท้ายดูกรเรือ
 พร้อมเสร็จ ก็ให้เจ้าพระยาโกษาพาเข้าเฝ้ากราบทูลถวายบังคมลา ทรง
 พระกรุณาตั้งให้แต่งพระราชดำذنแล้วตั้งให้นายปานเป็นราชทูต กับ
 ข้าราชการผู้เป็นอุปทูตแต่ตรีทูต ให้จำทูลพระราชดำذنคุมเครื่องมงคล
 ราชบรรณาการออกไปจำเริญทางพระราชไมตรี ณเมืองฝรั่งเศส ตามราช
 ประเพณี พระราชทานรางวัลแต่เครื่องยศแก่ทูตานุทูตโดยควรแก่ถานา
 นุศักดิ์ แต่นายปานราชทูตกับอุปทูตตรีทูต ก็กราบทูลถวายบังคมลา
 พาพรรคพวกบ่าวไพร่ทั้งปวงมาตงกำปั่นใหญ่ ครั้นถึงวันได้ศักราช
 ก็ใช้ใบกำปั่นไปจากพระนคร แต้นไปในท้องทะเลประมาณ ๔ เดือน
 ก็บรรลุถึงฉนวนใหญ่ เกือบใกล้จะเข้าปากน้ำเมืองฝรั่งเศส บังเกิดลม
 ใหญ่พัดกำปั่นซัดลงไปในฉนวน แต่เวียนอยู่ถึงสามวัน ผูกคนในกำปั่น
 ชวนกันร้องไห้รกรงชีวิตรออ้ออิงไป ด้วยกำปั่นดำได้ซัดลงในฉนวนใหญ่พื้น
 แดงก็จะจมไปสิ้นทุก ๆ ลำ ซึ่งจะรอดพ้นจากฉนวนได้นั้นมิได้มี
 แต่ลำลำหนึ่ง แต่นายปานราชทูตยังมีสติอยู่ ก็ปรึกษากับอาจารย์
 ว่ากำปั่นเราคงเวียนอยู่ในฉนวนใหญ่ถึง ๒ วัน ๓ วันแล้ว ท่านจะคิดอ่าน
 แก้ไขเป็นประการใดจึงจะขึ้นพ้นจากฉนวนได้ เราทั้งหลายจะได้รอดจาก
 ความตาย ฝ่ายอาจารย์จึงกล่าวแก่โถมเขาใจราชทูตว่าท่านอย่าตก
 ใจ เราจะแก้ไขให้พ้นโทษจงได้ แล้วให้แต่งเครื่องตั้งการบูชาจุด

รูปเทียน แด่คัวอาจารย์หนักนุ่งห่มผ้าขาว แด่เข้านั่งสมาธิเจริญ
 พระกรรมฐานทางวชิระเถรต้น สักครู่หนึ่งกับบันดาลเกิดมหาวาตะพยุ
 ใหญ่ทวนหอบเขากำปั่นนนชนพนักจากจนได้ คนทั้งหลายมีความยินดี
 ยิ่งนัก ก็แต่่นไปไปถึงเมืองปากน้ำเมืองฝรั่งเศส จึงให้บอกแก่นาย
 คำนแด่ผู้รักษาเมืองกรมการ ว่ากำปั่นมาแต่พระมหานครศรีอยุธยา
 ไปรดให้ทูตานุทูตจ้กทูตพระราชดำذن คุณเครื่องมงคตราชบรรณาการ
 มาเจริญทางพระราชไมตรีพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส เจ้าเมืองกรมการก็บอก
 ขัอราชการขึ้นไปกราบทูลพระเจ้าฝรั่งเศสให้ทราบ จึงโปรดให้เสนาบดี
 จัดแจงเรือแห่งดงมารับพระราชดำذن กับทั้งทูตานุทูตขึ้นไปยังพระนคร
 แด่วให้ทูตสำนักน้อยยุดนคักสำหรับรับแขกเมือง แด่วโปรดให้ทูตานุทูต
 เข้าเฝ้าที่เสด็จออก ถวายพระราชดำذنแด่เครื่องมงคตราชบรรณา
 การ ดำรัสพระราชปฏิสันถารแด่วให้เตยงทูตตามธรรมเนียม ตั้งให้
 ดำมถามทูตถึงทางอันมาในชเตนนมเหตุการประการใดบ้าง ครั้นได้
 ทรงทราบว่า กำปั่นตกลงไปเวียนอยู่ในฉนวนใหญ่ถึง ๓ วันจึงขึ้นจากฉนวนได้
 ทรงส่งใส่ยพระไทยนิก ด้วยแต่ก่อนกำปั่นดำโตแม้ว่าตกลงในฉนวนแด่ว
 ฉนวนก็คุดจมตงไปสิ้น มีอาจรอดชนพนักจากฉนวนได้แต่สักตำหนึ่ง จึงให้
 ดำมชักถามทูตอีก ทูตก็ให้การยื่นคำอ้อมมิได้ทรงเชื่อ ให้สืบถาม
 บรรดาฝรั่งเศสตูกเรือทงปวง ก็ให้การส่งกับคำราชทูตทงฉน เห็น
 เปนมหัสจรรย์นัก จึงให้ชักถามราชทูตว่าคิดอ่านแก้ไขประการใดกำปั่น
 จึงรอดพ้นจากฉนวนได้ ราชทูตก็ให้กราบทูลว่าข้าพระพุทธเจ้ากระทำสัตยา
 ธิฐาน ขอเอาพระราชกฤษฎณาเดชานุภาพแห่งสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทง
 สองฝ่าย ซึ่งเริ่มแรกจะผูกพระราชสัมพันธ์มิตรแก่กัน ขอจงอย่า

ได้เสียดัญชาติทางพระราชไมตรีจากกันเคย เขาความสัจชอบเป็น
 ทิ้งทพ่านัก ด้วยพระเดชพระคุณบุญบารมีแห่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ทิ้งสองฝ่าย ก็บันดาลเกิดมหาวาตะพยุใหญ่พัดหวนหอบเอากำปั่นชน
 พันจากจนได้ พระเจ้าฝรั่งเศสได้ทรงฟังคำราชทูตก็เห็นจริงด้วย พระ
 ราชดำริหว่าพระเจ้ากรุงศรีอยุธยาบุญมากเสมอด้วยพระองค์ ก็ทรง
 พระมหากรุณาแก่ราชทูต พระราชทานรางวัลเป็นอันมาก.

๑ อยู่มาวันหนึ่งจึงตรัสให้หาทูตานุทูตเข้าเฝ้าหน้าพระที่นั่ง แล้ว
 ให้หาพดทหารฝรั่งแม่นปืน ๕๐๐ เข้ามายิงปืนให้แขกเมืองดู ให้แบ่ง
 กันออกเป็นสองพวก ๆ ละ ๒๕๐ ยิงเป็นสองแถว ยิงปืนนัดให้
 กระสุนกรอกเข้าไปในดักตองปืนแห่งกันแต่กันทิ้งสองฝ่าย มิได้พลาด
 ผิดแต่สักครั้ง แล้วให้ตามถามราชทูตว่า ทหารแม่นปืนเหมือนดั่ง
 พระนครศรีอยุธยาไม่ ราชทูตให้กราบทูลว่าทหารแม่นปืนดั่ง
 พระเจ้ากรุงศรีอยุธยามีโค่นบถใช้ด้อย พระเจ้าฝรั่งเศสได้ทรงฟังก็
 เคืองพระทัย จึงให้ซักถามราชทูตว่าพระเจ้ากรุงไทยนับถือทหารมี
 ผู้มอบประการใดเล่า ราชทูตให้กราบทูลว่า พระเจ้าอยู่หัวกรุงไทยทรง
 นับถือใช้ด้อยทหารคนดีมีวิชา อันทหารแม่นปืนเหมือนดั่งนี้จะยิงไกล
 แต่ไกลก็มิได้ถูกต้องกาย แต่ทหารบางจำพวกเข้าไปในระหว่างซ้าคัก
 มิได้เห็นตัว คัดเอาสี่ศะนายที่พิชิตคักมาถวายได้ ทหารบางจำพวก
 ก็คงทนอาวุธต่าง ๆ จะยิงพันทางประการใด ๆ ก็มิได้เข้า แต่ทหาร
 มีวิชาดั่งนี้จึงทรงพระกรุณาชุบเลี้ยงไว้ ใช้ด้อยสำหรับพระนคร พระเจ้า
 ฝรั่งเศสมิได้ทรงเชื่อ ตรัสว่าราชทูตไทยเจรจาอย่างอวดเกินนัก จึง
 ตั้งให้ซักถามว่าทหารไทยที่มีวิชาเหมือนว่าดั่งนั้น มีมาในกำปั่นบ้าง

ฤาไม่ จักให้ตำแดงวิชาถวายให้เห็นประจักษ์จะได้ถามได้ ราชทูต
 ได้เห็นวิชาของอาจารย์ปรากฏแก่จักษุอยู่แล้ว จึงให้กราบทูลว่าทหาร
 ที่จ่ายมาสำหรับกำปั่นนั้นเป็นแต่ทหารกองนอก มีวิชาแต่อย่างกลาง จะ
 ตำแดงถวายให้ปรากฏก็ได้ จึงตรัสให้ซักถามว่าจะตำแดงวิชาได้แต่อย่าง
 ไไร ราชทูตให้กราบทูลว่าขอพระราชทานให้ทหารแม่นปืนทั้ง ๕๐๐ น
 ึ่งระดมยิงทหารของข้าพระพุทธเจ้าโดยใกล้แต่ไกล แดทหารข้าพระ
 พุทธเจ้าจะห้ามกระสุนปืนทั้งสิ้นมิให้ถูกต้องกาย พระเจ้าฝรั่งเศสได้
 ทรงฟัง เกรงพลทหารจะยิงทหารไทยล้มตาย จะเสียดายพระราช
 ไมตรีไป จึงสั่งให้ห้ามการนั้นเสีย ราชทูตให้กราบทูลว่าพระองค์
 อย่าทรงพระวิตกเลย ทหารของข้าพระพุทธเจ้ามีวิชาอาจห้ามกระสุน
 ปืนมิให้ถูกต้องกายได้เป็นแท้ ซึ่งจะเป็นอันตรายนั้นห้ามมิได้ เพศ
 ฝรั่งขอให้ตั้งเบญจา ๓ ชั้นในหน้าพระदान ให้ค้ำชเพดานผ้าขาวแสด
 บักราชวัครฉัตรธงล้อมรอบแล้ว ให้ตั้งเครื่องโภชนาหารมัจฉมังสา
 สุราบานไว้ ให้พร้อม ให้บ่าวร้องชาวพระนครมาคอยดูทหารข้าพระ
 พุทธเจ้าจะตำแดงคุณวิชาให้ปรากฏเฉพาะหน้าพระที่นั่ง แด้วถวายบังคม
 ตาออกไปสู่ที่ตำหนัก พระเจ้าฝรั่งเศสก็สั่งให้จัดแจงการทั้งปวงให้พร้อม
 ตามคำราชทูตทุกประการ ครั้นรุ่งเช้าราชทูตจึงให้อาจารย์แต่งศิษย์
 ประมาณ ๑๖ คน ให้ผูกเครื่องตั้งนตงเดชยันต์คาถาตำราคมเสร์จ
 แด้วให้อาจารย์นุ่งขาวได้เลือกยุชขาวแสดพอกเกี้ยวพันผ้าขาว ศิษย์ ๑๖
 คนนั้นได้กางเกงเดื่อหมวกบัศศุดแต่งทั้งสิ้น เป็น ๑๗ คนกับทั้งอาจารย์
 พาเข้ามาสู่หน้าพระदान กราบถวายบังคมแล้วให้ชนนึ่งบนเบญจา แด้ว
 ให้กราบทูลว่าขอให้ทหารแม่นปืนทั้ง ๕๐๐ ึ่งยิงทหาร ๑๗ คน ซึ่งนึ่ง

อยู่บนเบญจานัน พระเจ้าฝรั่งเศสก็ตั้งทหารทั้ง ๕๐๐ ให้ระดมยิงทหาร
 ไทยพร้อมกัน ด้วยอำนาจคุณพระรัตนไตรยแต่คุณเดชยันต์ธรรมพอกม
 คาถาวิชาคุ้มครองป้องกันอันตราย พดฝรั่งทั้งหลายยิงปืนกลับทั้ง
 โกลต์แต่โกลตเป็นหลายครั้ง เพ็งศิลาปากนกไม่คิดคืนด้ามโคตงหงตั้ง
 ทหารทั้ง ๑๗ คนกับพระราชทานโภชนาหารมัจฉมังษาสุรามานเป็นปรกติ
 มิได้มีอาการสั่นตกใจ พดทหารฝรั่งทั้งหลายก็เกรงกลัวย้อท้อรหยุก
 อยู่สิ้น อาจารย์ทหารไทยจึงร้องอนุญาตไปว่าท่านจงยิงอีกเถิด ที่
 นี้เราจะให้เพ็งคิดคืนด้ามแล้ว จะให้กระสุนออกจากตักต้องทั้งสิ้น พด
 ทหารพร้อมกันยิงอีกหนึ่ง เพ็งก็คิดคืนด้าม กระสุนก็ออกจาก
 ตักต้อง ตกตงตรงปากบอกข้างข้างออกไปข้าง ดาวกระสุนก็ไป
 ตกตงที่โกลต์เบญจา แต่จะได้ถูกต้องทหารไทยผู้ใดผู้หนึ่งหาไม่ได้ พระ
 เจ้าฝรั่งเศสได้ทอดพระเนตรเห็นดังนั้น ก็ทรงเชื่อเห็นความจริงของ
 ราชทูต ทรงพระโลมನೆศตรัสสรรเสริญวิชาทหารไทยว่าประเสริฐหา
 ผู้เต็มอมีได้ ตั้งให้พระราชทานเงินทองเต็มผ้าเป็นรางวัลแก่ทหารไทย
 เป็นอันมาก ให้เตยงดูเสร็จแล้วก็ให้กลับไปสู่ที่สำนักนั้น จำเดิมแต่
 นพมากที่ทรงเชื่อถ้อยคำราชทูต จะพิศทุตประการใดก็เชื่อมิได้มีความ
 สงสัย ทรงพระมหาการุญภาพแก่ราชทูตยิ่งนัก ชยมาวันหนึ่งจึง
 ตั้งให้ถามราชทูตว่า ทหารไทยที่มีคุณวิชาวิเศษอย่างนี้ในพระนครศรี
 อโยธยามเท่านี้ ๆ ยังมีทหารอื่นอยู่มากน้อยสักเท่าใด ราชทูตให้
 กราบทูตว่าทหารเหล่านี้เป็นแค่งนอก สำหรับเกณฑ์จ่ายมากับเรือ
 ลูกค้าวานิช มีวิชาเพียงนเป็นแต่อย่างต่ำ อันทหารกองในสำหรับ
 รักษาพระนครนพวจากต่าง ๆ วิเศษกว่านมากกว่ามาก ได้ทรง

ฟังก็เชื่อถือ พระราชดำริหักเกรงฝีมือทหารไทยยิ่งนัก แดพระเจ้า
 ฝรั่งเสด็จหนีเสด็จออกหนีราชาอาคันธ์ขึ้นสูง เพดาเข้าแต่เห็นพระกาย
 นนมัดอันแดง เพดากตางวันเห็นพระกายมัดอันเขียว เพดาเย็นเห็น
 พระกายมัดอันขาว ราชทูตเข้าเฝ้าเป็นหลายเวตาได้เห็นดังนนมัดความ
 ดังได้ยนัก วันหนึ่งจึงตรัสตั้งให้ถามทูตว่า คับท่านเป็นขุนนางผู้
 ใหญ่ฤาเป็นขุนนางผู้น้อย กตาวถ้อยคำสัตย์จริงยิ่งนัก อนึ่งอย่าง
 ธรรมเนียมฝ่ายนครศรีอยุธยา ถ้าแดขุนนางผู้ใดพระเจ้ากรุงไทยทรง
 พระกรุณาโปรดปรานมากกว่าข้าราชการทงปวง แดพระราชทานอไทย
 แก่ขุนนางผู้นั้นเป็นประการใด เราจะโปรดปรานพระราชทานอไทยแก่
 ท่านเหมือนดังนั้น ราชทูตคิดจะใคร่เห็นพระกายซึ่งมัดต่าง ๆ หลายวัน
 มาแล้ว ครั้นได้โอกาสจึงให้กราบทูลว่า ข้าพระพุทธเจ้าเป็นแต่
 ข้าราชการผู้น้อย สำหรับใช้ส่งไปมาค้าขายในนานาประเทศ ทั้ง
 สดคิปัญญาเล็กน้อยนัก อันข้าราชการผู้ใหญ่ที่มีสติปัญญายิ่งกว่าข้าพระ
 พุทธเจ้านนมัดเป็นอันมาก อนึ่งอย่างธรรมเนียมข้างพระนครศรีอยุธยา
 ถ้าพระเจ้ากรุงไทย ทรงพระมหากุณาขุนนางผู้ใดมากกว่าข้าราชการ
 ทงปวง ก็พระราชทานอไทยโปรดให้ผู้นั้นเข้าเฝ้าใกล้พระองค์ กราบ
 ถวายบังคมถึงพระบาทยุคตทุกครั้ง พระเจ้าฝรั่งเสด็จได้ทรงฟังก็เชื่อ
 จึงโปรดพระราชทานอไทย ให้ราชทูตเข้าไปถวายบังคมถึงฝ่าพระบาท
 ทุกเวตาเฝ้า ราชทูตจึงได้เห็นราชาอาคันธ์ อันเรียรายไปด้วยทับทิม
 โดยรอบในเพดาเข้า เพดากตางวันนั้นเรียรายไปด้วยพลอยมรกต เพดา
 เย็นเรียรายไปด้วยเพชร แต่งแก้วจนจับพระองค์จึงมัดต่าง ๆ อย่างตะ
 เวตาเห็นปรากฏ.

๑ ครนอยู่มาวันหนึ่งเสด็จออกประพาศพระอุทยาน ทรงม้าสี่ขา
 เปนราชพาหนะ ประดับด้วยเครื่องม้าวอนแวดด้วยแก้วต่าง ๆ แต่
 มีพดอยทับทิมดวงหนึ่งใหญ่เท่าผลหมากดง ทิ้งเปิดอกผูก ห้อยคอม้าพระ
 ทิ้ง แต่งทับทิมบนจับพระองค์แตรตัวมาแดงไปทั้งคืน พร้อมด้วย
 ราชบริวารแห่แหนไปเปนอันมาก โปรดให้ราชทูตตามเสด็จด้วย ครั้น
 ถึงพระอุทยาน จึงตรัสสั่งให้ถามทูตว่าพดอยทับทิมดวงใหญ่เท่านี้พระ
 นครศรีอยุธยามีมากฤๅน้อย ราชทูตให้กราบทูลว่าข้าพระพุทธเจ้า
 เปนแต่คนภายนอก มิใช่ชาวพระนคร ซึ่งจะกราบทูลว่ามีมากน้อย
 เท่าใดนั้นเกรงจะเป็นเท็จ แต่รับพระราชทานเห็นครงหนึ่งเมื่อพระเจ้า
 กรุงไทยเสด็จออกไปประพาศพระอุทยาน ทรงม้าพระที่นั่งสี่ขา มี
 พดอยทับทิมดวงหนึ่งผูกคอม้าพระที่นั่ง มีต้นฐานใหญ่ประมาณเท่า
 พระเจ้าฝรั่งเสด็จได้ทรงฟังก็เข้าพระทัยในคำราชทูต ทรงพระโสมนัส
 ตรัสสรรเสริญว่าราชทูตเจรจาไพเราะดี ควรจะเอาไว้เปนอย่างได้
 สั่งให้จดหมายเอาถ้อยคำไว้เปนฉบับสืบไปภายหน้า แด้วเสด็จเที่ยว
 ประพาศอุทยานจนเพดาเย็นก็เสด็จกลับเข้าพระราชวัง เวลานั้น
 ราชทูตเข้าเฝ้า จึงให้กราบทูลพระกรุณาว่า ถูกค่านเมืองนี้เข้าไป
 ค้าขายณพระนครศรีอยุธยา กราบทูลพระเจ้าอยู่หัวกรุงไทยสรรเสริญ
 ของวิเศษต่าง ๆ แต่ภายในพระราชนิเวศว่างามหาที่สุดมิได้ สมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัวจะใคร่เห็นความจริง จึงดำรัสใช้ข้าพระพุทธเจ้าให้จำทูล
 พระราชดำรัส กับทั้งเครื่องมรดราชบรรณาการออกมาเจริญทาง
 พระราชไมตรีด้วย พระเจ้าฝรั่งเสด็จได้ทรงฟังก็ทรงโสมนัส ดำรัส
 สั่งให้ข้าหลวงพาทูตเข้าไปเที่ยวชมห้องพระโรงข้างใน แด้วพระ

ราชฐานทอหงตั้ง ครั้นตั้งให้จำเอาไปทูลพระเจ้ากรุงไทยเกิด
 เจ้าพนักงานกรมวัง ก็พาพวกแขกเมือง เข้าไปชมพระราชนิเวศสถาน ที่ข้าง
 ในตามรับสั่ง ราชทูตก็จดหมายแต่บรรดาที่ได้เห็นทุกประการ ถูก
 ต้องส่งคำพระยาวิไชยเณทร์ซึ่งกราบทูลนั้น แล้วกลับออกมาเล่า ทูล
 ด้รรเสริญสมบัติในพระราชฐานว่างามเสมอทิพย์พิมานในเทวโลก พระ
 เจ้าฝรั่งเศสก็ทรงพระโลมหนักเชื่อถ้อยคำราชทูต ทรงพระการุณภาพ
 เปนอันมาก พระราชประสงค์จะใคร่ได้พหัพัญญูไว้ จึงทรงพระราช
 ทานนางข้าหลวงให้เป็นภรรยาราชทูตคนหนึ่ง แล้วพระราชทานเครื่อง
 แต่งตัวอย่างฝรั่งด้วยประดับด้วยพลอยต่าง ๆ กับฉลองพระองค์ทรง
 องค์หนึ่ง แล้วให้เขียนรูปราชทูตแต่จดหมายถ้อยคำไว้ทุกประการ แด
 ราชทูตอยู่สมัครตั้งวาศกับด้วยภรรยาจนมีบุตรชายคนหนึ่ง มีรูปร่าง
 เหมือนบิดา อยู่ประมาณ ๓ ปีราชทูตจึงให้กราบทูลถวายบังคมลา
 แล้วให้ทูลฝากบุตรภรรยาด้วย พระเจ้าฝรั่งเศสก็พระราชทานเงินทอง
 เสื้อผ้าแต่สิ่งของวิเศษต่าง ๆ แก่ทูตานุทูตเป็นอันมาก แล้วให้แต่ง
 พระราชดำรัสตอบ โดยทางพระราชไมตรี กับทรงตั้งของเครื่องราช
 บรรณาการตอบแทนมาถวายพระเจ้ากรุงศรีอยุธยาอันมาก ทูตานุทูต
 ก็กราบทูลถวายบังคมลา อัญเชิญพระราชดำรัสตอบกับทรงเครื่องมงคลราช
 บรรณาการมาตงกำบัง ไปรดให้จัดเรือห้ามาตั้งถึงเมืองปากน้ำ ครั้น
 ถึงวันศุกร์มงคลฤกษ์ ก็ใช้ ไบออกท้องทะเลใหญ่แต่มาในมหาสมุทร
 หาอันตรามิได้ คราบเท่าถึงกรุงเทพมหานคร นายปานราชทูตแต่
 อุปทูตศรีทูตก็ขึ้นเรือถวายพระราชดำรัส แดเครื่องราชบรรณาการซึ่ง
 พระเจ้าฝรั่งเศสตอบแทนมานั้น แล้วทูลแสดงกิจการที่บังให้ทราบ

ตั้งทุกประการ พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็ทรงพระ
 ปรีดาโล่มนัส ครีส์ตั้งรเร่ริญส์คิบัญญัตินายปาน แล้วพระราชทาน
 รางวัลแก่ทุกท่านทุกโดยอันสมควรแก่ความชอบ ซึ่งไปได้ราชการณเมือง
 ฝรั่งเศสมานั้น.

๑ ตุลาคม ๑๙๒๔ ปีชาติจัตวาศก พระบาทบรมนารถนารายณ์ราช
 บพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริ์ศึกษาด้วยท้าวพระยาเด่นาบดี
 มนตรีมุขทงหลายว่า พระเจ้าอังวะกระทำบังอาจ ให้กองทัพมา
 มอญยกคิดตามครวัณามัญซึ่งหนี ด่วงเกินแดนเราเข้ามามิได้ยาเกรง
 ควรเราจะแต่งกองทัพยกไปกระทำคอบแทนแก่กันค้เขาเมืองอังวะให้จึงได้
 มุขมนตรีทงปวงก็เห็นพร้อมตามพระราชบริหาร ครั้นถึงอาทิตย์มาศจึง
 มีพระราชโองการมานพระบรมทูตผู้รู้สั้หนาทดำริ์เห็นอเกด้า ๆ โปรดให้
 เจ้าพระยาโกษาธิบดีเป็นแม่ทัพใหญ่ ถือพลตั้งกรรจดาเครื่อง ๒๐๐๐๐ เศษ
 ช้างเครื่อง ๑๐๐ เศษ ม้า ๒๐๐ เศษ ตั้งรพด้วยเครื่องตั้งรพดำตราวุธ
 ให้พระยาวิจิตรภักดีเป็นยุกรบตรีทัพ ถือพล ๑๐๐๐๐ เศษ ช้างเครื่อง ๖๘
 ม้า ๑๐๐ เศษทัพหนึ่ง ให้พระสุรินทรภักดีเป็นเกียกกาย พระยา
 ดีหราชเดโชเป็นกองนำ พระยาสุรสังครามเป็นทัพหลัง ถือรพช้าง
 ม้าเท่า ๆ กันกับทัพยุกรบตรี แล้วโปรดให้พระยาเกียรติเดส้มิ้งพระราม
 กับส้มิ้งรามัญเก่าใหม่ทั้งปวงถือพลรามัญยกด่วงไปก่อน กวาดเอา
 พดเมืองทวายแต่เมืองเมาะตะมะกับเมืองซัน ๓๒ หัวเมืองให้ได้พด ๑๐๐๐๐
 เศษ มาบรรจบทัพเจ้าพระยาโกษาธิบดียกไปทางเมืองเมาะตะมะทางหนึ่ง
 แล้วโปรดให้พระยารามเดโชกับพระยากำแพงเพชรแต่หัวเมืองเหนือทงปวง
 ถือพล ๕๐๐๐ ตั้งรพด้วยช้างม้าเครื่องดำตราวุธพร้อม ให้ยกไปเกณฑ์

กองทัพเมืองเชียงใหม่ เมืองดำพูนไชย เมืองนครจำปาสง ให้ได้
 พต ๓๐๐๐๐ เศษยกไปฝ่ายเหนือทางหนึ่ง.

๑ ครั้นถึงกติกมาศได้ศุภวารฤกษ์ไชยฤกษ์ เจ้าพระยาโกษาแตร
 ท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งปวงก็กราบถวายบังคมตา ยกพลโยธา
 ทัพแยกกันไปทางด้านพระเจดีย์ ๓ องค์บ้าง ทางด้านเขาปูนแต่ด้าน
 ดัดักพระแดนเมืองอุไทยธานีบ้าง ทางทวายบ้าง เกณฑ์กวาดเอา
 พตเมืองทวายแต่เมืองเมาะคมะกับเมืองชนได้พตหมื่นเศษ แดกองทัพ
 ฝ่ายเหนือเกณฑ์เอาพตดาวทั้ง ๓ เมืองได้พต ๓๐๐๐๐ เศษ ยกมาทาง
 ด้านระแหงบ้าง ทางด้านเมืองเถินแต่เมืองนครจำปาสงบ้าง ไปพร้อม
 ทัพตำบลเมืองจัตของถ้ำน้ำต๋อง แดกองทัพทั้งปวงประชุมพร้อม
 ดิริพลโยธาหาญประมาณ ๘๐๐๐๐ เศษ เจ้าพระยาโกษาธิบดีแม่ทัพ
 ใหญ่ก็จัดแจงทัพตามดำหรับพิไชยสงครามพร้อมเสร็จ แดยกไปตี
 เมืองหงสาวดี เมืองเตียง เมืองย่างกุ้ง เจ้าเมืองทั้ง ๓ สู้รบบ้าง
 ไม่รบบ้าง เห็นเหตุอากำตั้งจะต้านทานมิได้ก็พ่ายหนี พดรามัญ
 ทั้งปวงพากันมาขอเข้าด้วยกองทัพไทยก็มาก นายทัพนายกองทั้งปวงได้
 รามัญประมาณ ๒๐๐๐๐ เศษ ยกแยกกันตีหัวเมืองรายทางขึ้นไปถึง
 เมืองปรอนแต่เมืองตองอู ตีได้หัวเมืองพม่ารามัญรายทางแต่ครอบ
 คริวเปอนันมาก ถึง ๔ เดือนจึงยกขึ้นไปถึงเมืองอังวะ แม่ทัพให้ตั้ง
 ค่ายใหญ่แต่ค่ายคริวกองหลังไกลเมืองอังวะทางโยชน์หนึ่ง ทัพหน้าแต่
 กองเกี่ยกกายปักซ้ายปักขวา แดยุกรมัธยมยกเข้าตั้งค่ายรายรอบเมืองทั้ง ๓
 ด้าน ห่างเมืองประมาณ ๒๐ เส้น เปิดไว้แต่ด้านริมหน้า ให้เก็บเรือ
 ใหญ่น้อยข้าม พตไปตีได้ เมืองจักโกฝ่ายปากข้างโน้น ตรงเมือง อังวะข้าม

แล้วให้ตั้งค่ายอยู่เป็นหลายค่าย เกณฑ์พดพิหารแยกกันไปตั้งบ้านใหญ่
 บ้านน้อยในแคว้นแคว้นเมืองอังวะ ได้ครอบครองคนเขตยเป็นอันมาก แล้ว
 ให้ลาดตระเวนทางบกทางเรือบรรจบถึงกัน มีให้ชาวเมืองออกลาด
 หากินได้สดวก ให้เที่ยวกวาดรวบรวมอาหารมาใส่ยุ้งฉางไว้ในค่าย
 ก็ได้บ่อยนัก ด้วยมีเมืองอังวะบังเกิดฝนแล้ง เข้ายกตัวในท้องนา
 จึงได้ฝนน้อยมิได้บริบูรณ์ ฝ่ายพระเจ้าอังวะจึงให้มังจาเตราชบุตร
 ยกพดพิหาร ๓๐๐๐๐ ออกตั้งค่ายรับนอกเมืองเป็นหลายค่าย พระยา
 สี่หราชเดโชของนายยกพดเข้ารบกับ กองทัพพม่ากตาง แปลงเป็นหลายครั้ง
 พดพม่าล้อมเป็นสามารต ค่ายทานมิได้ก็แตกฉานหนีเข้าค่ายทุกครั้ง
 วันหนึ่ง นายทัพพม่า คิดกตศึก ชุ่ม พดพิหารไว้ใน ค่ายใหญ่ เป็น หลายกอง
 แล้วแต่งทัพพอออกมารบกับทัพไทย ทำเสียที่แตกหนีเข้าค่าย เปิด
 ประตูตั้งค่ายหนีไป พระยาสี่หราชเดโชมิทันแจ้งในกตอุบายเข้าศึก
 ชุ่มมาควบคุมรับนำพดพิหารประมาณ ๕๐๐ เข้าไปในค่าย พดพม่าซึ่ง
 ตั้งซ้อนชุมอยู่ใน ถนามเพดะภายในค่าย ก็ชนจาก ถนามเพดะ พร้อม กัน
 ได้ล้อมพดพิหารไทย ๆ ล้อมถึงคตุมบอน พดพม่ามากกว่าหลายเท่า
 ก็เข้ากลุมรวมกันจับไทยได้เป็นอันมาก แต่พระยาสี่หราชเดโชหิปกนั้น
 มีวิชาหายตัวได้อีกใจหนึ่ง ก็หนีออกควบคุมรับมาชาวได้แทงพม่าล้มตายตง
 เป็นหลายสิบ พม่าเห็นตัวบ้างไม่เห็นตัวบ้าง ก็ได้ล้อมรบเป็นหมู่ ๆ ไป
 แต่พระยาสี่หราชเดโชสู้รบจนสิ้นกำลังก็คตงจากหลังม้า จะกต
 อิศสาตประสาตก็เร็วเข้าด้วยกำลังเหนื่อย พม่าแต่เห็นตัวนั้นก็เข้าล้อม
 กลุมรวมจับตัวได้พันหนาไว้แล้วชวนกันพันแทงมิได้เข้า ด้วยมีวิชาคง
 ทนอาวุธ แต่พวกพดพิหารไทยก็ถ่วงคงกระพันทั้งสิ้น อาวุธเข้าศึก

มิได้ขาดเจ็บกาย แต่สู้รบกับพดพม่าฆ่าฟันพม่าได้เป็นอันมากจนตั้ง
 ก่าตั้ง พดพม่ามากกว่ามากเหยียดยัดหนุนเนื่องกันเข้าห้อมล้อมจับเป็น
 ใต้ดิน ขวณกันทุบตีฟันแทงมิได้เขากจับมัดไว้ ฝ่ายกองทัพไทยซึ่ง
 ยกติดตามมาข้างหลังจะแหกเข้าค่ายพม่า ๆ ค่ายทหารสู้รบเป็นสามารด
 จะหักเข้ามิได้ก็ถอยออกไป แล้วให้มาไซรบไปแจ้งราชการแก่ท่าน
 แม่ทัพ ๆ จึงตั้งพระสุรินทรภักดี นายกองเกี่ยกกายให้ยกหนุนมาช่วยแก้
 เขาพระยาดีหราชเดโชคนมาให้จึงได้ แล้วแต่งหนังสือบอกให้มา
 เร็ว ๓๐ ม้าถือรับตงมายังกรุงเทพมหานคร กราบบังคมทูลพระกรุณาให้
 ทราบ ถ่มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวได้ทรงทราบว่เสียพระยาดีหราชเดโช
 ซ้ำศึกจับไปได้ก็ตกพระไทยนั้ก จึงดำรัสสั่งตำรวจให้ออกไปนิมนต์
 พระพิมลธรรมราชาคณะ วัดระฆัง เข้ามาจะให้ จับยามดูให้รู้เหตุครั้นนั้น
 แนน ด้วยพระพิมลธรรมราชาคณะองค์คนดูยามแม่นนัก ได้เคยทรงเชื่อ
 ถ้อมมาแต่ก่อน ครั้นพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าเข้ามาถึงพระราชนิเวศน์หนึ่งเห็นขออาศน์
 จึงตรัส บอกว่า บัดนี้ พม่าซ้ำศึกจับ พระยาดีหราชเดโช ทหารเอก เราไปได้
 จะเปนตายประการใด ขอนิมนต์พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าพิจารณาดูให้รู้เป็นแน่
 พระพิมลธรรมจึงพิจารณาตามยามครั้นเเนตรก็รู้แจ้งในยามนั้น แล้วถวาย
 พระพรพยากรณ์ว่า ซึ่งพระยาดีหราชเดโชซ้ำศึกจับไปได้นั้นก็จริง
 แต่ทว่าบัดนี้แกตัวออกได้พ้นจากอำนาจซ้ำศึกแล้ว กลับได้ไชยชนะ
 แต่ได้ตราบเป็นอันมากอีก พระราชสมภารเจ้าอย่าทรงพระวิตกแต่
 พระไทยเดย ในยามนี้หาอันตรายมิได้เป็นแท้.

๐ ฝ่ายข้างกองทัพพม่า ครั้นจับพระยาดีหราชเดโชแดงพวกทหาร
 ไทย ๕๐๐ พันชนาไว้ใต้ดินแล้ว ก็จัดแจงกันจะให้คุมตัวส่งเข้าไปใน

เมืองอังวะ พดางเกณฑ์กันให้ชนอาศัพพม่าที่ตายออกไปเดียนอกค่าย
 พกกองทัพไทยซึ่งยกหนุนมาช่วยนั้นมาถึง ก็เข้าถอนขวากแหกค่ายเยื่อ
 ค่ายปืนค่าย พวกนายทัพพม่าสาธุวณได้พดออกค่อรบ ยิ่งปืนใหญ่
 น้อยแต่พุ่งซัดแหตมหาดสาตราวุธเป็นอลหม่าน ส่วนพระยาดีห์ราช
 เตโชต้องพันชนาอยู่ จึงพิจารณาตุเมฆฉายในอากาศ เห็นศุภนิมิตร
 แล้วร้ายพระพุทธรูปคธาเถาะตะพานาดุ่ยหลุดออกจากกายได้สิ้น แล้ว
 ตกแต่่นไปซึ่งเอาดาบพม่าได้ ก็ได้ฟันพม่าซึ่งคุมอยู่นั้นตายเป็นหลายคน
 พวกพม่าวิ่งหนีกระจายกันออกไป ก็เอาดาบเขาคัดเชือกซึ่งผูกมัดพวก
 ทหารออกได้ประมาณ ๓๐ คน แดทหารเหล่านั้นก็เข้าช่วงชิงอาวุธ
 พวกพม่าคัดเชือกมัดพวกกันค่อ ๆ กันไปจนสิ้น ก็พร้อมกันแต่่นได้ฆ่า
 ฟันพม่าในค่ายนั้นตมตายเป็นอันมากแตกหนีไปสิ้น จึงเอาค่ายนั้นได้
 นายกองทัพหนุนเห็นพม่าแตกหนีทั้งค่ายตำบลนั้นเสียแล้ว แดพระยา
 ดีห์ราชเตโชกับพวกทหารแกตัวออกได้แล้ว ก็ช่วยกันค้ค่ายอื่น ๆ ค่อไป
 พวกพดพม่าพากันคั่นคกใจเสียที่ไม่เป็นอันที่จะสู้รบ จึงกระจัดพดไพราย
 กันไป กองทัพไทยได้คิดตามฆ่าฟันพม่าเสียครั้งนั้นเป็นอันมาก แด
 มังจาเดราชบุตร พระเจ้าอังวะ ซึ่งเป็น แม่ทัพใหญ่ หนีมีทหนักตาย อยู่ในค่าย
 นายทัพนายกองพม่าตายตงเป็นหลายคน ก็เสียค่ายทั้งสิ้น พากันหนีเข้า
 เมืองอังวะ ทัพไทยได้ไชยชนะจับได้พม่าเซตยแต่ข้างมาเครื่องสาตราวุธ
 ก็มาก ให้คุมส่งไปยังท่านแม่ทัพแจ้งขอราชการทั้งปวงให้ทราบ เจ้า
 พระยาโกษามี่ความยินดี จึงแต่งหนังสือบอกให้มาเร็วอีก ๓๐ ม้า ถือ
 หนังสืออรับตงมากราบทูตพระกรรณายังกรุงเทพมหานครในวันนั้น แด
 มาไชซึ่ง ถือหนังสือ บอกพวกหงตั้งเร่งรับ มาถึง พระนครศรีอยุธยาในวัน

เดียวกันกับพวกก่อน คดาศักดิ์ประมาณ ๓ นาฬิกาเศษ ดมเด็จพระ
 พุทธเจ้าอยู่หัวยังตรัสอยู่กับพระพิมลธรรม พอนายเวรมหาศไทยนำ
 ผู้ถือหนังสือบอกฉบับหลังเข้าเฝ้า กราบบังคมทูลพระกรุณาอ่านหนังสือ
 บอกถวาย ได้ทรงทราบดีพระไทยนัก ตรัสสรรเสริญพระพิมลธรรม
 ว่าดูแม่หาผู้เสมอมิได้ แล้วทรงถวายไตรจีวรผ้าแดงเทศ์ใครหนึ่งเป็น
 บำเหน็จ นิมนต์ให้กลับไปอาราม แล้วพระราชทานรางวัลแก่ม้าใช้
 ผู้ถือหนังสือบอกทั้งสองพวก โปรดให้กลับไปยังกองทัพ พดางตรัส
 สรรเสริญพระยาดีหราชเดโชว่าเป็นยอดทหารหาผู้เสมอเป้นอันยาก แล้ว
 เสด็จขึ้น

๑ ฝ่ายท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งปวงก็ยกพดทหารเข้าไปในค่าย
 พม่าซึ่งแตกหนีไปนั้น แล้วให้ตั้งค่ายน้อยใหญ่รายโอบเมืองไปทั้ง ๓ ด้าน
 ใกล้เคียงเข้าไปกว่าค่ายเดิม พม่าชาวเมืองกลัวฝีมือทหารไทยยิ่งนัก
 มิอาจออกมาล้อมนอกเมืองได้ พระเจ้าอังวะก็ให้เกณฑ์ทหารขึ้น
 ประจำที่เชิงเทินรอบเมืองรักษาเมืองนั้นไว้ กองทัพไทยยกเข้าหักเอา
 เมืองเป็นหลายครั้ง ชาวเมืองล้อมค้ำทานเป็นสามารถเข้าเมืองมิได้
 ก็ถอยออกมารักษาค่ายมั่นอยู่ แดพดพม่าชาวเมืองจัดแจงการป้องกัน
 เมืองมั่นคงมิได้ประมาณทั้งกลางวันกลางคืน ขณะนั้นในเมืองอังวะ
 เข้าแพงเป้นทนานระสองบาท ชาวเมืองอดอาหารชุกชุมล้มตายเป้น
 อันมาก ฝ่ายกองทัพไทยก็กันดารขาดเสบียงอาหาร เกณฑ์กันไป
 เทียวเสาะแสวงหาอาหารตามบ้านน้อยเมืองใหญ่ใน แคว้นแคว้น เมือง อังวะ
 ก็ได้มาบ้างแห่งตะน้อย ๆ ไม่พอแจกจ่ายรพตในกองทัพ พดทหารอด
 อดยากลำบากป่วยเจ็บล้มตายก็มาก ท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งปวง

จึงปรึกษากันว่าเสียบึงอาหารเราก็กันดารนัก เห็นจะตีเอาเมืองมิได้
 ใน^{๕๕}ครงน จะต้องดำทัพกลับไป จึงพากันเข้าไปแจ้งเหตุแก่เจ้าพระยา
 โกษาแม่ทัพ ๆ ได้แจ้งตั้งหนักทีเดียวนัก จึงคิดการที่จะดำทัพอย่าให้
 พม่าคิดตามได้ แล้วปรึกษากับนายทัพนายกองทั้งปวงว่า บัดนี้^{๕๕}
^{๕๕}รพตเรากันดารอาหารล่อยกำลัง ทั้งไข้เจ็บก็มาก แต่เราจะดำทัพ
 กลับไปโดยครงนมิได้ พม่าชาวเมืองจะได้ทยักออกติดตามตักต้าย
^{๕๕}รพตเราจะพินาศฉิบหายเป็นอันมาก จำจะคิดกตอุบายพ้อดวงให้พม่า
 เช็ดชยาคนมือเราเสียก่อน จึงจะผ่อนดำทัพกลับไปได้ โดยสะดวก
 ไม่มีโทษอันตราย แต่ท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งปวงก็เห็นชอบด้วย
 พร้อมกัน เจ้าพระยาโกษาแม่ทัพจึงแต่งหนังสือฉบับหนึ่งเป็นใจความว่า
 หนังสือเราผู้เป็นมหาจตุรงค์บริษายก คุณจักรแก้วอันประดิษฐานใต้
^{๕๕}เบ้องมงกษเรณูมาศ พระบาทสมเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว
 กรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา ผู้เป็นอรรคอิศราธิปไตยในสยามประเทศ
 เขตวรรษัตถ์มาปราชินทิศ มาถึงเสนาบดีกรุงรัตนบุรีอังวะ ด้วย
 เรากราบทูลพระกรุณารับอาสาช่ายกพยุหโยธาทัพมาครงนหมายจะตีเอากรุง
 รัตนบุรีอังวะทูลเกล้า ๆ ถวายส่งของพระเดชพระคุณให้จงได้ จะให้
 ผ่านพระราชอาณาเขตปกครองครอบงำไปในทุกามประเทศ แต่รามัญ
 ประเทศทิศอิษฏงศพิไสยทั่วทั้งดิน แดพดทวยหาญพม่ากับไทยก็ได้ต่อ
 ยุทธเห็นกำลังแต่ฝีมือกันเป็นหลายครั้ง ซึ่งใครจะมีไชยแต่ปราไชยนั้น
 ก็ยอมแจ้งอยู่แก่ใจด้วยกันแล้ว แม้จะขับเคี่ยวกระทำการสงครามกัน
 ด้ไป มาทว่าเราจะตีเมืองก็เหมือนหนึ่งไม่ได้ ด้วยในเมืองอังวะ
 ขัดสนเสียบึงอาหารกันดารนัก ฝ่ายเราจะอยู่รักษาเมืองก็ยาก ประการ

หนึ่งกองทัพเราก็คงจะขัดด้วยเสบียงซึ่งจะเลี้ยงกัน จะกวาดต้อน
 ครอบครัวเสดยไปหนักลำบาก ด้วยอดอยากล้มตายมากกว่ามากนัก
 แด่ครั้งเราไม่ได้เมืองอังวะ ครั้นจะดำทัพถอยไปเดาก็เกรงพระราช
 อาชญาจะตงโทษ โดยพระโอบการศึกถึงสิ้นชีวิต จะเลิกทัพกลับไปก็
 ไม่ได้ แด่บรรดาพม่านายไพร่ในเมืองอังวะนี้ไม่มีใครกล้าหาญ ด้วย
 แด่มีต้นตานชดาดจุดศรัทธาอันแต่ฎาประการใด จึงไม่ออกมาตีทัพเรา
 แด่ไม่ออกมาเจรจาความเมืองด้วยเรา ชวงกันนั่งซ่อนหน้าอยู่แต่ใน
 เมืองได้ ช่างกระไรไม่มีความตาย ผิดพิไธยชายชาติทหาร คิด
 การดั่งนมคอรนิก จึงเห็นแก่ทางไมตรีที่ใดเคยเปนคู่ต่อนุกด้วยกันในการ
 ดงคราม ขอให้ยกพลโยธาทหารออกมาต่อตีทัพเราก็ดังครั้งหนึ่งเกิด
 พอจะได้เอาเหตุบอกหนังสือแก่ตงตั้งตงไปกราบทูลพระกรุณายังกรุงเทพ
 มหานคร ว่าพม่านออกมาตีทัพไทยเปนอันมากหลายครั้ง เหตุ
 ก่าตงที่จะสู้รบ ทั้งขัดสนเสบียงอาหาร ขอพระราชทานดำทัพ
 ไปด้วยไปตั้งทำไร่นาที่ปลายแดน ได้เสบียงอาหารบำรุงช้างม้าพลให้
 มีก่าตงบริบูรณ์พร้อมแล้ว จึงจะยกพลโยธาทัพกลับไปตีเขาเมือง
 อังวะในครั้งตงให้จึงได้ ครั้นแต่งหนังสือเสร็จแล้ว ก็ให้พม่าเสดย
 ถือเข้าไปแจ้งแก่เสนาบดีในเมืองอังวะ แด่เจ้าพระยาโกษาธิบดีพิจารณา
 เห็นพม่าทูลสภาพลอยก่าตง ทั้งเกรงกลัวฝีมือพลทหารไทย เห็นจะ
 ไม่อาจยกกองทัพออกมาต่อตีเปนแท้ จึงแต่งหนังสือฉบับหนึ่ง
 เข้าไปในเมือง ฝ่ายเสนาบดีพม่าได้แจ้งในหนังสืออนนิกพิจารณาเห็น
 เปนกตอบายพอดวง ก็มีใตแต่งกองทัพออกไปต่อตีตามหนังสือซึ่งให้
 เข้ามา เกรงจะเสียท่วงที จึงปรึกษากันว่าถ้าเราจะยกทัพออกไป

คดีตามหนังสือนั้น ฝ่ายกองทัพไทยคิดกตอุบายไว้ ก็จะได้ที่ทัพเราแตก
ฉานแล้ว จะได้ติดตามมาเข้าเมืองได้ จึงเอาหนังสือนั้นเข้ากราบทูล
พระเจ้าองค์วะ ๆ ก็เห็นว่าเปนกตอุบายคุ่มุขมนตรีทั้งปวงปรึกษาเห็นพร้อม
กันนั้น.

๑ ฝ่ายเจ้าพระยาโกษาธิบดีแม่ทัพคอยอยู่ประมาณ ๒ วัน ๓ วันก็มีได้
เห็นกองทัพพม่ายกออกจากเมือง จึงแต่งหนังสืออีกฉบับหนึ่งส่งให้
พม่าเชตยถือเข้าไปถึงเสนาบดีในเมืองซึ่งจะเหมือนครั้งก่อน เปนใจ
ความว่า บรรดาพม่าในเมืองซึ่งจะทั้งนายแต่ไพร่ไม่มีใครองอาจกล้า
หาญในการสงคราม ตัวแต่มีเสนาบดีรักษาขีดตาดุดจืดศรีทั้งสิ้นเป็นแท้
แต่เราจึงวอนอ่อนน้อมขอให้ออกกองทัพออกมาที่เราสักครึ่งหนึ่ง จักพึง
พอเปนเหตุได้ดังใบบอกส่งลงไปกราบทูลพระกรุณาจะขอดำทัพเท่านี้ ก็
ยั้งว่าหาออกมาไม่ ช่างกะไรไม่มีความเมตตาการุญภาพแก่เราบ้างเตย
มาตัดทางไม้ตรีเต็ญเดียวไปเสียฉันทก็มีควร ถ้าแต่จะไม่อนุเคราะห์แก่เรา
โดยแท้แล้ว ก็จงเร่งบอกออกมา เราทั้งหลายก็จะตาพระเจ้าองค์วะ
ดำทัพกลับไปโดยเร็ว ครั้นพม่าเสนาบดีทั้งปวงได้แจ้งในหนังสือนั้นแล้ว
ก็คิดเช็ดขามคร้ามกลัวเหมือนครั้งก่อน แดมีได้ออกมาตามหนังสือนั้น.

๑ ฝ่ายเจ้าพระยาโกษาธิบดีก็จัดแจง นายทัพ นายกอง แดพลอาสาต้อง
หมั้น ให้คุมเอาช้างม้าพาฬตอาหารอันมีอวยเจ็บทุพสภาพ แดพม่า
มอญเชตยทั้งหลายอันได้นั้นดำลงไปเสียก่อนสองสามวันแล้ว จึง
ปรึกษาด้วยท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งปวงว่า เพศากตางคณวนน
เราจะทำกตอุบายพ้อดวงพม่าชาวเมืองให้เสียที่ตงจงได้ แต่เราจะเอา
ไม้แห้งแดหญ้าแห้งทั้งหลายมากองไว้ให้ตงค้ายรายกันไปด้วยแล้ว จึงให้

ชนเอาตั้งของ ทังหลาย อันมี ในคายน่านออกมาได้ ญค้ายชนนอกอันไกล
ให้ ดั้น แต่ให้พดทหารซึ่งรักษาคายน่านทังหลายนั้นถอยออกมาชุมนุมอยู่
คายนนอก แต่ให้บริโศค โภชนาหารอันหน้าสำราญแล้ว จึ่งตก
แตงกาย สรวมได้ เครื่องรบ ตรีเศวต ข้างม้า เครื่อง ตำตราดูรทังปวงให้
พร้อมเสร็จ แล้วให้แบ่งข้างม้าพดพลเดินเท้าสองหมื่นสรวปไปด้วย
เครื่องสรวพยุทชยกไปชุมนุมอยู่โดยสองข้างเมืองนั้น ฝ่ายพดทหารซึ่ง
ชุมนุมอยู่ในคายนนั้นก็ให้ประจวบชนนกดดับทังปวงให้พร้อมไว้ทุกค้าย แล้ว
บีตประตูค้ายเดี่ยว เพดาสองยามจึ่งจุดปืนใหญ่น้อยยิงระดมชน แต่
ให้จุดเพลิงเผาเชออันกของรายไว้หลังค้ายทังหลายชนในขณะนั้น แต่
แสงเพลิงนั้นก็สว่างปรากฏเข้าไปในเมือง ชาวเมืองได้ยินเสียงปืน
แต่เห็นแสงเพลิงดังนั้นจะสำคัญว่ากองทัพเรากลับไปแล้วก็ดีใจ แต่จะ
เบียดประตูเมืองชนนกนออกมายังค้ายเรา เพื่อปราถนาจะเก็บเอาตั้ง
ของ ฝ่ายกองทัพเรากทังหลายซึ่งชุมนุมอยู่ในคายนนอกคายนนั้นก็ดีที่พร้อม
กัน แต่จะได้พิฆาฏฆ่าพม่าชาวเมืองทังหลายล้มตายด้วยอาวุธอันยาว
ต่าง ๆ เปนอันมาก ฝ่ายพม่าก็จะครันคร้ามขามกลัวดวง ถึงเรา
จะล่าทัพ โดยจริงก็จะสำคัญว่าพ้อดวงอีก แต่จะเข็ดขยาดมิอาจออก
มาคิดตามได้ กองทัพเรากก็จะยกไปโดยสะดวก แต่ซึ่งเรากว่ามาทัง
หนทางทังหลายจะเห็นประการใด จึ่งท้าวพระยานายทัพนายกองทังปวง
ก็เห็นพร้อมโดยความคิดเจ้าพระยา โทษาแม่ทัพหลวง แต่กระทำตาม
ถ้อยคำทังปวงเสร็จสิ้นทุกประการ ฝ่ายพม่าชาวเมืองทังหลายมิได้
รู้ในอบาย ครันเห็นแสงเพลิงได้ ยินเสียงปืนดังนั้นก็สำคัญว่ากอง
ทัพล่าหนีไปแล้ว ก็มีความยินดีนัก ต่างคนต่างอดอาหารกันดาร

อยู่ ก็เปิดประตูเมืองกรุงเก่าเอาหาบคอนออกมา ปรากฏจะเก็บ
เอาเสบียงอาหารแต่ตั้งของอันเหลืออยู่ในค่าย ครั้นมาถึงค่ายนำซึ่งเปด่า
อยู่นั้นก็กรูกันเข้าไปในค่าย ก็มีได้สิ่งของอันใด แล้วชวนกันแค้น
ออกไปยังค่ายชนนอก ซึ่งกองทัพไทยซุ่มอยู่นั้น ครั้นเห็นเงยบดงดี
อยู่ก็มีได้พิจารณา แดเปิดประตูกรูกันเข้าไปในค่ายนั้นทุก ๆ ค่าย
ฝ่ายกองทัพไทยซึ่งซุ่มอยู่ในค่ายทั้งหลายนั้น ก็วางปืนจ่ารงค์มณฑก
หนักับระดมเอาพม่าชาวเมืองทั้งหลายล้มตายเป็นอันมาก บ้างก็ออก
ได้รุกรันพันแทงไป พม่าทั้งหลายมีที่นรุตวิ ก็วิ่งร่ำตายไปเป็น
อดหม่านแแต่จะหนักกลับเข้าเมือง พลทหารไทยซึ่งอยู่สองข้างเมืองนั้น
ก็ออกกวตึงได้รุกรันพันแทงพม่าทั้งหลายล้มตายในถนนเป็นอันมาก แด
จับได้เป็นตั้งมายังค่ายหลวงหนักมาก กองทัพไทยฆ่าพม่าเสียแต่จับ
เป็นได้นหนักมากกว่าหมื่น พม่าทั้งหลายซึ่งรอดไปได้บางหนักหนีเข้า
เมือง พลทหารไทยได้ติดตามไปถึงประตูเมือง ชาวเมืองเปิดประตูเมือง
เสียทันที ก็ชนประจำรักษาหน้าทเชิงเทินหอรบป้องกันเมืองเปด่ามารก
ทัพไทยก็มีอาจเข้าเมืองได้ ก็ถอยกลับออกมายังค่าย แดพม่าชาว
เมืองอังวะทั้งหลาย ครองหนักพินาศนิบหายเป็นอันมาก ที่เหลือ
อยู่นั้นตั้งตั้งตกใจกลัวทัพไทยยิ่งนัก ต่างคนต่างร้องให้รำรักญาติทั้งหลาย
อันล้มตายหายจากกันไปนั้นทุกบ้านทุกเรือน แดในเมืองอังวะครั้งนั้น
เงยบเหงาเศร้าโศกวิโยคพดัดพรากซึ่งกันแแต่กันเป็นอันมากหนัก.

๑ ฝ่ายเจ้าพระยาโกษาธิบดีตั้งหนังสือเข้าไปอีกฉบับหนึ่งเด่า ใน
หนังสืออนว่า พม่าชาวเมืองอังวะนี้มีได้มัตติบัญญัติ หนาไปด้วย
โมหครอบงำอยู่ในสันดาน มิได้รู้ในการสงครามทั้งปวง แดมิได้

ครั้นเห็นทัพไทยไม่ได้เมืองอังวะดำท้พกดขี่มาตั้งนั้น ก็กัถวพระเจ้า
 อังวะ จึงคิดอ่านกันแยกกองทัพหนีไปโดยทางเมืองเชียงใหม่ เจ้า
 พระยาโกษาแจ้งเหตุดังนี้ ก็ตั้งให้พระยากำแพงเพชรแดพระยาราม
 เดโชถือพลเมืองเหนือทงหลายสองหมื่น ให้ยกพลไปตามกองทัพดาว
 เชียงใหม่อันหนีไปนั้นเอาตัวให้จงได้ แด้วยกกองทัพตั้งปวงดวงรามัญ
 ประเทศมายังพระมหานคร แดแยกกันมาโดยทางอื่นไปนั้น ส่วนพม่า
 ชาวเมืองอังวะทงหลายแต่กัถวทัพไทยยังมีอาจ ออกจาก เมืองไต นนทช้ำ
 นาน จนกองทัพไทยดำไปกว่าสิบวันแล้ว จึงค้อยรู้ว่ากองทัพไทย
 ดำไปแล้ว ก็มีอาจสามารถจะมากติดตามได้.

๑ ฝ่ายแดนท้าวพระยาดาวชาวเชียงใหม่ทงหลาย ซึ่งแยกทัพหนีไป
 นนทกรบไปทงกตางวันกตางคืนคราบเท่าถึงเมืองเชียงใหม่ แดชนเฝ้า
 พระยาแดนหวดวงกราบทูลประพฤติเหตุทงปวง ให้ทราบสิ้นทุกประการ
 พระยาแดนหวดวงเจ้าพระนครเชียงใหม่ทราบเหตุดังนี้ ก็ตั้งตกใจ
 กัถวพระเจ้าอังวะยงนัก จึงตั้งให้ท้าวพระยาเสนาดาวทงหลายให้ตรวจ
 จิตทหารชนประจำรักษาน้ำที่เชิงเทินปรากฏโดยรอบ กอปรด้วยเครื่อง
 สรรพยุทธรบใหญ่บ่น้อยพร้อมเสร็จ แต่บ้องกันเมืองเปนสามารถ
 คอยกองทัพไทยอันจะยกมากติดตามนั้น ส่วนกองทัพพระยากำแพงเพชร
 แดพระยารามเดโชก็ยกติดตามทัพดาวไป ครั้นไม่ทนทกตางทางแดวก
 ยกตามไปถึงเมืองเชียงใหม่ เห็นชาวเมืองชนประจำรักษาน้ำที่เชิงเทิน
 แดบืดประตูเมืองอยู่ ก็รู้ว่าพระยาแดนหวดวงกัถบเป็นชนบกแขงเมืองจะ
 ค้อรบ จึงขับพตทหารเขาคงค้ายด้อมเมืองไว้ แดวแต่งหนังสือตั้ง
 เข้าไปในเมือง เพื่อจะให้รู้เหตุตระหนักแน่ ในหนังสือนั้นว่า กอง

ทพดาวซึ่งยกไปช่วยนั้นหนักกลับมาได้บอกกล่าวให้เรา^{รู้} แต่^{นี้}คนพระยา
 แฉนหดวงคิดอ่านเป็นประการใด แต่จะกลับแขงเมืองไม่^{ขึ้น}แก่พระนคร
 ศรีอยุธยา จะ^{ล้อม}เราฤๅก็ให้^{เร}งบอกออกมา เราก็จะยกโยธา
 หมายเข้าแหกหักเอาเมืองให้^{จง}ได้ ครนพระยาแฉนหดวงแจ้ง^{ใน}หนังสือ
 ดงหน^{แล้ว} ก็ให้หนังสือตอบออกมา^{ยัง}กองทัพ ในหนังสือ^{นั้น}ว่า
 เราทราบ^{ว่า}ทัพไทยจะยกไปตีเมืองอังวะก็คิดว่า^{จะ}ได้เมืองอังวะอยู่ ^{จึง}
 จึง^{จัด}แจงแต่งกองทัพให้^{ยก}ไปช่วย เพื่อจะเอาพระนครศรีอยุธยาเป็น^{ที่}
 พง แต่^{นี้}คนทัพไทยไปตีเมืองอังวะก็^{ไม่}ได้แต่กลับ^{ต่ำ}ถอยมา ฝ่าย
 เมืองเราดีเป็นข้าชอบชชนชาติมาเมืองอังวะอยู่^{ก่อน} เราก็ดำ^{เนิน}ทำ^{นุ}เป็น
 อิศราธิบดีในภูกามประเทศ จะ^{แต่ง}กองทัพยกมาตีเมืองเรา ^{ก็}จะ
 ตำน^{ทาน}มได้ จึงจะเอาพระเจ้าอังวะเป็น^{ที่}พงทพานกเหมือน^{แต่}ก่อน ถ้า
 แดงกองทัพไทยจะยกมาช่วยเรา^{ได้}เมื่อ^{ขณะ}พม่าจะ^{มา}ตี^{นั้น} เราก็^{จะ}เป็น
 ข้าชชนชาติมาพระนครศรีอยุธยา จะเอาพระเตชานุภาพ^{สมเด็จพระ}เจ้า
 อยู่หัวกรุงไทยเป็น^{ที่}พงทพานก^{สืบ}ไป ครนแม่ทัพไทยได้^{แจ้ง}ในหนังสือ
 ดงหน ^{ก็}เห็นว่าพระยาแฉนหดวงเจ้าเมืองเชียงใหม่จะ^{ล้อม}เป็น^{ที่}อยู่
 แล้ว ครนเพตาดางคินกัชบพตทหารสองหมื่นเข้า^{ย้าย}บ้าน^{ปลัด}เอาเมือง
 ชาวเมืองรับ^{ฟัง}บ้อง^{กัน}รักษาน้ำ^{ที่}เชิง^{เทิน} ทั้ง^กดาง^คน^กดาง^จน เป็น^{สำ}มาร^ถ
 กองทัพไทยมี^{อา}จ^{แห}ก^{หัก}เอาเมือง^{ได้} ก็^ถอย^{กลับ}ออกมา^{ยัง}ค่าย แต่
 ยกเข้า^{ปล}ต^นดง^{หน}หลาย^{ครั้ง} ทัพ^{ต้อง}ตำ^{รา}ดู^รชาวเมือง^{บาด}เจ็บ^{ล้ม}
 ตายเป็น^{อัน}มาก จะ^{ปล}ต^นเอาเมืองเชียงใหม่^{ได้} นายทัพนายกอง
 ทั้ง^{หลาย}จึง^{ปล}ก^ษา^{ว่า} ทัพ^{เรา}ช^คอย^{าก}อาหาร^บ่วย^{เจ็บ}ทุ^พถ^าพ^{มา}
 แต่เมืองอังวะ^{มาก}อยู่^{แล้ว} แต่^{นี้}คนเรามา^ดอมเมืองเชียงใหม่^{กว่า}ตี^บวัน

แล้วยังไม่ได้ จำจะต้องแต่งหนังสือบอกให้มาเร็วถอยลงไปกราบทูล
 พระกรุณายังกรุงเทพมหานครให้ทราบเหตุทั้งปวง แต่เราจะคิดการ
 เฆมาเมืองในเขตแดนทางคั้นจะเข้าปถมนเอนเมือง ถึงมาทว่าไม่ได้เมืองเรา
 จะต้องดำทพิภคัมไปก็คี่ แต่กระทำให้ชาวเมืองทั้งหลายได้ทุกขเวทนา
 ดำบากมากอยู่แล้ว ก็มีอาจดำมารจะคิดตามได้ กองทัพเราก็จะ
 กัดบไปโดยสัดวง ครนปฤกษาเห็นพร้อมกันแล้วก็จัดแจงกองทัพคุม
 เอนข้างมาพดาพตเดินเท้าทั้งหลาย ยันบ่วยจับทพดภาพนนั้นดำลงไป
 เดี้ยก่อนสองสามวัน แล้วจึงให้กระทำตุกษณูพนหนึ่งผูกเพลิงองแพตม
 ทุก ๆ เด่มพร้อมเสร์จ ครนคำตงเพตาประมาณยามหนึ่ง จึงจับ
 พตทหารเจ้าแหกหักเอนเมือง แต่ยงตุกษณูทั้งหลายเข้าไปในเมืองนั้น
 ส่วนตุกษณูทั้งหลาย ก็คคตงตุกษณูทั้งหลายในเอนเมืองเชียงใหม่ แต่
 เเพลิงองแพตมซึ่งผูกตุกษณูทั้งหลายนั้นก็คคตงใหม่ ไปทุกคำบตเปนอดหม่าน
 พตดาวชาวเมืองซึ่งรักษาน้ำททั้งปวงเห็นเพลิงใหม่ตงนั้นก็คคใจ ค่าง
 คนค่างจะไปบ้านเรือนแห่งคน ๆ แต่จะทั้งนำทเดี้ย ท้าวพระยาเสนา
 ดาวนายด้านนายกองเจ้าน้ำททั้งหลายมิให้ตงจากน้ำท แต่ให้รบพุ่งบ้อง
 กันเมืองไว้ มิได้เอาโดยในสิ่งของเอนเมืองทั้งปวง สู้คแต่อย่าให้เดี้ย
 เมืองแก่ข้าคคได้ ทเหตุจจากน้ำทนั้นกช่วยกันคคบเพลิงบาง ๆ ก็เก็บ
 สิ่งของทั้งปวง แต่เพลิงนั้นไซ้เกิดแต่แห่งเดี้ยว ที่ตุกตามใหม่ไปเปน
 หลายแห่ง ชาวเมืองมิทันจะคคได้ ก็ใหม่เรือนทั้งหลายในเอนนั้น
 มากกว่าพัน ที่อยู่รักษาน้ำทนั้นกรบพุ่งบ้องกันเปนสามารถ ทพิไทย
 มีอาจแหกหักเอนเมืองได้ ก็ถอยกลับออกมายังค่าง ครนเพตา
 ประมาณสองยาม ก็เด็กทพิภคัมมา โดยดำคัมมารคคคควัดคควาเท่างเมือง

เกินแล้ว ก็แต่งหนังสือบอกให้มาเร็วลือรับลงมากราบทูลพระกรุณา
 ยังกรุงเทพมหานครให้ทราบเหตุการณ์ จึงยกกองทัพทั้งปวงตั้งวงมณฑล
 ประเทศมาพร้อมทัพณเมืองกำแพงเพชร แด่คอยฟังท้องตราจะตอบ
 ชนมาเปนประการใด ส่วนดาวชาวเมืองเชียงใหม่ทั้งหลายเพลิงไหม้
 ควันวายไปสิ้นทั้งเมือง ได้ทุกขเวทนาลำบากเป็นอันมาก แต่เมื่อ
 ทัพไทยดำไปนั้นก็มีโอกาสสามารถจะมาคิดตามได้ ฝ่ายมาเร็วซึ่งลือหนังสือ
 บอกนั้น ก็รับมาโดยดำดั้นมารคตราบเท่าถึงพระมหานคร แด่ชนเฝ้า
 กราบทูลพระกรุณาตามหนังสือบอกนั้น จึงพระบาทบรมบพิตรพระ
 พุทธเจ้าอยู่หัวตรัสทราบเหตุดังนี้ ก็มั่งพระราชโองการดำรัสให้ส่งมุน
 นายกรมตราตอบชนไปยังกองทัพ ในท้องตรานั้นว่า ทัพตั้งหลายอด
 อดอยากอาหารทุพสภาพมากอยู่แล้ว อนึ่งก็เป็นเทศกาดฟ้าฝนความไข้
 เจ็บจะมีมาก แด่ให้กองทัพทั้งหลายรับลงมายังพระมหานครโดยเร็วเถิด
 ครั้นท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งหลายได้แจ้งในท้องตราดังนี้แล้ว ก็
 ยกกองทัพลงมายังกรุงเทพมหานคร แด่กองทัพทั้งหลายซึ่งยกกลับ
 มาโดยทางบกขี้ได้ฝ่ายหนึ่งนั้น ก็มาถึงพระนครเป็นลำดับกัน เจ้า
 พระยาโกษา แด่ท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งหลายก็ชนเฝ้าตมเด็จพระ
 พระพุทธเจ้าอยู่หัว กราบทูลประพฤติเหตุทั้งปวงแล้ว ถวายช้าง
 ม้าคนเสดยแลตั้งของทั้งหลายอันดีได้นั้น ตมเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธ
 เจ้าอยู่หัวตรัสทราบเหตุทั้งปวงดังนี้ ก็ทรงพระโสมนัสยหนักยิ่งนัก แด่
 พระราชทานรางวัลแก่เจ้าพระยาโกษา ท้าวพระยานายทัพนายกองทั้ง
 หลายเป็นอันมาก โดยสมควรแก่ความชอบนั้น.

๑ ฤกษ์กีราช ๑๐๒๒ ปีชวดโทศก กรมการเมืองนครสวรรค์บอกตงมา
ถึงสมุหนายกว่า นายกองข้างผู้ชอกคตองตองข้างเผือกผู้ตั้งประมาณ
สี่ศอกมีเศษ ด้รวพด้วยคชตักษณงามบริบูรณ์ แต่คตองได้้นป่า
แขวงเมืองนครสวรรค์นั้น จึงเจ้าพระยาจักรีเฝ้าขอราชการดำรัสเสด็จ
ขณกราบบังคมทูลพระกรุณาสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงทราบเหตุดังนี้
ก็ทรงพระปราโมทย์ยิ่งนัก จึงมีพระราชดำรัสให้ท้าวพระยาเสนาบดี
แต่พระหัตถวงขุนหมื่นกรมช่างท่งหลาย ขึ้นไปรับพระยาเสด็จครุญชราชา
คิ่วประเสริฐตงมายังกรุงเทพมหานคร แต่ให้แห่แหนประดับประดา โดย
ขตมารคตถตมารคตามอย่างแต่ก่อนแล้ว ให้สถิตย์อยู่ณ โรงนอกพระ
ราชวัง ทรงพระกรุณาให้ตั้งการพระราชพิธีตั้งผี แต่พิธีได้ยเวท
แต่การมหรศัพตมโภชการบ ๗ วันเป็นกำหนดแล้ว รับเข้ามาไว้ณ โรง
ในพระราชวัง แต่ทรงพระประดำทพระราชทานนามกรชื่อเจ้าพระยา
บรมกเชนทนต์ แต่พระราชทานเครื่องสุวรรณคชาภรณ์อถังการ
คิ่วยมหาเนารัตนอันประเสริฐ สำหรับประดับกายพระยาเสด็จครุญช
นั้น แต่ทรงพระกรุณาให้ขุนหมื่นผู้ใหญ่ในกรมช่างแต่หัวสืบท่งหลาย
อยู่ปฏิบัติรักษาพระยาข้างเผือกนั้น แต่ซึ่งนายช่างผู้คตองถูกนั้น ก็
ทรงพระกรุณาโปรดให้เป็นทชุนหมื่นตามบุรพประเพณี แต่พระราชทาน
เครื่องยศแต่เสื้อผ้าเงินตราตามธรรมเนียม แต่สมัคพรรคพวกซึ่งได้ช่วย
ในการช่างนั้น ก็พระราชทานรางวัลถ้วนทุกคน แต่ทรงพระกรุณาโปรด
ให้มีตราคุมห้ามส่งยตติพิคตอกรชนอนตตาดแก่ผู้คตองพระยาข้าง
เผือกใดท่งหลายนั้น แต่ให้ไปอยู่ทำกินตามภูมิตำเนาคจแต่ก่อน ส่วน
ขุนหมื่นผู้ใหญ่นายช่างซึ่งอภิบาลพระยาเสด็จครุญชนั้น ก็ฝึกสอน

พระยาข้างให้ไว้ในภาษามนุษย์ แต่ให้รู้กระทำกิจต่าง ๆ แต่ข้าราชการ
 ทงทั้งหลายซึ่งต้องพระราชอาชญาเปนมหันตโทษจำไว้ หากผู้ใดจะ
 ทูลขอมีโทษ ก็เขียนหนังสือบ่นจะให้สิ่งของต่าง ๆ แต่เอาหนังสือ
 นั้นไปให้แก่พระยาข้างเผือก ๆ รับเอาด้วยวงแล้ว ก็เข้าไปถวาย
 ส้มเค็ญพระเจ้าอยู่หัว เพื่อจะขอพระราชทานโทษด้วยใจในขณะที่เมื่อ
 เด็จเจ้าพระยาตำแหน่งนั้น จึงส้มเค็ญบรมบพิตรพระพุทธเจ้า
 อยู่หัว ก็ยื่นพระหัตถ์รับเอาหนังสือบ่นมาทรงอ่านได้ทราบคดีทั้งปวงแล้ว
 ก็ทรงพระมหากรุณาแก่พระยาเสวตรบุญชราชาติ แต่ทรงพระกรุณาโปรด
 พระราชทานโทษให้แก่เจ้าพระยาบรมกษัตริย์ทนต์นั้น ส่วนข้าราชการ
 ซึ่งเป้นโทษแต่ได้พ้นโทษแล้ว ก็ให้สิ่งของทั้งปวงแก่พระยาข้างเผือก
 ตามหนังสือบ่นนั้น จำเดิมแต่่นั้นมา ข้าราชการผู้ใดเป้นโทษก็มา
 บ่นเจ้าพระยาเสวตร เพื่อจะให้ขอโทษเหมือนดังนั้น แต่ทรงพระ
 กรุณาโปรดพระราชทานโทษให้แก่เจ้าพระยาข้างเผือกนั้นเป้นหลายครั้ง
 พระบาทบรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ทรงพระมหาบุญญาธิการ
 และมีเสวตรคชสารพดลยั้งทั้งคู่เป้นบรมราชพาหนะพระที่นั่ง ครอง
 พระราชกฤษฎาเดชาภาพแผ่ไพศาลไปไพนา ๆ ประเทศธานีใหญ่ น้อย
 ทั้งปวง เบริราอิราชปรบักษก็เข็ดขามคร้ามพระเดชพระคุณเป้นอัน
 มากนัก.

๑ ตศักราช ๓๐๒๓ ปีฉลูศรณิศก ขณะนั้นเจ้าพระยาโกษาธิบดีบ่ย
 ดง ทรงพระกรุณาให้พระหัตถ์วงขุนหมื่นแพทยทงหลายไปพยาบาล แต่
 โรคนั้นเป้นสมัยกาตแห่งชีวิตโรชยก็ถึงแก่อนิจกรรม ส้มเค็ญพระเจ้า
 อยู่หัวมีอาจกตนั้นนำพระเนตรไว้ได้ ทรงพระอาไถยในเจ้าพระยาโกษา

เป็นอันมาก ด้วยเจ้าพระยาโกษาขุนเหล็กคนนี้เป็นลูกพระนม แต่
 ด้รับพระราชทานนมร่วมด้วยมาแต่ยังทรงพระเยาว์นั้น แต่ทรงพระ
 กรุณาพระราชทานอุปการกิจตามอย่างเสนาบดีเสด็จแล้ว จึงมีพระราช
 โองการตรัสปลุกษัตริย์ทั่วพระยาเสนาบดีมนตรีมุขทั้งหลายว่า พระยา
 แล่นหดวงเจ้าเมืองเชียงใหม่คิดอ่านพ้อดวงเราเป็นหลายครั้งแล้ว ยัง
 มีหน้าซำกตบแข็งเมืองค่อรบอีกเล่า แต่เราจะตะพระยาแล่นหดวงไว้นั้น
 มิได้ จำจะยกพยุหโยธาหาญไปตีเอาเมืองเชียงใหม่ให้จงได้ ท่าน
 ทั้งหลายจะเห็นเป็นประการใด จึงทั่วพระยาเสนาบดีมนตรีมุขทั้งหลาย
 ก็เห็นพร้อม โดยพระราชดำริห์นั้น ในปีฉลุตรีศกนั้น ส้มเด็จพระ
 บพิตรพระพุทธเจ้าข้างเผือกก็มีพระราชดำริห์ให้ทั่วพระยามุขมนตรีตรวจ
 จักกองทัพพลสงครามเครื่องสู้หมัน ข้างเครื่องสองร้อย ม้าสี่ร้อย
 สรรพด้วยเครื่องสรรพาวุธปืนใหญ่ ปืนน้อย กระสุนดินประสีให้พร้อมไว้
 แต่ดำริห์ให้หานายปานผู้น้องเจ้าพระยาโกษาอันถึงแก่อนิจกรรม ซึ่ง
 ด้รับอาสาออกไปไ้ราชการณเมืองฝรั่งเค็ดนั้นเข้ามาเฝ้าแล้ว ก็มี
 พระราชโองการตรัสเหนือเกล้า ๆ โปรดให้นายปานเป็นเจ้าพระยาโกษา
 ธิบัติ แต่ทรงพระกรุณาตรัสว่า ขุนเหล็กพี่ท่านซึ่งถึงแก่กรรมภาพ
 นั้นท่านชำนาญในการอันเป็นแม่ทัพ แต่บัดนี้เราจะให้ท่านเป็นที่เจ้าพระยา
 โกษาธิบัติ แต่จะให้เป็นแม่ทัพแทนพี่ชายไปตีเมืองเชียงใหม่ยังจะได้
 ฤา มิได้ จึงเจ้าพระยาโกษาปานกราบทูลพระกรุณาว่า ข้าพระพุทธ
 เจ้าจะขอตงศ์กุดก่อน แต่จะขอรับพระราชทานพระราชอาญาสิทธิ
 เหมือนพระโองการนั้น ถ้าแต่เห็นจะกระทำสงครามได้แล้ว ก็ขอ
 อาสาไปตีเมืองเชียงใหม่ทุกเถิด ๆ ถวายให้จงได้ ส้มเด็จพระบพิตร

พระพุทธเจ้าอยู่หัวครุฑเศ้โตทรงฟังดังนั้น ก็ขอบพระทัยในถ้อยคำเจ้า
 พระยาโกษากราบทูลนั้น ทรงพระโสมนัสดำรัสสรรเสริญสติปัญญาเป็น
 อันมาก แต่ทรงพระกรุณาพระราชทานพระแสงดาบคันอินทรงนั้นให้แก่
 เจ้าพระยาโกษาธิบดี เพื่อจะให้สิทธิขาดพระราชอาณาสิทธิ แต่
 โปรดพระราชทานให้รับพระโองการดังนั้น แล้วดำรัสอนุญาตว่า ท่าน
 จงไปตองศึกดูตามความปรากฏเถิด จึงเจ้าพระยาโกษาธิบดีรับพระราช
 ทานพระแสงดาบแล้ว ก็กราบถวายบังคมลาออกมายังศาลาดุ๊กขุนใน
 จึงตั้งมหาศไทยกระดาโหมให้แจกพระราชกำหนดฆ่าทูตของชู้ตพระบาท
 ทิ้งหลายฝ่ายทหารพลเรือน กระเกณฑ์พล ๓๐๐๐ ให้ยกไปตั้งค่ายตำบล
 ที่โกตพเนียด โดยกว้าง ๓ เส้น โดยยาว ๓ เส้น ๑๐ วา แต่ให้ตัดไม้
 ไม้มาตั้งค่ายเอาปลายบักตงให้สั้น ชูมุดดินถมเป็นสนามเพดานบัก
 ขวางสนามตามธรรมเนียมพร้อมเสร็จ ให้ดำริแจ้แค้นพรั่งพร้อมด้วยสาม
 นาฬิกา ถ้าแต่เราไปเดียบค่ายนำทัพผู้ใดไม่ดำริแจ้ในเพดานนั้น ก็จะตง
 โทษแก่ผู้นั้นถึงสิ้นชีวิต ส่วนเจ้าพระยาจักรีกระดาโหมแต่ท้าวพระยา
 ข้าราชการทิ้งหลาย ได้แจ้งในพระราชกำหนดดังนั้นก็ตั้งตั้งตงใจกลัว
 ยิ่งนัก ต่าง ๆ เร่งกระเกณฑ์กันทุกหมู่ทุกกรมในวันนั้นได้พล ๓๐๐๐ แล้ว
 ก็ให้ไปตัดไม้ ไม้อันจะมาทำเป็นเจ้าค่ายคนละ ๒ ท่อนแล้ว ก็ยกขึ้นไปยัง
 ที่โกตพเนียด แบ่งปันนำทงตั้งค่ายแต่ในเพดานดังคนวันนั้นทุกหมู่ทุก
 กรม แต่บักเจ้าเอาปลายตงดินเอาคันทันขึ้นขึ้น ชิดกันเป็นทงแถวแต่
 เบื้องบน เบื้องล่างห่างกันไปเป็นอันมาก แดกระทำการตั้งปวงพอ
 รุ่งก็ดำริแจ้ ในขณะนั้นขุนหมื่นเจ้านาทัพผู้หนึ่งเห็นเชิงค่ายทิ้งหลายห่าง
 กันนัก จึงบักกตบเอาคันทงดินแทรกเข้าเจ้าหนึ่งในระหว่างอันห่างนั้น

แล้วว่าอย่างแต่ก่อนเขาทำมาดังนี้ แต่ซึ่งเขาปลตายปักตงคินนมเคยเห็น
 ทำมาแต่ก่อน ส่วนเจ้าพระยา โภษาก็ส่งแก่เจ้าพนักงานทั้งหลาย ให้
 ตระเตรียมราชพาหนะแตรเครื่องขัตติยราชูประ โภคทั้งปวงไว้รับโดย ทางชล
 มารคส่งถมมารคพร้อมเสร็จแล้ว ครั้นรุ่งเช้าเพลา ๓ นาฬิกา เจ้า
 พระยา โภษาธิบดี ก็ ตง ด้เรือพระที่นั่งนพรัตนพิมานกาญจนอดงกฏมหา
 นาวาเอกไชย อันอำไพไปด้วยเสด็จครันครันพัก โบกจามร บังพระ
 สตรีเยนทรบังแทรกส่งตอนส่งดับ สรรพด้วยอภิรมชุมสายพรายพรรณ
 กตตกตัง กรรชิงมาศคาศดา ดุมเหาพารเลิศพันทุก อธิกด้วย
 เรือคองเรือกันแตรเรือท้าวพระยาข้าราชการทั้งหลาย รายเรียงเปนชนิด
 โดยกระบวนพยุหบาทราน้ำหลังพร้อมเสร็จ ก็เหมือนสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวอันเสด็จพระราชดำเนินนั้น ครั้นได้ศุภฤกษ์ก็ให้ต้นหม้องไชยประ
 โคมแตรสังข์ดุริยางคดนตรีตั้งนั้นกาหพกักก้อง กตองชนะโครมครน
 เพียงพนนที่ธารจะทำตาย ให้ขยายพยุหบาทราคดาเคตอน เดือน
 ตามกระบวนแห่แน่นอนไปโดยชลมารค คราบเท่าถึงที่ประทับตำบล
 พเนียด เจ้าพระยา โภษาธิบดีขึ้นจากเรือพระที่นั่ง สักคียยังพดบพดา
 อันเปนนที่ราชาอาศน์ เตียรคาศด้วยท้าวพระยาข้าราชการทั้งหลาย แวด
 ด้อมโดยซ้ายขวาน้ำหลัง แดวกชนชข้างพระที่นั่งบรมราชคชาธารด้าว
 ค้วประเศริฐ เพรศพร้อมด้วยเครื่องสูงแตรขงฉานขงไชย ดูได้วไฟโรจ
 ด้วยท้าวพระยาเสนาบดีพริยโยธาหาญแห่เปนชนิด โดยกระบวนบรมราช
 พยุหบาทราสถถมารคเตียบค้ายไป จึงเห็นไม้เสาค่ายดำหนึ่งปักเอาคั้น
 ตงคิน ก็ให้หาควเจ้าน้ำที่นนเข้ามา แดจิงถามว่าท่านกระทำดังนี้
 จริงฤา เจ้าน้ำที่กราบเรียนรับว่าจริง เจ้าพระยา โภษาจึงว่าค้วท่าน

เถมิคมิได้ทำตามพระราชโองการแห่งเรา โทษท่านถึงตาย แล้วก็ให้
 ประหารชีวิตครั้นแล้ว แต่ให้ตัดเอาศีรษะเสียบไว้ที่ปลายไม้เด้าค้ายดำนั้น
 แล้วก็นั่งดูเรือพระที่นั่งกลับเข้ามายังพระราชวัง เจ้าพระยาโกษา
 ทำครั้นนั้น เพื่อจะให้คนทั้งหลายเข็ดขามคร้ามอำนาจอาชญาตีทมิชชาด
 ในราชการงานสงครามนั้น ครั้นมาถึงพระราชวังก็ชนเฝ้าสมเด็จพระพุทธ
 เจ้าอยู่หัว ถวายพระราชโองการอาชญาตีทมิชแต่พระแสงดาบคืนเสีย
 แล้ว ก็กราบทูลแสดงการทงปวงซึ่งไปตองค์กนั้นให้ทราบตั้งทุกประการ
 แล้วบังคมทูลพระกรุณาขออาสาไปตีเอาเมืองเชียงใหม่ทุกเขตต์ ๆ ถวาย
 จึงพระบาทสมเด็จพระบรมพิศพรพุทธเจ้าอยู่หัวครั้นได้ทรงฟังดังนั้น ก็ทรง
 พระโสมนัส ดำรัสสรรเสริญเจ้าพระยาโกษาเป็นอันมากแล้ว ก็มี
 พระราชโองการตรัสเหนือเกล้า ๆ โปรดให้เจ้าพระยาโกษาธิบดีเป็นแม่ทัพ
 หลวง แต่ให้พระยาวิชัยภักดีเป็นยุกรมุข พระยาสุรินทรภักดีเป็น
 เกียกกาย พระยาดั้หราชเดโชเป็นกองหน้า พระยาสุรสงครามเป็นกองหลัง
 ถัดมาข้างม้าพานิกรเดินเท้าทั้งหลายยกขึ้นไปตีเอาเมืองเชียงใหม่ ครั้น
 ถึงกติกมาศศุกรบักขัตติได้มหาสวัสดิพิไชยฤกษ์ เจ้าพระยาโกษาธิบดี
 แลท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งหลาย ก็กราบทูลถวายบังคมถวายกกอง
 ทัพบกทัพเรือไม่จากกรุงเทพมหานครโดยดำดับขตมารคสดตมารค ไป
 พร้อมทัพณเมืองเกษ แล้วก็ให้ตรวจจัดกองทัพแยกกันออกเป็นหมวด
 เป็นกองตามพิไชยสงครามพร้อมเสร็จ ก็ยกทัพโยธาหาญขึ้นไปโดย
 วิถีสดตมารคทราบเท่าถึงเมืองนคร แต่ให้หยุดทัพขยับยั้งค้ำคายนันใน
 ที่ใกล้เมืองนั้น.

๑ ฝ่ายแค้นท้าวพระยาดาวเจ้าเมืองนครก็บอกหนังสือขึ้นไปยังเมืองเชียงใหม่ แล้วก็แต่งค่ายคูประตูหอรบ แล้วตรวจจัดพลทหารชนประจำรักษาน้ำที่เชิงเทินป้องกันเมืองตามธรรมเนียม ส่วนกองทัพไทยก็ยกเข้าแหกหักเอาเมือง ชาวเมืองรบพุ่งต้านทานอยู่สามวัน ครั้นเห็นเหลือกำลังที่จะต่อสู้ ก็เทครัวอพยพออกจากเมืองหนีไปยังเมืองเชียงใหม่บ้าง ๆ ก็ออกหากองทัพ ๆ ไทยได้เมืองนครแต่ได้ช่างมาเครื่องลำตราวูรแต่ดาวเสดยเป็นอันมาก ก็ยกบ้านน้อยบ้านใหญ่ตามระยะรายทางขึ้นไป พลดาวต้านทานมิได้ก็แตกฉานพ่ายหนี แด่ตำบลใดก็ได้ตำบลนั้น ด้วยอำนาจอาชญาสิทธิ์เจ้าพระยาโกษาธิบดีแม่ทัพหลวง ครึ่งไปตองค้ำตำบลพเนินด แต่คนทั้งหลายเข็ดขามคร้ามกลัวแต่ครั้งนั้นมา จะว่าราชการอินโดในงานสงครามทั้งปวงก็ตั้งวิชาดดำไว้ได้ด้วยคำอันตั้งนพทุกประการ แด่ก็ยกพลโยธาหาญขึ้นไปตีเมืองตำพูน แต่ให้ตั้งค่ายล้อมเมืองไว้ ฝ่ายท้าวพระยาเสนาดาวเจ้าเมืองตำพูนก็กระเกณฑ์พลทหารชนประจำรักษาน้ำที่เชิงเทินปรากฏรบป้องกันเมือง กองทัพไทยก็ยกเข้ามายืนปล้นเอาเมือง พลดาวชาวเมืองรบพุ่งต้านทานอยู่ได้ ๗ วัน แด่ตองลำตราวูรซำค้ำบาดเจ็บล้มตายหนักมาก เห็นเหลือกำลังที่จะต่อสู้ ก็แตกฉานพ่ายออกจากเมืองในเพดากดางคืน แด่หนีไปยังเมืองเชียงใหม่บ้าง ๆ ก็หนีเข้าป่าแต่ออกหากองทัพไทยเป็นอันมาก ทัพไทยได้เมืองตำพูนแต่ได้ช่างมาเครื่องลำตราวูรคนเสดยก็มาก แด่ก็ยกขึ้นไปตีเมืองเชียงใหม่ . ในขณะเมื่อทัพไทยได้เมืองตำพูนนั้น พระยาแสนหวดวงก็เสียใจ จึงแต่งกองทัพให้ยกออกไปตั้งค่ายรับโดยระยะรายทางขึ้นมา ตราบเท่าถึงเมืองเชียงใหม่เป็นหลายแห่ง

แต่ให้ตั้งค่ายคุ้มกับขวากหนามตามท่านองค์พร้อมเสร็จ ส่วนกอง
ทัพไทยก็ยกเข้าตีค่ายดาวทองหลายอันออกมาตั้งรับกัน แต่ได้รับพุงกัน
ถึงโรมรันพันแทงทุก ๆ ค่ายต พดดาวต่อรบต้านทานมิได้ ก็แตกฉานไป
จากค่าย แต่พ่ายหนีกลับเข้าเมืองเชียงใหม่ พระยาแสนหวดวง
เจ้าเมืองก็ให้แสนท้าวเสนาดาวทองปวง ตรวจจัดพดทหารชนประจำ
รักษานาที่เชิงเทินปรากฏโดยรอบ ประกอบด้วยเครื่องสรรพาวุธปืน
ใหญ่ปืนน้อยทั้งปวงกันเมืองไว้ แดงกองทัพไทยได้ค่ายรายทางทั้งหลาย
แล้ว ก็ยกติดตามเข้าไปตั้งค่ายล้อมถึงชานเมือง จึงเจ้าพระยาโกษา
ธิบดีแม่ทัพหวดวง ก็ให้พดทหารก่อกำแพงโอบเมืองเข้าไว้ถึงหนึ่งโพลัน
ข้างทิศทิศแห่งเมืองเชียงใหม่ แล้วก็ให้ตั้งค่ายหวดวงแต่ค่ายหน้า
ทั้งหลายล้อมอยู่ในที่นั้น ส่วนพระยาแสนหวดวงเจ้าเมืองเชียงใหม่ ก็
ให้ท้าวพระยาเสนาดาวยกกองทัพออกไปตีทัพไทยอันมาตั้งล้อมอยู่นั้นเป็น
หลายครั้ง พดทหารไทยเข้มแข็งในการสงครามยิ่งนักมิได้ท้อถอย แต่ได้
ยุทธนาอันเป็นสามารถ พดดาวต้องดำตราดูขนาดเจ็บล้มตายก็มาก
มีอาจต้านทานกำลังทัพพดทหารไทยได้ ก็แตกฉานพ่ายเข้าเมืองทุกครั้ง ๆ
ฝ่ายเจ้าพระยาโกษาธิบดีพร้อมเห็นการพอจะหักเอาเมืองได้แล้ว ก็แต่ง
หนังสือบอกโดยการอื่นได้รับพุงทั้งปวงเห็นพอจะเอาไชยชนะได้ แต่ให้
มาเร็ว ๒๓ มาถอยลงไปกราบทูตพระกรุณาไปยังกรุงเทพมหานคร.

๑ จึงพระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวครุฑทราบบเหตุดังนั้น
ก็ทรงพระปราโมทย์ยิ่งนัก แดงดำรัสให้ท้าวพระยามุขมนตรีทั้งหลาย
ตรวจจัดกองทัพพดสัตว์เครื่องหอกหมีน ข้างเครื่อง ๕๐๐ มา
เครื่อง ๕๐๐ สรรพด้วยเครื่องดำตราดูแต่เสบียงอาหารให้พร้อมเสร็จ

จะเสด็จไปงานพระราชสงครามณเมืองเชียงใหม่ แต่ให้กองทัพยก
 แยกไปคอยรับเสด็จณเมืองเถิน ครั้นถึงศุภวารมหุคิมหันต์อนันต์
 พิไชยฤกษ์ จึงพระบาทบรมนารถนารายณ์ราชบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว
 ก็สอดทรงเครื่องศิริราชอสังการังรพารณบัววิภูสิต สำหรับขัตติยราช
 รัณยุทธ ทรงราชอาวุธสรรพเสร็จ ก็เสด็จตั้งเรือพระที่นั่งขจรพินาน
 กาญจนมณีนครสมุทรไชย อันอำไพด้วยบวรเสวตครันตร์ ชนิดอภิรม
 ชุมสายพรายพรรณ บังพระสุริยัมบังแทรกสถอนต์ดับ สรรพไปด้วย
 กรรชิงกตั้งกตจามรมาศดาษดา คุมเหาพารพันทุก อธิกด้วยกระบี่ชู
 ชงดานรงไชยงามไสว ไพโรจน์ด้วยเรือดั่งเรือกัน แต่เรือท้าวพระยา
 สำนนตราชเส่นาบคัมน์คร่มุชถูกซุนทงหตายรายเรียงเปนระยะ โดยกระ
 บวนพยุหบาตราหน้าหลังพร้อมเสร็จ พอได้อุคฤกษ์เวดา พระโหรา
 ธิบดักตณของไชย ราชครูบุรีโสดมพรหมพฤฒาจารย์เป้ามหาตั้งชัทก
 ษินาวิญ เจ้าพนักงานประโคมแตรสังขัตริยางคดนตรีของกตองนี้ตั้งน
 บันภาถันศัพทสำเนียงเสียงพตโยธาหาญให้สัท้านต์เทือนทองนที ให้
 เกิดอนเรือพระที่นั่งศิริวรสุพรรณหงษ์อนทรวงพระพุทธปฏิมาสมญาพระไชย
 นันไปก่อน แดวกชยายพยุหบาตราคตาเกิดอน เตือนตามกระบวน
 บรมราชพยุหสงครามไปตามดำดับชตมารคตราบเท่างถึงเมืองเถิน ก็
 ษประทบบแรมอยู่ทนนคนหนึ่ง จึงเสด็จทรงช้างพระที่นั่งพังกนวิหค
 ยกพยุหบาตราโยธาหาญไปโดยสถตมารควิถถึงเมืองจำพูน แต่ให้หยุด
 กองทัพขยบยงตั้งค้างหนกทัพพลับพลาอยู่ไนทนน จึงสมเด็จบรมบพิตร
 พระพุทธเจ้าอยู่หัวกรมพระราชดำรงค์ใหม่ตราคอบขันไปยังกองทัพว่า ทัพ
 หตวงเสด็จพระราชดำเนินยกขันมาช่วย กองทัพซึ่งตอมเมืองเชียงใหม่

นั้นให้ดอมมันไว้ อย่าเพื่อหักเอาเมืองก่อน แต่ให้คอยทำทัพหลวง
กว่าจะเสด็จขึ้นไปถึง จึงจะคอยหักเอาเมืองต่อภายหลัง.

๑ ฝ่ายเจ้าพระยาโกษาแต่ท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งหลายได้แจ้งใน
ท้องตราตั้งนั้นแล้ว ก็ให้ตั้งค่ายหลวงแต่ที่ประทับดับพลาไว้คอยรับ
เสด็จในที่อันสมควร แล้วก็ให้กราบทูลเชิญเสด็จพระราชดำเนินลงมา
ยังเมืองเชียงใหม่ จึงพระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าข้างเมืองก็เสด็จ
ยกพยุหบาตราโยธาทัพหลวงขึ้นไปถึงเมืองเชียงใหม่ แต่เสด็จประทับ
อยู่ณค่ายอันกองทัพทำไว้รับเสด็จนั้น จึงเจ้าพระยาโกษาธิบดีแต่ท้าว
พระยานายทัพนายกองทั้งหลายก็มาเฝ้าณค่ายหลวง กราบทูลขอราช
การทั้งปวงให้ทราบแล้ว ก็แควต้อมรักษาพระองค์โดยรอบ แต่เอา
แรงข้างม้าพลาณกรเดินเท้าให้หายเหนื่อยเมื่อยตำลำบากกาย.

๑ ฝ่ายดาวธราดเมืองเชียงใหม่ทั้งหลายต่างค้อทัพไทยมิได้ ก็ให้ครั้น
คร้ามขามกตัญยบดขยอนไปสิ้นทั้งเมือง แต่พระยาแสนหลวงเจ้าเมือง
นั้น ก็ตั้งคอกใจกตัญยไทยยิ่งนัก จะรบก็เหตยกำลังที่จะต้านทาน
ได้ จะหนีก็เห็นไม่พ้น ครั้นจะออกอ่อนน้อมยอมถวายเมืองเดาก็กตัญ
คาย ได้ทำความซัดกตัญยกออกมาเป็นหลายครั้งแล้ว ให้จินจิตรตั้ง
ความคิดมีวิธีจะทำประการใด ก็นั่งรักษาเมืองไว้ตามบุญ เมื่อกุศลจะ
มาช่วยอุดหนุนบ้าง ก็พอจะช่วยได้พันไทย จึงบอกหนังสือขึ้นไปยัง
เมืองอังวะระขอกองทัพให้ยกลงมาช่วย แล้วได้ยื่นศัพทดำเนินเสด็จข้าง
ม้าพลาพดเดินเท้าแห่งข้าศึกก๊กก้องโกดาหงหนักชน ก็ให้ขุนบุญพระ
เจดีย์ใหญ่อันประดิษฐานอยู่ณกลางเมือง จึงเห็นรพตข้างมาข้าศึก
เป็นอันมากยกหนุนมาตั้งค่ายใหญ่อยู่ใหม่ในทิศอาคเนย์ ก็ยังตั้งคอก

ใจกลัวทัพไทยยิ่งนัก จึงเร่งให้ศึกแต่งการบ้องกันเมืองทั้งกตางคิน
 กตางวันเป็นสำมารถ แต่ให้เอาไม้ซุงทั้งหลายมาผูกแขวนรายไว้ที่บน
 ไบเส่มากำแพงเมืองนั้นโดยรอบ แต่จะได้ศึกให้ศึกดงไปทับซ้ำศึก
 แล้วให้ตั้งกระต๊อบตรวจตรารายปุนผง แต่เกี่ยวน้ำมันยางไว้ให้รอนจงทุก ๆ
 น้ำที่ สำหรับจะหว่านรดสาคราดเตงไปให้ถูกต้องซ้ำศึกดมตาย ขณะ
 เมื่อจะยกเข้ามาบายบั้นกำแพงปด้นเขาเมืองนนอย่าให้ทำการใดอันดี แต่
 จัดแจงการทั้งปวงไว้พร้อมเสร็จแล้ว ก็คอยกองทัพเมืองอังวะจะยก
 ดงมาช่วยฤาประการใด.

๑ ฝ่ายพม่าเมืองอังวะได้แจ้งในหนังสือบอกเมืองเชียงใหม่ ดงนั้นแล้ว
 ก็ให้คิดเข็ดขามคร้ามผู้มีศึกไทยยิ่งนัก แต่มีอาจะยกดงมาช่วยเมือง
 เชียงใหม่ได้ ในขณะที่ทัพหลวงมาตั้งอยู่ได้ ๗ วัน พอรพดช้างม้า
 หายเห็นดเห็นอยเดอยตาแล้ว จึงเจ้าพระยาโกษาธิบดีกราบทูลพระ
 กรุณาจะขอยกเข้าแหกหักเขาเมืองเชียงใหม่ ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็
 ดำรัสให้พระโหราหาฤกษ์ แต่สมเด็จพระราชกำหนดให้ท้าวพระยามุขมนตรี
 นายทัพนายกองทั้งปวง ตรวจจัดช้างม้าพดพดเดินเท้าแต่ทหารคนดมี
 วิชาทั้งหลายให้พร้อมไว้แต่ใน ๕ วัน แต่กระทำบันไดน้อยใหญ่กว่า
 พันอันสำหรับจะบายบั้นปด้นเขาเมือง แต่ซึ่งช้างทั้งหลายนั้น ก็ให้
 ทำเกือกหนังเสื้อหนังนำว่าหุ้หนังได้ครบทุก ๆ ตัว แต่พดโยธาหาญนั้น
 ก็ให้ศึกแต่งกายสรวมได้หมวกเสื้อแตรองเท้าดงนทำด้วยหนังดี แต่ให้
 พุนดินขนเป็นบวมสูงเทียมกำแพงเมืองในท่มเมืองทั้งสามแต่หว่างกตาง
 ทั้งสามนั้นเป็นหกแห่งด้วยกัน แต่ให้เอาบันใหญ่ขนดงจิงกายงเข้าไป
 ตามเชิงเทินเมืองจงทุกบ้อม อย่าให้ชาวเมืองอยู่รกรกาน้ำที่ใดอันดี

เร่งจัดแจง ตกแต่งเตรียมการ ทั้งปวงให้พร้อมไว้ จึงทุกหมวด ทุกกอง
 แด่กำหนดวันคืนเพดาสัญญาอาณัติ ให้คอยคุดวงพุดเป็นสำคัญฤกษ์ อันจะ
 ยกเข้าหักเอาเมืองนน จึงท้าวพระยามุขมนตรีนายทัพนายกองทั้งหลาย
 ได้แจ้งพระราชกำหนดดังนั้น ก็เร่งตกแต่งเตรียมการทั้งปวงไว้พร้อม
 เสร็จแล้ว ก็คอยคุดวงพุดซึ่งเป็นสำคัญฤกษ์นั้น ครั้นถึงศุภวารวิไชย
 ฤกษ์เพดาสยาม จึงพระราชครูพระครูรูปโรหิตาจารย์ก็อัญเชิญเสด็จ
 พระบาทบรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ทรงมูรธาภิเศกถวาย
 อาเศียรพาทอวยไชย ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จทรงเครื่องศิริราช
 ออตั้งการสรรพากรณ์ สำหรับบรมกระษัตริย์เสด็จประเวศงานพระราช
 สงครามเสด็จก็เสด็จขึ้นเกยคอยฤกษ์ พอออกฤกษ์พระโหราธิบดีก็ขึ้น
 ม้าองไชย เจ้าพนักงานประโคมแตรสังข์ดุริยางคดนตรีของกลองก็กัก้อง
 กาทพณาท พระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จก็เสด็จทรงช้าง
 ต้นพดายหักสืบทิศเป็นพระคชาธาร อันอตั้งการด้วยเครื่องสูงแดง
 นานธงไชยคู่ได้ว ไฟโรจด้วยช้างดังกั้นแทรกแซงสัตว์คายคำพังคา
 อันท้าวพระยา เสนาบดี พริยโยธาพดาด พดุนท์พรั่ง พร้อมห้อมล้อมเสด็จ
 พระราชดำเนิน แด่ดำรงค์ให้จุดเพลิงพุดขึ้นเป็นสำคัญฤกษ์ ฝ่ายท้าว
 พระยานายทัพนายกองทั้งปวงเห็นคุดวงพุดดังนั้น ก็ขับพดชาแต่โยธา
 หาญทั้งหลายล้วนแต่งกายสรวมได้เครื่องหนึ่ง ม้ามอถอกดอกแตทวน
 สำหรับจะรับไม้ซุง แด่ถือเชนถือไถ่ให้ฝ่าไฟฝ่าไฟเพิ่มสำหรับจะบ้อง
 กันกรวดทรายปูนผงแต่น้ำมันยางอันร้อน ซึ่งชาวเมืองจะชั้ราดเทลง
 มานนถวนตัวกัน แด่ให้ส่งน้ำมันภาศัพทตำเนียงเคียงม้องกลองคึก
 ต่้านต์เทือนเพียงแผ่นดินจะไหว ยกเข้าไปจะแหกหักเอาเมืองทุก ๆ

นาคี จึงต้มเตีจบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็เตีจมาหยุดยั้งพระคชา
 ธาร มีพระราชโองการครัดให้ท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งหลาย
 ชับพดทหารเอาบันไดน้อยใหญ่พาดกำแพงเมืองย้ายบันไดขึ้นไป แต่ให้
 วางบันไดใหญ่รุดมเข้าไปตามเชิงเทินเมืองนั้นทุกบ้อมพร้อม ๆ กัน ฝ่าย
 พดดาวชาวเมืองซึ่งรักษานาคีเชิงเทินปรากฏทงหลายนั้น ก็ต้องบัน
 ใหญ่ล้มตายเป็นอันมาก แต่ค้ำทานอยู่มิได้ ก็ถอยลงไปจากนาคี
 ที่บ้าง ๆ ก็ค้ำทานอยู่ได้บ้าง แต่คิดเชือกซึ่งผูกไม้ซึ่งแขวนไว้ตาม
 ไม้เส้มากำแพงนั้นให้ตกลงไปทับขาคัก บ้างก็หว่านขี้คกรวดทรายปน
 ผงอันร้อน แตรดดำคราดเทนามันเดือดลงไปให้ลูกต้องพดขาคัก
 อันย้ายบันไดขึ้นมานั้น แต่ต่อรบบ้อมกันเมืองอยู่เป็นส่ามารด ฝ่ายพด
 ทหารไทยก็รบไม้ซึ่งด้วยปดายหอกปดายทวน แต่มากด้วยกันก็ทานไว้
 ได้ ผ่อนให้ตกลงแต่เบา แต่เอาเชนโล่ให้ฝ่าโพดฝ่าพ้อมทั้งหลาย
 ชนบ้อมกันรบกรวดทรายปนผงอันร้อนแต่นามันเดือด ซึ่งชาวเมืองชด
 ดำคราดเทตงมานั้น ให้ลูกต้องค้ำน้อยพอดทนได้ แต่พดทหารไทย
 แต่หนึ่งมผงจะทอดอย เยียดยัดหนุนเนื่องกันเข้าไป ดุจคัดันใน
 ท้องพระมหาสมุทร ชาวเมืองสู้ค้ำจะค้ำทานได้ ก็ชนบนบันไดย้าย
 บันไดกำแพงเข้าไปได้ ในเมืองพร้อมกันทุก ๆ นาคี แต่ได้พิฆาฏฆ่าพด
 ดาวชาวเมืองทั้งหลายล้มตายเป็นอันมาก แต่ได้เมืองเชียงใหม่ในเพธา
 รุงชนวนนน แต่ได้จับพระยาแต่หนวดวงเจ้าเมือง แต่บุตรภรรยา
 ญาติวงศ์ ได้สิ้น แต่ได้กวัดกวแต่ท้าวพระยาตาแสดนามคตทงหลาย
 แต่ครอบครัวอพยพชาวเมืองทงปองเป็นอันมาก ได้ช่างมาเครื่อง
 ดำคราดูรบันใหญ่บันน้อยแต่สิ่งของต่าง ๆ ก็มาก แต่ได้กุมครอบครัว

ตั้งออกไปยังค่ายหลวงขึ้น จึงเจ้าพระยาโกษาธิบดีก็จัดสรรเอาบุตร
 เจ้าเมืองแสนบุตรทั่วพระยาเสนาดาวทองหลายที่มีศรัทธาอันงามนั้น เข้า
 มาถวายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แต่ที่ทรงเลือกบุตรเจ้าเมืองไว้เป็นนาง
 พระสนม แต่ซึ่งบุตรแสนทั่วพระยาเสนาดาวทองหลายนั้น ก็ทรง
 แจกพระราชทานให้แก่ทั่วพระยานายทัพนายกองทั้งปวงทั่วกัน แต่
 เสด็จประทับยังอยู่ที่นั่นประมาณสิบห้าวัน กว่หัวเมืองจะส่งบัก
 ตั้งไปบ้านเมือง แต่หัวเมืองทั้งหลายซึ่งชนแก่เมืองเชียงใหม่เป็นปรกติ
 แล้ว จึงเลิกทัพหลวงกวาดเอาครอบครัวดวงเขตต์หลายที่คืน
 ก็เสด็จพระราชดำเนินกลับมาโดยทางสุวรรณโลก ก็เสด็จมาประทับ
 แรมอยู่นเมืองสุโขทัยสิบห้าวัน แต่ดำรัสให้กองทัพทั่วพระยาพระ
 หัวเมืองปากใต้ทั้งหลายสองหมื่นเศษ คมเอาช้างพดายพดเดินเท้า
 อันป่วยเจ็บทุพสภาพ แต่ครอบครัวดวงเขตต์อันคืนนั้น แยก
 ไปตงทางท่าเรือเมืองกำแพงเพชรแล้ว ก็เสด็จกรีธาพดทัพหลวง
 จากเมืองสุโขทัยมาโดยลำดับมารคถึงเมืองพระพิศณุโลกแล้ว เสด็จ
 พระราชดำเนินไปยังพระอารามวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ถวายนมัสการ
 พระพุทธปฏิมากรพระชินราชพระชินสีห์ด้วยเบญจางคประดิษฐ์ แล้ว
 กระทำมหาบูชา แล้วแต่การมหรสพสามวัน แต่เสด็จ
 ประทับยังอยู่เมืองพระพิศณุโลกเจ็ดวัน จึงดำรัสให้กองทัพยกแยก
 ดงไปแล้ว ก็เสด็จพระราชดำเนินจากเมืองพระพิศณุโลกมาโดยชลมารค
 ด้วยพระชลวิมาน พร้อมด้วยเรือทั่วพระยาเสนาบดีพริยโยธาหาญแห่ง
 แหนเปนชนิด โดยกระบวนพยุหยาตราหน้าหลังเสร็จ ก็เสด็จถึงกรุง
 เทพมหานครบรรพตวาราวดีศรีอยุธยา แต่เสด็จขึ้นสู่พระราชวังบวร

สถานมงคล ทรงพระกรุณาพระราชทานรางวัลแก่เจ้าพระยาโกษา
แต่ท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งหลายเป็นอันมาก ตามลำดับภานาศักดิ์
จำเดิมแต่หน้าพระราชาฤๅษณาเดชาภาพแห่งพระบาทบรมบพิตรพระพุทธ
เจ้าอยู่หัวภาษาปรากฏไปทั่วทิศานุทิศประเทศธานีใหญ่น้อยทั่ว บรรดา
ชาติยราชดิษกรก็ตั้งบดยอนครันคร้ามขามพระเดชพระคุณเป็นอันมาก มี
อาจกระทำย่ำยีบิดาต่อพระนครศรีอยุธยาได้ กรุงเทพมหานครครั้ง
นั้นเกษมสุขสมบรมยิ่งนัก.

๑ ในขณะนั้นพระเพทราชาจางวางกรมช้าง เป็นชาวบ้านพุดหลวง
แขวงเมืองสุพรรณบุรี มีบุญญาธิการมาก แต่กระทำราชการธานี
ชำนาญในศิลปศาสตร์ ช้างแกดวกด้ายยิ่งนัก แต่วกมีฝีมือในสงคราม
กระทำความชอบมาเป็นหลายหน แล้วได้ โดยเสด็จพระราชสงคราม
ครั้งเมืองเชียงใหม่ด้วย สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาแก่
พระเพทราชานัน แต่เมื่อเสด็จพระราชดำเนินมาจากเมืองเชียงใหม่
พระองค์เสด็จทรงตั้งวาศด้วยราชธิดาเจ้าเมืองเชียงใหม่ แต่นางนั้นก็
ทรงครรภ์ขึ้นมา ทรงพระกรุณาตอวยพระไทย จึงพระราชทานนาง
นั้นให้แก่พระเพทราชา แล้วดำริที่ว่านางดาวคนนมครรภ์ขึ้นมา เรา
จะเอาไปเลี้ยงไว้ในพระราชวังก็คิดตอวยแก่พระสนมทั้งปวง แต่ท่าน
จงรับเอาไปเลี้ยงไว้ณบ้านเกิด แต่พระเพทราชาก็รับพระราชทานเอา
นางนั้นไปเลี้ยงไว้ณบ้าน ครั้นถึงมีชาติจตุวาศก สมเด็จพระบรมบพิตร
พระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินขึ้นไปนมัสการพระชินราชพระชินสีห์
ณเมืองพระพิษณุโลก พระเพทราชาก็พาเอานางดาวมีครรภ์นั้นไปตาม
เสด็จด้วย ถึงตำบลโพธิ์ประทับช้าง พอครรภ์นางนั้นแก่ถ่วงหนักมาได้

ถูกขี้ตู่ นางประสูติบุตรชายกอบปรดด้วยศิริวรรณลักษณะเป็นอันดี บิดา
 ให้นามบัญญัติชื่อเจ้าเดื่อ ครั้นค้อยรู้ความแต่ก็ล่าคัญเอาพระเพทราชา
 ว่าเปนมิดา แต่รักใคร่สนิทคิดพันจนไวยวฒนาชน ก็มีสติปัญญา
 แกตัวกล้าหาญยิ่งนัก จึงพระเพทราชาก็นำเอานายเดื่อผู้บุตรเดียง
 เข้าไปถวายตัวเปนมหาดเล็ก แต่ให้กระทำราชการสนองพระเดชพระคุณ
 ส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระกรุณาภาพแก่นายเดื่อมหาด
 เล็กนั้นเปนมิดามาก มีพระราชดำริที่จะใคร่ให้เจ้าตัวรู้ว่าเปนมิดา
 ถูกเธอ แต่ทรงพระกรุณาดำรัสให้เจ้าพนักงานเชิญเอาพระนายมาตั้ง
 ที่ทรงส่องพระฉาย แล้วกวักพระหัตถ์ครีครีเรียกนายเดื่อมหาดเล็กเข้า
 ไปให้ใกล้พระองค์แล้ว ก็ดำรัสว่าเองจงดูเงากระจกเกิด นายเดื่อ
 มหาดเล็กนั้นก็กอดตาเข้าไปส่องพระฉายด้วยพระองค์ ก็เห็นเงาเหมือน
 ดั่งนั้น แล้วก็มีพระราชโองการครีครีถามว่า เองเห็นรูปเรากับรูป
 ของเองนั้นเปเป็นอย่างไรมบ้าง จึงนายเดื่อมหาดเล็กก็กราบทูลพระ
 กรุณาว่า รูปทั้งสองอันปรากฏอยู่ในพระฉายนั้น มีพรรณสีนฐาน
 คด้ายคดงกัน ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวครีครีได้ทรงฟังดังนั้น ก็ทรงพระ
 เมตตาภาพแก่นายเดื่อมหาดเล็ก ซึ่งเป็นพระราชบุตรนั้นยิ่งนัก ทรง
 พระกรุณาดำรัสพระราชทานโอบาทานุสาสน์ แต่ใช้ใน กิจราชการ ทั้งปวง
 แล้วพระราชทานเสื่อผ้าเข้าของเงินทองเปนมิดามาก ส่วนนายเดื่อมหาด
 เล็กก็รู้ตัวว่าเป็นพระเจ้าถูกเธอโดยพระราชอุบายในวันนั้นส่องพระฉายนั้น
 แต่บังเกิดทมิฬมานะชนเปนมิดามาก ก็บริโภคนาหารในพระสุพรรณ
 ภาชนะอันเหตอด้วยนั้น แต่เอาพระภูษาทรงซึ่งเจ้าพนักงานตากไว้นั้น
 มานุ่งห่ม ผู้ใดจะว่ากตัญญูก็ได้ฟัง แต่ทำมาดังนั้นเปมหตายครั้ง

จึงเจ้าพนักงานทงหลายก็เอาเหตุนี้ชนกราบทูลพระกรุณา ต้มเต๋จ
 พระเจ้าอยู่หัวครคร์ได้ทรงฟังดังนั้นก็ได้ออ ตำรับว่าอายเคอมนนบา
 อยู่อย่างถ่อมม้นเตย มันชอบใจดังของทงนหจิงบริภคนุ่งห่มตามที่เกิด
 จำเดิมแต่หนมนายเคอจะปราณาสังโตก็ได้ออตั้งนทุกประการ แต่
 จะได้ออได้อากถำอนหามได้ ในขณะนั้นข้างพตายช่อมตวหึ่ง
 เปนข้างเพชฌฆาตสำหรับฆ่าคนโทษถึงตาย ร้ายกาจยิ่งนัก ถ้าแต่
 ตกนมนแล้ว ถึงหมอชางผู้ใดที่ตชบชเข้มแข็งก็มีอาจสามารถจะชไป
 ตงนำได้ แต่ผู้กรังไฉนโรงนั้น ครนอยู่มาวันหนึ่งนายเคอมหาดเด็ก
 ฐเหตุดงน ก็ไปยังโรงข้างพตายช่อม แต่จะชนชพตายช่อมเอาไป
 ตงนำให้จได้ หมอความทงหลายห้ามก็มีพง แต่เข้าแก้ออกจาก
 ตงแล้วกชนชเอาไปตงนำได้ โดยสวดก ด้วยบุญญาเปนมหคัจจรัย
 แดอานุภาพสรรพเวทมนตรคาถาวิชาคุณอนภานานนด้วยดี จะได้เปน
 ษนทรายนหามได้ ส่วนพระหตวงชนหม่นกรมชางทงหลายก็เอาเหตุนี้
 ชนกราบทูลพระกรุณา ต้มเต๋จพระเจ้าอยู่หัวครคร์ทราบเหตุดงนก็ตก
 พระไทย จึงตำรับให้กรมชางทงหลายผู้ชางพงหลายเชือกพร้อมไปด้วย
 เชือกบาศเร่งรีบไปช่วยโดยเร็ว พอนายเคอเอาชางพตายช่อมไปตงนำ
 แดวกดับชนมาถึงโรงได้ โดยปรกติ แต่ผู้กรังไฉนโรงดงเก่า แต่กรม
 ชางทงหลายก็กลับเอาเหตุมากราบทูลพระกรุณาให้ทราบ พระบาทบรม
 บพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวครคร์ทราบประพฤติเหตุอนนายเคอชางพตายช่อม
 ได้ ปราศจากโทษนทรายดงน ก็ทรงพระบิตโสมนศ จึงตำรับให้หา
 นายเคอมหาดเด็กเข้ามาเฝ้าแล้ว ก็มีพระราชโองการครคร์ว่าตัวเองชชาง
 แดวกถำเข้มแข็งนัก จิงเปนหตวงสรคคคคไปช่วยราชการบิดาแห่งเอง

ในกรมข้างเกิด จำเดิมแต่^๕นั้นมานายเดื่อ^๕ก็เป็นหลวงสรศักดิ์ กระทำ
ราชการสนองพระเดชพระคุณข้างกรมข้าง.

๑ ครั้งนั้นพระบาทบรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จ^๕พระ
ราชดำเนิน^๕ขึ้นไปยังเมืองตพบุรีเมือง ๆ แต่เสด็จไปประกาศตำบลสระ
แก้ว แล้วให้กระทำพระราชวัง^๕ณเมืองตพบุรี แต่เสด็จสำราญ^๕พระไทย
อยู่ในที่นั้น แล้วเสด็จ^๕พระราชดำเนินไปประกาศ^๕ชมพนัสพานวันพิศาศ
ศิขรเขตร วิเศษด้วยสรรพรุกขชาติ^๕มี^๕น^๕ร^๕ห^๕ง^๕ร^๕ใหญ่^๕ฐาน^๕แกล^๕ว^๕เก^๕ื่อ^๕น^๕ทุ^๕ร^๕ถ^๕ยา
สรรพด้วยตฤณ^๕บ^๕ก^๕ษ^๕า^๕นา ๆ สัตว์^๕จ^๕ตุ^๕บา^๕ท^๕บ^๕า^๕เท^๕ิง^๕ตะ^๕เด^๕ิง^๕ดา^๕น^๕พระ^๕ไทย แต่
ทรงพระกรุณา^๕ดำ^๕ริ^๕ศ^๕ให้^๕ทำ^๕ค^๕ด^๕อง^๕ปาก^๕จ^๕ัน^๕อ^๕อก^๕จ^๕า^๕ก^๕ส^๕ระ^๕แ^๕ก^๕ว^๕ร^๕ุ^๕ค^๕ิ^๕ตา^๕ยา^๕ป^๕ูน^๕เป^๕น
อันดี แล้วให้^๕ขุด^๕เป^๕น^๕ค^๕ด^๕อง^๕ไ^๕น^๕้ำ^๕มา^๕แ^๕ค^๕ข^๕เด^๕ช^๕บ^๕ศ^๕ร^๕ คร^๕า^๕บ^๕เท^๕า^๕ด^๕ิ^๕ง^๕ค^๕ด^๕อง
ปาก^๕จ^๕ัน^๕ส^๕ระ^๕แ^๕ก^๕ว^๕น^๕น^๕ แล้วให้^๕ตั้ง^๕พระ^๕รา^๕ชน^๕ิ^๕เว^๕ศ^๕ไว้^๕ ใน^๕ที่^๕นั้น แต่เสด็จ^๕ไป
ประกาศ^๕ตำบล^๕ต^๕น^๕น^๕เ^๕น^๕ง^๕ ๆ แล้วเสด็จ^๕กลับ^๕ยัง^๕พระ^๕รา^๕ช^๕วัง แต่เมือง^๕ต^๕พ^๕บุรี
ก็^๕ตั้ง^๕น^๕ุ^๕ก^๕ศ^๕ุ^๕ข^๕สำ^๕รา^๕ญ^๕เป^๕น^๕พระ^๕บ^๕ร^๕ม^๕รา^๕ชน^๕ิ^๕ว^๕าศ^๕ฐ^๕า^๕น^๕ใน^๕คร^๕ง^๕นั้น จึง^๕ตั้ง^๕ม^๕เด^๕็จ
บรม^๕บา^๕ท^๕พระ^๕น^๕า^๕ร^๕า^๕ย^๕น^๕า^๕ร^๕า^๕บ^๕พิ^๕ตร^๕พระ^๕พุ^๕ท^๕ท^๕เจ้า^๕อยู่^๕ห^๕ิว ก็มี^๕พระ^๕รา^๕ช^๕ดำ^๕ริ^๕ศ^๕
ตั้ง^๕ข้าง^๕พ^๕น^๕ก^๕ง^๕า^๕น^๕จ^๕ับ^๕กา^๕ร^๕ก^๕่อ^๕พระ^๕ม^๕หา^๕ป^๕รา^๕ด^๕า^๕ท^๕ด^๕อง^๕พระ^๕อง^๕ค^๕ คร^๕น^๕เ^๕ร^๕็จ^๕แล้ว^๕ก็^๕
พระ^๕รา^๕ช^๕ทา^๕น^๕า^๕ม^๕บ^๕ญ^๕ญ^๕ค^๕ี่^๕ขอ^๕พระ^๕ที่^๕น^๕ิ่ง^๕สุ^๕ธ^๕า^๕ต^๕ว^๕ร^๕ย^๕อง^๕ค^๕ห^๕น^๕ิ่ง พระ^๕ที่^๕น^๕ิ่ง^๕ช^๕ญ^๕ญ^๕
ม^๕หา^๕ป^๕รา^๕ด^๕า^๕ท^๕อง^๕ค^๕ห^๕น^๕ิ่ง แล้วทรง^๕พระ^๕กรุ^๕ณา^๕ให้^๕ปฏิ^๕สัง^๕ข^๕ร^๕ณ^๕พระ^๕อุ^๕โบ^๕สถ^๕
วิหาร^๕มหา^๕ธา^๕ต^๕เจ^๕ด^๕ีย์ แต่^๕ก^๕ฎ^๕ี^๕คำ^๕ดา^๕ใน^๕อา^๕ร^๕า^๕ม^๕ท^๕ง^๕ห^๕ต^๕าย^๕ท^๕ว^๕จ^๕ง^๕ห^๕ว^๕ด^๕เม^๕ือ^๕ง^๕
ต^๕พ^๕บุรี^๕ท^๕ำ^๕ร^๕ุ^๕ค^๕ป^๕ร^๕ัก^๕ห^๕ัก^๕พ^๕ัง^๕น^๕ ให้^๕ถ^๕า^๕ว^๕ร^๕ช^๕น^๕ด^๕ัง^๕เก^๕า^๕แล้ว^๕เ^๕ร^๕็จ^๕ แต่^๕พระ^๕อง^๕ค^๕
เสด็จ^๕อยู่^๕ณ^๕เม^๕ือ^๕ง^๕ต^๕พ^๕บุรี^๕ใน^๕เ^๕หม^๕ัน^๕ค^๕ฤ^๕ดู แต่^๕ค^๕ิ^๕ม^๕ห^๕ัน^๕ค^๕ฤ^๕ดู แต่^๕เสด็จ^๕ต^๕ง^๕มา
อยู่^๕ณ^๕กร^๕ุง^๕เท^๕พ^๕ม^๕หา^๕น^๕คร^๕แต่^๕เท^๕ศ^๕กา^๕ต^๕ว^๕สัน^๕ค^๕ฤ^๕ดู ตั้ง^๕ม^๕เด^๕็จ^๕พระ^๕เจ้า^๕อยู่^๕ห^๕ิว^๕เสด็จ^๕
เสวย^๕ไ^๕อ^๕ส^๕ว^๕ร^๕ยา^๕ร^๕ิ^๕บ^๕ค^๕ิ^๕ถ^๕ว^๕ต^๕ย^๕รา^๕ช^๕ ณ^๕เม^๕ือ^๕ง^๕ต^๕พ^๕บุรี แต่^๕พระ^๕น^๕คร^๕ศ^๕ร^๕อยู่^๕ท^๕ร^๕ยา เป^๕น

ศุขานศุขยิ่งนัก พระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวมีพระราชโอรส
 องค์หนึ่ง ทรงพระนามเจ้าฟ้าน้อย ครั้นได้กนิศแล้วพระราชทาน
 พระนามชื่อเจ้าฟ้าอภัยทศ แต่ทรงพระกรุณาโปรดให้อยู่ณพระตำหนัก
 วังหลัง แต่พระองค์มีพระราชบุตรองค์หนึ่ง ทรงพระกรุณาโปรด
 ให้เป็นกรมหลวงโยธาเทพ แต่ซึ่งสมเด็จพระบรมราชภคินีนี้นั้น ทรง
 พระกรุณาโปรดให้เป็นกรมหลวงโยธาทิพ แต่เสด็จอยู่ณพระตำหนัก
 ตึกในพระราชวัง ครั้นพระยาวิไชยเณทร์ผู้รั้งกระทำราชการดีมีความ
 ชอบมาช่น ทรงพระกรุณาโปรดให้เลื่อนที่เป็นเจ้าพระยา แต่ให้
 บังคับราชการที่สมุหนายก แต่ทรงพระกรุณาโปรดให้พระยารามเดโช
 ออกไปครองเมืองนครศรีธรรมราช แต่ให้พระยายมราชขึ้นไปครอง
 เมืองนครราชสีมาคราวนั้น.

๑ ส่วนเจ้าพระยาวิไชยเณทร์ผู้ว่าราชการที่สมุหนายก ให้ก่อตึกสี่
 เหลี่ยมอันใหญ่แต่ตึกเวียนหมี่กำแพงแก้วล้อมรอบเป็นที่อยู่ แต่ให้ก่อ
 ตึกปี่จุกักราชสาร แต่ตึกฝรั่งอื่นทั้งหลายเป็นอันมากตำบลที่โกตวัดบัน
 แต่คิดอ่านกระทำการทั้งปวงต่าง ๆ ปราณจะคิดเอาราชสมบัติ แต่
 จะทำกตอุบายที่จะประทุษร้ายเป็นประการใด ๆ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 เข้าพระไทย แต่มิได้เอาโทษ ด้วยเจ้าพระยาวิไชยเณทร์เอาใจใส่ใน
 กิจราชการเป็นอันมาก แต่ถึงเอากิจสุขตามเนรมากกระทำราชการครั้ง
 นานมาก.

๑ ขณะนั้นสมเด็จพระบรมบพิตรพระนารายณ์เป็นเจ้า ทรงพระนาม
 ปราณว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเมืองตพบุรี เหตุว่าพระองค์เสด็จขึ้นไป
 เสด็จราชสมบัติเมืองตพบุรี แต่ทรงพระกรุณาให้ตักแต่งปฏิสังขรณ์

บ้อมค้ายหอเบเชิงเทินปรากฏการเมือง แด่หน้าเสด็จที่ชำระตุตปรัทักพิง
 นนแต้ว แด่พระองค์เสด็จดำรายพระราชฤไทยในทั้น ส่วนหวอง
 ด้รศักดิ์ ครั้นเห็นเจ้าพระยาวิไชยเณทรตั้งเอาภิกษุสามเณรออกมา
 กระทำราชการเปนอันมาก ให้รอนในพระพุทธรูปสำดนามดั่งนั้น ก็เอา
 เหตุณชนกราบทูลพระกรุณา ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวศรีทราบดีเหตุดั่งนั้น
 ก็มีได้เอาโทษแก่เจ้าพระยาวิไชยเณทร แต่มีได้ศรีเป็นประการใด แด
 หวองด้รศักดิ์จึงคิดจะย้ายฝรั่งคนนมมไปรดปรานยังนิก จะกระทำผิด
 ด้กเท่าใด ๆ ทรงพระกรุณาก็มีได้เอาโทษ แด่จะทำโทษมันเองด้ก
 ครึงหนึ่ง จึงเข้าไปคอยเจ้าพระยาวิไชยเณทรอยู่ทอนเคยนังว่าราชการ
 ในพระราชวังนั้น ครั้นเจ้าพระยาสมุหนายกฝรั่งเข้าไปในพระราชวังด้ว
 ก็นังว่าราชการ แด่หวองด้รศักดิ์เห็นได้ทักเขาชกเอาปากเจ้าพระยา
 วิไชยเณทรพนหักด้องชแด้วกหนออกไปยังบ้าน แด่ตงเรือเร้วรบตง
 ดงไปยังกรุงเทพมหานคร ส่วนเจ้าพระยาวิไชยเณทรเมื่อหวองด้รศักดิ์
 ชกเข้านนมตงอยู่ ครั้นได้ด้คแด้วกตักจนแด้บวงพนออกด้ยแด้ว ก็
 เข้าไปเฝ้าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีโศหิตไหตออกจากปากพดางทาง
 กราบทูลว่า พระราชอาชญาเป็นต้นเกล้า บัดนี้หวองด้รศักดิ์ชกเอา
 ปากข้าพระพุทธเจ้าจนพนหักด้องช ข้าพระพุทธเจ้าต้นสมประฤด้ตบตง
 อยู่บมประหนึ่งจะถึงแกด้นชวคร์ ข้าพระพุทธเจ้าได้ความเจ็บอายแก่ข้า
 ราชการทงหลายเปนอันมาก ขอทรงพระกรุณาโปรดตงพระราชอาชญา
 กับหวองด้รศักดิ์แด้วข้าพระพุทธเจ้าจึงจะด้นความเจ็บอาย ส้มเด็จพระ
 บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวศรีทรีได้ทรงฟังดั่งนั้น ก็ทรงพระพิโรชแก่
 หวองด้รศักดิ์ จึงดำรัสแก่เจ้าพระยาวิไชยเณทรว่าท่านเตตาจะวิวาทกับ

มั่นฤาประการใด จึงเจ้าพระยาวิไชยเณทรกราบทูลพระกรุณาว่า ข้า
 พระพุทธเจ้าจะได้เทตธาวิภาตถึงเถียงกับหุดวงสรค์กิด ตั้งใดตั้งหนึ่งนั้น หา
 มิได้ สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวครั้นได้ทรงฟังดังนั้นก็ทรงพระพิโรธนัก
 จึงดำรัสสั่งตำรวจให้ ไปเอาตัวหุดวงสรค์กิดเข้ามา ขุนหมื่นตำรวจรับ
 พระราชโองการแล้วรีบออกไปเอาตัวหุดวงสรค์กิดเข้ามา ครั้นไม่
 ได้ตัวนั้นแล้วก็กลับเข้ามากราบทูลพระกรุณาให้ทราบ จึงมีพระราช
 คำรัสให้ตำรวจทั้งหลายไปเที่ยวหาตัวหุดวงสรค์กิดมาให้จงได้ แล้ว
 มีพระราชโองการตรัสแก่เจ้าพระยาวิไชยเณทรว่า ท่านจงยับยั้งอยู่ เราจะ
 หาตัวนั้นให้ ได้ก่อน แต่เจ้าพระยาวิไชยเณทรเข้ามาเฝ้าขณะใด ก็
 กราบทูลเกล้าทูลขอโทษหุดวงสรค์กิดเพิ่มเติมขึ้นทุกครั้ง จึงสมเด็จพระเจ้า
 แผ่นดินก็ทรงพระวิจรรณในคดีนั้น แต่ทรงพระราชดำริห์ทุกถึงถ้อย
 คำอันหุดวงสรค์กิดกราบทูล ถัดมาโทษเจ้าพระยาวิไชยเณทรแต่ครั้ง
 ก่อนนั้น ก็เห็นว่าเจ้าพระยาวิไชยเณทรกระทำผิดจริง จึงดำรัสว่า
 อ้ายเดื่อมันเห็นว่าโทษท่านทำผิดจึงชกให้ได้ทุกขเวทนา แต่เราจะมี
 โชนโรงใหญ่ทำขวัญให้แก่ท่าน ส่วนเจ้าพระยาวิไชยเณทรก็มีได้เต็มใจ
 โดยพระราชดำรินั้น กราบทูลพระกรุณาขอแต่ให้ทำโทษหุดวงสรค์กิด
 ถ้ายเดื่อ ฝ่ายหุดวงสรค์กิดก็ไปเฝ้าเจ้าแม่วัดคุตต์ ซึ่งเป็นมารดา
 เจ้าพระยาโกษาเหล็ก เจ้าพระยาโกษาปาน อันเป็นพระนมผู้ใหญ่
 ของสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวนั้น แต่กราบถวายบังคมแล้วก็กราบทูล
 แถดงการอันเจ้าพระยาวิไชยเณทร กระทำให้ร้อนในพระพุทธศาสนา
 เหมือนดังนั้น แต่ได้กราบทูลพระกรุณาแล้วก็มีได้เอาโทษ ข้าพระ
 พุทธเจ้ามีความโทมนต์ถึงพระพุทธศาสนา อันเจ้าพระยาวิไชยเณทรจะ

กระทำพระพุทธรูปสำเนาให้พิพากษาเต็มสัญญาไปตั้งนั้น จึงชกเอาปากเจ้า
 พระยาสมุทรนายกแก้วกัณหตงมา แดบคนเต็มเค็จพระพุทธรูปเจ้าอยู่หัว
 ทรงพระพิโรธจะตงพระราชอาชญาแก่ข้าพระพุทธเจ้า ขอจงทรงพระ
 กรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม อัญเชิญเสด็จขึ้นไปขอพระราชทาน
 โทษข้าพระพุทธเจ้าครั้งนเถิด จึงเจ้าแม่ผู้เฒ่าได้ทรงฟังดังนั้น ก็
 เห็นโทษอันเจ้าพระยาวิไชเยนทรนนทำผิด จึงเสด็จด้วยเรือพระที่นั่ง
 ขึ้นไปยังเมืองตพบุรี แดเสด็จถึงฉนวนประจำท่า ก็พาหตวงสัตว์ศักดิ์
 ขึ้นไปยังพระราชวัง ให้ยับยั้งอยู่นอกดับแดก่อน แดวกก็เสด็จเข้าไป
 เผ้าข้างใน แดสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทอดพระเนตรเห็นแดวกักระทำ
 บัญจุคนมาการเชิญเสด็จให้สถิตย์ร่วมราชาอาศน์ แดยกพระหัตถ์อัญชัต
 แดวกัดำรัสถามว่าพระมารดาขึ้นมาด้วยธุระสิ่งใด จึงเจ้าแม่ผู้เฒ่ากราบ
 ทูลโดยเหตุทั้งปวงนั้นให้ทราบสิ้นทุกประการ สมเด็จพระบรมบพิตรพระ
 พุทธรูปเจ้าอยู่หัวตรัสทราบเหตุดังนั้นแล้ว ก็มีพระราชโองการให้หาหตวง
 สัตว์ศักดิ์เข้ามาเผ้าแดวกัดำรัสปรึกษาเป็นอันมาก แดเจ้าแม่ผู้เฒ่ากราบ
 ทูลขอพระราชทานโทษก็ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานให้ แดวกัตรัส
 บอกประพฤติเหตุทั้งปวง อันหตวงสัตว์ศักดิ์ทำแก่เจ้าพระยาวิไชเยนทรนน
 ให้แก่เจ้าแม่ผู้เฒ่าทราบสิ้นทุกประการ แดวกัดำรัสให้ยับยั้งอยู่ณพระ
 ราชวังสองสามวัน แดทรงปฏิบัติด้วยเคารพเป็นอันดี แดวกัอัญเชิญ
 เสด็จกลับตงไปยังกรุงเทพมหานคร.

๐ ในขณะนั้นท้าวพระยาข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งหลาย จำเดิมแต่
 เจ้าพระยาวิไชเยนทรว่าราชการที่สมุทรนายกนั้นก็มีได้เต็มใจ จึงปรึกษา
 กันว่าข้าราชการทั้งปวงทมิต์คบบัญญาสัตยช่อม่นคง ควรที่จะเสวยเป็น

อรรคมหาเสนาธิบดีได้นักพอจะมีอยู่บ้าง แต่ทรงพระกรุณาได้ชุบเลี้ยง
 ชน แต่มาโปรดปรานพระราชทานที่สมุหนายกให้แก่ข้าฝรังทุกคำต่าง
 ประเทศอันมิได้ ซ้อสัตย์ คิดประทุษร้ายในตอของชุดพระบาทอยู่ดั่งนก
 มิบังควรรยงนัก แต่ถ้อยคำว่าดั่งนกลปรากฏเมือง ๆ จนทราบถึงพระ
 กรรณ ส้มเต๋จบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวศรีไตรราชเทอดังนั้น ก็มี
 พระราชดำริห์จะแก้ความครหาแห่งข้าราชการทั้งปวง ด้วยทรงพระกรุณา
 เห็นเห็นว่า เจ้าพระยาวิไชเยนทร์มีสติปัญญายิ่งกว่าข้าราชการทั้งปวง
 แด่ได้ของวิเศษต่าง ๆ ในทมิฬเสด็จประเทศมาถวายเป็นอันมาก จึงโปรด
 ให้เป็นอรรคมหาเสนาธิบดีต่างพระเนตรพระกรรณ แต่ซึ่งประทุษร้าย
 นนทรงพระกรุณาเลี้ยงเอาพระบารมี จะได้ตั้งตั้งพระไทยนั้นห้ามมิได้.

๑ ครนอยู่มาเพลาหนึ่ง ส้มเต๋จพระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จออกนอกท้อง
 พระโรงหลวง พร้อมด้วยหมู่ขุนมาตยาเสนาธิบดีกระวีราชปโรหิตาจารย์
 เฝ้าอยู่เดี่ยรรดา มีพระราชดำริห์จะดำแดงสติปัญญาอันยิ่งแห่งเจ้าพระยา
 วิไชเยนทร์ให้ปรากฏ จึงมีพระราชโองการตรัสสั่งท้าวพระยาข้าราชการ
 ทั้งปวง ว่าท่านทั้งหลายจงช่วยกันเอาเป็นพระพิรุณชนซึ่งดูแลจะหนักงัก
 ก้หาบ จึงท้าวพระยาชาทุตของชุดพระบาททั้งหลายรับพระราชโองการ
 แด่ ก้ชวนกันออกมาคิดอ่านการอันจะชงบ่นน แต่จะทำตราชูซึ่ง
 ให้ใหญ่เอาสายโซ่ผูกแขวนชนนไม้คันทงบักให้สูง แต่จะเอาบ่นชนซึ่ง
 บ่นน ก้เห็นตราชูซึ่งแต่สายโซ่อันผูกนั้นจะทานไว้มิได้ ด้วยพระพิรุณ
 บอกนใหญ่หลวงนัก แต่จะคิดอ่านเป็นประการใดก้ต้นสติปัญญา จึง
 เข้ามากราบทูลพระกรุณาโดยเหตุเหตุอ่ก่าตั้งจะเอาชนนมิได้ ส้มเต๋จ
 บรมบพิตร พระพุทธเจ้า ช่าง เผือก ตรีศได้ ทรงฟัง ดั่งนั้น จึง แย้ม พระโอษฐ์

คำว่าตั้งเจ้าพระยาวิไชยเณทร์ ว่าท่านจงออกไปซึ่งป็นพระพิรุณให้รู้ว่า
 หนักหนักเท่าใด จึงเจ้าพระยาวิไชยเณทร์รับพระราชโองการแล้วออกไป
 ไปคิดอ่านการอันจะซึ่งป็น แต่ให้เอาเรือนางเบ็ดอันใหญ่หลายลำมา
 เทียบขนาดกันจนเท่าแล้ว ก็ให้ตากเอาป็นพระพิรุณลงไปใ้เรือนางเบ็ด
 ที่ขนาดนั้น แต่เรือหนักจมลงไปเพียงใดก็ให้หมายไว้เพียงนั้น แล้วก็
 ให้ตากป็นขนมาเสียจากเรือ จึงให้ชนเอาอิฐหักแตกอันคิดามาซึ่งให้
 ใ้หนักเท่าใด ๆ แล้วก็ทิ้งลงไปใ้เรือ คราบเท่าจนเรือจมลงไป
 ถึงที่หมายไว้ชน ก็รู้ว่าป็นพระพิรุณหนักเท่านั้น จึงเอาเหตุนั้นเข้า
 มากกราบทูลพระกรุณาให้ทราบ พระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว
 ตรัสได้ทรงฟังดังหนักทรงพระโสมนัส คำว่าตั้งรเดวีญต์คิปัญญาเจ้า
 พระยาวิไชยเณทร์ ซึ่งเอาป็นขนซึ่งใดนนั้นป็นอันมากแล้ว ก็มีพระราช
 โองการตรัสแก่ท้าวพระยามุขมนตรีทั้งหลายว่า เมื่อเจ้าพระยาวิไชยเณทร์
 เขามัดคิปัญญาซึ่งกว่าท่านทั้งปวงดังนี้ ถ้าจะมีใ้เราเลี้ยงเขาป็นใหญ่
 กว่าท่านทั้งปวงได้ แล้วก็ทรงพระกรุณาปูนบำเหน็จ พระราชทาน
 เลี้ยงงาใ้เจ้าพระยาวิไชยเณทร์ชั้ แล้วใ้มีบโทนหน้าสำมร้อยสำหรับ
 ยศ แล้วทรงพระกรุณาโปรดใ้หนึ่งเบาะสูงคอกหนึ่งขณะเมื่อใ้เข้า แต่
 พระราชทานเครื่องอุปโภคป็นอันมาก จำเดิมแต่ใ้มาเจ้าพระยา
 วิไชยเณทร์ ว่าราชการอันใดก็ดังดีชชชชช แต่คิดอ่านพิศทุกสิ่งใด
 ก็ว่ากล่าวพอพระไทยทุกประการ ท้าวพระยาข้าทูลตของชุดพระบาท
 หนักหลายก็ยำเกรงยิ่งนัก.

๐ อยู่มาเพลาหนึ่งจึงเจ้าพระยาสมุหนายก กราบทูลพระกรุณาว่า
 เมืองพระพิศณุโลกป็นหัวเมืองใหญ่กว่าฝ่ายเหนือ แต่ที่ทางซึ่งจะรับ

ราชศักรเพื่อจะมีมานนเห็นมีตุ่มนกง แดจะขอพระราชทานให้ก่อบ้อม
ใหญ่ไว้สำหรับเมือง อนึ่งฝ่ายข้างปากใต้เด้าจะขอให้ก่อบ้อมใหญ่ไว้
ณเมืองธนบุรีทั้งสองฟากน้ำ แดจะทำสายโซ่อันใหญ่ซึ่งขวางหน้าคตอด
ถึงกันทั้งสองฟาก สำหรับจะป้องกันอิริราชไพร่จะมีมาทางเขต ส้มเด็จพระ
พุทธเจ้าอยู่หัวก็ตรัสเห็นชอบด้วย โดยถ้อยคำเจ้าพระยาวิไชยเณทร์
กราบทูลนุ แต่ทรงพระกรุณาตรัสให้เจ้าพระยาวิไชยเณทร์เป็นแม่กอง
ก่อบ้อมแต่เมืองพระพิศณุโลก แต่เมืองธนบุรีนั้นแล้วเสร็จทั้งสองตำบล.

๑ ครองหนพระบาทบรมนารถบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จ
ทรงพระราชดำเนินไปนมัสการพระพุทธบาททุกปี ๆ มิได้ขาด แต่
เสด็จประทับอยู่ณพระราชนิเวศธารเกษม ทรงพระกรุณาให้แต่งการ
มหรสพถวายพุทธสมโภชสามวันตามโบราณราชประเพณีแล้วเสร็จแล้ว ก็
เสด็จกลับยังเมืองดพบุรี แล้วตรัสให้ตกแต่งทูลปราบสถิตมารคแต่
พระพุทธบาทมาโดยท่ายพุกยุงแต่ท่าศิลา เป็นทางหอดวงคตอดตราบ
เท่าถึงเมืองดพบุรี แต่ให้ตกแต่งทางคันทเลชบศรแต่ทางสระแก้ว แต่ทาง
ท่าเรือตำบลพระค้ำหนักท่าเจ้าذنุก แล้วทรงพระกรุณาให้ปฏิสังขรณ์
พระมรรูปพระพุทธบาทที่ชำรุดปรักนั้นแล้วเสร็จ แต่พระองค์บำเพ็ญ
พระราชกุศลเป็นสาธุประถัมภกโดยอเนกนุประการ.

๑ อยู่มาวันหนึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปประพาศ
ณพระค้ำหนักตำบลสระแก้ว พร้อมด้วยมุขมนตรีทั้งหลายโดยเสด็จ
พระราชดำเนินที่นั่นเป็นอันมาก แต่เมื่อเสด็จกลับเข้าในพระราชวัง
พระองค์เสด็จทรงมาพระที่นั่งบรมราชพาหนะมีพรรณอันแดง ประดับ
ด้วยเครื่องราชูปโภคพร้อมเสร็จ แต่เสด็จขึ้นมาพระที่นั่งเป็นบาทย่าง

ตื่นมาถึงหน้าวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จึงเสด็จลงมาประทับที่นั่น มี
 พระราชโองการตรัสเรียกพระเพทราชาเข้ามา แล้วดำรัสว่าท่านจงมา
 ชำมาแดงพยศดวงทองดูจะชัได้อ่ามิได้ จึงพระเพทราชารับพระราชโองการ
 กราบถวายบังคมแล้ว ก็เปิดองผ้านางซึ่งเกี่ยวพวงน้อออกบูทกับพระยีกู
 บนอานมา เพื่อเคารพในตของชุดพระบาท มีไถนึ่งร่วมราชาอาคัน
 หน จึงชนชมาพระที่นั่งขับย่างไป ฝ่ายตำรวจหน้าหน้าหัดงแดเจ้าพนักงาน
 ซึ่งถือเครื่องสูงแดกตองชนะแตรตั้งขึงทงหตาย ก็ดำคัญว่าสมเด็จเจ้า
 อยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน จึงประโคมแตรตั้งขึงเกรนสนั่นนฤนาท เค็ดอน
 ขยายพยุหยาตรา เปนมหามงคตนิมิตเหตุอันพระเพทราชาจะได้โดย
 ราชสมบัติเปนมบรมกระษัตริย์ผ่านครณนั้น แดพระเพทราชาเห็นดังนั้น
 ก็ตกใจ จึงตงเสด็จจากมาพระที่นั่งกราบถวายบังคมสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัว ๆ ตรัสทอตพระเนตรเห็นดังนั้นก็ทรงพระสรวต ว่าคนทงหตาย
 นั้นมันดำคัญว่าเรา แดเสด็จกลับชนทรงมาพระที่นั่งไปยังพระราชวังน
 พระบาทสมเด็จพระบรมนารถบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว แดด้วยสรวรยา
 ธิปิตถวิดิยราชณเมืองตพบุรีแดพระนครศรีอยุธยา เปนมหาบรมศุข
 สนั่นกบั้ง พรั่งพร้อมด้วยพดข่างพดม้าพดानीกรทวยหาญถ้วนแกดวกด้า
 ดำมารถ ปราศจากอรินราชไพร มีไถมีมาย้ายับทาเอาพระเดชเดชา
 นุกาพกฤษฐาธิการ แดพระองค์เสด็จผ่านพิภพศิริมหาสุริยต้นคตวิงษ์
 ดำรงราชอาณาจักรโดยยุติธรรมโบราณราชบรมกระษัตริย์สืบกันมา พ้า
 ฝนกตกคองตามฤดูกาล รัชญาหารกับบริบูรณทวงคณชนบท พระ
 เกียรติยศคือฉัตรแก้วกิงเกษ ทุกประเทศธานีใหญ่่น้อยทงปวงซึ่งเป
 ้าขอบชันทเฒ่มากก็ผาดุกดมบูรณยงนิก.

๑ ตศักราช ๑๐๔๔ ปีจอจัตวาศก ๕ ขณะนั้นเจ้าพระยาเดโชครุญชร
 บรมคเชนทรณททนต์นบ้วยดงถึงแก่อนิจกรรม ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง
 พระโทมนัสอาไโดยในพระยาข้างเผือกนั้นเป็นอันมาก จำเดิมแต่
 ก็มีได้สบายพระไทยเคย จนทรงพระประชวรลงในป็นั้น แดพระโรค
 นึกหนักตง จะทรงนั่งว่าราชการมิได้ ตำบลพระไทยนั้ จึงมี
 พระราชโองการตรัสเห็นอกเกล้าเห็นอกระหม่อม โปรดให้พระเพทราชา
 ว่าราชการแทนพระองค์ แดพระเพทราชาไปว่าราชการอยู่ณตึกพระ
 เจ้าเหา พร้อมด้วยท้าวพระยาเดโชนามด้มุขมนตรีทั้งหลายเป็นอันมาก
 แดให้มตราไปทุกหัวเมือง ให้เจ้าเมืองกรมการจัดแจงตรวจตราเดโช
 หัวเมืองให้พร้อมไว้ แดให้ขจัดด้านทางทุก ๆ ตำบล เกดออกกฤตศีพท์
 ซึ่งทรงพระประชวรนั้นจะเดื่องฎาไป หมู่อรินราชไพริฐเดโชจะกำเริบ
 ยกมาย้ายบ้ทาในแคว้นแคว้นเรา แดให้ตรวจตระเวนรักษาด้แดนระวัง
 การศึก แดพระเพทราชาว่าราชการครั้งนั้นโดยสุจริต จะได้คิดสิ่งใด
 ดั่งหนังสือห้ามมิได้ อยู่มาวันหนึ่งหตวงส์รศักดิ์เข้าไปในพระราชวัง
 มิได้ไปฟังราชการณตึกพระเจ้าเหา แดไปนั่งอยู่ณทิมดาบ จึงเห็น
 ส้มิงพระคบะผู้เฒ่าก็เรียกให้เขามา นั่งในทนน แดสนทนากันด้วยกัจฉอน ๆ
 เป็นอันมากแล้ว จึงถามส้มิงพระคบะว่าอย่างธรรมเนียมข้างรามัญ
 ประเทศ ถ้าพระเจ้าแผ่นดินทรงพระประชวรหนักจะถึงกาลทิวงคต แด
 พระราชบุตรพระราชนัดดาวงษานุวงษ์ แดเส่นาบตีจะคิดเอาราชสมบัตินั้น
 ทำอย่างไร จึงส้มิงพระคบะก็บอกว่อย่างธรรมเนียมข้างรามัญประเทศ
 ถ้าพระมหากษัตริย์ทรงพระประชวรหนักจะสวรรคต แดผู้ใดจะคิด
 เอาราชสมบัตินั้น ก็เร่งจัดแจงตระเตรียมผู้คนเครื่องสาตราวุธให้พร้อม

ไว้แต่ยังมีทันสวรรคต ครั้นเห็นจวนจะสวรรคตแล้ว ก็ยกจู๋เข้าไปปัด
 ราชสมบัติในเวลานั้น อย่าให้ทันคนอื่นรู้จึงได้ โดยสะดวก ถ้าแต่คนอื่น
 รู้การนี้แล้ว ก็จะมีคณาปราณาในราชสมบัติบ้าง แต่จะเตรียมผู้
 คนรบพุ่งช่วงชิงฆ่าฟันกันตายเป่นอนมากแต่ก็จะได้ไม่สมคเนทกคิดไว้ แด
 จะได้เป่นอนยากนัก หดวงส์รศกคิดไต่ฟังถ้อยคำสมเด็จพระคเบะบอกอุบาย
 ช้างแดงตงหนกมความยหนัก จึงว่าบดินส่มเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระ
 ประชวรหนัก เห็นจะสิ้นพระชนมายุสวรรคาไต่ในสองสามวันนเป่นแท้
 แดตัวเราเป่นพระราชโอรสมีความปราณาในราชสมบัติ แดจะคิดอ่าน
 เหาราชสมบัติท่านจะเข้าด้วยเราฤหาไม จึงส่มพระคเบะก็ตอบว่าถ้า
 ท่านจะทำการใหญ่จริงแล้ว ข้าพเจ้าจะช่วยคิดอ่านด้วย อย่าวิตกเดย
 หดวงส์รศกคิดเห็นส่มพระคเบะเข้าด้วยโดยสุจริตจริงแล้ว จึงถามว่าคน
 ของท่านมีอยู่มากน้อยเท่าใด ส่มพระคเบะบอกว่ามีอยู่สามร้อยเศษ
 หดวงส์รศกคิดจึงว่าท่านจงเตรียมให้พร้อมไว้แต่ในสองสามวัน สรรพ
 ด้วยเครื่องสำตราดูหังปวง แดจงซุ่มไว้อย่าให้ใคร ๆ รู้ แดส่มพระ
 คเบะรับคำแล้ว ก็ไปจัดแจงผู้คนแเดเครื่องสำตราดูไว้พร้อมเสร็จทุก
 ประการ ครั้นค่ำเพดาประมาณยามเศษ หดวงส์รศกก็คกชนไปหาพระ
 เพทราชาณจวน ยกมือไหว้แล้วถามว่าบดินเจ้าคุณว่าราชการอย่างไร
 จึงพระเพทราชาบอกโดยกิจอนว่าราชการนให้แจ้งสิ้นทุกประการ หดวง
 สรศกคิดจึงถามว่าเจ้าคุณว่าราชการบดินจะเหาราชสมบัติเองฤ ๆ จะให้
 แก่ผู้ใด พระเพทราชาจึงบอกว่าถ้าพระเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตแล้ว
 บิดาก็จะถวายราชสมบัติแก่ส่มเด็จพระเจ้าตุกเชอซึ่งเสด็จอยู่ณพระราชวัง
 หตัง หดวงส์รศกคิดไต่ฟังตงหนกจึงว่าถ้าเจ้าคุณยอมให้แก่ผู้อื่นไซ้ข้าพเจ้า

ก็ไม่เขาดวย พระเพทราชาได้ฟังถ้อยคำหุดวงสรค์ก็คิดว่าคงหนักเห็นว่า
จะกระทำการใหญ่ จึงว่าเจ้าจะคิดอ่านกระทำเป็นประการใด ๆ บิดาก็
จะกระทำตามถ้อยคำทุกประการ หุดวงสรค์ก็คิดว่าผู้คนทแถมถืด
ที่ร่วมใจของเรามากน้อยเท่าใดเจ้าคุณจงหาตัวมาให้ด้วย แต่ให้
ตระเตรียมเครื่องสำตราวุธให้พร้อมมอกัน ให้ชุมนุมอยู่ณวัดแต่บ้านทั้ง
หลายแยกย้ายกันอยู่ อย่าให้การเอิกเกริกเฟื่องฟูไป แต่เจ้าคุณจง
จัดแจงการให้พร้อมแต่ในสองสามวัน แล้วจึงตั้งคนทั้งหลายไปยังตำหนัก
ข้าพเจ้า ๆ จะคิดอ่านเอาราชสมบัติให้ได้ แต่พระเพทราชาก็เห็นด้วย
โดยความคิดทุกประการ แล้วหุดวงสรค์ก็กราบลาไปยังบ้าน ส่วน
พระเพทราชาจัดแจงตระเตรียมผู้คนเครื่องสำตราวุธทั้งปวงพร้อมเสร็จ
แล้วก็ตั้งไปยังบ้านหุดวงสรค์ก็คิดว่าก็ไปว่าราชการอยู่ณคอกพระเจ้า
เหา พร้อมด้วยท้าวพระยาข้าทูลต่อของชุดพระบาททั้งหลาย ประชุม
กันอยู่ทนนทุกเพดาเข้าเย็นเป็นนิจกาดมิได้ขาด.

๐ ขณะนั้นสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงพระประชวรอยู่ณ พระที่นั่ง
สุชาสวรรค์ แต่พระโรคหนักกำเริบมากจน จะเสวยพระกระยาหาร
ก็ไม่ได้ เกือบใกล้จะสวรรคตอยู่แล้ว แต่หุดวงสรค์ก็คิดการนั้น
ด้วยหุดวงทรงบาศกรรมข้างขวาผู้หนึ่งเป็นทวิใจได้ ครั้นเห็นพอจะทำ
การได้แล้ว จึงให้หาทแถมถืดทั้งหลายแตรามัญพวกส้มิงพระคบะ
ประมาณสามร้อยเศษมาพร้อมกันแล้วจึงตั้งว่า ท่านทั้งหลายจงชวนกัน
ไปตีบ่ออาวุธแล้วจึงแยกย้ายกันไปชุมนุมอยู่ทางนั้นทางนั้นพร้อมกันแต่เวดาชาย
แล้วสามนาฬิกา แล้วจึงทำอุบายเอาอาวุธซ่อนเข้าไปในพระราชวัง
ให้จงได้ จงทำอย่าให้นายประตูเขาสงสัยได้ ถ้าเราเข้าไปณคอกพระเจ้าเหา

ดักครุหนึ่งแล้วท่านทั้งหลายจึงรีบเข้าไปในถนนใหญ่พร้อมกัน แล้วจึง
 เขาอาวูรพาดเข้าไปตามช่องประตูหน้าต่างคั่นแฉกแฉกจ่อมเราอยู่โดยรอบ
 คนทั้งหลายรีบค้ำกัไปทำตามถ้อยคำทุกประการ แล้วก็คิดอ่านเอาอาวูร
 ซ้อนเข้าไปได้ในพระราชวัง แล้วก็แยกกันคอยอยู่ในที่อันสมควรมิให้
 ผู้อื่นสงสัยได้ ฝ่ายหลวงสรศักดิ์ก็ให้หมายให้เข้าไปดูท้าวพระยาข้า
 ทูลต่อองค์พระบาททั้งหลายซึ่งประชุมกันอยู่ ณ ตึกพระเจ้าเหานมาพร้อม
 แล้วฤๅประการใด แต่หมายก็เข้าไปยังตึกพระเจ้าเหาเห็นท้าวพระยา
 ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งหลายมาตั้งแล้ว ยังไม่มาแต่เจ้าพระยา
 วิไชยเสนทรผู้เดียว ก็กลบเขาเหตุนี้มาแจ้งแก่หลวงสรศักดิ์ หลวง
 สรศักดิ์ได้แจ้งเหตุนี้แล้วจึงว่าทำไมแก้อ้ายฝรั่งนั้นมันไม่มากแล้วไปเกิด
 เพดาชายแล้วด่ามาพิกา หลวงสรศักดิ์ก็ตกแต่งกายที่จะให้มีอำนาจ
 เสร็จแล้วก็เข้าไปในพระราชวัง แวดล้อมด้วยทหารร่วมใจสืบหลกคน
 แต่ให้ทนายคนสนิทหนึ่งถือดาบตามเขาไปด้วย ครั้นเข้าไปณตึก
 พระเจ้าเหาแล้ว ก็นั่งทไถ่พระเพทราชา ยกมือไหว้บิดาแล้วจึงว่า
 ชนท่ามกลางขุนนางทั้งปวงว่า บัดนี้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระ
 ประชวรหนักอยู่แล้ว ถ้าแต่พระองค์เสด็จสวรรคตใช้ ตัวเราเป็น
 พระราชโอรสจะเอาราชสมบัติ ท่านทั้งหลายจะเข้าด้วยเราฤๅไม่ ให้เร่ง
 บอกออกมา ถ้าผู้ใดไม่เข้าด้วยเรา ๆ ก็จะไปประหารชีวิตคนนั้นเสีย
 ขณะเมื่อหลวงสรศักดิ์ว่าเช่นนี้ ฝ่ายท้าวพระยาทั้งหลายก็มา
 พร้อมกันขึ้น แต่เขาอาวูรพาดเข้าไปตามช่องประตูหน้าต่างคั่นแฉกแฉกโดยรอบ
 บ้างก็ถืออาวูรไปในคั่นแฉกเป็นอันมาก ส่วนท้าวพระยาพระหลวงขุนหมื่น
 ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งหลายได้ฟังถ้อยคำหลวงสรศักดิ์ว่าดังนี้ แด

เห็นผู้คนถืออาวุธเป็นอันมากก็ตกใจกลัวยิ่งนัก แต่จะคิดอ่านประการใด
 ก็เห็นไม่ได้ ด้วยการหนุนใจเอามทหารดู กัดความตายก็คองงอยู่ มี
 ที่จะโคตบประการใด บ้างก็ยกกายถวายบังคมเป็นอันมาก หดวง
 ด้รศักดิ์เห็นตงหนักจับดาบชนกวดแกว่ง แต่ก็ร้องคุกคามดำทับไปว่า
 คนทงहतายนไหนจึงงอยู่เดา จะเข้าด้วยเราฤหาไม่ให้เร่งว่ามา ถ้า
 ผู้ใดไม่เข้าด้วยเรา ๆ ก็จะมีฟันเดียวกับตน ส่วนท้าวพระยาข้าราชการทง
 หตายเห็นตงหน กิ่งด้คังตกใจกลัวความตายยิ่งนัก ต่างคนต่างถวาย
 บังคมตงพร้อมกันแล้วกราบทูลว่า ข้าพระพุทธเจ้าทงहतายขอเข้าด้วย
 พระองค์ทงตง แต่จะขอเป็นข้าทำราชการอยู่ในใต้ของขุดพระบาทสืบไป
 หดวงด้รศักดิ์เห็นชุนนางทงปวงอยู่ในอำนาจตงแล้ว ก็เข้าไปถวายบังคม
 พระเพทราชาผู้เป็นบิดา แล้วรับพระโองการแล้วมอบเงนด้มบัค้ถวายแก่
 พระเพทราชานน ฝ่ายท้าวพระยาข้าราชการตงขุดพระบาททงहतายกับ
 พระบัณฑิตทงแก่หดวงด้รศักดิ์ แต่อัญเชิญชุนประดิษฐานณที่มหาอุปราช
 ในขณะนั้น จึงหดวงด้รศักดิ์ผู้ดำเร้ราชการณที่มหาอุปราช ก็ใช้ให้
 ทนายไปอาราธนาพระพุทธรูปพระคัมภีร์ปริยัติธรรมณเรือน แต่ให้ไป
 นิมนต์พระสังฆคามวาสีแต่ราชาคณะมาด้วยพร้อมกัน แล้วถวาย
 นมัสการพระรัตนไตรยาคันสุนทรภาพด้วยเบญจางคประดิษฐ์ แล้วให้
 ชุนนางทงนกกนหาพมด้ตยาถวายสำบาตตามโบราณราชประเพณีด้เร้จ
 ทุกประการ จึงพระเพทราชาผู้ดำเร้ราชการแผ่นดิน ก็ให้เจ้าพระยา
 ด้รด้งครามเป็นผู้รับสั่ง ให้ไปหาตัวเจ้าพระยาวิไชยเษทรเข้ามา ถ้า
 ด้รด้งครามแล้วเราจะด้ยงให้ถึงขนาด แต่เจ้าพระยาด้รด้งครามก็ด้ง
 ให้ทนายออกไปหาตัวเจ้าพระยาวิไชยเษทรณบ้าน ว่ามีพระราชโองการ

ให้หา ครั้นเจ้าพระยาวิไชยเณทร์ ได้แจ้งก็เข้าใจในเหตุทั้งนั้น แต่จึง
 ถามว่าใครเป็นผู้รับสั่ง ทนายก็บอกว่าเจ้าพระยาสุรสงครามเป็นผู้รับสั่ง
 เจ้าพระยาวิไชยเณทร์จึงว่าเจ้าพระยาสุรสงครามให้หาเราไปบัดนี้ ประคุด
 เขียนด้วยมือแดงจะมาตบด้วยเท้าเต่า ด้วยเจ้าพระยาสุรสงครามมีคุณ
 ประการแก่เราเป็นอันมาก ได้ชุบข้อมมาแต่เดิมนี้ แดกดับ จะ
 มาทำตายคุณเสียดงนก็มีควรยั้งนัก ถ้าเราจะเข้าไปบัดนี้ร้ายจะมี
 ไภยอันตรายเป็นมั่นคง แดทนายก็เคื่อนว่าพระราชโองการให้หาเป็น
 การเร็ว เจ้าพระยาวิไชยเณทร์มีอาชชิตพระราชโองการได้ ก็ตก
 แดงกายแฉวจนเสียดยง มีบโตนแดทนายหันนำมาจนเข้าประตูพระราชวัง
 นั้น ส่วนหลวงสรศักดิ์ผู้สำเร็จราชการณที่มหาอุปราช เมื่อ
 ให้ไปหาตัวเจ้าพระยาวิไชยเณทร์นั้น ก็กะเกณฑ์ทแถมอาหารให้ ไป
 อยู่ประจำรักษาทุกบ้อมทุกประตู รอบพระราชวังทั้งปวง แต่ให้ปิด
 ประตูเสียอย่าให้ผู้ใดเข้าออกแปดกปดอมได้ ให้ตรวจตราระวังระไว
 เป็นกวดขันทุกตำบลแล้ว ก็จัดแจงทแถมอาหารให้ ไปคอยเจ้าพระยา
 วิไชยเณทร์อยู่ทางประตูจะเข้ามา ถ้าเข้ามาแล้วจงฆ่าเสีย ครั้นเจ้า
 พระยาวิไชยเณทร์เข้ามาถึงในประตูพระราชวัง คนซึ่งไปคอยอยู่สอง
 ข้างประตูนั้นก็เอาไม้พลองตีเขาเจ้าพระยาวิไชยเณทร์ตกลงจากเสียดยงแล้ว
 ประหารจนสิ้นชีวิตครั้น แดพวกเจ้าพระยาวิไชยเณทร์นั้น ครั้นเห็น
 นายเป็นเหตุแล้วก็ตกใจกลัว ต่างคนต่างวิ่งหนีกระจัดพลัดพรายไปสิ้น
 จึงพระเพทราชาผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ก็พาหลวงสรศักดิ์ขึ้นไปเฝ้า
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งทรงพระประชวรอยู่บนพระที่นั่งสุทธารวราย แต่
 ถวายบังคมแล้วกราบทูลถามพระอาการซึ่งทรงพระประชวรนั้น แล้วก็

กราบทูลแด่ตงกิจานุกิจราชการทั้งปวง ซึ่งได้อากดำดวงกับบัญชา^๕
 เสด็จ^๕ขึ้นทุกประการ แล้วบังคมทูลพระกรุณาว่า ถ้าพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ
 สวรรคต^๕ใช้ ข้าพระพุทธเจ้าจะรักษาราชสมบัติไว้ถวายสมเด็จพระเจ้า
 ตูกเชอกรมพระราชวังหลัง สมเด็จพระบรมพิตรพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงฟัง
 พระเพทราชากราบทูลดังนั้น ก็เข้าพระทัยในกิริยาแห่งพระเพทราชา
 แด่ดวงสรค์ก็คิดอันคิดการเป็นขบถนั้นก็ทรงพระพิโรธ แด่ทรงจับ
 เอาพระแสงดาบซึ่งวางอยู่ข้างที่ แล้วเสด็จลุกขึ้นขึ้นได้ด้วยสามารถ
 พระองค์ทรงพระพิโรธเป็นกำลัง มีพระราชโองการตรัสว่าอย่าต้องคนพ้อ
 ตูกนคิดการเป็นขบถ พระองค์จะเสด็จพระราชดำเนินไปประหารชีวิต
 พระเพทราชาแด่ดวงสรค์ก็ดี ก็มีอาจสามารถจะเสด็จพระราชดำเนิน
 ไปได้ ด้วยทรงพระประชวรหนักทพดภาพอยู่แล้ว ทรงพระกายก็ตั้งจะ
 เสด็จดำรงพระองค์ใน^๕ใด ก็ถ่มลงใน^๕นั้น แด่พระแสงดาบทรงหนัก
 ตกจากพระหัตถ์ แล้วมีพระราชดำรัสว่า เทพยเจ้าผู้บำรุงรักษาพระ
 บวรพุทธศาสนาจงไว้ชีวิตเราอีกสักเจ็ดวัน จะขออุหน้ำอายขบถต้อง
 คนพ้อตูกนให้จงได้ ขณะนั้นพระเพทราชาแด่ดวงสรค์ก็คิดกับตมมา
 จากพระที่นั่งสุราสวรรย์แล้วก็เข้าใจว่า สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินจะเสด็จ
 สวรรคตในวันนั้นเป็นแท้อยู่แล้ว จึงแต่งคนสนิทให้เขาเรือเร็วลงไปยังกรุง
 เทพพระมหานคร แด่ให้ทูตอัญเชิญเสด็จพระเจ้าตูกเชอเจ้าฟ้าอภัยทศ
 ซึ่งเสด็จอยู่ณพระราชวังบวรสถานพิมุขฝ่ายหลัง ว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ทรงพระประชวรหนักอยู่แล้ว แด่บัดนี้มีพระราชโองการให้อัญเชิญเสด็จ
 ขึ้นไปเสวยณเมืองตพบรุเป็นการเร็ว ผู้รับสั่งก็เขาเรือเร็วรับตมไปยัง
 กรุงเทพพระมหานครในวันนั้น.

๑ ส่วนสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว จำเดิมแต่แต่ตั้งตั้งมั่ง
 เพลานั้นพระโรคก็กำเริบมากขึ้น จึงมีพระราชดำรัสให้หาบรรดาชาว
 ที่ชาววังซึ่งเป็นข้าหลวงเดิมประมาณสิบห้าคน เข้ามาเฝ้าในพระมหา
 ปราสาทที่หนึ่งสุธาธรรมยที่เสด็จทรงพระประชวรอยู่นั้นแล้ว จึงมีพระ
 ราชโองการตรัสว่าบัดนี้ข้าพระองค์คนพ่ออดุมนั้นคิดการเป็นขบถ ฝ่ายเรา
 ก็ป่วยทุพสภาพหนักอยู่แล้ว เห็นชีวิตจะไม่ตลอดไปจนสามวัน แต่
 ซึ่งท่านทั้งหลายจะอยู่ในสมรเวศนั้น เห็นว่าข้าพเจ้าพ่ออดุมนั้นจะฆ่า
 เสียสิ้น อย่าอยู่เป็นศฤห์สักเลย จึงบวชในพระบวรพุทธศาสนา เอา
 ธงไชยพระอรหันต์เป็นที่พึ่งเถิดจะได้พ้นโทษ จึงดำรัสให้ไปเบิกเอา
 ไตรจักรพระคตังสุภรัตมาพอบรรพคัจฉกัน แต่มีพระราชโองการตรัส
 ให้ไปอาราธนาพระสงฆ์ราชาคณะเข้ามาประมาณยี่สิบรูปในเพลานั้นแล้ว
 ดำรัสว่านิมนต์พระผู้ เป็นเจ้าทั้งหลาย จึงนำเอาคนเหล่านั้นออกไปอุปสมบท
 บวชเป็นพระภิกษุภายในพระพุทธศาสนาด้วยเถิด จึงพระสงฆ์ราชาคณะ
 ทั้งหลายถวายพระพรว่า ซึ่งอาตมทั้งปวงจะนำเอาอุปาสกเหล่านั้นออก
 ไปอุปสมบทนอารามนั้น เห็นว่าผู้ซึ่งประจำรักษาประตูพระราชวังนั้น
 จะห้ามมิให้ออกไป สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวครั้นได้ทรงฟังดังนั้น ก็ทรง
 พระพิโรธแล้วโทมนัสในพระไทยเป็นกำลัง แต่มีรูที่จะทำประการใด
 ด้วยทรงพระประชวรหนักเป็นอาสันตวิงคคอยู่แล้ว จำเป็นจำอยู่ใน
 บังคับพระเพทราชา จึงมีพระราชดำรัสว่าถ้ากระนั้นนิมนต์พระผู้เป็น
 เจ้าทั้งปวงให้อุปสมบทบวชคนเหล่านั้นในปราสาทของโยมนั้นเถิด จะได้
 ฤกษ์มิได้ แต่พระสงฆ์ราชาคณะทั้งหลายถวายพระพรว่า ถ้าแต่พระราช
 สัมภารเจ้า ทรงพระราชอุทิศ พระมหาปราสาทถวายเป็น พระวิสุตคามสีมา

แก่พระสงฆ์แล้ว อาคมภาพพระสงฆ์ทั้งปวงควรจะให้อุปสมบทกรรม
 ได้ จึงทรงพระกรุณาโปรดอนุญาตพระราชอุทิศถวายที่พระมหาปราสาท
 ทั้งสอง แต่จังหวัดพระราชวังทั้งปวงเป็นวิบัติตั้งขึ้นมาแก่สงฆ์เสร็จแล้ว
 มีพระราชดำริว่านิมนต์พระผู้เป็นเจ้าของหลายกระทำซึ่งตั้งกรรมทั้งปวง
 เกิด จึงพระสงฆ์ราชาคณะทั้งหลายก็ไปอุปสมบทบวชบรรดาเข้าหอดวง
 เต็มทั้งปวงเป็นพระภิกษุภาวนพระที่นั่งชันญุมหาปราสาทเสร็จแล้ว ก็
 ให้ โอวาทโดยสมณกิจแล้ว พระสงฆ์ราชาคณะแต่พระภิกษุบวชใหม่
 ทั้งหลายก็ถวายพระพรตักดับไปยังพระอาราม ขณะนั้นบรรดาข้า
 ราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวง ก็ไปมีวัดคุมอยู่ ณ พระเพทราชา จะได้
 มีผู้ใดผู้หนึ่งนำพาในผ้าดองชุดพระบาทนั้นหาไม่ได้ ยังแต่พระบิ๊ผู้
 เดียวปฏิบัติรักษาพระองค์ของพระองค์อยู่นั้นอยู่ แต่พระบิ๊คนั้นเป็นบุตร
 ชุนไกรสิทธิ์ศักดิ์กิดชาวบ้านแก่ง ทรงพระกรุณาเอามาได้ ในพระ
 ราชวังแต่ยังเยาว์ ให้หมานงนมเพียงประดุจลูกหอดวง แต่พระบิ๊
 นั้นมีพรรณอันฐานคำเคย ทรงพระกรุณาเรียกว่าอายเคย แต่พระบิ๊
 กอปรด้วยดีความภักดีนอนอยู่ปดายผ้าพระบาท คอยปฏิบัติพียงพระองค์
 ดูกิ่งอยู่ ครั้นรุ่งเพลาเช้าพระบิ๊ลุกออกมาบ้วนปากล้างหน้าณประตู
 กำแพงแก้ว จึงหอดวงสรศักดิ์ผู้สำเร็จราชการณที่มหาอุปราชตั้งให้ ชุน
 พิพิชรักษาชาวที่มดักพระบิ๊ตกกลงไปจากประตูกำแพงแก้ว แต่พระบิ๊
 ร้องชนได้คำเดียวว่า ทูตกระหม่อมแก้วช่วยด้วย พอขาดคำตงคน
 ทั้งหลายก็กุมเอาตัวพระบิ๊ไปประหารชีวิตตายในขณะนั้น สมเด็จเจ้าพระ
 เจ้าอยู่หัวศรีได้ทรงฟังเสียงพระบิ๊ร้องชนมาดังนั้นตกพระไทย ความ
 อาโดยในพระบิ๊ ดำริว่าใครทำอะไรกับอายเคยเดา แต่สมเด็จ

พระเจ้าอยู่หัวกัศวรรคตในเพตาวันนั้น เป็นวันพฤหัสบดีเดือนห้าแรม
 ตามคำ ศักราช ๑๖๔๔ ปีจอจัตวาศก^๑ พระบาทบรมนารายณ์
 ราชบิดาพระพุทธรเจ้าอยู่หัว พระชนิชาออกจัตวาศก แรกเสด็จเสวย
 ราชสมบัตินั้น พระชนม์ได้ ๒๕ พระพรรษา เสด็จดำรงราชอาณาจักร
 อยู่ได้ ๒๖ พระพรรษา ขณะสวรรคตณพระที่นั่งสุราสวรรย์มหาปราสาท
 สิริพระชนม์ ๕๑ พระพรรษา.

แผ่นดินสมเด็จพระมหาบุรุษ (พระเพทราชา)

๑ ส่วนผู้ถือรับตั้งซึ่งลงไปยังกรุงเทพพระมหานครนั้น ก็ไปกราบทูล
 เจ้าฟ้าอภัยทศ^๒ เสด็จขึ้นทุกประการ แต่เจ้าฟ้าอภัยทศมีทันทราบใน
 การอันเป็นคุหรัหัทศสำคัญพระไทยว่าจริง พึ่งเคยกราบทูลว่าอยู่แต่

๑ มีสมเด็จพระนารายณ์สวรรคต ตามที่จดไว้ในหนังสือพงษาวดาร
 นมิต ที่จริงอีก ๖ ปีจึงสวรรคต เมื่อวันอาทิตย์เดือน ๘
 ขึ้น ๑๑ ค่ำปีมโรงจุศศักราช ๑๐๕๐ ตรงกับวันที่ ๑๑ กรกฎาคม
 ศกศัศักราช ๑๖๘๘. (ค. ร.)

๒ เจ้าฟ้าอภัยทศ หนังสือพงษาวดารว่าเป็นพระราชโอรสสมเด็จพระ
 พระนารายณ์ แต่ตามจดหมายเหตุของฝรั่งที่ได้เข้ามาเมืองไทยในครั้งนั้น
 ทุก ๆ ฉบับ ก็กล่าวความตอ้งกันว่า สมเด็จพระนารายณ์ไม่มีพระราช
 โอรส มีแต่พระราชธิดา เจ้าฟ้าอภัยทศที่อยู่กรุงเก่าในเขตสมเด็จพระ
 พระนารายณ์สวรรคตนั้น ว่าเป็นพระราชอนุชา หนังสือที่เรียกว่า
 คำให้การขุนหลวงหาวัดก็กล่าว ว่า สมเด็จพระนารายณ์ไม่มีพระราช
 โอรส อ้างเหตุประกอบกับเรื่องอุปถัมภ์ของหลวงสรศักดิ์ อธิบายไว้
 ในหนังสืออนนียดยาว. (ค. ร.)

พระเพทราชาหวาดงัวศกดิ์ แต่ซ่งเสด็จขึ้นไปครั้งหนึ่งระมัดระวังพระองค์
 จงหนัก เจ้าฟ้าอภัยทศทรงพุกเอาแก้ว ก็เสด็จตั้งเรือพระที่นั่ง
 เร่งขึ้นไปณเมืองตพบุรี ครั้นไปถึงวัดพระพรหมคำบดปากน้ำโพสพ
 ก็เสด็จแวะเรือชนหาพระพรหมครุฑหนึ่งแฉ้วนมัสการตา ก็เสด็จกลับ
 ตั้งเรือพระที่นั่งรับขึ้นไปยังเมืองตพบุรี ก็ให้ประทับเรือพระที่นั่งเข้า
 ผนวชนประจำท่า พอสมเด็จบรมราชบิดาสวรรคตเสียก่อนแฉ้วน้อยหนึ่ง
 จึงหวาดงัวศกดิ์ผู้สำเร็จราชการณที่มหาอุปราช ก็ให้ข้าหวาดไปกุม
 เอาพระองค์เจ้าฟ้าอภัยทศไปสำเร็จโทษ เสียด้วย ท่อนจันทน์ ณคำบดวัด
 ทรากเสด็จแล้ว จึงสมเด็จพระเพทราชาธิราชเจ้า ก็เสด็จขึ้นเสวย
 สวรรยาธิปัตติถิตยราชดำรงพิภพดีมาอาณาจักรสืบไป จึงทรงพระ
 กรุณาจัดแจงตั้งแต่งข้าหวาดเดิมทั้งหลายเป็นขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อยเป็นอัน
 มาก โดยสมควรแก่ความชอบเสด็จแล้ว ก็พระราชทานเครื่อง
 อุปโภคบริโภคตามสมควรแก่ถวานาศกดิ์ แดงทรงพระกรุณาโปรด
 ให้บรรดาท้าวพระยาข้าทูลตลอดองชุดพระบาททั้งปวงถือน้ำพระพิพัฒน์ดีดยา
 ถวายส่ำบาดตามโบราณราชประเพณีเสด็จแล้ว ก็ให้กระทำพระราชพิธี
 ปราบดาภิเศกเฉลิมพระราชมณเฑียร จึงพระบาทบรมบพิตรพระพุทธ
 เจ้าอยู่หัว ก็ทรงพระกรุณาโปรดให้หวาดงัวศกดิ์ซึ่งเป็นบรมโอรสาธิราช
 ขึ้นประดิษฐานณที่กรมพระราชวังบวรสถานมงคล ขณะนั้นท้าวพระยา
 เสด้านคัมภีร์มุขทั้งหลายเฝ้าพร้อมมุดอยู่ต้น ยังขาดอยู่แต่พระยา
 หุเซ่งข่านผู้เดียว แดพระยาหุเซ่งข่านคนนั้น ขณะเมื่อสมเด็จพระเจ้า
 นารายณ์ผู้เป็นเจ้าทรงพระประชวรหนักอยู่นั้นหาอยู่ไม่ มีกิจธุระออกไป
 อยู่ณบ้านป่า ครั้นรู้ว่าเสด็จสวรรคตแล้วแตรราชสมบัติได้แก่พระเพท

ราชาก็ตกใจกลัวรีบเข้ามาณเมืองตพบุรี แต่เข้าไปเฝ้าสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัว พระเจ้าอยู่หัวมีพระราชโองการตรัสถามว่าพระยาหูเซ่งช่าน
 ไปไหนฟังมา พระยาหูเซ่งช่านกราบทูลพระกรุณาว่า ข้าพระพุทธเจ้า
 มีกิจธุระออกไปอยู่บ้านป่าหาอยู่ไม่ ครั้นทราบว่าพระเจ้าแผ่นดินสวรรคต
 แต่พระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นเสวยราชสมบัติแล้ว
 ข้าพระพุทธเจ้าก็รีบกลับเข้ามาเป็นข้าทูลตอของขลุ้พระบาท กระทำราชการ
 ส่นองพระเดชพระคุณสืบไป สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสได้ทรงฟังดังนั้น
 ก็ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานโทษให้ ซึ่งมีได้มาที่นั่น แล้วดำรัส
 ให้พระยาหูเซ่งช่านถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาตามธรรมเนียม จึงสมเด็จพระ
 พระเจ้าแผ่นดินก็ดำรัสให้เจ้าพนักงานจัดแจงการ อันจะเชิญพระบรมศพใส่
 ในพระโกษฐูเสร็จแล้ว ก็มีพระราชกำหนดแก่ท้าวพระยาเสนาบดีมนตรี
 มุขทั้งหลาย ให้เตรียมการโดยตำแหน่งพนักงานทั้งปวงให้พร้อมไว้
 อีกเจ็ดวันจะเสด็จพระราชดำเนินไปยังกรุงเทพพระมหานคร แล้ว
 ทรงพระกรุณาให้พระโหราหาฤกษ์ ครั้นถึงวันอันได้มหาพิไชยฤกษ์
 แล้ว สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็อัญเชิญพระบรมโกษฐูตั้งเรือพระที่นั่งศรี
 สยามรถไชย อันอำไพด้วยเสวตรมยุรฉัตรบังกรวิจิตรบังแทรกใส่ถ
 แหนไปโดยลำดับขบวนคารวิณี ตั้งไปยังกรุงเทพพระมหานครก่อน แล้ว
 ดำรัสให้เทเฮาครัวอพยพข้าทูลตอของขลุ้พระบาทแต่สมณพราหมณาจารย์
 ทั้งหลาย ตามเสด็จตั้งไปทั้งทางบกทางเรือ แต่สมเด็จพระพุทธเจ้า
 อยู่หัวก็เสด็จตั้งเรือพระที่นั่งไกรสรมุขพิมาน อันอสังการด้วยเครื่อง
 ศิริราไชยประโภาคทั้งปวงพร้อมเสร็จ แวดล้อมด้วยเรือพระราชวงษา
 นุวงศ์ เสนาพฤตามาศยราชครูปโรหิตบัณฑิตยชาติข้าทูลตอของขลุ้

พระบาทราชเวียงเปนนัด โดยชบวนหน้าหงคังคัมทองแถวทชาร
 แดให้ชยายพยุหบาตราคตาเคตอเนเตอนจากเมืองดพบุรี ดองดงมายัง
 พระมหานครศรีอยุธยา ถึงประทับเรือพระที่นั่งณนวนประจำท่าพระ
 ราชวังหลวง ก็เสด็จขึ้นสู่พระราชวัง ทรงพระกรุณาตั้งให้อัญเชิญ
 พระบรมโกษฐานประดิษฐานไว้ณพระที่นั่งสุริยามรินทร์มหาปราสาทแล้ว
 ดำรัสให้เจ้าพนักงานกะเกณฑ์ท่าพระเมรุมาศ แดการในพระราชวังในพระ
 นครทั้งปวง แดว่ามีพระราชโองการตรัสตั้งพระมหाराชครูปโรหิตาจารย์
 ให้จัดแจงการพระราชพิธีปราบดาภิเศก ณกรุงเทพพระมหานครอีกครั้ง
 หนึ่งเด้า ให้เป็นสองครั้ง.

๑ ครั้นถึงวันพฤหัสบดีเดือนดับชนเจ็ดค่ำปีจอจัตวาศก เพดาเช้าแด้ว
 ดีนาพิกาดีบาท ได้มีหามงกตสัตว์ดีอุคมฤกษ์ พร้อมด้วยท้าวพระยา
 ตำมนคราชเด้นาบดี มนคร่มุขตูกขุนข้าทูตดองชุดพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย
 ทงหลาย ประชุกกันณพระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท กระทำพระราชพิธี
 ปราบดาภิเศกอัญเชิญสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้น
 ผ่านพิภพสวรรค์ยาริปีคิถวัดยราช ณกรุงเทพ พระมหานครศรีอยุธยาโดย
 ไบราณราชประเพณี แดการพระราชพิธีปราบดาภิเศกทั้งปวงนเห็นอน
 ครังสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปราสาททอง แด้วถววยพระนามว่าสมเด็จพระ
 พระมหาบุษยวิสุทธิเชษฐอุคม บรมจักรพรรดิเจ้าพิภพกรุงเทพพระมหา
 นครบวรทวาราวดีศรีอยุธยา มหาคิถกภพพรคณราชธานีบุรีรมย์
 อุดมราชนิเวศมหาสถาน ขณะเมื่อเสด็จขึ้นเสวยราชสมบัตินั้นพระชนม์
 ได้ห้าสิบหกพระพรรษา จึงมีพระราชดำรัสให้มีการมหรศัพสมโภช
 พระนครสามวันแด้ว ๆ ทรงพระกรุณาให้คกแต่งสถมารควิถรอบพระนคร

บ้กราชวัครณัศรเบญจรงค์ ๑งไซยร๑งประฎากเปนระยะกั๑ไป แด้ว
 ส๑มเด็๑พระเจ้าอยู่ห๑วกั๑ทรงเค็ร๑งศั๑ราชวักุษาภรณั๑แเด้วเด็๑เร็๑ เด็๑
 ทรงพระร๑ชยาน ๑ด๑งการคั๑ด้วยเค็ร๑งสูงไ๑งว ๑ไฟโร๑จคั๑ด้วยป็๑กต๑งชนะ
 แศรเด็๑งชั๑ คั๑บคั๑งคั๑ด้วยพ๑ดแ๑ห้แ๑นแ๑นนั้นเป๑นชนั๑ต ๑โดยกระ๑บว๑น
 พุ๑ยห๑บาทร๑น๑าห๑ด๑งพร๑งพร๑้อมเด็๑เร็๑จ ๑ก็เด็๑จ๑งประ๑ทกั๑ษณ๑เด็๑ย๑บพระ๑นศร
 แเด้วเด็๑เร็๑จ ๑ก็เด็๑จ๑กต๑บคั๑นย๑งพระร๑าชวักุ๑ง.

๑ ๑ขณะนั้น๑ง๑นพระ๑ญาคั๑วงษั๑แ๑ช๑าห๑ด๑งเด็๑มท๑งห๑ตาย ๑ซึ่งอยู่๑นบ้าน
 พ๑ดห๑ด๑งแ๑วงเม็๑งส๑พร๑ณ๑บุรี แ๑จ็๑งว๑า๑ส๑มเด็๑จพระเจ้าแม่๑นคั๑นไ๑ด้ผ่าน๑พิภพ
 แเด้ว ๑ค๑างค๑นค๑างกั๑ชน๑มย๑นคั๑ย๑งนั๑ก ๑จ็๑งช๑ว๑นกั๑นห๑าม๑จ๑น๑ม๑ง๑ษาแ๑ต๑ม๑ต๑าด
 แ๑ก๑อ๑น๑ด๑ง๑งค๑าง ๑๑ ค๑ามมี๑ประ๑สา๑ชน๑บ๑ท๑ระ๑เศ๑ค๑บ้าน๑น๑อก ๑น๑า๑เข้า๑มา
 ท๑ด๑เก๑ต๑าท๑ด๑กระ๑หม๑อม๑ถ๑ว๑ย ๑จ็๑งทรงพระ๑กร๑ร๑ณา ๑ไป๑ร๑ด๑ให้๑เ๑ด๑าพระ๑ญาคั๑
 ๑วงษ๑า๑น๑วงษั๑แ๑ช๑าห๑ด๑งเด็๑มท๑งห๑ตาย๑เข้า๑มา๑ในพระ๑ราชวักุ๑ง ๑โดย๑ทาง๑ประ๑ค๑ู
 ๑มหา๑โก๑ศร๑าช๑ข๑าง๑ท๑าย๑ศร๑ะ ๑แ๑ด๑ให้๑ย๑บ๑ย๑งอยู่๑ในพระ๑ราชวักุ๑ง ๑โก๑ด๑ั๑พระ๑ราช
 ๑นิ๑เว๑ศ๑มหา๑ส๑ถ๑าน ๑แ๑ด๑้วทรงพระ๑กร๑ร๑ณา ๑ไป๑ร๑ด๑ให้๑เข้า๑มา๑เ๑้า๑ถ๑ว๑ย๑ด๑ง๑ง
 ๑ท๑ง๑ป๑วง ๑แ๑ด๑พระ๑ญาคั๑วงษ๑า๑น๑วงษั๑แ๑ช๑าห๑ด๑งเด็๑มท๑งห๑ตาย๑เป๑น๑ชาว๑ชน๑บ๑ท
 ๑ระ๑เศ๑ค๑ มี๑ไ๑ด้๑ร๑ู๑จ๑ก๑พิ๑ด๑ท๑ด๑ตาม๑ชน๑บ๑ธ๑ร๑ม๑เน็๑ย๑ม๑ประ๑การ๑ไ๑ด๑ไม๑ ๑เค๑ย๑พ๑ด๑จ๑า
 ๑แ๑ค๑ก๑อ๑น๑อย๑าง๑ไร๑กั๑พิ๑ด๑จ๑า๑พิ๑ด๑ท๑ด๑อย๑าง๑นั๑น ๑แ๑ด๑ว๑าค๑ู๑ข๑า๑ท๑งห๑ตาย๑ร๑ู๑ว๑า๑นาย๑ท๑าน
 ๑ไ๑ด้๑เป๑น๑เจ๑้า ๑กั๑ย๑น๑ต๑าก๑ย๑น๑คั๑ย๑งนั๑ก ๑ช๑ว๑น๑กั๑น๑เข้า๑มา๑เพ๑อ๑จ๑ะ๑ชม๑บุญ๑นาย๑ท๑าน
 ๑แ๑ด๑ซ๑ง๑ค๑าย๑ย๑ผู้๑เ๑้า๑ผู้๑แ๑ก๑ค๑น๑นั๑ ๑๑ พ๑อ๑แม่๑อ๑น๑น๑าย๑น๑น๑บ๑ว๑ย๑เจ๑็บ๑อยู่๑เข้า๑มา
 ๑ไม๑ไ๑ด้ ๑๑ ๑ฝ๑าก๑แ๑ค๑ด๑ง๑ง๑น๑นั๑เข้า๑มา๑ให้๑ก๑ำ๑น๑นาย๑ท๑าน๑ด๑้วย ๑ง๑ว๑น๑ข๑า
 ๑ท๑ด๑อ๑ง๑ธ๑ุ๑ต๑พระ๑บาท๑ท๑งห๑ตาย๑ไ๑ด๑พ๑ง๑ค๑ง๑นั๑ ๑จ็๑ง๑ห๑ำ๑ม๑ว๑าท๑าน๑ท๑งห๑ตาย๑อย๑า
 ๑เร็๑ย๑ก๑ว๑า๑นาย ๑พระ๑อง๑ค๑ไ๑ด้๑เส็๑ง๑ว๑ราช๑ส๑ม๑บ๑ค๑ี๑เป๑น๑พระเจ้าแม่๑น๑คั๑น๑แ๑ด๑้ว ๑แ๑ด

ท่านทั้งห้าอย่าพูดจาเพศทุตดังนมัสมควรียิ่งนัก ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ครีศได้ทรงฟังดังนั้นก็ทรงพระสรอวด คำว่าคนเหต่านม้นเปนชาวบ้าน
 นอก เคยชำนานญพูดจามาแต่ก่อนอย่างนั้น เรายังได้ถือ อย่าห้าม
 มั่นเดย แล้วทรงพระกรุณาให้ วิเดทตคแต่่ง โภชนาหารมาเลี้ยงดูให้อิ่ม
 หน้า แดพวกพระญาติวงศ์แต่ช้ำหตวงเดิมทั้งห้า ได้รับพระราช
 ทานโภชนาหารมีรสอันร่อยต่าง ๆ บางคนเปนนักเดงสุรา ก็กราบ
 ทูลว่านายท่านคุณช้ำอยากกินสุรา ก็ทรงพระกรุณาให้เอาสุรามาพระราช
 ทานให้บริโภค ครั้นได้รับพระราชทานแล้วก็เมาสุรา บ้างร้องเพลง
 เก็บดอกไม้ร่อย แดเพลงไก่ป่าต่าง ๆ ส้มเด็จพระเจ้าแผ่นดินครีศ
 ได้ทรงฟังดังนั้นก็ทรงพระสรอวด แล้วมีพระราชดำรัสให้เจ้าจอมเฒ่าแก่
 นำเอาพระญาติวงศ์ แดช้ำหตวงเดิมทั้งห้าเข้าไปเที่ยวชมในพระราชวัง
 ข้างใน แดพระราชมณเฑียร แดพระญาติวงศ์ช้ำหตวงเดิมทั้งห้า
 เข้าไปเที่ยวชมในพระราชวังข้างใน แดบนพระราชมณเฑียร แด
 พระญาติวงศ์ช้ำหตวงเดิมทั้งห้า ได้เห็นเครื่องศิริราชสมภารอันงาม
 วิเศษต่าง ๆ แดนางพระสนมอันมีศิริรูปอันงามกอบปรดด้วยเครื่องอสังการ
 นุ่งห่มงามต่าง ๆ ต่างคนต่างสรรเสริญเปอนันมาก แดชมพระราช
 กฤชฎาธิการว่า นายเรายังนึ่งนึ่ง แต่เที่ยวชมบนพระราชมณเฑียร
 แดจังหวัดพระราชวังทั้งปวงทั่วแต่กตบมาเฝ้า ถวายบังคมแล้วกราบทูล
 สรรเสริญโดยได้เห็นทั้งปวงนั้น แล้วทูลถามว่าคำฉนั้นนายท่านจะให้ช้ำ
 ทั้งห้านอนที่ไหน จึงมีพระราชดำรัสว่าเองทั้งห้าจงนอนอยู่บน
 พระราชมณเฑียรเถิด แล้วทรงพระกรุณาให้เหล่าพระญาติวงศ์ แด
 ช้ำหตวงเดิมทั้งห้านอนอยู่บนพระราชมณเฑียรสถาน ครั้นรุ่งเช้าทรง

พระกรุณาให้จัดแจงเตยงคู้ให้หมิ่นหน้าดำราญแต่ัว ก็พระราชทานเงินทอง
 พรรณผ้าหุงห่มสิ่งของเครื่องศรีสวัสดิ์ต่าง ๆ เปนอันมากโดยดำคืบถา
 นุรปลัดวันทุกคน แต่ัวให้พระราชทานเงินทองสิ่งของทั้งปวงฝากไปให้แก่
 ผู้ซึ่งไม่ได้มานั้น แต่เหต่าพระญาติวงศ์ข้าหตวงเดิมทั้งหตวยได้รับพระ
 ราชทานสรรพวัดทุกทั้งปวงแต่ัว ถววยพระพรต่าง ๆ แต่ัวถววยบังคมตา
 ทรงพระกรุณาโปรดให้กตบออกไปอยู่ตามภูมิดำเนาแห่งคนคูก่อน.

๑ จึงพระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็มีพระราชดำริคเห็นอ
 เกด้า ๆ โปรดให้พระอรรคมเหษีเดิมนั้นเป้นพระอรรคมเหษีกลาง
 แต่คิงเจ้าฟ้าศรีสุวรรณซึ่งเรียกว่ำพระราชกตยาณี ซึ่งเป็นกรมหตวง
 โยชาติพิ เป้นพระบรมราชภคินีของสมเด็จพระนารายณ์เป้นเจ้านั้น เป้น
 พระอรรคมเหษีฝ่ายขวา คิงเจ้าฟ้ากรมหตวงโยธาเทพ ซึ่งเป็นพระราช
 ชาติแห่งสมเด็จพระนารายณ์เป้นเจ้านั้น เป้นพระอรรคมเหษีฝ่ายซ้าย
 คิงพระราชบุตรของพระองค์ทรงพระนามนิมเป้นตูกตมมมมม เป้นพระ
 แม่อยู่หัวนางพระยา คิงสมเด็จพระเจ้าหตานเธอพระองค์แก้ว ซึ่งเป็น
 เป้นบุตรท้าวศรีสุตตตตตตตตตต อันเป้นพระราชกนิษฐาของพระองค์นั้น
 เป้นเจ้าฟ้ากรมขุนเสนาบริรักษ์ คิงนายจบกชประตติขิตตปทรงบาศขวา
 ในกรมข้าง ซึ่งเป็นคูกคิตเตอราชตมบคิตด้วยนั้น เป้นกรมพระราชวัง
 บวรตถานภิมุขฝ่ายหตงรับพระบัญชา คิงนายกรินทชประตติขิตทรงบาศ
 ซ้าย ซึ่งเป็นพระราชนัดดา เป้นเจ้าราชนิภูตชื่อเจ้าพระพิไชยสุรินทร คิง
 ขุนทิพพตภักคิเชอพระวงษ์เป้นเจ้าราชนิภูตชื่อเจ้าพระอินทรอไทย แต่
 ทรงพระกรุณาพระราชทานเครื่องยศพร้อม ตามตำแหน่งถาณาคักคิต
 ทุก ๆ พระองค์ แต่ซึ่งเจ้าพระยาสุรตงครามนั้นนักพระราชทานเครื่องยศ

ให้เต็มอกกับกรมพระราชวังหลัง แต่ทรงพระกรุณาตั้งนายบุญมากข้า
 หาดวงเดิมคนหนึ่งเป็นพระยาวชิตธุบาท พระราชทานเจียดทองเต้าน้ำทอง
 กระบี่บงทองเครื่องยศพร้อม แล้วทรงพระกรุณาโปรดให้สมเด็จพระ
 เจ้าตากเชอกรมพระราชวังบวรสถานมงคลเสด็จไปอยู่ณวังจันทร์ เสด็จ
 ขึ้นเป็นพระราชวังบวร แต่พระบัญชาหนักทรงพระกรุณาโปรดให้ไปอยู่
 ณวังหลัง แต่เจ้าพระยาสุรสงครามนั้น ทรงพระกรุณาโปรดให้ยู่คัก
 ด้เห็ดยมบ้านเดิม แต่พระราชทานเครื่องสูงสามชั้นให้ให้เข้ามาเฝ้า
 ทูลตอของชุดพระบาทเหมือนกันทั้งสามแห่ง.

๑ อยู่มาวันหนึ่งสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินจะ
 ไปเข้าที่พระบรมมณพระตำหนักคักกรมหาดวงโยชาติพิ ซึ่งตั้งไว้เป็น
 พระอรรคมเหษีฝ่ายขวา กรมหาดวงโยชาติพิให้ทูลพระอาการว่าประชวร
 อยู่ จึงเสด็จพระราชดำเนินไปณตำหนักคักกรมหาดวงโยชาติพิ ซึ่ง
 ตั้งไว้เป็นพระอรรคมเหษีฝ่ายซ้าย กรมหาดวงโยชาติพิไม่ยอม ครัก
 คัดพ้อต่าง ๆ แล้วทรงพระแสงดาบพาดพระเพดาอยู่ สมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวก็เสด็จกลับมาพระราชมณเฑียร ทรงพระกรุณาให้หาหมอทำ
 เสน่ห์ ครั้นใดหมอมมาแต่ก็ให้กระทำตามวิธีเสนาห์ แต่กรมหาดวง
 โยชาติพิให้คดงโคต ไทตหง ทรงพระกรรแสงถึงสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวเป็นกำลัง ครั้นเสด็จพระราชดำเนินไปครั้งหลังจึงยอม แต่
 เสด็จเข้าไปที่พระบรมมณพระตำหนักคักกรมหาดวงโยชาติพิด้วย จึง
 พระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็มีพระราชดำรัสให้เจ้าพนักงาน
 เร่งทำการพระเมรุมาศ ซึ่งจะถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระ
 นารายณ์เป็นเจ้าโดยขนาดใหญ่ช่อ ๗ วา ๒ ศอก โดยสูง ๒ เส้น ๑๓ วา

ศอกคืบ มียอด ๕ ยอด ภายในพระเมรุทองนั้นประกอบด้วยเครื่อง
สรรพโศกณพิจิตรต่าง ๆ สรรพด้วยพระเมรุทิศพระเมรุแทรกแต่ตาม
สร้างเสร็จ แดการพระเมรุมาคั้นประมาณ ๘ เดือนจึงดำเร็จ.

๑ ครั้นถึงวันเพ็ญเดือนหกปีกุกญเบญจศก ได้มีมหาศุภณักขัตฤกษ์
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ให้อัญเชิญพระบรมโกษสูงจากพระมหาปราสาท
ที่นั่งสุริยามรินทร์ ประคิษฐานเหนือบุษบกพระมหาพิไชยราชรถ อัน
อสังการด้วยสุวรรณรัตนวิจิตรต่าง ๆ สรรพด้วยเสวตรบรรณฉัตร ชนิด
พระอภิรมชุนสายพรายพรรณ บังพระสุริยันบังแทรกสดอน พด
ตรงอนแตรฝรั่งอุโฆษตั้งขึ้นนั้น บันญาต้นด้วยศัพทตำเนียงเตี้ยดุริยางค
ดนตรี ปักทองชนะประโคมครั้นครั้นก็ก้องกาหพนฤบาท แดรถ
สมเด็จพระสังฆราชดำแดงพระอภิธรรมกถา แดรถไปรยเข้าคอกดอกไม้
รถโยง รถท่อนจันทร์ แดรูปนา ๆ สัตว์จัตุบาททวิบาททั้งหลาย หตั้ง
มีตั้งเค็ดไล่ไครจิวรเปนคู่ ๆ แห่งคูมโหฬาราคิเรกพันทุก อธิกด้วยพด
แห่งหนแน่นนั้นเป็นชนิดโดยขบวนซ้ายขวานำหลัง ฝรั่งพร้อมด้วยท้าว
พระยาเสนาบดีมนตรีมุขตฤชุนข้าทูลตองของชุดพระบาททั้งหลาย ตั้งนแต่ง
กายนุ่งผ้าขาวทอขาวกรวยเชิง ไล่ตำพอกเสื้อครุยแวดล้อมพระพิไชย
ราชรถ แดตามไปเบื้องหลังเปนนันมาก ตามอย่างพระราชประเพณี
มาแต่ก่อน จึงขยายพยุหบาตราไปโดยรัถยาราชวัตรอันรายวันเรียทราย
ต์อาดตา ครั้นพระบรมศพถึงนำพระที่นั่งจักรวรรดิ จึงทรงพระกรุณา
ให้ตั้งของสัญญาให้หยุดกระบวนแห่งปวงนำหลังแล้ว สมเด็จพระเจ้า
อยู่หัวก็ทรงพั้นนี้ฝากมขามโบกสามทีให้ทั้งทาน ข้าทูลตองของชุดพระบาท
ผู้ประจำคันทปพฤกษ์ถวายบังคมสามตาแดวักทั้งทาน ครั้นทั้งทาน

แต่ก็ให้ตั้งของสัญญาให้ยาคกรกระบวนแห่งตั้งไปถึงพระเมรุมาศ จึง
เชิญพระบรมโกษฐเข้าประดิษฐานในพระเมรุทอง ทรงพระกรุณาให้
มีการมหรสพสมโภชแตกดอกไม้เพลิงต่าง ๆ แล้วทรงสถาปนาพระสงฆ์
หมื่นหนึ่ง ค่ำรบ ๗ วันแล้วถวายพระเพลิง ครั้นดับพระเพลิงแล้ว
แปลงพระรูปสถาปนาพระสงฆ์อีกตั้งร้อยรูป แล้วเก็บพระอัฐิใส่พระ
โกษฐน้อยอัญเชิญขึ้นพระยานุมาศ ให้เป็นขบวนเข้ามายังพระราชวัง
จึงอัญเชิญพระโกษฐพระอัฐิ เข้าบรรจุไว้ณท้ายจรนำพระมหาวิหาร
วัดพระศรีรัตนศาสดาราม.

๑ ขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าตากสินทรงเสวยพระราชมงคล บวรสถานมงคล ทรง
พระราชดำริห์แค้นกรมพระราชวังหลังแต่เจ้าพระยาสุรสงคราม ด้วย
มีอัคริยศบริวารยศก็มาก เกรงจะเป็นศัตรูแก่ราชสมบัติ จึงเอาคดี
อันเป็นเหตุให้สิ้นนามกราบทูลแต่พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง แต่
อุบายให้เอาลาดทองในพระราชวังตั้งไปชุ่มชอนไว้ณวังหลัง แล้วให้
ดูขุนพิจารณาว่าลาดทองในพระราชวังมีผู้ร้ายลักเอาไป ครั้นสืบข่าว
ได้ลาดทองณวังหลัง จึงให้ข้าหลวงไปกุมเอากรมพระราชวังหลัง
แล้วให้ท้าวพระยาเสนาบดีมนตรีมุขดูขุนทั้งหลายประชุมกันพิจารณาว่า
กรมพระราชวังหลังเป็นขบถ ให้สำเร็จโทษเสีย ท้าวพระยาทั้งหลาย
ตงเป็นคำเดียวกันดูพระราชอัชฌาไศรย แต่เจ้าพระยาสุรสงครามผู้เดียว
มีตงด้วยท้าวพระยาทั้งปวง แล้วว่ายังมีเห็นตม ขอพระราชทานให้ตั้ง
ไว้ก่อน ตมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ครัดทราบดีถึงนั้นก็ทรงพระ
พิโรธ ดำริที่ว่าเจ้าพระยาสุรสงครามเป็นตมก็พรรคพวกเข้าด้วยผู้คิด
มิชอบ ให้จำเจ้าพระยาสุรสงครามเข้าหาประการ แล้วให้เอากรมพระ

ราชวงศ์หลังไปสำเร็จโทษเสียตามคำพิพากษา แต่ตัวดำรงค์ปฤกษาคด้วย
 ท้าวพระยาเสนาบดีมนตรีมุขทั้งหลายว่า ชรรณคาคคนที่มั่งคั่งร่ำรวย
 พระเจ้าย้ายฐานไว้ในพระพุทธรูปสำนวนนั้น ต้องมีรางวัลก่อนจึงจะยกขึ้นได้
 ครั้นเสร็จการแล้วควรจะให้รางวัลไว้ฤ ๆ จะหรือรางวัลเสียประการใด
 แต่ท้าวพระยามุขมนตรีทั้งหลายกราบทูลพระกรุณาว่า ควรจะให้รางวัล
 รางวัล แต่ซึ่งจะเอาไว้นั้นหาต้องการไม่ จึงมีพระราชดำริสั่งให้
 ท้าวพระยาผู้ใหญ่ไปบอกแก่เจ้าพระยาสุรสงครามว่า ซึ่งจะอยู่นั้นก็คิด
 ขวางหาประโยชน์สิ่งหนึ่งสิ่งใดไม่ อย่าอยู่เฉยจงหันหน้าไปหาความ
 ชอบในปรโลกเถิด บุตรภรรยาในทรงพระกรุณาจะชุบเลี้ยงอย่าวิตก
 แต่ให้เอาเจ้าพระยาสุรสงครามไปประหารชีวิตเสียในเดือนสิบเอ็ดมีบุญ
 เบญจศกนั้น แล้วทรงพระกรุณาให้เอาบุตรชายอายุสิบเดือนเข้ามาเลี้ยง
 ไว้ในพระราชวัง พระราชทานพี่เลี้ยงนางนมให้อภิบาลรักษา แล้ว
 ทรงพระกรุณาตั้งขุนองค์มีความชอบ ให้เป็นเจ้าพระยาสุรสงครามแทนที่
 พระราชทานเครื่องยศให้ตามตำแหน่งถ้านานก็คิด.

๑ ตศักราช ๓๐๔๖ ปีชวดตศก ขณะนั้นเกิดขบถอ้ายท่ามเถียนเข้า
 หลวงเดิมเจ้าฟ้าอโยทศ เป็นจตุสดมภ์ในจังหวัดแขวงหัวเมืองนครนายก
 แต่ อ้ายท่ามเถียนกระทำการโกหกคิดใฝ่ที่หน้าให้เหมือนเจ้าฟ้าอโยทศ
 ดำรงแก่ชาวชนบทประเทศทั้งปวงว่าตัวเป็นเจ้าฟ้าอโยทศ ซึ่งเขาไป
 สำเร็จโทษเสียณวัดทรายทองเมืองลพบุรีนั้นหาตายไม่ แต่ชาวชนบท
 ประเทศทั้งหลายที่ไม่รู้จกนั้นสำคัญว่าจริง ก็เชื่อถือเข้าเป็นสมัครพรรค
 พวกขบถท่ามเถียนเป็นอันมาก แต่ขบถท่ามเถียนชนชางพ่ายทางตัวหนึ่ง
 สูงห้าศอกมีเศษ กับอ้ายคุดาทาสผู้หนึ่งเป็นคณา พาศสมัครพรรคพวก

ยกเข้ามาช่องคุ้มคนถึงแขวงเมืองสุระบุรีแต่แขวงชุนทร ได้ส้มคัปรรค
 พวกละอ่อนมาก ครนถึงเดือนดำมกยกมาตงอยู่ณพระตำหนักพระนคร
 หดวงประมาณดำมวัน แล้วให้คนสันนิทตอบตงไปนิมนต์พระพรหม
 ณวัดปากคตองข้าง ว่าเจ้าฟ้าอโทยทศเดด็จมาอยู่ณพระตำหนักพระนคร
 หดวงได้ดำมวันแล้ว บดินทรบดิ่งให้มานิมนต์พระผู้เป็นเจ้าขึ้นไป ครน
 พระพรหมได้แจ้งตงนจางว่าแกผู้ ชงมานิมนต์ว่า ถ้าแต่ตงกยงอยู่จริง
 ไหนเดยจะอยู่แต่ทพระนครหวดวงเด่า ก็จจะตงมาถึงน การทงนหากโกหก
 ทาจริงไม่ ดูเจ้าอย่าเชอถอ ถ้าแต่ผู้ใดเชอมนถอมน ผู้นทกจะพตอย
 คายเดี่ยเปดำเปนม่นคง ผู้ชงมานิมนต์โดยนตงนทกกดบไปบอกกน
 ค่างคนค่างแตกหน่ออกเดี่ยเปอ่อนมาก ทเชอถอยงอยนทกมาก ครนรุ่ง
 เข้าชบถท่ามเถยนทกชชชางแวดต้อมไปคด้วยพวทพตทงหตายยกจากพระ
 นครหวดวง จะตงมาตักรุงเทพมหานคร แดประกาศแก่คนทงหตาย
 ว่าควูกคือเจ้าฟ้าอโทยทศจะยกตงไปคเหาราชตมบคคนให้จงได้ แดชาง
 คามนคทงหตายโดยนตงนทกเชอพงถอแทว่าเจ้าฟ้าอโทยทศ ค่างคน
 กถอเครองต่าตราวูรค่าง ๆ ตามมี ทไมมีอาวูรตงใดกถอพร่าบาง ๆ
 ก็ได้ประกคแดเคยวแ่งห้อมต้อมชางชบถท่ามเถยนมาเปอ่อนมาก แดให้
 ร้องยกมาทงคตองบ่อโพงจะเข้ามายังพเนียด.

๑ ขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอกรมพระราชวังบวรเดด็จทรงข้างพระ
 ทนงอยู่ณพเนียด ทอดพระเนตรให้จับชางอยู่ณคตางแปตง มผู้มีชอมา
 กราบทุดว่าพวทอัยคคิมชอบคคิตอานกันเปอ่อนมาก บดินทรยกเขา
 มาจะตักรุง ตมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรมพระราชวังบวรคร์คได้ทรงฟังคงน
 ก็คคพระไทย มีพระราชบั้นทศุครคร์คให้ตารวจเอามาเรอรับออกปดิมค

อ้ายเหตาร้ายยกมาถึงไหน แด่คำรวจรับสั่งแแต่กชนมาเร็วควบจับรับไป
 เห็นพวกอ้ายชบถยกมาถึงตำบลบ่อโพงจะเข้ามาคตของข้าง แแต่เห็น
 พันไชยชอุอินทามเถียนคงไว้ให้ถือธงชักรบือนำหน้าพตมาก่อน คำรวจ
 ก็จับเอาตัวได้ พามาถววยกรมพระราชวัง มีพระบิณฑุรครีตคามว่า
 ไครยกมา พันไชยชอุกราบทูลว่าเจ้าฟ้าอโทยทศยกมา จึงครีตว่ายก
 มากี่สู้กันเราจะถววยอะไร จึงสั่งมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทอศพระเนตรไปแต่
 พเนียด เห็นอ้ายชบถชักรบือนำหน้าพตเข้ามาตามท้องทุ่งนั้น จึงมีพระ
 บิณฑุรครีตใช้ขุนอินทริบาตให้เข้าไปกราบทูลพระกรุณาให้ทราบ จึง
 พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าหลวง ครีตได้ทรงทราบเหตุ
 ดั่งนั้นแแต่ก็ตกพระไทย คำรค์ให้ผูกข้างคันพตายมกคตจักรพาพมา
 เทียบเกย แแต่เสด็จทรงพระศขาธารแแต่ด้อมด้วยชัทูลตอของชุตพระบาท
 ทุ่งหลาย รับเสด็จขึ้นไปวังหน้า แแต่คำรค์ให้มหาดเฒ่ามื่อไปเชิญ
 พระแสงขอพตพ่าย อันเปนของพระนเรศวรทรงชนข้างกับมหาอุปราชา
 อันเก็บไว้้นมาว่าจะทรง มหาดเฒ่ารับพระราชโองการแแต่ก็วิ่งมา
 โรงแสงณพระคตงแสงสรพพทอ พระเจ้าแผ่นดินก็รับเสด็จไป ฝ่าย
 ส่มเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรมพระราชวังบวร คำรค์ตั้งให้กระเตรียมกันจะรับ
 ที่พเนียด ขณะนั้นเจ้าพระยาธรรมมาอยู่้นด้วยจึงกราบทูลว่า ซึ่งจะคต
 รับที่พเนียดเห็นไม่ชอบกต ขอเชิญเสด็จพระราชดำเนินเข้าไปรับในกรุง
 เห็นจะคักกว่า ส่มเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เห็นชอบด้วย จึงเสด็จเข้ามา
 ในกรุง มิได้เสด็จไปพระราชวัง เสด็จตรงขึ้นไปบนบ้อมมหาไชย
 คำรค์ให้ตรวจจัดทัพตขึ้นประจำรักษาน้ำที่เชิงเทียนตรงพระราชวังบวรคต
 มกคต ฝ่ายชบถทามเถียนจับชักรบือนำหน้าพตมาถึงพเนียดมิได้เห็นผู้ใดคตรับ

แดวกยกเข้ามาขึ้นข้างอยู่ฟากวัดมรฎปตรงรอกำหนำพระราชวังบวร จึง
 ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาอุปราช ก็มีพระบัญชาตรัสให้เจ้าพนักงาน
 บรรจุน้ำใหญ่ณบ่อมหาไชยจะยิงเอาตัวชบถ ครั้นบรรจุน้ำนั้นก็ทรงตั้ง
 ด้ยาริชฐานว่า ข้าแต่เทพยดาสุรารักษ์ อันตั้งดูรักษาบ่อน้ำใหญ่นี้ ถ้า
 แดข้าพเจ้าบุญน้อยมีอาจะดำรงราชสมบัติไว้ได้ แดจะถึง
 ปราไชยแก่ประจามิตรแล้ว แดจะจุดบ่อน้ำนี้ ขอให้บ่อน้ำจงแตกออก
 ต้องข้าพเจ้าให้ถึงแก่ชีวิตอันตรายเถิด ถ้าแดข้าพเจ้ามีบุญญาภิมังหาร
 บารมีมาก อาจะดำรงราชสมบัติในเสวตวรรตดิถีแผ่นดิน
 สยามประเทศได้ไซ้ ขอให้กระสุนน้ำใหญ่ไปตกต้องดิษกรให้พินาศ
 นิบหายเถิด ครั้นทรงอธิษฐานแล้วก็ได้ตั้งทรงราชจุดจุดชนวนบ่อน้ำใหญ่
 แดเพลิงชนวนนั้นมิได้ คิดคิดคำที่ทรงพระบริวคคสงไสยนัก จึงให้ไซ
 กระสุนดินดำซึ่งประจุไว้บนออกมา จึงรู้ว่าประจุผิด เขากระสุนประจุ
 เขาก่อนเอาดินดำบรรจุน้ำที่ตั้ง ก็ทรงพระพิโรธยิ่งนัก จึงดำรัสว่ามัน
 เปนพวกอ้ายชบถ จึงให้ประหารชีวิตผู้บรรจุน้ำนั้นเสีย แล้วให้
 บรรจุน้ำใหม่ ทรงราชจุดจุดชนวนอีกครั้งหนึ่ง กระสุนน้ำใหญ่นั้นก็
 ออกไปต้องข้างซึ่งชบถทำมเถียนช้มานั้น ชบถทำมเถียนก็ตกลงจาก
 ข้างเจ็บบัวยเปนดำหัด ก็หนีไปเร้นอยู่ณวัดทนานป่าเขาดาร แด
 ส้มกัพรคพวกอ้ายชบถทั้งหลายนั้น แดกฉานหนีไปทุกตำบล จึงมี
 พระบัญชาตรัสให้ข้าหลวงออกไปติดตามเอาตัวอ้ายชบถ แดพวกข้า
 หลวงได้ตัวอ้ายชบถทำมเถียน แดอ้ายคุตาทาชณวดีนั้นมาถวาย จึง
 มีพระบัญชาตรัสให้ขุนพรหมธินาดเข้าไปกราบทูลพระกรุณา ส้มเด็จพระ
 ราชบิดาให้ทราบ โดยเหตุอ้ายชบถพ่ายแพ้ทุกประการ ส่วนพระบาท

บรมบพิตรพระพุทธเจ้าหลวง เสด็จยาตราพระคชาธารมาถึงต้นฝพาน
ข้าง พอมหาดเล็กซึ่งไปเชิญพระแสงขอนั้น มาทันเข้าทูตเกล้า ๆ ถวาย
ทรงรับพระแสงขอพาดกระพองพระยาจารย์ตง พอขุนพรหมรีบามา
ถึงถวายบังคมทูลประพาศเหตุทั้งปวงพร้อมกันเขาค้นนักดีพระไทย จึงมี
พระราชโองการตรัสสั่งให้กะเกณฑ์กันไปตามจับสมัครพรรคพวกย้ายชบถ
ให้ได้จึงสิ้นเชิง แล้วเสด็จกลับยังพระราชวัง ฝ่ายสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัวกรมพระราชวังบวรก็ดำรัสให้กะเกณฑ์ข้าหลวง ไปคิดตามจับกุม
สมัครพรรคพวกย้ายเหตาร้ายแล้วเสด็จมายังพระราชวังหลวง ขึ้นเฝ้า
สมเด็จพระราชบิดา ถวายบังคมทูลแถลงการทั้งปวงให้ทราบสิ้นทุก
ประการ ครั้นได้พรรคพวกย้ายคิดมิชอบสิ้นเชิงแล้ว ก็ให้ประหาร
ชีวิตกรย้ายชบถท่ามเถียน แดพรรคพวกค้นเหตุทั้งปวงนั้นเสียเป็นอันมาก
ที่เป็นแต่ปลตายเหตุนั้น ให้จำได้เรือนครุแต่งตั้งไปเป็นคพุนหมื่นข้างนั้น
ก็มาก ที่แตกหนีเข้าป่าคงไปนั้นก็มาก จนบ้านแขวงเมืองสุระบุรี
เมืองดพบุรี แดแขวงขุนตคร ร้างเสียหลายตำบล.

๑ ในขณะเมื่อศึกราช ๑๐๔๕ ปีกุญเบญจศกถ่วงไปแล้ว สมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวแรกเสด็จขึ้นราชาภิเศกเสวยราชสมบัติ แดมีพระราชโองการ
ให้หาบรรดาท้าวพระยาพระหัวเมือง ทั้งปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งหลายเข้า
มาถวายบังคมถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาทุกหัวเมือง แต่พระยายมราชตั้ง
ซึ่งไปครองเมืองนครราชสีมา แดพระยารามเดโช ซึ่งไปครองเมือง
นครศรีธรรมราช ครั้นสมเด็จพระนารายณ์เป็นเจ้านั้น แจ้งว่าพระเจ้า
อยู่หัวได้เสวยราชสมบัติแล้ว แดพระยาทางต้องก็บังเกิดทีสุमानะกระต่าง
กระตือองชักรับตั้ง แขวงเมืองอยู่มิได้เข้ามากถวายบังคม ครั้นเมื่อ

เสร็จการฆ่าพวกอ้ายชบถท่ามเถียนแล้ว ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็มีพระ
 ราชดำรัสปรึกษาด้วยพระบรมโอรสาธิราชกรมพระราชวังบวร ว่าซึ่งหัว
 เมืองทั้งสองเป็นชบถแรงเมืองอยู่นั้นจะไว้ขามิได้ จำจะเกณฑ์กองทัพยก
 ไปตีเสียจึงจะชอบ แต่ทว่าเมืองนครราชสีมาอยู่ใกล้ ควรจะให้ไป
 ตีเสียก่อน ครั้นได้แล้วจึงให้ไปตีเอาเมืองนครศรีธรรมราชต่อภายหลัง
 ส้มเด็จพระบรมโอรสาธิราชก็เห็นชอบด้วยโดยพระราชบริหารทุกประการ
 จึงมีพระราชดำรัสตั้งสมุหนายกให้ ตรีเศียรมี รัต เครื่องสรรพาวุธไว้ให้
 สรรพ ขณะนั้นพระยาดีหราชเดโชครั้งสมเด็จพระนารายณ์ ถึงอนิจกรรม
 เสียแล้ว แต่ทรงพระกรุณาตั้งข้าหลวงเดิมคนหนึ่ง เป็นพระยาดีหราช
 เดโชแทนที่แล้ว ดำรัสให้เป็นแม่ทัพไปตีเมืองนครราชสีมา แล้วตั้ง
 ข้าหลวงเดิมคนหนึ่งเป็นพระยานครราชสีมา ให้เป็นกองนำ ถ้าตีได้เมือง
 นครราชสีมาแล้วให้อยู่รั้งเมือง แล้วดำรัสให้ท้าวพระยาอาสาห้าหกเหล่า
 ทิ้งหลายเป็นยกรบศรเกี่ยกกายกองหลัง แต่พลตั้งกรรจดาเครื่องหมัน
 หนึ่ง ข้างเครื่อง ๒๐๐ ม้า ๓๐๐ แต่เครื่องสาตราวุธปืนใหญ่น้อย
 กระสุนดินประสิว แต่เสบียงอาหารสำหรับทัพทั้งปวงพร้อมเสร็จ ครั้น
 ถึงวันอันได้มหาพิไชยฤกษ์ ในเดือนสี่ขุดคชศกนั้น จึงพระยาดีหราช
 เดโช แต่ท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งหลาย ก็กราบถวายบังคม
 ตายท้าวมารพัดไปโดยทางเมืองสุระบุรี ฝ่ายพระยานครราชสีมาแจ้ง
 ว่ากองทัพกรุงยกขบวนมาตั้งนั้น ก็ตรวจจัดรพตเครื่องสรรพาวุธทั้งปวง
 พร้อมสรรพ แล้วแต่งทัพยกตงมาตั้งค่ายรายรับตามระยะทางนั้นเป็น
 หาดายตำบล.

๑ ฝ่ายกองทัพพระยาดีหราเสโทก็ยกขึ้นไปตีค่ายชาวเมืองอันมาตั้ง
รับกัน แต่ได้รับพุ่งกันเป็นสามารถ กองทัพชาวนครราชสีมาตาม
ทานมิได้ ก็แตกฉานไปทุก ๆ ค่าย แต่พ่ายแพ้กัณฑ์เข้าเมือง กอง
ทัพกรุงศรีอยุธยาทางทุ่งหลายแตกฉานแล้ว ก็ยกติดตามไปถึงเมือง แต่
พระยานครราชสีมาก็ตรวจจัดพลทหารชนประจำที่เชิงเทินปรากฏการเมือง
โดยรอบ กอปรด้วยเครื่องสรรพยุทธปืนใหญ่น้อยทั้งปวงพร้อมสรรพ
แต่ป้องกันเมืองเป็นสามารถ ฝ่ายทัพกรุงศรีอยุธยาตั้งค่ายรายล้อมเมือง
นครราชสีมาโดยรอบ แล้วแต่งพลอาสาตามพันยกเข้าป่าขึ้นปล้นเอา
เมือง ชาวเมืองรบพุ่งป้องกันเป็นสามารถ แต่พุ่งดำตราวุธปืนใหญ่
น้อยระดมออกมาต้องพลอาสาทัพกรุงศรีอยุธยาบาดเจ็บเป็นอันมาก เห็น
จะป่าขึ้นเอามิได้ก็ถอยออกมา แต่ยกเข้าปล้นคังนั้นเป็นหลายครั้ง
ชาวเมืองรบพุ่งต้านทานเป็นสามารถ ทัพพลตายจะปล้นเอามิได้ ก็
ล้อมคั้งไว้ แต่ตั้งล้อมอยู่เป็นหลายเดือน จนเสบียงอาหารก็ขาด
ตง ทัพพลอดอยากซบถอมไข้เจ็บล้มตายเป็นอันมาก บ้างหลบหนี
หนีไปจากกองทัพหนีมาก แต่ท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งหลาย
ปลุกเสกกันบอกถึงสมุหนายก ขอกองทัพหนุนขึ้นไปช่วย แต่
ขอกระสุนดินดำแต่เสบียงอาหารสำหรับทัพทั้งปวง จึงเจ้าพระยาจักรี
กราบบังคมทูลพระกรุณาโดยใบบอกทั้งปวงนั้น ให้ทราบตั้งทุกประการ
พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงส่งพระองค์ ตรีศได้
ทรงฟังทราบประพฤติกุณคุณตั้งนักทรงพระพิโรธ ดำรัสว่าอย่าให้
ให้ไปตีเมืองนครราชสีมาหนึ่งเท่านั้น ทัพหมื่นหนึ่งยกไปยังว่าหัก
เอาไม่ได้ อย่าให้เดชะเดียงมันได้ฤๅ แล้วดำรัสให้สมุหนายก

แต่งข้าหลวงขึ้นไป กรมเอาท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งหลายพันชาน
 ดงมายังกรุงเทพมหานคร ครั้นได้ศกมาพร้อมแล้ว ก็ให้ตั้งพระราช
 อาชญาเขียนแถวบริบทพยัสณเครื่องอัญมณทั้งปวง แล้วให้ตระเวนบก
 ตระเวนเรือสำวัน แล้วก็ให้ประหารชีวิตคนนายทัพนายกองเสียเป็นอัน
 มาก แล้วทรงพระกรุณาดำรัสตั้งอรรคมหาเสนาธิบดีให้เกณฑ์กองทัพ
 ขึ้นไปตีเมืองนครราชสีมาใหม่แต่ ให้เจ้าพนักงานซึ่งไปเบิกดินดำใน
 ดึกคืนเอาจอบคัดคุ่มเพียงซึ่งได้คืนอันชนิดไว้นั้นขึ้น ก็เป็นประกาย
 เพลิงกระเด็นลงในดินดำ ๆ นนกว่าบชนเป็นอันหนึ่งอันเดียว แต่ที่อกดิน
 นนมากมก่าตั้งมาก ก็ไซ้ดินทำตายทัพสัมภารแห่งตักนพวงตง แล้ว
 หอบหุ้มชนบนอากาศ แดกไปโดยทิศน้อยแต่ทิศใหญ่ เคียงกักกอง
 ดันหน้าไหววกมปนาทพระชนนี คุงเคียงมหาอดันีบาด คอองชาว
 พระนครล้มตายเจ็บป่วยได้ทุกขเวทนานนเป็นอันมาก แต่ได้ตูกแดดดิน
 นนกันอย จึงเกณฑ์กองทัพแต่ห้าพัน สรรพด้วยช้างม้าเครื่อง
 สำตราดูรแต่เสบียงอาหารทั้งปวงแล้วก็ยกขึ้นไป ครั้นถึงเมืองนครราช
 ธิมาแล้ว ก็ให้ตั้งค่ายล้อมเมืองไว้ดูจครنگอน แต่พระยานครราชสีมา
 ก็ตรวจจัดแจงรพต ษนอยู่ประจำรักษาหน้าตเชิงเทนมองกันเมืองเป็น
 สำมารถ ทัพกรุงยกเข้าแหกหักเป็นหลายครั้ง ชาวเมืองรบพุ่งบ้อง
 กันทั้งกลางวันกลางคืนไม่ย่อหย่อน ทัพกรุงแหกหักเอาไม่ได้กตงดอม
 ม่นไว้ แต่ทัพกรุงยกไปเคียวขับทำสงครามด้วยชาวนครราชสีมาทั้งสอง
 ครั้ง ประมาณสองปีเศษ ชาวเมืองไม่ได้ทำนาตั้งสองเทศ์กาดมา
 แล้ว เเสบียงอาหารก็กันดารตง ไฟรพตเมืองอดอยากชูปมตมตาย

เปนอนุมากนุก บ้างยกครัวหนีออกจากเมืองนุกมาก แต่ทว่าพระยา
ยมราชเจ้าเมืองนมผมอเข้มแข็ง คงเคยจับตันทานอยู่มิได้แตกฉาน.

๑ หนึ่งท้าวทรงกันดาลอยู่ ซึ่งเป็นโทษถอดเดียนน หนีขึ้นไปอยู่
ในเมืองนครราชสีมาด้วย แต่ทว่าพระยานายทัพนายกองซึ่งคงล้อมอยู่
น หนี ก็ปลุกซากันเห็นว่าจระแหกหักเอามิได้ ด้วยชาวเมืองรบพุ่งกัน
ทานแข่งเมืองอยู่ จึงคิดกตอบายเป็นหลายอย่าง แต่ให้ทำตุ๊กปั้นกด
ยิงไปตกตงแต่ก็ตั้งบอยู่ คือเพลิงคิดตามเข้าไปถึงดินเร็วจึงแตกออก
ถูกผู้คนล้มตาย อูบายอันหนึ่งนั้นให้ผูกจรวดใหญ่ชักขึ้นแล้ว เอา
หม้อดินผูกแขวนสายป่านอันใหญ่หย่อนเข้าไปในเมือง แต่จุดเพลิงชนวน
ตามไว้ ครั้นเพลิงชนวนติดถึงดินแล้วให้ตกตงใหม่ ในเมือง แต่อูบาย
อันหนึ่งนั้นให้เอาเพลิงชิงแพลมผูกตุ๊กธนูยิงระดมเข้าไปเผาเมือง ครั้น
จัดแจงแต่งการทงปวงนพร้อมแล้ว เพลากตางคืนดึกประมาณสาม
ยาม ก็ให้ยิงบันกตชักจรวดจรวด แดยิงธนูระดมเข้าไปพร้อมกัน
แล้วแต่งพตอาสาหุนเข้าไปปล้นเอาเมือง ฝ่ายชาวเมืองต้องบันกต
ก็มาก ด้วยประมาทอยู่มิได้เคยพบเคยเห็นมาแต่ก่อน แต่หม้อดิน
ซึ่งผูกจรวดแต่ตุ๊กธนูผูกเพลิงชิงแพลมนั้น ก็ตกตงติดหลังคาเรือน
ทงปวงในเมืองนั้น เพลิงคิดรุ่งโรจโชคนากการไหม้ไปทุกหนทุกแห่ง ชาว
เมืองมีอาจอยู่รักษานาที่เชิงเทินนั้นได้ ต่างคนต่างก็ตระหนกเสีย จึง
ระล่ำระล่ายไปเป็นอดหม่าน บ้างเสียเข้าของล้มตายแต่ลำบากเวทนา
อยู่นุกมาก ก็เสียเมืองแก่ทัพกรุง ๆ เข้าเมืองได้ ไต่จับผู้คน หารัง
ของทงปวงต่าง ๆ แต่ตัวพระยานครราชสีมา พาท้าวทรงกันดาล
ครอบครัวบุตรภรรยา ทแกล้วทหารทงปวง แหกหนีออกไปจากเมืองแต่

ในกลางคืนหาได้ตัวไม่ กองทัพได้เมืองนครราชสีมาแล้วก็แต่งหนังสือ
 บอกถึงสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ให้กราบทูลพระกรุณาให้ทราบ พระบาท
 สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงพระพิโรธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ครั้นทราบประพาศ
 เหตุนั้นแล้ว ก็ดำรัสให้มีตราตอบขึ้นไปยังกองทัพว่า ให้จัดแจงตั้ง
 แต่งผู้รักษาราชการอยู่รักษาเมืองให้ทราบคาบเป็นปรกติ แล้วให้เด็กทัพ
 กตบมายังพระมหานครเกิด ครั้นท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งหลายได้
 แจ้งในท้องตราดังนั้นแล้ว ก็ทำตามพระราชกำหนดขึ้นไปในทุกประการ
 ครั้นเสร็จแล้วก็เด็กทัพกตบมายังกรุงเทพมหานคร แล้วขึ้นเฝ้าพระเจ้า
 อยู่หัว กราบทูลแถลงโดยอันใด คิดอ่านทำการปัดหน้าเมืองนั้นให้ทราบ
 ทั่วทุกประการ สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินก็พระราชทานรางวัลแก่ท้าวพระยา
 นายทัพนายกองทั้งปวงเป็นอันมากโดยลำดับตามานุศักดิ์

๑๓๘๗ ปีชวดดับปีศก ๑๐๔๗ บัณฑิตอุปตศก ๑๐๔๗ ๑๐๔๗ ๑๐๔๗
 ฝ่ายชวาทกรมหลวงโยธาเทพ ทรงพระครรภ์กำหนดถวญศมาศ ก็
 ประสูติพระราชโอรสองค์โปรดด้วยศิริรูปเป็นอันดี พระราชวงษานวงษ์ทั้ง
 หลายถวายพระนามชื่อเจ้าพระขวัญ แต่เมื่อวันประสูติเพตอกต่างคืน
 นั้นแผ่นดินไหวเป็นอัศจรรย์ ครั้นทรงถวญนามมาคนทั้งหลายนับถือ
 มาก ด้วยเป็นพระราชนัดดาของสมเด็จพระนารายณ์เป็นเจ้า เป็นวงษ์
 กระษัตริย์อันประเสริฐ แต่คนทั้งหลายเข้าสวามิภักดิ์เป็นข้าใต้พระ
 บาทเป็นอันมาก แต่มีบุญเบญจศกถ้วนนั้น สมเด็จพระพุทธเจ้าหัวดวง
 ทรงพระราชดำริเห็นว่าที่บ้านหลวงคำบดป่าของนั้น เป็นที่มงคลศิริราชฐาน
 อันประเสริฐ สมควรจะสร้างเป็นพระอาราม มีพระอุโบสถวิหาร
 การเปรียญพระเจดีย์ฐานกำแพงแก้ว แดกภูมิจึงมีศาลาตาดฟ้าแก้ว

พร้อม แล้วทรงพระกรุณาให้หมื่นจันทราช่างเค็ดอบทำกระเบื้องเค็ดอบ
 ดีเหลือง มุงพระอุโบสถวิหารทั้งปวง แดการสร้างพระอาราม
 ตามที่เศษจึงดำริไว้ในที่ชาติอุรุกถ แล้วพระราชทานนามบัญญัติพระ
 อารามชื่อวัดพระบรมพุทธาราม ตั้งเจ้าอธิการชื่อพระญาณดมโพธิ
 ราชาคณะคามวาสีครองพระอาราม แดทรงพระกรุณาให้มีการฉลอง
 แดมีการมหรศัพสามวัน แดทรงถวายไทยทานแก่พระสงฆ์เป็นอันมาก
 แดพระราชทานเดชเจ้าพระไวยอุปฮาดพระอารามก็มาก แดถวายพระ
 กิตปนาชั้นแก่พระอารามตามธรรมเนียม.

๑ ในคักราช ๑๐๕๗ ปีชาติอุรุกถนั้น กรมการเมืองไชยาบออกข้อ
 ราชการเข้ามาถึงกรมพระกระดาโหม ในลักษณะนั้นว่า เจ้าพระยา
 นครศรีธรรมราชเป็นขบถแขงเมือง แดช่องล้อมผู้คนเครื่องดาตราวุธ
 เป็นอันมาก จะยกเข้ามาตีหัวเมืองฝ่ายตะวันตกทั้งปวง ได้หัวเมือง
 ทั้งปวงแล้วจะยกเข้าไปทำร้ายกรุง อนึ่งนายตั้งชัยมราชเจ้าเมืองนคร
 ราชสีมาซึ่งหนีไปได้นั้น พาสมัครพรรคพวกออกไปตั้งอยู่ณพรหมแดน
 เมืองนครศรีธรรมราชแดแขวงไชยาต่อกัน แดคิดการขบถเข้าด้วยเจ้า
 พระยานครศรีธรรมราชอีก ตั้งช่องล้อมชาวนอกทั้งปวง แดผู้คน
 เข้าเกิดยกต่อมนายตั้งชัยมราชหนักมาก จึงเจ้าพระยาโกษาธิบดีนำเอา
 ข้อราชการนั้นกราบทูลพระกรุณาให้ทราบ พระบาทบรมบพิตร
 พระพุทธเจ้าอยู่หัว ทรงส่งพระองค์ศรีศัทรราชเหตุตั้งนั้น ทรงแทงพระพิโรธ
 ดำริคิดว่าอายสองคนของอาจหนักจะไว้มันมิได้ ควรจะแต่งทัพใหญ่ยก
 ไปทงทางบกทางเรือปราบปรามมันเดี่ยจึงจะชอบ อันอายขบถ
 สองคนนั้นไม่พินใจอมมือเรา แม้นใดตัวแล้วจะตีบมิให้กากดินแค่น

แดวมพระราชดำรัสสั่งสมุหกระต่าใหม่ให้ตรวจเตรียมช้างม้า เครื่องสรรพ
 ยุทธทั้งปวง แดเรือรบเรือไต่เรือดำเตียงเสบียงอาหารให้พร้อมไว้ทั้ง
 ทางบกทางเรือ แดวมพระราชโองการมานพระบัณฑูรสุรสิงหนาท
 ดำรัสเห็นอเกด้า ๆ สั่งให้พระยาสุรสงครามเป็นแม่ทัพหัตถวง พระสุรเสนา
 เป็นยุกรมัคร พระยาเพชรบุรีเป็นเกียกกาย พระยาสีหราชเดโช
 เป็นกองนำ พระยาราชบุรีเป็นทัพหัตถ์ ถือพดสักรรจดาเครื่อง ๓๐๐๐๐
 ช้างเครื่อง ๓๐๐ สรรพด้วยเครื่องสรรพอาวุธทั้งปวงยกไปทางบก ฝ่าย
 ทัพเรือหนึ่งให้พระยาราชบงัสรเป็นนายกอง เรือรบ ๓๐๐ ต้า เรือ
 ชเต ๓๐๐ ต้า พดรบพดแจว ๕๐๐๐ ยกไปทางชเตทัพหนึ่ง แดให้
 ทัพบกทัพเรือยกไประดมตีเอาเมืองนครศรีธรรมราช ครั้นถึงวันนั้นได้
 มหาพิไชยฤกษ์ จึงพระยาสุรสงคราม พระยาราชบงัสร แดทำว
 พระยานายทัพนายกองทั้งหัตถายก็กราบถวายบังคมตายทัพไปตีเมืองนคร
 ศรีธรรมราชโดยดำตบัสถลตมารคชตมารค ไปพร้อมทัพกันณเมือง
 ไชยาบุรี แดแม่ทัพบกเกณฑ์เอาผู้รงกรมการเมืองชุมพร เมืองไชยา
 ถือพดหัวเมืองทั้งปวงเข้ามาบรรจบทัพยกไปด้วย แดวกำหนดไปแก่
 กองทัพเรือให้ยกทัพออกจากเมืองไชยาพร้อมกัน แดกองทัพบกยกไป
 ถึงพรมแดนเมืองไชยาแดเมืองนครศรีธรรมราชต่อกัน ซึ่งนายตั้งช
 ยมราชตั้งอยู่ณ ก็เข้าตอมไว้ในเพดากตางคัน แดนายตั้งชยมราช
 มรุตว ไม่นั้นที่จะจัดแจงค้ำทานไว้ให้มั่นคง ต้องจำเป็นจำรบพุ่ง
 ผู้คนทแถดวทหารมทนพร้อมเพรียงกัน ระส่ำระส่ายไปเป็นอดหม่าน
 แดนายตั้งชยมราชมีฝีมือเข้มแข็ง ถือพดทหารออกแหกหักจะออกมา
 ทัพกรง์ต่อรบค้ำทานไว้เป็นสามารถ แดวกเข้ารุมตีฆนาบเป็นหัตถาย

กอง พวกนายสังขัยมราชน้อยตัวเห็ดก่าดังแหกออกมามีได้ ก็แตก
ฉานต้มตายเป็นอันมาก แต่ตัวนายสังขัยมราชหนีไปมีพัน กับทหาร
ร่วมใจ ๗ คน ๗ คนด้วยกัน ก็ขึ้นประจันรบพุ่งอยู่จนตายในที่รบสิ้น
ทัพกรงได้ ไชยชำนะแต่ได้เซตยพวกนายสังขัยมราชนั้นก็มาก ก็ยกดวง
แดนเมืองนครศรีธรรมราชเข้าไป.

๑ ส่วนเจ้าพระยานครศรีธรรมราช แจ้งว่าทัพกรงยกออกมาทางทัพ
บกทัพเรือ แต่เดี่ยนายสังขัยมราชแก่ทัพบกตั้งหนักเสียใจ จึงแต่ง
ทัพบกทัพเรือยกไปรบพุ่งต้านทานไว้ ให้หย่อนกำลังศึกดังก่อน แล้ว
ก็กวาดเอาครอบครัวอพยพบ้านนอกทั้งปวง แต่เสบียงอาหารเข้าได้
ในเมืองเป็นอันมาก แล้วตกแต่งปราการล้อมค่ายค่ายคูประตูหอรบ
บักขวากหนามตามทำนองศึกพร้อมเสร็จ แต่จัดแจงบ้านเมืองบำรุง
ทแถมอาหารไว้คอยต้านทานรบพุ่งทัพกรงเป็นสามารถ.

๑ ฝ่ายทัพเรือพระยาราชบังสรยกไปทางเขต ดวงเข้าแดนเมืองนคร
ศรีธรรมราชก่อนทัพบก ได้ยุทธนาการด้วยทัพเรือเมืองนครศรีธรรมราช
ในกต่างเขต แต่ทัพเมืองนครศรีธรรมราชต่อรบต้านทานเป็นสามารถ
ทัพเรือฝ่ายกรงจะหักเอามิได้ ก็ทอดล้อมรอบยิงกันอยู่เป็นหลายวัน
ตั้งปืนใหญ่ตั้งนั้นครั้นครึกกักก้อง สืบเตือนท้องมหรณพหนักดุจเสียง
มหาวาตะพยุใหญ่ ถ้อยทมิได้ ไชยชำนะแก่กัน ส่วนทัพบกนั้นก็
ยกไปประทะทัพเมืองนครศรีธรรมราชตั้งค่ายรับอยู่เป็นหลายค่าย ก็ยก
เข้าโจมตี ได้ยุทธนาการด้วยชาวนครศรีธรรมราช ๆ รบพุ่งต้านต่อ
เป็นสามารถจนถึงอาดูรสิ้น ทัพกรงหักเอามิได้ ก็ตั้งค่ายรายล้อม
ล้อมโอบค่ายชาวนครศรีธรรมราชเข้าไว้ แต่ได้ตั้งอยู่ทรนากนั้นหลายวัน

หาดายเพดา แดกกองทัพเมืองนครเห็นทัพกรุงมีฝีมือเข้มแข็งจะรบไว้
 มีอยู่ ก็แหกหนีออกจากค่ายแต่ในกลางคืน ทัพกรุงได้ติดตามไปในที่ที่
 ทัพเมืองนครมิได้รบ ไปถึงกระจัดทัพตายพ่ายหนีไปเป็นอดหม่าน
 ไม่เป็นตำบลนรธา เลี้ยพดช้างม้าเครื่องศาสตราวุธแก่ทัพกรุงเป็นอัน
 มาก ทศของอาวุธบาดเจ็บล้มตายทั้งนายแตรไพร่หนักมาก ก็รุดทัพ
 หนีไปยังเมืองนครศรีธรรมราช ฝ่ายทัพกรุงได้ไชยชนะจับได้ช้างม้า
 คนเชลยอาวุธต่าง ๆ เป็นอันมากก็ยกติดตามไป ครั้นแจ้งว่าทัพเรือ
 ชาวเมืองนครกำหนดอยู่เป็นสำมารถเขายังมิได้ ก็ยกกองทัพลงไปช่วย
 ตักระหนาบสกัดหลังทางชายทะเล แดทัพเรือเมืองนครถูกทัพกระหนาบ
 นำกระหนาบหลังเลี้ยรพดล้มตายมากทานมิได้ ก็แตกฉานพ่ายหนี แด
 ชักใบแฉ่นกลับไปด้วยทิศานุทิศทั้งปวง กองทัพกรุงได้ไชยชนะก็ยก
 เข้าล้อมเมืองนครศรีธรรมราชพร้อมกันทั้งทัพบกทัพเรือ แดตั้งค่าย
 รายล้อมไปรอบเมือง ฝ่ายพระยารามเดโชเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช
 ครั้นเลี้ยทัพบกทัพเรือแก่ข้าศึกดังหนักเลี้ยใจ จึงจัดทหารขึ้นประจำ
 รักษาน้ำที่เชิงเนินโดยรอบ กอปรด้วยเครื่องสรรพยุทธป้องกันเมือง
 เป็นสำมารถ แด้วแค้นทัพออกไปตีข้าศึกแต่ได้รับกันทุกวัน ๆ มิได้ขาด
 จนรามือกันลง แด้วนัดกันแต่งทหารชำนาญดาบโต้หัต คาบดิ่ง คาบสอง
 มือ ให้ออกไล่กันตามกระบวนเพลงศิวค่อคัวเป็นหลายครั้ง แต่ทัพ
 กรุงกับชาวนครศรีธรรมราชตั้งเคียวขับทำสงครามกันมาช้านานประมาณ
 ถึงสามปี ถอยทัพฝีมือเข้มแข็งมิได้มีไชยแต่ปราไชยแก่กัน แดพด
 ซึ่งรักษาน้ำที่แดพดค่ายล้อมร้องเพลงถ้อยกันไปมาต่าง ๆ ฝ่ายทัพกรุง
 มีเรือดำเลี้ยงเข้าเลี้ยงอาหารส่งกันอยู่มิได้ขาด เลี้ยงรพดมิได้ออกอยาก

ชบผอม แดบริบูรณ์อยู่ดี ก่าตั้งศึกแขงมืออยู่ ฝ่ายในเมือง
 ดั้นเด็บียงอาหาร ผู้คนอดอยากชบผอมล้มตายมาก ก่าตั้งศึกก็ถอย
 ดงแต่มิอาจจะยกออกมาต่อต้านเมืองได้ ก็รักษาแต่มั่นไว้ แด
 กองทัพกรุงเห็นชาวเมืองก่าตั้งศึกถอยดง ก็แต่งพตอาสา ๒๐๐๐ ยก
 เข้าถอนขวากหนามข้ามคูเข้าไป เอาบันไดพาดบ่ายบันปัดหน้าเมือง
 แด พระยารามเดโชเจ้าเมือง มา ยืนให้พตทหารรบพุ่งบ้องกันเป็นด่ามารถ
 แด พุ่งสาตราวุธเหตุนหตาวยิงปืนใหญ่จ่ารงค์มณฑกนกดับ ระดมออกไป
 ดั่งท่าฝน ต้องพตอาสาทัพกรุงล้มตายบาดเจ็บมาก แดจะปัด
 เอามิได้ ก็พ่ายออกไป จึงแม่ทัพใหญ่ให้ทำทุบทุบึงตัวกันอาวุธยกเข้า
 มาปัดหน้าอีกเด้า แดซุดอุโมงค์กรุงเข้ามาใกล้เชิงกำแพงเมือง ชาว
 เมืองพุ่งสาตราวุธมิได้ถูกต้อง จึงพระยารามเดโชเจ้าเมืองก็แต่งพต
 ทหารออกทลวงพันชาศึกซึ่งซุดอุโมงค์เข้ามานั้น แดได้ค้อยุทธนาถึง
 อาวุธสั้นประจันจู่โจมพันพตอาสาทัพกรุงล้มตายมาก เห็นจะทำการ
 มิได้ก็ถอยไป แดบรรดาขุนนางกรมการทั้งหลายในเมืองนครเอาใจ
 ดงด้วยพระยารามเดโช เป็นชนบดแขงเมืองดั้นดั้น ช่วยกันตรวจ
 ครรรักษาหน้าทีเชิงเทินบ้องกันเมืองเปนกวดขัน มิได้ คัดอ่านเอาใจออก
 หาก แดประนีประนอมกันอยู่ดี จึงพระยารามเดโชก็ปรึกษาด้วย
 ขุนนางกรมการทั้งปวงว่า ซึ่งทัพกรุงยกออกมาตีเมืองเราบัดนี้ ได้
 ยกเข้ามาปัดหน้าหลายครั้งท่ามิได้ ก็ระอามือเราอยู่ แดศึกเราได้ที่
 จะไว้อำมิได้ ควรจะยกออกไปตีให้แตกฉานพ่ายไปเสียจึงจะชอบ
 แดขุนนางกรมการทั้งปวงก็เห็นด้วย จึงให้จัดแจงพตทหารที่มฝีมือ
 เข้มแขงประมาณ ๓๐๐๐ ตัวนำอออาวุธสั้น แดพระยารามเดโชก็ยก

พดทหารออกจากเมืองแต่ในกลางคืน แลขับพดทหารเข้าไปปล้นค่าย
 ชาติค ก็แลพดทพกรุงซึ่งรักษาน้ำที่ตอมกรุดว ก็ดำดปืนไฟใหญ่้อย
 ยิงระดมออกมา แล้วยกออกมาจากค่าย ได้ตดวงพันพดทหารชาวเมือง
 นคร ๆ ก็ย่นยันประจัญบานต่อยุทธให้อึ้งอุคมเอาไชย ทัพตมตตายทั้งต้อง
 ฝ้าย แต่ทว่าพวกชาวเมืองตายมากกว่าประมาณสองเท่า แลพระยา
 รามเดโชเห็นจะเอาไชยชำนะมิได้ก็พ่ายกดับเข้าเมือง แต่ยกออกปล้น
 ค่ายตงนเป็นหลายครั้งเสี่ยวพดทแลดวทหารก็มาก จะตีให้แตกฉานมิได้
 ก็รักษามันไว้ บรรดาไพร่พดเมืองทั้งหลายอดอยากอาหารชบผอม
 มาก แลตมตตายเปตองไปทุกวัน ๆ แลเดบียงอาหารเบี่ยงแวงเตยง
 กันไปก็ตมตอง เจ้าพระยานครศรีธรรมราชก็เค้รำใจ เห็นจะรักษา
 เมืองไว้มิได้ ด้วยขัดเดบียงอาหาร จะแต่งออกตาดหากินนอกเมือง
 ก็มิได้ ด้วยชาติคตงตอมไว้ โดยรอบ มรุตจะคิดอุบายถ่ายเท
 เตย จึงคิดว่าซึ่งกูจะอยู่ในเมืองให้พวกประทุษฐูร้ายแผ่นดินจับได้อย่า
 ตงได้ย ก็จจะหนีไปให้รอด แต่อุบายซึ่งจะหนีไปนั้น เห็นจะเอา
 ชุระก็แต่พระยาราชบงศ์รซึ่งเป็นแม่ทัพเรือออกมานั้น ด้วยเปนสหาย
 เพื่อนรักกันมาแต่ก่อน เห็นจะเลี้ยกันมิได้ จะช่วยแก้ไขให้ไปรอด
 จึงแต่งหนังสือตบให้คนสนิทไว้ใจ ถือตบออกไปตงพระยาราชบงศ์ร
 เปนใจความว่า หนังสือเราพระยารามเดโช มาตงสหายเราพระยา
 ราชบงศ์ร ด้วยเราทั้งตองเป็นข้าตูดตองชุตพระบาท ตมเตจ
 บรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวแห่งเรามาด้วยกัน แลเปนสหาย
 รักคู่ชีวิตจิตใจ ได้ศุขทุกขทำราชการตองพระเดชพระคุณมาแต่
 ก่อนเป็นอนันมาก แลตองเมื่อทรงพระกรุณาดำรัสใช้ ให้ไปตีเมืองตาง

เมืองตะว้า แต่ตีพม่าซึ่งยกตามมอญเข้ามาตั้งณเมืองไชโยคนนั้น แต่
 เราทั้งสองก็เป็นคู่ทุกข์คู่ยาก ได้ทำราชการงานสงครามเอาไชยชนะ
 มาทูลเกล้าฯ ถวายด้วยกันก็หลายครั้ง แต่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง
 พระกรุณาโปรดปรานพระราชทานยศศักดิ์ ชูขบแต่ยังเราทั้งสองถึงขนาด
 แต่เมื่อพระองค์ทรงพระประชวรนั้น มีโทษปรับโทษกตัญญูคือพระเพท
 ราชาแต่หุดวงส์ศักดิ์ ต้องคนพ้อตูกตะน้ำพิศมส์จจาเดี่ยว คิดอ่าน
 ทำการชบถช่วงชิงเอาราชสมบัติ แต่เสนาบดีทั้งปวงในกรุงมิได้มีผู้ใด
 ช่วยคิดอ่านทำการกำจัดศัตรูราชสมบัติเลยได้ แต่พระองค์ทรงพระโสมนัส
 จนเสด็จสวรรคต แต่ราชสมบัติก็ได้ สัตริย์แก่พระเพทราชา แล้ว
 ให้หาท้าวพระยาพระหัวเมืองทั้งหลายเข้าไปถวายบังคม ฝ่ายเราขัด
 แกรงอยู่มิได้เข้าไปนั้น ใช่ว่าตัวเราจะเปนชบถต่อแผ่นดินนั้นห้ามมิได้ เหตุ
 ว่าเราก็คิดกระตัญญูในพระผู้เป็นเจ้าของเรา ซึ่งเสด็จสวรรคตนั้น จึง
 มิได้เข้าไปอ่อนน้อมยอมตัวเปนข้าผู้ประทุษร้ายแผ่นดิน ประการหนึ่ง
 ก็เกิดมาเปนชายชาติทหารคนหนึ่ง ก็มีทิวี่มานะอยู่บ้าง ที่ไม่เคย
 กตัญญูเกรงนบนอบใช้ ก็ไม่นบนอบ ก็อยู่ตามประเพณีคดีโดยวิถีได้ย
 จึงมีคักยกมาคิดเมืองเรา แต่ทัพกรุงกับเราได้ทำยุทธนาการสงคราม
 กันมาช้านาน ใช่ว่าทแถมทัพหารแห่งเราจะเซ็ดขามคร้ามผู้มีมือคักพด
 ทหารกรุงนั้นห้ามมิได้ ก็พ้อสู้รบกันได้อยู่ แต่บัดนี้ฝ่ายเราหย่อนกำลัง
 ดงด้วยขัดเสบียงอาหาร จำเปนจำแพ้ ด้วยออกตาดหากินมิได้ เห็น
 จะรักษาเมืองไว้เปนอันยาก เราไม่สู้รบแล้วจะหนีไปจากเมือง แต่
 ซึ่งจะแหกออกนั้นอย่าคิดเสยว่าค่ายล้อมทัพกรุงจะทานฝีมือเราได้ คง
 เราจะแหกออกไปได้ ไม่ขัดสน แต่ทว่าจะไปมิตอดด้วยไม่มีน้ำจืดที่จะ

ไป แต่ซึ่งเราจะไปได้ออกจากชีวิตอันตรายครั้งนี้ ก็เพราะสหายเรา
 จะเอาธุระเรา แต่สหายเราจึงคิดถึงความทุกข์ความยากด้วยกันมาแต่
 หดง ครองเป็นข้าทูลตอของชุดีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแห่งเรามา
 ด้วยกันนั้น แต่จึงได้เมตตาการุณภาพอนุเคราะห์แก่เราครั้งนี้ ช่วย
 จัดแจงเรือรบไว้รับหน้าท่าตั้งท่าหนึ่ง ในสามวันเราจะแหกออกโดยค้ำย
 ต่อมด้านสหายเรา แต่ตั้งเรือใดแล้วก็จะดำสหายหนีไปตามยถากรรม
 ของเรา ครั้นพระยาราชบังสุวรแจ้งในหนังสือนั้นแล้ว ก็คิดถึงความ
 หดง ซึ่งได้เป็นสหายรักแต่เป็นเพื่อนทุกข์ยากมากมาแต่ก่อนนั้น ก็
 มีจิตคิดเมตตาแก่พระยารามเดโชยิ่งนัก ด้วยเป็นชาติแซกด้วยกัน
 แล้วก็เข้าใจว่าการนัดบอยมีใครเห็น ก็จัดแจงเรือรบไว้รับหน้า
 ท่าตั้งหนึ่ง แล้วเขียนหนังสือฉบับเป็นใจความว่า ซึ่งธุระของสหายเรา
 ประสงค์นั้น เราก็จัดแจงไว้พร้อมแล้ว จึงรีบออกมาโดยเร็วเกิด
 อย่าให้เห็นช้า การจะเอิกเกริกไปเราจะได้อความผิด แล้วส่งหนังสือ
 ให้ผู้ถือออกมาหนึ่ง กลับเข้าไปแจ้งแก่พระยารามเดโช ๆ ได้แจ้งแล้วก็มี
 ความยินดีนัก จึงสั่งทหารร่วมใจทั้งหลายห้าสิบเศษ ให้เตรียม
 คิวให้พร้อมไว้ ครั้นค่ำตงพระยารามเดโชกับทหารร่วมใจทั้งหลายก็ได้
 ซ้ำพันบุครภรรยาญาติแดนขุนนางกรมการทั้งหลายตายสิ้น ตามประเพณี
 วิไลยแซกไม่ว่าจะหนีแล้วก็ยอมฆ่ากันเสียสิ้น มีโหราศีกได้ไปเป็นเซตย
 แดพระยารามเดโชคนหมวราชการคมฝมอกเข้มแข็ง แดคอยุดฤกษ์
 ครั้นได้ฤกษ์ดีแล้ว แดตัวพระยารามเดโชก็ถือดาบสองมือหน้า พด
 ทหารทั้งหลายห้าสิบเศษตงมือถือดาบสองมือด้วยกันนั้น เปิดประตู
 หนีออกจากเมืองในเพลาตงคืน แล้ววิ่งเข้าสู่โจมโรมรุกบุกบันพัน

ปีกกาค่ายด้อมด้านริมแม่น้ำที่พระยาราชบงส์รว แดพตอาสาจามซึ่ง
 รักษาค่ายด้อมทั้งหลายนั้น ก็ระดมปืนไฟใหญ่น้อยยิงแย้งออกมาเป็น
 โทดาหุด แดพระยารามเดโชกับพตทั้งหลายเป็นคนตีมิวชาอาวุมิได้
 ถูกต้อง แดมิได้ย่นย่อที่ถ้อย ก็แหกหักค่ายปีกกาพังตงได้ ก็ได้
 ทดวงจ้วงฟอนพันพตอาสาจามทั้งหลายล้มตายแต่ด้ามากเป็นอันมาก พต
 ค่ายด้อมทั้งหลายทนายผู้มีมิได้ ก็แยกออกให้ พระยารามเดโชกับพต
 ทหารทั้งหลายก็ได้ฟาดฟันฆ่าพตที่พกรุงแหวกเป็นช่องออกได้ มิได้
 มีผู้ใดต้านทาน ก็พาพตทหารกรุกันตงได้ในเรือรบ ซึ่งพระยาราช
 บงส์รวจัดแจงจอดไว้รับหน้าท่านนี้ แดวออกเรือไปถึงเขต ชักใบ
 แด่นออกไปยังมหาสมุทร แด่นหนีไปยังเมืองแขก ที่พกรุงก็เข้าเมือง
 ได้ ได้จับผู้คนเก็บสิ่งของทั้งปวง แดนายทัพนายกองทั้งหลาย แจ้ง
 ว่าตัวชบถแหกหักออกไปได้น้ำที่พระยาราชบงส์รวแด้วได้ เรือรบแด้หนีไป
 แดพระยาราชบงส์รวมิได้จัดแจงทัพเรือไปติดตามให้ทันที ดะให้ตัวชบถ
 หนีไปพ้นเห็นผิดอยู่ จึงเอาคดีนี้ไปแจ้งแก่พระยาสุรสงครามแม่ทัพหลวงๆ
 ได้แจ้งดังนั้น ก็พิจารณาสืบสาวไต่สวนได้เพียง แดการนั้นมิผิด
 ก็ได้ เนื้อความว่า พระยารามเดโชเจ้าเมืองนครสอตหนึ่งตี้อตออกไป
 ถึงพระยาราชบงส์รว ๆ รู้กันกับผู้ คิติมชอบ จัดแจงเรือรบไว้ให้ หนี
 หมายให้ออกมา แดวังส่งตัวชบถให้หนีไปพ้น ครั้นได้เพียงเป็นสัจย์แท้
 แดวก็ให้เจ้าพระยาราชบงส์รวเข้าหาประการ แดวบอกหนังสือเข้าไป
 ณกรุงเทพมหานคร สมุหพระกตาโหมกราบทูตพระกรุณาโดยเหตุ
 ทั้งปวงให้ทราบสิ้นทุกประการ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้า
 อยู่หัวทั้งสองพระองค์ ตรัสทราบประพฤติเหตุดังนั้น ก็ทรงพระ

พิโรธแก่พระยาราชนบังตั้งรยงนัก ดำรัสว่ามิใช่พวกอ้ายชบถ แล้ว
 ให้มัคราตออบออกไปยังกองทัพว่า ให้สืบข่าวเขาพวกรู้เห็นทั้งปวงได้
 แล้ว ก็ให้เอาตัวพระยาราชนบังตั้งรยงแต่พรรคพวกรู้เห็นทั้งหลายครณะแคว้น
 วน แล้วให้ประหารชีวิตแต่คตคี่คี่เสียบไว้ประคตเมืองนครศรีธรรมราช
 อย่าให้ผู้นอนดเยียงอย่างสืบไปภายหน้า แล้วให้จัดแจงตั้งแต่งนายทัพ
 นายกองผู้ใดซึ่งมีฝีมือเข้มแข็งมีความชอบมาก ให้อยู่ครองเมืองแต่
 จัดแจงบ้านเมืองอาณาประชาราษฎรทั้งหลาย ให้ราบคาบเป็นปรกติดี
 แล้วก็ให้เลิกทัพกลับมายังกรุงเทพมหานครเถิด ครั้นท้าวพระยานาย
 ทัพนายกองทั้งหลายได้แจ้งในท้องตราดังนั้นแล้ว ก็กระทำอุจพระราช
 กำหนดออกไปในหนทุกประการ แล้วตั้งแต่งผู้รักษารักษาเมือง
 แคว้นอาณาประชาราษฎรข้างมาเครื่องดำตราวุธตั้งของทั้งหลาย สำหรับ
 เมืองพดด้วงแล้ว เด็กกองทัพบกกองทัพเรือ กวาดคนเซตยข้าง
 มาเครื่องดำตราวุธตั้งของทั้งหลายกลับเข้ามายังกรุงเทพมหานคร แล้ว
 ชนเฝ้าพระเจ้าอยู่หัวกราบทูลโดยเหตุทั้งปวง แล้วถวายข้างมาคนเซตย
 แด่ตั้งของทั้งหลายซึ่งคตคี่คี่เป็นอันมาก โดยด้วงแคว้นความชอบนั้น.

๑ ตุลาคม ๑๐๕๘ ปีเถาะนพศก สมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้า
 อยู่หัว มีพระราชดำรัสให้ช่างพนักงานจัดการสร้างพระมหาปราสาทองค์
 หนึ่ง ในพระราชวังข้างใน ครั้นเสร็จแล้วพระราชทานนามบัญญัติมหา
 ปราสาท ชื่อพระที่นั่งบรรยงกรรตนาคน เป็นดีปราสาทด้วยกนทั้ง
 เก้าแคว้น คือพระที่นั่งวิหารสมเด็จองค์หนึ่ง พระที่นั่งสุวรรณเพชฌ
 ปราสาทองค์หนึ่ง พระที่นั่งสุริยามรินทร์องค์หนึ่ง แล้วให้ชุดสระ
 เป็นคู่อ้อยซ้ายขวาพระที่นั่งบรรยงกรรตนาคน แล้วให้ก่ออ่างแก้วแต่

ภูเขามืดที่อุทกธาราไหลตลงในอ่างแก้วนั้น ที่ริมสระคู่พระมหาปราสาทนั้น
 แต่ให้ทำระหัดน้ำอ่างแก้วนั้น น้ำที่ให้อ่างแก้วนั้นเข้าไปผูกชั้นอ่าง
 แก้วนั้น แต่ให้ทำพระที่นั่งทรงปืนหน้าท้ายสระเป็นที่เสด็จออก
 กذبเอาที่ท้ายสระเป็นที่ข้างหน้า แต่ให้ทำศาลาตากขนในซ้ายขวา แต่
 โปรดให้ขุนนางเข้าเฝ้าทูตของซุ้ตพระบาทสมเด็จพระที่นั่งทรงปืน แต่เข้า
 ทางประตูมหาโกศราช.

๑ ตุลาคม ๑๐๕๐ ปีมโรงตำเรทศิศก ขณะนั้นสมเด็จพระอรรคมเหษี
 ฝ่ายซ้ายกรมหลวงโยธาเทพ ทรงพระครรภ์กำหนดคลอดแล้ว ประสูติ
 พระราชโอรสออกโปรดด้วยศิริวรรณลักษณะเป็นอันดี พระญาติวงษานุวงศ์
 ทั้งหลายก็ถวายพระนามว่าครุฑน้อย แต่สมเด็จพระบรมราชบิดาตรัสเรียก
 ว่าสำมยัง ในปีมโรงตำเรทศิศกนั้นทรงพระกรุณาให้ตั้งกำปั่นใหญ่ดำ
 หนึ่ง แต่ให้ทูตานุทูตคุมเครื่องราชบรรณาการออกไปจำเริญทางพระราช
 ไมตรีณกรุงฝรั่งเศส เหมือนเมื่อพระยาโกษาปานออกไปครั้งแผ่นดิน
 สมเด็จพระนารายณ์เป็นเจ้าก่อนนั้น ถึงปีมเมียโทศก ทูตานุทูตกลับ
 เข้ามาแต่เมืองฝรั่งเศส คุมเอาสิ่งของเครื่องราชบรรณาการต่างๆ เป็น
 อันมาก ซึ่งพระเจ้ากรุงทมิฬเทศประเทศทรงตอบแทนมานั้นซุ้ต
 เกต้า ๆ ถวาย จึงทรงพระกรุณาโปรดให้ตั้งราชทูตเป็นเจ้าพระยาพระ
 คตังตามโบราณประเพณีเยี่ยงอย่างมาแต่ก่อน.

๑ ในเดือนหกปีมเมียโทศกศักราช ๑๐๕๒ นั้น มีหนังสือบอกกรมการ
 เมืองสุวรรณโคตงมาถึงสมุหนายก ว่า นายบุญเกิดคตังนางข้างเผือก
 ได้รบป่าแขวงเมืองสุวรรณโคตง ตั้งตั้งคอกมีนสัตว์ด้วยคชตักษณงาม
 บริบูรณ์ จึงเจ้าพระยาจักรีนำเอาขั้ราชการต่างเสด็จกรณินนชนกราบ

ทูลพระกรุณาให้ทราบ พระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัววัดศรีศาสดาราม
 เหตุดังนี้ ก็ทรงพระปรีชาไมตรียิ่งนัก จึงดำรัสให้พระทวดวงษหมื่น
 กรมช่างทงหลายชั้นไปรับเสด็จครั้นถึงแพขนาน มีเรือแห่แห่นตาม
 บุรพประเพณี ต้องตงมายังพระมหานครศรีอยุธยา ทรงพระกรุณา
 ให้เทียบแพขนานเข้าณแพน้อย ให้นำนางช่างเผือกชั้นประทับอยู่ณโรง
 ส้มโฆศำบดแพน้อย แต่ให้มีการมหรศัพตมโฆศำบดวัน แล้วนำ
 ตงเรือขนาน มีเรือคู่ชักแห่แห่นเป็นขบวนเข้ามายังพระนคร แต่ให้
 นำนางเสด็จรถเขนทรชั้นไว้ณโรงยอดในพระราชวัง แต่ทรงพระกรุณา
 พระราชทานขนานนามกรชื่อพระอินทไธยราพค ศษบดินทร์ วรินทร์เลิศฟ้า
 แด่นายบุญเกิดซึ่งคตองตองนั้น ก็พระราชทานชื่อเป็นชนอินทศษประเสริฐ
 แดพระราชทานขันทองหนัก ๓ ตำดั่ง เงินตราหนึ่งชั่ง เสื้อผ้าตาม
 ตำรับ แดพระราชทานตราภูมคุ้มห้ามด้วยสัตตพิภคอากรขนอนคตาดทั้งปวง
 ตั้ง แต่ทรงพระกรุณาโปรดให้ไปทำกินอยู่ตามภูมิตำเนาคุจแต่ก่อน.

๑ ในบั้นเสด็จก่อนนั้น ส้มเด็จพระเจ้าแผ่นดินทรงพระราชดำริห์ ถึง
 คุณพระอาจารย์อริการวัดพระยาแมน ซึ่งได้ถวายพยากรณ์ไว้ว่าจะได้
 เสวยราชสมบัติ แต่ยังทรงผนวชเป็นภิกษุภาวอยู่ณวัดพระยาแมน
 แดพระผู้เป็นเจ้าของท่านนั้น แล้วได้ให้ โอรยาทานุศาสตร์ในสมณกิจ
 ทั้งปวง มีพระคุณมาก ควรจะทำตงของพระคุณให้ถึงขนาด ครั้น
 ทรงพระราชดำริห์แล้ว เพศาเขาก็เสด็จด้วยเรือพระที่นั่ง ไปยังวัด
 พระยาแมน ครั้นถึงประทับเรือพระที่นั่งณสำพาน แล้วเสด็จขึ้นยัง
 พระอาราม ถวายนมัสการพระอาจารย์ด้วยตักกัจจเคารพแล้ว ก็
 ดำรัสซึ่งการจะสร้างพระอารามให้ถาวรชนกว่าเก่า แดพระผู้เป็นเจ้าของให้

อนุญาตแต่ก็เสด็จกลับยังพระราชวัง มีพระราชดำรัสตั้งขรรคมหา
 เสด็จมาตีให้กะเกณฑ์กันไปสร้างวัดพระยาแมน แดการสร้างพระอาราม
 นั้นต้องบีบเค้นจึงสำเร็จในบั้นแมครั้นศึก แดวทรงพระกรุณาให้มีการ
 ฉลองแด่มัการมหรศพดม โภชต่าง ๆ แดมีใจร่วมด้วย ค่ำรบด่ามวัน
 แดวทรงถวายไทยทานแก่พระสงฆ์เป็นอันมาก แดไว้ชำระดำหรับ
 อุปฐากพระอารามนั้นก็มาก แดถวายพระกัณฑ์ปนาชนพระอารามตาม
 ธรรมเนียม แดวทรงพระกรุณาตั้งพระอาจารย์อธิการวัดพระยาแมน
 ชื่อพระศรีวัดจัญญานมุนี ราชาคณะคามวาสี ถวายเครื่องสัมณบริกขาร
 พร้อมตามศักดิ์พระราชาคณะทุกประการ.

๑ ในศักราช ๓๐๕๓ บั้นแมครั้นศึกนั้น ณวัน ๒ ๖ ๗ ค่ำ นักเสด็จ
 เสด็จซึ่งครองกรุงกัมพูชาประเทศ ให้ทูตานุทูตถือศุภอักษรเข้ามาถึง
 ขรรคมหาเสนาธิบดีณกรุงเทพมหานครศรีอยุธยา ในลักษณะนั้นว่ากอง
 ข้างณกรุงกัมพูชาธิบดี ไปโพนข้างคตต้องต้องนางข้างเผือกสูงด่ามศอกคืบ
 มีนวดสรรพด้วยคชตักษณงามบริบูรณ์ แดพระเจ้ากรุงศรีอยุธยาได้รณครอินท
 ปรีตกรูรัฐราชธานี ขอถวายนางศรีเสด็จจรคเสนทรชาติคตทนต์คตวัประเดวีสุ
 มาเปนพระบรมขรรคราชพาหน แห่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้ากรุงเทพ
 มหานครบวรทวารวดีศรีอยุธยา ขอเอาพระราชกฤษฎาเดชานุภาพ
 สมเด็จพระนั่งเกล้าเปนที่พึ่งพำนักสืบไป แดจะขอพระราชทานเชิญ
 ข้าหลวงกรมข้างออกไปรับเข้ามา จึงส่งมุนายกนำเอาตักษณอักษร
 พระเจ้ากรุงกัมพูชาธิบดีนั้น ขนกราบทูตพระกรุณาให้ทราบ ดันทุกประการ
 สมเด็จพระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว คร้ศทราบเหตุดังนั้นก็
 ทรงพระโสมนัส ค่ำรัสให้พระราชทานเดอผ้าแก่ทูตานุทูตคนละดำรับ แดว

คำรัศให้ข้าหวงสามนายแถมข้างออกไปด้วยทูตานุทูต แต่ให้รับ
 นางข้างเผือกเข้ามาณกรุงโดยระยะสถมวารคดี หยุดยังประทับร้อน
 แรมมาอย่าให้อิดโรยเป็นเหตุการได้ แต่ข้าหวงสามนายกับกรมข้าง
 ทงหลาย ก็กราบถวายบังคมตาออกไปยังกรุงกัมพูชาธิบดีด้วยทูตานุทูต
 อันมานั้น ครั้นถึงกรุงกัมพูชาประเทศเสนาบดีก็นำข้าหวงเข้าเฝ้าพระ
 เจ้ากรุงกัมพูชาธิบดี ๆ ก็ตรัสพระราชปฏิสันถารเป็นอันดี แต่ให้เลี้ยงดู
 เหล่าข้าหวงมิให้อุดอยากได้ แล้วให้พระยาพระเชมรสามนายคุมเอา
 นางข้างเผือกไปด้วยข้าหวงซึ่งออกมารับนั้น แต่ข้าหวงสามนาย
 กราบถวายบังคมตาพระเจ้ากรุงกัมพูชาธิบดี แล้วก็พานางเสวตรกฤษ
 ออกจากกรุงกัมพูชาประเทศ กับด้วยพระยาพระเชมรสามนายนั้น แด
 เดินทางประทับร้อนแรมรอรังยังหยุตมาโดยสถมวารคดี กำหนดเดือน
 หึ่งกบยี่สิบวัน จึงมาถึงกรุงเทพมหานคร จึงทรงพระกรุณาให้ปลูก
 โรงส้มโภขตำบลพเนียด แต่ให้นางข้างเผือกประทับอยู่ณ โรงส้มโภข
 นั้น แล้วก็มีกรมหรัศพล่มโภขตำบลคดียวาร แล้วให้ยาตราพระ
 บรมหัตถ์ตั้งสู่เรือขนาน มีเรือคู่ชุกแห่แหนเข้ายังพระนคร แล้วให้นำ
 นางเสวตรกฤษเชนทรชนไว้ณโรงยอดในพระราชวัง ทรงพระกรุณาพระราช
 ทานขนานนามบัญญัติชื่อพระบรมรัตนากาศ ชาติคเชนทร์ วรรณ
 มหัทศ์ อนันตคุณวิบุตยเดศฟ้า แล้วสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จออก
 ณมุขเด็จพระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท พร้อมด้วยเจ้าพระยาเสนาบดีมนตรี
 มุขทงหลายฝ่ายทหารพดเรือน เข็มแผ่นทิมดาบคดตามตำแหน่งซ้าย
 ขวา จึงให้เบิกพระยาพระเชมรสามนายเข้าเฝ้าถวายบังคมณชาตาหว่าง
 ทิมดาบ แต่คำรัศพระราชปฏิสันถารดำนัดตามอย่างพระราชประเพณี

แล้วพระราชทานเสื้อผ้าขาววัด แก่พระยาพระเชมรทั้ง สามนั้นโดย ส้มควรว
แต่พระราชทานเครื่องราชบริโภคอุปโภคต่าง ๆ คอบแทนออกไปแก่พระ
เจ้ากรุงกัมพูชาธิบดีนั้นเป็นอันมาก แต่พระยาพระเชมรสามนายก็กราบ
ถวายบังคมลากลับออกไปยังกรุงกัมพูชาธิบดี.

๑ ตุศักราช ๓๐๕๔ ปีวอกจัตวาศก ๕ ขณะนั้นเกิดชบถดาวคนหนึ่ง
ชื่อบุญกว้างอยู่บนแขวงหัวเมืองดาวตวันออก มีความรู้วิชาการดี แต่
มีส้มคัปรรคพวก ๒๘ คน คิดอ่านทำการชบถตั้งตัวว่าเป็นผู้มีบุญ แต่
พาพรรคพวกเข้ามาอยู่บนศาลาแห่งหนึ่ง นอกประตูเมืองนครราชสีมา แต่
กันมาน้อยมีติด แล้วให้คนเข้าไปหาตัวพระยานครราชสีมา แดกรมการ
ทั้งปวงออกมา จึงพระยานครราชสีมาถึงข้างฝั่งตวันหนึ่ง มีบ่าวไพร่
ทนายตามออกมา ๒๐ เศษ ครนออกมานอกเมืองเกือบจะถึงศาลา
แต่บุญกว้างชบถก็ถูกออกมาขึ้นอยู่นอกมาน แล้วชบถหวาดด้วยเสียง
เป็นอันดัง ด้วยอำนาจคุณวิชาบันดาลให้พระยานครราชสีมาตั้งตง
ใจกลัวยิ่งนัก แล้วขับช้างหันหวนแด่นหันเข้าประตูเมืองทั้งบ่าวไพร่ด้วย
กัน แต่อ้ายกิตติชอบกับส้มคัปรรคพวกได้ตามเข้าไปในเมือง ไพร่
พดเมืองแดกรมการทั้งหลายก็เกรงกลัวมัน ด้วยอำนาจคุณวิชาการ
มิได้มีผู้ใดจะอาจหาญเข้าจับกุมมันได้ ต้องอยู่ในอำนาจอ้ายชบถสิ้น
แต่ชบถบุญกว้างกับส้มคัปรรคพวกก็เข้าตั้งอยู่ในศาลากวาง ตั้งให้
บารุงข้างमारพดให้พร้อมไว้ จึงพระยานครราชสีมาแดกรมการทั้งหลาย
ปรึกษากันว่าซึ่งอ้ายชบถเกิดขึ้นในเมืองเรา แต่กำลังเราทั้งปวงนี้จะเข้า
จับกุมมันไม่ได้ ด้วยมันเป็นคนดีมีวิชาการอยู่ ครนจะหนึ่งเดี่ยเดาก็
เหมือนหนึ่งเป็นพรรคพวกเข้าด้วยอ้ายชบถ จะพากันตายเดี่ยสิ้น จำจะ

อุบายถ่ายเทพ้อดวงมันให้ยกลงไปตั้งอยู่ณเมืองตปบุรี พอให้ โกล้พระ
 เศษพระคุณ แต่จะขอเอาพระเศษานุภาพสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาปก
 เกตาดวยจึงจะทามันไดถนต ครนพร้อมด้วยกันแล้ว ก็ชวนกันออก
 ไปหาอ้ายคิมมิชอบณศาลตากดาว แล้วจึงว่าข้าพเจ้าทั้งปวงขอเป็นข้า
 ทานตั้ง แต่จะขออาตาดลงไปตั้งกรุงเทพมหานครถวายเป็น ประโยชน์
 อยู่ณเมืองนครราชสีมาหาเป็นประโยชน์ไม่ ถ้าได้ยกกองทัพลงไปตั้ง
 อยู่ณเมืองตปบุรี กวาดเอาผู้คนหัวเมืองให้ ได้มากแต่ก็ยกเข้าโจมตี
 เอากรุงเทพมหานครเห็นจะได้ โดยง่าย แต่ซึ่งข้าพเจ้าทั้งปวงหวาดงัน
 คอรัมิควรขอท่านได้กรุณาอย่าถือโทษเลย ครนบุญกว้างขอบถได้ฟัง
 ตั้งนั้น มิได้แจ้งว่ากตอุบาย ต้าคณูว่าจริงก็เชื่อถอแต่เห็นชอบด้วยทุก
 ประการ จึงให้เจ้าเมืองกรมการเกณฑ์พลเมืองนครราชสีมาได้ ๔๐๐๐ เศษ
 ข้างเครื่อง ๘๔ ม้า ๓๐๐ เศษ สรรพด้วยเครื่องสรรพยุทธพร้อมเสด็จ
 ก็ยกจากเมืองนครราชสีมาเดินทางทิศตลงทางเมืองบัวชุม เมืองไชยบาดาด
 กวาดได้ผู้คนเป็นอันมาก ก็ยกกองทัพผ่านไปเมืองตปบุรี แต่ตั้งช่อง
 ล้อมผู้คนอยู่ในที่นั้น จึงพระยานครราชสีมาแต่งกรมการทั้งหลาย ก็
 คิดอ่านแต่งหนังสือตบให้ขุนหมื่นมชอดตงไปถึงสมุหนายก ให้กราบ
 ทูลพระกรุณา โดยเหตุทั้งปวงนั้นให้ทราบตั้งทุกประการ ฝ่ายกรมการ
 เมืองตปบุรี เมืองบัวชุม เมืองไชยบาดาด ก็บอกหนังสือตงมา
 ถึงสมุหนายก ว่าเมืองนครราชสีมาเป็นขอบ บัดนยกกองทัพตงมา
 กวาดเอาผู้คนณแขวงเมืองบัวชุม เมืองไชยบาดาด ได้เป็นอันมาก
 แล้วก็ยกผ่านไปด้วยศวันตค มิรู้ว่าจะไปแห่งใด แต่หนังสือฝ่าย
 หัวเมืองแนวหน้าควบ้ำดีก็มาถึงก่อนหนังสือบอกฝ่ายตปบุรีตั้งวงวัน เจ้า

พระยาจกรกักราชเอาน้ำดีบอกทั้งสองฉบับขึ้นกราบทูลพระกรุณา พระบาท
 บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ครั้นได้ทราบประพฤติ
 เหตุการณ์ที่ทรงพระพิโรธ ดำรัสว่าอายชบถ ๒๗ คนเท่านั้น ชาวนคร
 ราชสีห์มากี่หลายพัน ถึงไม่สู้รบด้วยอาวุธเลยจะทั้งด้วยมุดดินแต่คนละ
 ก้อนก็ไม่พอผู้มีอีก ไฉนมันจึงว่ากลัวความรู้อยู่ในอำนาจอายชบถสิ้น
 ทั้งนั้นเป็นอัครจริยโชนิก ไม่เคยได้ยินมาแต่ก่อน จึงดำรัสตั้งอรรคมหา
 เสด็จนิสิต ให้เตรียมช้างมารพดไว้ให้สรรพ จึงมีพระราชดำรัสให้
 พระยาสूरเสนาเป็นแม่ทัพหตวง แดท้าวพระยาอาสาหกลเกล้าทั้งปวงเป็น
 ยุกรบตรีแยกกายกองหน้ากองหลัง ถือพลธรรมาเครื่อง ๕๐๐๐ สรรพ
 ด้วยเครื่องศาสตราวุธทั้งปวง ให้ยกไปเอาตัวอายชบถ แล้วให้มิตราตอบ
 ไปแก่พระยานครราชสีห์มา แดกรมการทั้งปวงว่า ถ้ากลัวมันอยู่จะจับมัน
 มิได้ ไซ้ก็ให้ด้อมมันไว้ก่อนอย่าให้มันส่งได้ย ค่อยทัพกรุยยกขึ้นไปถึงจึง
 ให้จับตัวมันส่งออกมาให้แก่กองทัพกรุงที่เดียว แดพระราชทานตั้งของ
 ค่าง ๆ ไปแก่กองทัพชาวนครราชสีห์ให้ ๆ แก่อายกิตมิชอบ แดให้เจรจา
 เถาโตมันจึงดี อย่าให้มันรู้ตัวเดียวจะทำการไม่ถนัด ครั้นถึงวันได้
 พิไชยฤกษ์ จึงพระยาสूरเสนาแดท้าวพระยานายทัพนายกองทั้งหลาย
 ก็กราบทูลถวายบังคมลาด้วยทักท้วงทัพเรือขึ้นไปยังเมืองดพบุรี ครั้น
 ใกล้ถึงจึงให้หนังสือฉบับไปแก่กองทัพชาวนครราชสีห์ นัดหมายวันคืน
 เพื่อดำเนินอาณัติให้ยกเข้าด้อมพร้อมกัน ฝ่ายพระยานครราชสีห์มา
 แดกรมการทั้งปวง ก็เอาสิ่งของซึ่งพระราชทานขึ้นไปก่อนนั้นให้แก่
 อ้ายเหล่าร้าย พุดจามีให้ส่งได้ย ครั้นถึงวันนัดหมายก็ยกพดทหาร
 เข้าด้อมขึ้นใน ฝ่ายทัพกรุงด้อมไว้ช้นนอกเป็นมันคง แดชบถบุญกว้าง

พตประ โคมบี กตองชนะแตรตั้งช้องไชย ช้องใหญ่ช้องกะแคแชน้เลี้ยง
 ด้นนฤนาท ก็ชยายยกพยุหบาตราคตาเคตอน เดือนกระบวนนำ
 หตังคืบคังทองแถวหน้ เปนดำดับวารีมารคกำหนดระยะทางโยชน้หนึ่ง
 ก็บรรตถึงพระราชนิเวศพระนครหลวง ก็เสด็จพักพตพวยประทับร้อน
 เสวยพระกระยาหารสำราญพระอารมณ์ เสด็จเข้าที่พระบรรทมในท่น
 ครันเพลาชายแถวด้องนาพิกา จึงเสด็จตั้งเรือพระท่น ให้ยาศรา
 นาวาพยุหไปโดยดำดับ กำหนดทางโยชน้หนึ่งก็ถึงตำหนักท่าเจ้าด้นุก
 จึงเสด็จขึ้นประทับอยท่นด้องแวง แต่มี่พระราชดำรัสตั้งอรรคมหา
 เสนาธิบตีให้ตรวจเตรียมพตแห่งหน้ทั้งปวง โดยกระบวนพยุหบาตรา
 ด้ถดมารคตามอย่างโบราณราชประเพณีทั้งปวงให้พร้อมไว้ ครันเพลา
 บัจจุสได้มยได้พิไชยฤกษ์ จึงพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้า
 อย่หัวก็ทรงเครื่องราชวิภูษนาภรณ์แถวด้เร็จ เสด็จทรงช้างคั่นพังด้ริยา
 อษ์งศ์ ท่นรองพังอหงศ์ศรีด้รกรค์ ฝูงเครื่องด้ววรรณปฤษญาหตัง
 ควทอง พร้อมด้วหมู่หม่หมวคคชินทรเสนางคณกรด้งกันแทรกแข่งด้ดับ
 ค่ายค้ำพังคา แถหมู่พตอาด้สินชพพตากรกรก้งรวราย โดยชบวน
 ช้ายชวานำหตังคืบคังเปนชนิด ถคณนข้างพระท่นหนึ่งพระราชบุครนคตา
 วงษานูวงษทงหตาย แตรถประเทียบเรียบรายตามเสด็จเปนท่องแถว
 งามไล่ว อ่าวไฟด้วเครื่องด้วเศวตฉัตรชงฉานชงไชยเปนคู่ ๆ คุมโหพา
 ราติเรกด้วพตบทจรเกณฑ้แห่งแถพตอุโฆษแตรตั้งช้อพาทย์ช้อง กตอง
 ชนะประ โคมครันครนก็กก้องนฤนาท ให้ชยายพยุหบาตราไปโดยรัถยา
 รมันรโหฐานแถวเถื่อนพันก อธิกด้วนานาพรรณพฤษชาติ
 บ้างเพ็ดคดอกออกผลกถ่นกตาดุกระการตา ก็เสด็จยาศราพตากร

ทวยหาญไปโดยลำดับสถิตมารควิดิ์สันทาง ๕๕๐ เส้น ก็บรรดถึงเชิงเขา
 สุธรรณบรรพต จึงให้หยุดชบวนแห่งแห่งปวงแล้ว สมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวก็ทรงว่าพระแสงของ้าวเหนือตระพองข้างคันสั้นวารสำนัค บูชา
 พระพุทธรบาทโดยพระราชประเพณีเสร็จแล้ว ก็บายพระคชาธารโดย
 มารควิดิ์กำหนด ๕๐ เส้น ถึงพระราชนิเวศธารเชษม เสด็จลงสู่เกย
 แล้วเสด็จเข้าประทับแรมณพระตำหนักนั้น ครั้นรุ่งจึงสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวก็เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยเสนาบดีมนตรีมุขมูติกากร บวร
 ราชบุตรราชনীตดากรมฝ่ายนำฝ่ายใน เสนางคพระต้นมทงหตาย ขึ้นไป
 นมัสการพระพุทธรบาทอันโอฬาร ทุกเพลาเข้าเย็นเป็นนิจทุกวันมิได้ขาด
 แดทรงถวายสักการบูชาด้วยสักกัจจเคารพเพอันดี แล้วเสด็จพระราช
 ดำเนินไปเหนือไหล่เขา เสด็จนั่งเหนือแท่นศิลาโกศต้นพระศรีมหาโพธิ
 ทรงโปรยสุพรรณรัชฎพระราชทานแก่พตนิกายทั้งหตายเป็นอันมาก ตาม
 อย่างพระราชประเพณีมาแต่ก่อน แล้วทรงพระกรุณาให้มีการมหรศพ
 สมโภชมีนานานุประการ ครั้นค่ำให้จุดดอกไม้เพลิงต่าง ๆ ระทา
 ใหญ่แปดระทา บูชาพระพุทธรบาทเปนมโฬพาราธิการยิ่งนัก แล้วทรง
 ถวายไทยทานแก่พระสงฆ์เป็นอันมาก แล้วสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรง
 พระราชดำเนินพร้อมด้วยพระราชวงษานุวงษ์เสนาพฤฒามาตย์ พระ
 ต้นมนาฏนารทั้งหตาย ไปประพาศณพระตำหนักธารโคกปตตายธาร
 ทองแดง แดเสด็จเที่ยวประพาศชมพนมพนัคแนวเนินเทินเขา ทุกถ่า
 เมาถ่าธารตหานแหว เปตวปล่องช่องชวากเว้งหว่างศิขรเขตร วิเศษ
 ด้วยสรรพรุกชชาติินานา ทรงผลตภาทุกกิ่งก้านกถนกดาด ชมหมู่
 จักุบททวิบาทต่าง ๆ ชาติดุตระการ ดำราญพระราชฤไทยแล้วเสร็จ

ก็เสด็จกลับยังพระราชนิเวศธารเชชม ค่ำรบเจ็ดแวงแต่ถวายนมัสการ
ตาพระพุทบาท ยกพยุหยาตราโดยกระบวนสถิตมารคชตมารค กลับ
ยังพระนครศรีอยุธยา.

๑ ตศักราช ๓๐๕๗ ปีกุญต์ปศก ขณะนั้นพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต
ให้แสนสุภณาไมตรี เปนราชทูตจำทูตพระราชสาส์น คุมเครื่องมงคล
ราชบรรณาการตงมายังกรุงเทพมหานคร ในลักษณะพระราชสาส์นนั้น
ว่า พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต ผู้เปนมหิศราธิปไตยในเสวกมดาว
ประเทศปาจิณทิศ ขอถวายวันทนประณามมาแทบพระบวรบาทบงกช
เรณูมาศ แห่งพระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ผู้เสวยสุวรรณยา
ธิปัตติภวัตยราชณกรุงเทพมหานคร บวรทวารวดีศรีอยุธยา มหาคิติก
ภพนพรัตนราชธานีบุรีรมย์ อุดมพระราชนิเวศมหาสถาน มโหฬารด้วย
เสวตรกุญชรชาติพาหนะเป็นศรีเมือง เพื่อพระเกียรติยศปรากฏแผ่
ไพศาลไปในนานาประเทศราชธานีใหญ่น้อยทั้งปวง ดุจฉัตรท้าวมหา
พรหมกางกั้นร่มเย็นเป็นสุขานุสุข ปราศจากทุกข์ระงับไทยแห่งสรรพ
สัตว์ทั้งหลาย อันร้อนรนทิวสกลโตกธาตุ ในกาลเมื่อมีขณินติกไฉมย
ข้าพระองค์ขอถวายพระราชธิดา ทรงพระนามพระแก้วฟ้า พระธัญชา
ได้สืบห้าพระพรรษา มาเป็นศรีผู้รางคบริจาริกกรองตองบาทยุคต
ขอพระเดชาภาพสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นที่พึ่งที่พานัก ด้วยมีอริราช
ปรบักษกต่างคือเจ้าฟ้าเมืองหดวงพระบาง กอปรด้วยโศกหาหิริโศคัปป
มิได้ ให้เสนาโยธาหาญยกมากระทำวิหิงษาการย้ายกรุงศรีสัตนาคนหุต
ให้ ได้ความเดือดร้อน แดบดังนี้ขอพระราชทานกองทัพไปช่วยบ้องกัน
กรุงศรีสัตนาคนหุตให้พ้นเงื้อมมือประจามิตร แดจะขอเป็นข้าขอบ

รัชกาลต่อมาพระมหานครศรีอยุธยา ไปทราบเท่ากัฏปาถ้าน จึง
 เจ้าพระยาจักรีนำเอา ดัชนีพระราชดำذنพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตชน
 กราบทูลพระกรุณาให้ทราบตั้งทุกประการ ต่อมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง
 เครื่องศิริราชาดังการาภรณ์วิภูสิต์เสร็จ เด็ดใจออกณมุขเด็จพระที่นั่ง
 สรรเพชญ์ปราสาท พร้อมด้วยท้าวพระยาเสนาบดีมนตรีมุขทั้งหลาย
 ฝ่ายทหารพลเรือน เข้มเฝ้าทูลตอองขุดพระบาทถมิตดาบคคตาม
 ตำแหน่งซ้ายขวา จึงให้เบิกแสนสุพจนามิตรีเข้ามาถวายบังคมณาตา
 หว่างถมิตดาบ แต่ดำรัสพระราชประวิติณการตามนัด ตามราช
 ประเพณี แล้วพระราชทานเสื้อผ้าแก่แสนสุพจนามิตรีโดยสมควร จึง
 มีพระราชดำรัสตั้งสมุหนายก ให้เกณฑ์กองทัพสรรพด้วยช้างม้าเครื่อง
 สำตราวุธทั้งปวงให้พร้อมไว้ แต่ดำรัสให้พระยานครราชสีมาเป็นแม่
 ทักษิหวอง พระสุรบุรุษเป็นยุกรบตรี พระนครนายกเป็นเกียกกาย
 พระรามกำแหงเป็นกองนำ พระยาตพบุรีเป็นทัพหลัง ถือพลตั้งกรรจ
 ด้าเครื่อง ๓๐๐๐๐ ช้างเครื่อง ๓๐๐ ม้า ๕๐๐ สรรพด้วยนานาสรรพอาวุธ
 ปืนใหญ่ปืนน้อยกระสุนดินประดีพร้อมเสร็จ ให้ยกไประงับศึกเมือง
 หตวงพระบาง ซึ่งยกมาตีกรุงศรีสัตนาคนหุตนี้.

๐ ครั้นถึงวันอันได้มหาพิไชยฤกษ์ จึงท้าวพระยานายทัพนายกอง
 ทั้งหลายก็กราบถวายบังคมดา ยกช้างม้าสรรพจากกรุงเทพมหานคร
 กับด้วยแสนสุพจนามิตรีซึ่งเป็นราชทูตนี้ แต่เดินทัพไปโดยทางเมือง
 นครราชสีมา ครั้นใกล้กรุงศรีสัตนาคนหุต จึงให้ตั้งค่ายขบยงกองทัพ
 อยู่ทนน จึงปลุกษากันว่า ครั้นจะยกเข้าโจมตีกองทัพชาวเมืองหตวง
 พระบางบัดนี้ ก็จะเสียไมตรีไปคู่มิตร แต่เราจะแต่งหนังสือให้ไป

ก็กราบถวายบังคมตาพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต แดงเด็กที่พกดบังต
มายังกรุงเทพพระมหานคร.

๑ ส่วนพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตก็จัดแจงตกแต่งพระราชธิดา พร้อม
ด้วยพระพี่เลี้ยงนางกำนัลแด่ทาสกรรมกรชายหญิงตั้งละ ๓๐๐ เป็นบริวาร
สรรพด้วยเครื่องอุปโภคบริโภคทั้งปวงพร้อมเสร็จ แดให้แต่งตั้ง
พระยาตาดำนายถือพัด ๓๐๐๐ ข้างม้าโดยสมควร ให้อัญเชิญ
เสด็จพระราชบุตร ซึ่งผู้วิพากาณูจนยานวิจิตรลงไปยังกรุงเทพมหานคร
โดยดำดัมมารควิถี ถึงพระราชนิเวศพระนครหลวง จึงบอกหนังสือ
ลงไปณกรุงเทพมหานคร ให้กราบทูลพระกรุณาให้ทราบ พระบาท
บรมบพิตรพระพุทธเจ้าข้างเผือก ครั้นทราบเหตุนั้นแล้วทรงพระโสมนัส
ดำรัสตั้งอรรคมหาเสนาธิบดี ให้ผูกเรือพระที่นั่งบรรดงกमानทองแดงเรือ
อื่น ๆ หลายดำ ขึ้นไปรับนางกระษัตริย์กรุงศรีสัตนาคนหุตณพระนคร
หลวง แล้วต้องตงมายังพระมหานครโดยทางคลองโพธิ์เรียง ครั้นมา
ถึงวัดกระโจมจะเดยวชนไปทางรอกำนบ พอสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรม
พระราชวังบวร มีพระบัญชาให้มารับพระราชบุตรกรุงศรีสัตนาคนหุต
ซึ่งไฉนพระราชวังบวร แดงเสด็จพระราชดำเนินตงมายังพระราชวัง
หลวง ขึ้นเฝ้าสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง กราบทูลพระกรุณาขอพระราช
ทานนางไฉนพระราชวังบวร จึงทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานให้
แก่สมเด็จพระเจ้าตากเซอโดยพระราชอัชฌาไศรยนั้น.

๑ ตุศักราช ๓๐๕๘ บัณตุนพคก ขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าตากเซอเจ้า
พระขวัญ พระชนม์ค้ำรบ ๓๓ พรรษา จึงทรงพระกรุณาดำรัสเห็น
เกล้า ๆ ตั้งอรรคมหาเสนาธิบดีให้จัดแจงการพระราชพิธีได้กนัต ญพระ

ที่นั่งสร้อยเพชรปราสาท แดให้ตั้งโรงพระกระยาสำน แดพระเบญจา
 ณห้องสำนชั้นใน แดให้ตั้งราชวัตรนครเบญจรงค์ ธงไชยธงประฎาก
 วางเปพระยะไป โดยทางอันจะเห็นกั้วางกระดาบาคเปชั้น ๆ ครั้น
 ถึงมิกสิรมาศศุกรบักขติถันวันอันได้มีหามงคตฤกษ์ เพดาชายแด้
 ดำนาพิกา จึงพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ก็ทรง
 เครื่องศิริราชอสังการั้วรพารณั้วษาตายทอง ส่นับเพดาเชิงอน
 สอดทรงฉลองพระองค์อย่างเทศ ทรงเจียรบาตรั้วพิตรแด้ทรงมหา
 กฐินน้อย ทรงเห็นพระแสงกันหยัน แดมหาดเด็กเชิญพระแสงดาบใจ
 เพชร แด้แด้เจ้าพระราชดำเนินมาชนเกยทรงพระราชยาน เจ้าพนักงาน
 ประโคมแตรสังข์ มหาดเด็กห้ำช้ำชวาน้ำหตั้งเปชบวน มาถึงพระ
 ที่นั่งสร้อยเพชรปราสาท แด้เจ้าอินประทับอยู่ณพระที่นั่งเกาอนชานพัก
 ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าลูกเธอทรงเครื่องแด้ แด้เจ้าพระยานุมาศ เจ้า
 จอมเฒ่าแก่เปเพื่อนคนหนึ่ง แดมหาดเด็กกั้วเห็นนุ่งห่มส้มบั๊กทองขาว
 ชายกรวย ได้เส้อครยดำพอกเกยพันผ้าขาว หน้า ๒๐ คู่ ถัดนั้น
 จัดเอาบุตรขุนนางที่ไว้ศัระจุกนั้น ให้นุ่งผ้าตายพันขาว ได้เส้อครย
 ขาว ๒๐ คู่ แห้กระบวนหน้า แด้ถึงนางเชิญพระแ้อยหน้าพระยานุมาศ
 แดกระบวนหลังนั้นมีนางเชิญเครื่องหกกน นางถือพชนัคนหนึ่ง ถัดนั้นจัด
 เชอภรรยาขุนนางดินพนมมือตามนางเชิญเครื่องเฟน ๕ แดว ๆ ละ ๒๐ คน
 เปน ๘๐ คน ถัดนุ่งผ้าทองขาวชายกรวยห่มผ้าขาวขั้บทองสิ้น ครั้น
 แห้แด้เจ้ามาถึงที่ประทับชานพักแด้ จึงให้ทรงเหยียบนำช้องไชย มีนาง
 พนักงานเอาน้ำชำระพระบาทสองคน แด้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับ
 พระกรส้มเด็จพระเจ้าลูกเธอแด้เจ้าเข้าในพระมหาปราสาท ทรงฟังสวด

พระพุทธรูปที่เคารบตามวันแล้ว ถึงวันเป็นเคารบดีได้ฤกษ์ เพตารุ่งจึง
 แห่งัด็จไปโสกันต์บนพระที่นั่งสุวรรณเพชญ์ปราสาท ครั้นโสกันต์แล้วแห่งัด็จ
 มาณโรงพระกระยาสำนาน แห่งัด็จบนพระเบญจา แล้วถวายเครื่อง
 มุรธาภิเศก ตรงนำพระพุทธรูป แดหน้าตั้งชทกษิณาวงษ์ ทวิชาจารย์
 ถวายอาเศียรพาทประโคมฆ้องกลองแตรตั้งชตรียางคดนตรี แล้วทรง
 เครื่องแห่งัด็จกดับเข้าพระราชวัง ครั้นเพตาชายแล้วตามนาฬิกาจึง
 แห่งัด็จไปสมโภชเวียงพระเทียน เกณฑ์แห่งัด็จมบั๊กตายไล่เลื้อกรุย
 ตำพอกขมกฐ แดนางเชิญพระแซ่ นางยกเครื่อง นางตามแห่งัด็จ
 ทงปวงนหม ต่วนผ้าทองเขี้ยวชายกรวย ห่มผ้าขมกฐดับทอง ตั้ง
 ค่ำบตามวัน เป็นหกวันด้วยกันแห่งัด็จไปทรงฟังสดุดตามวันนั้น ครั้น
 โสกันต์แล้วเจ้าพระขวัญแห่งัด็จออกหัดทรงม้าธงสำนมหตวงนำพระที่นั่ง
 จักรวรรดิทุกวัน ๆ ครั้นถึงเดือนสาม สมเด็จพระพุทเจ้าหตวงทรง
 พระประชวรตงได้ประมาณ ๓๕ วัน แดพระโรคนี้กำเร็บหนักตง จะ
 เสวยพระกระยาหารก็ไม่ได้ เกือบโกตสดวรรคตอยู่แล้ว แดพระราช
 วงษานุกงษ์ แดท้าวพระยาข้าทูลตองอรุต์พระบาทมูใหญ่ผู้น้อยทงหตาย
 ก็เข้าไปนอนอยู่ในพระราชวังพร้อมกันสิ้น.

๐ ขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรมพระราชวังบวร ทรงพระราช
 ค่ำริห์แแดงเจ้าพระขวัญ ด้วยเห็นข้าไทยมาก คนทงปวงนิยมยินดี
 นบัถือมาก นานไปภายหน้าเกรงจะเป็นศัตรูราชสมบัติ จึงทรงคิการ
 อันเป็นคุษหัทศ์แต่กับเจ้าฟ้าเพชร เจ้าฟ้าพระราชวังบวรสองพระองค์
 มีใหญ่อนุรเห็น ครั้นเห็นจวนจะสดวรรคตในวันสองวันเป็นแท้อยู่แล้ว
 จึงแห่งัด็จพระราชดำเนิน มายังพระราชวังหตวง กับด้วยพระราชบุตรทงสอง

แต่ข้าทูลตอของขลุ้พระบาททั้งปวงเป็นอันมาก แต่เสด็จเข้าอยู่ณพระ
 คำหนักหนองหวาย จึงอุบายให้มหาดเล็กไปเชิญเสด็จเจ้าพระขวัญ
 ว่ามีพระบัญชาให้เชิญเสด็จไปเฝ้า ทรงพระกรุณาจะให้ทรงม้าเทศ
 ให้ทอดพระเนตรตักหน้อยหนึ่ง แล้วเจ้าพระขวัญเสวยผลอดุติคหวน
 ค้างอยู่ ครั้นทราบว่ามีพระบัญชาให้หากี่มีได้เสวยต่อไป แต่ซ้กซึ่ง
 ยังมีได้เสวยนั้นเอาใส่ไว้ในเครื่อง แล้วทูลถามเสด็จพระมารดา เสด็จ
 มาเฝ้ากรมพระราชวังบวรณพระคำหนักหนองหวาย กับด้วยนักพระ
 ด้ฐฐาธิราชพระพี่เลี้ยง แต่ข้าไทยทั้งปวงตามเสด็จมาเป็นอันมาก ครั้น
 เจ้าพระขวัญมาถึงเสด็จเข้าไปเฝ้าถวายบังคมแล้ว มีพระบัญชา
 ให้ห้ามพระพี่เลี้ยงแต่ข้าไทยทั้งปวงมิให้ตามเสด็จเข้ามา แต่ให้ปิดประตู
 กำแพงแก้วนั้นเสีย จึงให้จับเจ้าพระขวัญดำเร็จโทษเสียด้วยท่อนจันทน์
 ในพระคำหนักหนองหวายเสร็จแล้ว ก็ให้เอาพระศพใส่ถูงแล้วใส่ลงใน
 แม่ฉัน ให้ชำหดวงเขาออกไปฝังเสียณวัดโคกพระยา แล้วเสด็จ
 กลับยังพระราชวังบวรสถานมงคล.

๑ ฝ่ายนักพระด้ฐฐาธิราชพระพี่เลี้ยงแต่ข้าไทยทั้งปวง แจ้งว่าเจ้า
 ของศิวเป็นเหตุแล้ว ก็ชวนกันร้องให้กลับมากทูลแก่เจ้าฟ้ากรมหลวง
 โยชาติพิ ซึ่งเป็นพระมารดา แต่เจ้าฟ้ากรมหลวงโยชาติพิ ขณะเมื่อ
 พระราชบุตรทูลตาไปเฝ้ากรมพระราชวังบวรนั้น เข้าที่พระบรมมอยู่
 แต่ทว่ายังมีได้บรมมหตบัสนิท พอเค็ดมหตบดงก็ได้ยินเสียงพระราช
 บุตรมาทูลว่า ข้าพเจ้าจะขอพระราชทานผลอดุติคหวนซ้กซึ่งเหลืออยู่
 นั้นเสวยต่อไป ก็ตกพระไทยบรมมคั้นขึ้นมาในทันใดนั้น พอนักพระ
 ด้ฐฐาธิราชมาถึง ร้องให้กราบทูลโดยมุตเหตุทั้งปวง แต่เจ้าฟ้า

กรมหลวงโยชาทิพได้ทรงฟังดังนั้นก็ตกพระไทย ชื่อนพระทรงทรง
 พระกรรแสงถึงพระราชบุตรเป็นกำลัง แล้วเสด็จขึ้นไปเฝ้าสมเด็จพระ
 พุทธเจ้าหลวง ซึ่งทรงพระประชวรหนักอยู่นั้น แดทรงพระไศกา
 ว่าโรกราบทุกโดยมุตคัคทังปวง แล้วทูลว่าถูกข้าพระพุทธเจ้าหาความ
 มิคมิได้ กรมพระราชวังบวรมาฆ่าถูกข้าพระพุทธเจ้าเสีย โดยหา
 เหตุมิได้ สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงครัดได้ทรงฟังดังนั้นก็ตกพระไทย
 อาไทยในพระราชโอรส ทรงพระไศกาอาการภาพเป็นกำลัง แดทรง
 พระพิโรธแก่กรมพระราชวังบวรยิ่งนัก ดำรัสว่ากูไม่ให้ราชสมบัติ
 แก่ยายตำคนพ่อตูกนแล้ว ๆ มีพระราชดำรัสให้เจ้าพระพิไชยสุรินทรราช
 หนักดาชมาเฝ้าบนพระที่นั่งบรรยงกรัตนาคัน ซึ่งเสด็จทรงพระ
 ประชวรอยู่นั้น แดทรงพระกรุณาตรัสมอบเวนราชสมบัติให้แก่เจ้า
 พระพิไชยสุรินทรแล้ว สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จสวรรคตในเพลา
 ราตรีวันนั้น พระบาทบรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว พระ
 ชันษาเถาะนพศก แรกเสด็จขึ้นเสวยราชสมบัตินั้น พระชนม์ได้ ๕๖ พระ
 พรรษา เสด็จดำรงราชอาณาจักรอยู่ได้ ๓๕ พระพรรษา ขณะนั้น
 สวรรคตณพระที่นั่งบรรยงกรัตนาคันมหาปราสาทในเดือน ๔ ปีฉดุนพศก
 ศักราชได้ ๓๐๕๘ นั้น สิริพระชนม์ได้ ๗๓ พระพรรษา

• หนังสือพงษาวดารฉบับนี้ ว่าสมเด็จพระเพทราชาได้เสวยราชย์เมื่อ
 ปีจอจุตศักราช ๓๐๔๔ อยู่ในราชสมบัติ ๓๕ พรรษา สวรรคตปีฉดุน
 จุตศักราช ๓๐๕๘ ความจริงที่สอบได้นั้นอนันน์ สมเด็จพระเพทราชา
 ได้ราชสมบัติต่อเมื่อปีมีโรงจุตศักราช ๓๐๕๐ ถ้าสวรรคตปีฉดุนจุ
 ตศักราช ๓๐๕๘ ดังว่าในพงษาวดารนี้ รัชกาลของสมเด็จพระเพทราชา

มีเพียง ๘ ปี แต่มีเหตุซึ่งน่าสงสัยว่าราชสมบัติจะกว่า ๘ ปี ที่ความ
 ปราบกฏในพงษาวดารว่า โสกันต์พระขวัญพระราชโอรสแล้ว ส้มเค็จ
 พระเพทราชาที่สวรรคตในปีนั้น พระขวัญอย่างรวดเร็วจะประสูติในรัชกาล
 ปีที่ ๒ ถ้าโสกันต์พระชันษา ๓๓ รัชกาลของส้มเค็จพระเพทราชาต้อง
 เป็น ๓๕ ปี ถ้าโสกันต์เมื่อพระชันษา ๓๓ ต้องเป็น ๓๓ ปี ถ้าหาก
 เป็นพระราชพิธีดงตรง ทำเมื่อพระชันษาพระขวัญ ๘ ขวบ รัชกาล
 ต้องเป็น ๓๓ อย่างไรก็ตาม ถ้ามีความจริงในเรื่องโสกันต์ฤๅดงตรงพระ
 ขวัญแล้ว รัชกาลของส้มเค็จพระเพทราชาต้องกว่า ๘ ปี ได้สอบ
 ดูในปฐมก็ไม่ได้จดไว้ว่าส้มเค็จพระเพทราชาสวรรคตปีไร มีแต่ปีพระ
 เจ้าท้ายสระเสวยราชย์ตรงกับที่ว่าไว้ในพงษาวดาร ว่าโดยย่อมี
 อยู่ ๓๗ ปี คือในระหว่างตั้งแต่ปีมโรงจตุศักราช ๓๐๕๐ จนปีจอจตุ
 ศักราช ๓๐๖๘ จะต้องแบ่งในรัชกาลส้มเค็จพระเพทราชากับส้มเค็จพระ
 เจ้าเดื่อ ว่ารัชกาลไหนก็ปี แต่ก่อนเมื่อปีใด นี้จะต้องเป็นพระ
 ของผู้ชำระหนังสือพงษาวดารกรุงเก่า ยังจะต้องหาหลักฐานกำหนด
 ให้แน่นอนต่อไป (ค.ร.)

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๘ (พระเจ้าเสือ)

๑ ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรมพระราชวังบวรสถานมงคล ครั้น
 ทราบเหตุว่าสมเด็จพระราชโองการโปรดมอบเวนราชสมบัติให้แก่เจ้าพระพิไชย
 สุรินทรราชนัดดาตั้งนั้นแล้ว ก็มิได้เสด็จพระราชดำเนินลงมายังพระราช
 วังหลวง ส่วนเจ้าพระพิไชยสุรินทรก็มีอาจรับราชสมบัติได้ เกรง
 พระเชษฐานุภาพสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรมพระราชวังบวร จึงนำเอา
 เครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ทั้ง ๕ ประการ สำหรับพระมหากษัตริย์
 ราชเจ้านั้น ขึ้นไปยังพระราชวังบวรกับด้วยท้าวพระยาเสนาบดีมนตรี
 มุขทั้งหลายพร้อมกันเป็นอันมาก ขึ้นเฝ้าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาอุปราช
 กราบบังคมทูลถวายราชสมบัติแต่เครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ทั้งปวง สม
 เด็จพระเจ้าอยู่หัวก็มิได้รับ จึงมีพระบัญชาตรัสแก่เจ้าพระพิไชยสุรินทร
 ว่าพระโองการโปรดมอบเวนราชสมบัติให้เป็นสิทธิแก่ท่านแล้ว ท่านจง
 ครองราชสมบัติเถิด แต่ซึ่งท่านจะมายกราชสมบัติให้แก่เรา แต่เรา
 จะรับราชสมบัตินั้น ก็จะเป็นเดมิดพระโองการไปคู่มิบังควรนัก แต่
 เจ้าพระพิไชยสุรินทรได้ฟังดังนั้น ก็ยังตั้งคฤงคกพระไทยกตัญญูพระเช
 ษฐานุภาพยิ่งนัก จึงกราบทูลอ้อนวอนไปเป็นหลายครั้ง สมเด็จพระมหา
 อุปราชก็มิได้รับ เจ้าพระพิไชยสุรินทรก็ชบพระเคี้ยวเกดต่างกตัญญู
 กับฝ่าพระบาทแต่กราบทูลวิงวอนไป ว่าข้าพระพุทธเจ้าวาศนาบารมี
 ก็น้อยบุญน้อยกำลังน้อย มีอาจสามารถจะดำรงราชสมบัติไว้ได้ ถ้าแต่
 ข้าพระพุทธเจ้าจะครองแผ่นดินสืบไปบัดนี้ เห็นจะมีไภยอันตรายแก่ราช
 สมบัติแต่บ้านเมือง สมณพราหมณาจารย์อาณาประชาราษฎร์จะได้
 ความเดือดร้อนเป็นมั่นคง อันเสด็จตรนิพนธ์เป็นมหาศีรอันประเสริฐ

ถ้าบุคคลผู้ใดมิได้มีบุญญาภิสังขารต่ำลงมาแต่ก่อน ก็หาดำรงรักษา
 ไว้ได้ไม่ อุประมาดั่งมันเหตวแห่งพระยาราชาดही มีธรรมชาติอัน
 ดุซุมเดอียดยิ่งนัก ถ้าแต่จะเอาภาชนอันใด ๆ ก็ดีมารองรับไว้
 ก็หากรองรับไว้ได้ไม่ ก็จะไม่ไหวไปเสียสิ้น แต่ซึ่งจะรองรับไว้ได้นั้น
 ก็แต่สุวรรณภาชนสิ่งเดียว แดพระองค์ก็อุปด้วยพระราชกฤษฎาเดชา
 ธิการภินิหารบารมีมาก ส้มคอรจะดำรงราชอาณาจักรในแผ่นดินสยาม
 ประเทศได้ อุประไมยดังภาชนทองอันรองรับไว้ ซึ่งมีเหตวแห่งพระยา
 ราชาดहीเหมือนณนั้น ขอพระองค์จงทรงพระกรุณา โปรดรับครองราช
 สัมบัติโดยสุภาวสุจริตธรรมเกิด เหมือนพระองค์ทรงพระมหาการุญ
 ภาพแก่แผ่นดินอย่าให้เป็นจลาจลเดย ส้มณพราหมณาจารย์อาณา
 ประชาราชฐจะได้อึ่งพระบารมีรมเย็นเป็นสุขานุสุข แต่ซึ่งพระองค์
 จะมิทรงพระกรุณา โปรดรับครองราชสมบัติไซ้ ก็เหมือนหนึ่งมิทรง
 พระกรุณาแก่แผ่นดินแต่ไฟฟ้าซ้ำขอบชัณฑเสมาทั้งปวง เห็นว่าบ้าน
 เมืองจะเกิดอันตราย ส้มณพราหมณาจารย์ อาณาประชาราษฎร
 จะได้อความเดือดร้อนเป็นแท้ ข้าพระพุทธเจ้าก็จะหาที่พึ่งที่พำนักมิได้
 ก็ก็จะกราบถวายบังคมตาพระองค์ บุกป่าฝ่าดงไปซุกซ่อนนอนตายเสีย
 ตามยถากรรมของข้าพระพุทธเจ้า แต่เมื่อเจ้าพระพิไชยสุรินทรกราบ
 ทูลวิงวอนอยู่นั้น พอท้าวพระยาข้าทูลตอของชุดพระบาททงหลาย
 ฝ่ายพระราชวังหุดวงตามชนไปถึงพร้อมกัน แดเจ้าผู้กราบถวาย
 บังคมสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้วช่วยอุดหนุนพิคทูลอ้อนวอนขึ้น เพื่อให้
 ทรงพระกรุณา โปรดรับครองราชสมบัตินั้น จึงเจ้าพระพิไชยสุรินทรก็รับ
 พระราชโองการแต่พระบาทสมเด็จพระบรมพิคพระพุทเจ้าอยู่หัว แล้ว

รับพระบิณฑุรแต่สมเด็จพระเจ้าตากสินทรงตั้งพระองค์ แด่ท้าวพระยา
 เสนาบดีมนตรีมุขทั้งหลาย ก็รับพระโองการแด่พระบิณฑุร ตาม
 เจ้าพระพิไชยสุนทรนั้น พระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ตรัส
 ทอดพระเนตรเห็นท้าวพระยาเสนาบดีมนตรีมุขทั้งหลายราบคาบเป็นปกติ
 พร้อมมุดกันอยู่สิ้นแล้ว จึงมีพระราชโองการตรัสเหนือเกล้า ๆ โปรด
 ให้ท้าวพระยาข้าทูลตอของชุดพระบาทผู้ใหญ่น้อยทั้งหลาย ถือนำพระ
 พิพัฒน์ศยาถวายเป็นไปตามโบราณราชประเพณีเสร็จสิ้นทุกประการ แด่
 เจ้าพระพิไชยสุนทร แด่ท้าวพระยาเสนาบดีมนตรีมุข สมนพราหมณา
 จารย์ทั้งหลาย ก็อัญเชิญเสด็จพระราชดำเนินลงมายังพระราชวังหลวง
 จึงมีพระราชดำรัสให้ เจ้าพนักงานจัดแจงการ จะอัญเชิญพระบรมศพไว้ใน
 พระโกศชูเสด็จแล้ว ประดิษฐานไว้ในพระที่นั่งบรรยงก์รัตนาสน์ที่
 เสด็จสวรรคตนั้น แต่มีพระราชโองการตรัสตั้งพระมหाराชครู พระ
 ราชปโรหิตโหราจารย์ ให้จัดแจงการพระราชพิธีราชาภิเศกเฉลิมพระ
 ราชมณเฑียร.

๑ ครั้นถึงวันนั้นได้ศุภวารมหามงคลนักขัตฤกษ์ จึงท้าวพระยา
 เสนาบดีกระษัตริย์ ข้าทูลตอของชุดพระบาทผู้ใหญ่น้อยทั้งหลายฝ่าย
 ทหารพลเรือน แด่พระสงฆ์ราชาคณะคามวาสีอริยวาสีพรหมณา
 จารย์ทั้งปวง ประชุมพร้อมกันณพระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท อัญเชิญ
 เสด็จพระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นราชา
 ภิเศกเป็นเอกอรรคมบรมชาติยาศิขิตนทรเป็นพิภพจบส่งถวายเป็นมา ด้วย
 มไหสูริยสังวรยาชิบิตถิถิตยราชประเพณี ดิถีศรีสุริยวงษ์ ดำรงราช

อาณาจักรกรุงเทพมหานคร บวรทวารวดีศรีอยุธยา มหาตติงภพ
 นพรัตนราชธานีบุรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน แต่ฉนวนยี่เกวียน
 เเบญจราชกกุธภัณฑ์สำหรับพระมหากษัตริย์ราชเจ้า แด่การพระ
 ราชพิธีทั้งปวงนั้น พร้อมตามอย่างโบราณราชประเพณีเดิรจัดขึ้น
 ทุกประการ.

๑ จึงตั้งเจ้าพระเจ้าอยู่หัวที่เสด็จประเวศพระราชมนเฑียร แด
 เสด็จอยู่พระที่นั่งสุริยามรินทร์มหาปราสาท แด่ขณะเมื่อพระองค์เสด็จ
 เสด็จราชสมบัตินั้น พระชนม์ได้ ๓๖ พรรษา จึงมีพระราช
 โองการตรัสเหนือเกล้า ฯ โปรดให้ตั้งเจ้าพระเจ้านุสรณ์พระองค์ใหญ่
 ประดิษฐานณที่กรมพระราชวังบวรสถานมงคล แด่ตั้งเจ้าพระเจ้านุสรณ์
 องค์น้อยนั้น ทรงพระกรุณาโปรดให้เรียกว่าพระบิณฑุร
 น้อย แต่บรรดาข้าทูลวงเดิมที่เฝ้าเห็นใจความชอบนั้น ก็พระราช
 ทานยศศักดิ์ให้ตามสมควรแก่ถาบันรูปถ้วนทุกคน แด่ทรงพระกรุณา
 ให้ช่างพนักงานจับทำการเมรุมาศขนาดใหญ่ชื่อ ๗ วา ๒ คอก กอปร
 ด้วยเมรุทิศเมรุแทรกแต่สามสร้างพร้อม แด่การพระเมรุมาศนั้น
 กำหนด ๓๓ เดือนจึงสำเร็จ.

๑ ตุลาคม ๓๐๖๐ ปีชวดดำเรทศิก เดือน ๔ ได้ศุภวารดิถี
 พิไชยฤกษ์ จึงให้อัญเชิญพระบรมโกษฐขึ้นประดิษฐานเหนือพระมหา
 พิไชยราชรถ ให้นำหน้าพระบวงไปเข้าพระเมรุมาศตามอย่างแต่ก่อน
 แด่ให้ตั้งทานคันทูปพฤษณ์ แต่มีการมหรศพต่าง ๆ ทุกประการ
 ครั้นค่ำให้จุดดอกไม้เพลิงต่าง ๆ ระทาลัย ๑๖ ระทาลัย บูชาพระ
 บรมศพเปนมโหฬาราริการยิ่งนัก แด่ทรงสดับปกรณ์พระดังมี ๓๐๐๐๐

คำรบ ๗ วันแต่ถวายพระเพลิง ครั้นดับพระเพลิงแล้วแจ้งพระรูป ทรง
 สดับปกรณ์พระสงฆ์อีก ๕๐๐ รูป แล้วเก็บพระอัฐิใส่พระโกษฐาน้อย
 อัญเชิญขึ้นพระราชยานแห่เป็นขบวนเข้ามายังพระราชวัง จึงให้อัญเชิญ
 พระบรมโกษฐพระอัฐิบรรจุไว้ณท้ายจรรนำพระมหาวิหาร วัดพระศรี
 สรรเพชคาราม.

๑ ตศักราชได้ ๑๐๖๓ ปีเถาะเอกศก สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินทรง
 พระราชดำริถึงภูมิภาคแห่งพระองค์ ซึ่งสมเด็จพระพันปีหัตถวงครัด
 บอกรไว้แต่ยังทรงพระเยาว์อยู่นั้นว่า เมื่อศักราช ๑๐๒๔ ปีชวดอัฐศก
 แต่ครั้งแผ่นดินสมเด็จพระบรมพิตรพระนารายณ์เป็นเจ้า เสด็จพระราช
 ดำเนินขึ้นไปนมัสการพระพุทธบาทภูมิภาคราชพระชินราชพระชินสีห์ ณ เมือง พระ
 พิศณุโลก ทรงพระกรุณาให้มีการมหรสพถวายพุทธสมโภชคำรบ
 สยามวัน ครั้นนั้นสมเด็จพระพุทธเจ้าหัตถวงในบรมโกษฐพาเอาสมเด็จพระ
 พระพันปีหัตถวงตามเสด็จขึ้นไปด้วย ขณะนั้นสมเด็จพระพันปีหัตถวงทรง
 พระครรภ์แก่ จึงประสูติพระองค์ที่ตำบลบ้านโพธิ์ประทับช้าง แขวง
 เมืองพิจิตร ในเดือนอ้ายปีชวดอัฐศกนั้น แล้วจึงเอารกที่สหชาติ
 นั้นได้ลงในผอบเงิน เอาไปฝังไว้ที่หว่างคันทโพธิ์ประทับช้างแต่คันทุมพร
 คอกันนั้น เหตุดังนี้จึงได้พระนามกรชื่อมะเดื่อ แต่สมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวทรงพระราชดำริห์รูกถึงภูมิภาคอันพระองค์ประสูติ ณ แขวงหัว
 เมืองฝ้ายเหนือ เป็นที่มหามงคลสถานอันประเสริฐ สมควรจะสร้างขึ้น
 เป็นพระอาราม จึงมีพระราชดำริ์ตั้งสมุหนายกให้กะเกณฑ์กันขึ้นไป
 สร้างพระอารามตำบลบ้านโพธิ์ประทับช้าง มีพระอุโบสถวิหารมหาธาตุ
 เจดีย์ ศาลาการเปรียญและกุฏิสงฆ์พร้อมเสร็จ - แต่การสร้างพระ

พระพุทธเจ้าหตวงเสด็จสวรรคตแล้ว จึงทูตดำตมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน
 เสด็จออกไปตั้งพระตำหนักอยู่ในที่ใกล้พระอารามวัดดุสิต แต่ที่พระ
 ตำหนักวัดดุสิตนั้นเป็นที่พระตำหนักมาแต่ก่อน ครองแผ่นดินสมเด็จพระ
 นารายณ์เป็นเจ้า แต่เจ้าแม่ผู้เฒ่าซึ่งเป็นพระนมเอกของสมเด็จพระ
 นารายณ์เป็นเจ้า แต่เป็นมารดาเจ้าพระยาโกษาเหล็กเจ้าพระยาโกษา
 ปาน ซึ่งได้ขึ้นไปช่วยกราบทูลขอพระราชทานโทษสมเด็จพระเจ้า
 แผ่นดิน ขณะเป็นที่หตวงสวรรคต แต่ชกเอาปากเจ้าพระยา
 วิไชยมนตรีทรงหน แต่เจ้าแม่ผู้เฒ่าหนักโตตั้งพระตำหนักอยู่ในที่ ครั้น
 แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นั้น แต่สมเด็จพระราชมารดาเดียง
 กี่เสด็จตั้งพระตำหนักอยู่ในที่นั้นดับคอกันมา แล้วจึงทรงพระกรุณา
 โปรดตั้งให้เป็นกรมพระเทพามาตย์.

๑ ส่วนสมเด็จพระอรรคมเหษีฝ่ายซ้ายฝ่ายขวาแห่งสมเด็จพระพุทธเจ้า
 หตวงในพระบรมโกศ ซึ่งทรงพระนามกรมหตวงโยชาติพิ กรม
 หตวงโยธาเทพนั้น ก็ทูตดำตมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน แล้วเอาพระ
 ราชบุตรซึ่งทรงพระนามศรีศรียน ออกไปตั้งพระตำหนักอยู่ในที่
 ใกล้พระอารามวัดพุทธไสยวรรย ครั้นเมื่อมีโรงโศกนั้น ศรีศรียน
 ราชบุตรพระชนม์ได้ครบ ๓๓ พระพรรษา จึงเจ้ากรมหตวงโยธาเทพ
 พระราชมารดานั้น ก็ให้กระทำมหรสพได้กนัตพระราชบุตร ครั้น
 ได้กนัตแล้วจึงให้ไปทรงผนวชเป็นสามเณรอยู่ในสำนักนี้พระพุทธไสยา
 จารยราชาคณะ แต่ศรีศรียนทรงพระสติปัญญาเป็นอันมาก ประพฤติ
 พรหมจรรย์เป็นอันดี แต่ทรงเรียนพระปริยัติไตรปิฎกธรรมแต่คัมภีร์
 เดชยันต์มัทธการศาสตร์วิทยาคุณต่าง ๆ ในสำนักนี้พระพุทธไสยาจารย

นั้นได้เป็นอันมาก แดทรงพระผนวชอยู่ได้ ๕ พระวัสส์ท่า พระชนม์ได้ ๑๘
 พระพรรษา จึงตามผนวชออกเที่ยวทรงเรียนคัมภีร์ตำราช่างไม้ตำราพิศุทธ
 ชิงไชยทั้งปวงได้เป็นอันมาก แด้วทรงเรียนซึ่งอักษรแขกฝรั่ง แด
 อักษรเขมรตาวญวนพม่ารามัญแต่จีนทุกภาษาค่าง ๆ แด้วทรงเรียนซึ่ง
 คัมภีร์ราชศาสตร์โหราศาสตร์ แดคัมภีร์แพทย์ กอปรด้วยอาจารย์
 เป็นอันมาก ตำราพิศุทธราชบัณฑิตยศาสตร์ในตำราพิศุทธวิชาคุณทั้งปวงต่าง ๆ
 ดุจหนึ่งจะทรงทราบในคัมภีร์ไตรเพททางคธาตร์ ครั้นพระชนม์ค้ำรบได้
 อุปสมบทแล้ว ก็ทรงผนวชเป็นภิกษุภาวจำเรียมสมณธรรมอยู่ในพระ
 พุทธศาสนา.

๑ ขณะนั้นสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว มีพระราชบุตรเกิดด้วยพระสนม
 อีกสองพระองค์ ทรงพระนามพระองค์เจ้าแก้วองค์หนึ่ง พระองค์
 เจ้าทับทิมองค์หนึ่ง เป็นห้าพระองค์ด้วยกัน ทั้งสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
 กรมพระราชวังบวร แดพระบิณฑุรน้อย แดเจ้าฟ้าหญิง แต่เจ้า
 ฟ้าหญิงกับสมเด็จพระเจ้าลูกเธอทั้งสองพระองค์นี้ รวมพระราชมารดา
 เดียวกัน อนึ่งสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงในพระบรมโกษฐ มีพระราช
 บุตรเกิดด้วยสนม ๔ พระองค์ คือพระองค์เจ้าจันองค์หนึ่ง พระองค์
 เจ้าคำองค์หนึ่ง พระองค์เจ้าแก้วองค์หนึ่ง พระองค์เจ้าบุญนาคองค์
 หนึ่ง แดพระองค์เจ้าบุญนาคองค์นี้ ที่เรียกว่าเจ้าพระองค์เถรนั้น
 แดพระองค์เจ้าคำนั้น ได้พระองค์เจ้าแก้วพระราชบุตรสมเด็จพระเจ้า
 แผ่นดินเป็นบาทบริจาริก แดสมเด็จพระเจ้าลูกเธอกรมพระราชวังบวร
 นั้น ได้พระองค์เจ้าทับทิมลูกพระสนม ซึ่งเป็นพระราชภคินีต่างพระ
 มารดากันนั้นเป็นพระอรรคมาเหษี.

๑ ตุงศักราช ๓๐๒๕ บีมเมี้ยจัตวาคัก ขณะนั้นโฮตงชาวบ้านแก่งนำ
โฮตงเข้ามาแต่ท้องป่าต้น แดกนั้นเขาข้างพตยางาต้นคิดโฮตงเข้ามาได้
คัวหนึ่ง สูงประมาณ ๒ ศอก ๕ นิ้ว สรรพด้วยคชตักษณงามบริบูรณ์
แต่ชักโฮตงนั้นเข้ามาณพเนียด จึงพระราชวังเมืองนำเอาชาวข้างสำคัญ
นนชกรบาทพุทธพระกรุณาให้ทราบ พระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้า
อยู่หัว ก็เสด็จพระราชดำเนินไปณพเนียดทอดพระเนตรให้ชักข้างโฮตง
เข้าพเนียด แดงทรงพระกรุณาให้คนข้างสำคัญนั้นเข้าไปในวงพาด ให้
ปรนปรือฝึกสอนให้ค้อยชำนาญชำนาญ แดงจึงนำเข้าไปในณโรงที่พเนียด
ทรงพระกรุณาให้มีกรมหรศพตมโภชตามวัน แดงให้นำตงสู่เรือชาน
มีเรือคู่ชักแห่งประบวนเข้ามายังพระนคร จึงให้นำขึ้นไว้ในโรงยอด
ในพระราชวัง ทรงพระกรุณาพระราชทานนามบัญญัติชื่อพระบรมไตรจักร
แดงพระราชทานรางวัลแก่นายโฮตงนั้นโดยสมควร.

๑ ในบีมเมี้ยจัตวาคักนั้น ทรงพระกรุณาให้ช่างต่ออย่างพระมรรฎ
พระพุทธบาท ให้มียอดท้ายยอด ให้ย่อเก็จมับนแกลงแดงยอดแทรก
ด้วย นายช่างต่ออย่างแดงเอาเข้าทอดถวาย จึงมีพระราชดำรัสสั่ง
ให้ปรุงเครื่องบนพระมรรฎปตามอย่างนั้นเสร็จ จึงเสด็จพระราชดำเนิน
โดยขบวนพยุหยาตราศตมารคสถลมารค ขึ้นไปนมัสการพระพุทธบาท
ตามอย่างพระราชประเพณีมาแต่ก่อน แดงทรงพระกรุณาให้ช่างพนักงาน
จับการยกเครื่องบนพระมรรฎปพระพุทธบาท ขณะนั้นสมเด็จพระสังฆราช
ตามเสด็จขึ้นไปช่วยเป็นแม่การด้วย สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระไทย
ปราโมทย์ยิ่งนัก จึงทรงพระกรุณาขอการทงปวงถวายให้สมเด็จพระ
สังฆราชเป็นแม่การ แดงก็เสด็จกลับยังกรุงเทพมหานคร.

กระษัตริราชเจ้า อังกอปรด้วยบุญญาภิสังขารบารมีมาก แด
 ก่าตั้งบุญวาศนานั้นชั่มชั่มน้อย ครั้นตั้งกันไปได้ประมาณถึงยกก็หย่อน
 ก่าตั้งตง แดเสี้ยที่เพี้ยงพุดาถูกที่ดำคัญนัคเจีบป่วยถึงดำห้ค้เปน
 หตายนัค ก็แพ้วด้วยบุญญาภาพในยกนั้น จึงนายสำนามก็ตก
 รางวัดให้แก่ผู้ชนะนันทบาท ๓ ให้ผู้แพ้นั้นสองตั้งตามวิไลยบ้านนอก
 แดเหล่าข้าหาดวงนรับเอาเงินรางวัล จึงดำรัสให้ข้าหาดวงว่าแก่นาย
 สำนามให้จัดหาคุมมาเปรียบอีก แดนายสำนามก็จัดหาคุมมาได้ อีกแด้วให้ชก
 กัน แดคนมวดยผู้ชนะรบบุญมิได้ ก็แพ้วในกึ่งยก คนทงหตาย
 สรรเสริญผู้พระหัตถ์มิไป แด้วว่ามวดยกรุงคนนมผสมอย่งนัค แดนาย
 สำนามก็ตกรางวัลเหมือนหนหลังนั้น แด้วสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็พาข้า
 หาดวงคืนมาสู่เรือพระที่นั่ง ค่อยดำราญพระราชหฤไทยแด้วเสด็จกลับ
 ยังกรุงเทพมหานคร.

๑ ในบั้นเมื่ยจัตวาศกนั้น สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวที่นั่งสุริยามรินทร์
 มีพระราชหฤไทยปราถนาจะใคร่เสด็จไปประกาศต่อมข้างเถื่อนไบบ้า จึง
 มีพระราชดำรัสตั้งสมุหนายกให้ ตรวจเตรียมข้างม้า รพดแต่นาวา พยุทง
 ปวงให้พร้อมไว้ ครั้นถึงวันอันกำหนด จึงเสด็จตั้งเรือพระที่นั่ง
 พรั่งพร้อมด้วยเรือพระบรมโอรสาธิราชเจ้า แดเรือท้าวพระยาเสนาบดี
 พิริโยชาพดากรทวยหาญทงหตาย แวดต่อมโดยเสด็จพระราชดำเนิน
 เปนอันมาก จึงให้เค็ด็อนขยายขบวนนาวาพยุห้ไปโดยดำดัมขตมารค
 ครั้นถึงท่าเรือแขวงเมืองนครสวรรค์ จึงเสด็จขึ้นตงตำหนักประทับ
 พดัมพดาอยู่ตำบตบ้านหูกวาง แด้วทรงพระกรุณาให้ตั้งค่ายปักกา
 ต่อมฝั่งข้างเถื่อนไบบ้าอย่างกองทอง แดให้ทำค่ายมั่นสำหรับจะกันข้าง

เกือบเข้าจับนन्ह แต่ให้เหล่าข้างเขือกไปได้ต้อมกันข้างเดือนมาเข้าค้าย
 ม่น ครองนन्हเป็นเทศกาดวสันตฤดู ฝนตกน้ำนองท่วมไปทั้งม่า
 คนทงหลายซึ่งทำคายนन्हนุ้ยนำทำการ เร่งรัดกันตงค้ายต้อมทงกตาง
 วันแตกตางคิน จนเทานนเบอยทททุกขตำบากเวทนาบ้วยเจ็บทุพตภาพ
 มาก อดอาหารชูปมตัมคายก็มาก อนึ่งในทรวง ค้ายหลวง
 ที่ประทับ แต่ที่ค้ายต้อมข้างคอกนन्ह มบ่งหน่งใหญ่หลวงขวาง
 อยู่หว่างกตาง ต้มเค็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จไปทอดพระเนตรให้กัน
 ฝูงข้างเดือนเข้าจับในคายนन्ह แต่ทางซึ่งจะเดินตัดคัตตรงไปค้ายต้อม
 นन्ह ต้องผ่าข้ามบม่งใหญ่นนไปจึงโกต ถ้าแต่จะเดินหลัดไปให้พื้น
 บม่งนन्ह มีระยะทางอ้อมวงไปโกตนัก จึงมีพระราชโองการคริศตั้งต้มเค็จ
 พระเจ้าตุกเชอทงสองพระองค์ ให้เป็นแม่กองกะเกณฑ์คนภมณน
 หลวงเป็นทางสลตมารคข้ามบม่งใหญ่นนไป ให้สำเร็จแต่ในเพตางตางคิน
 วันน รุ่งตางชนจะเสด็จพระราชดำเนินข้ามข้างพระที่นั่งไป แต่ให้
 เร่งรัดกระทำการให้แล้วทันตามพระราชกำหนด จึงต้มเค็จพระเจ้า
 ตุกเชอทงสองพระองค์รับสั่งแล้ว ก็ออกไปกะเกณฑ์ผู้คนในกองหลวง
 ได้หมื่นเศษ แบ่งบ้นนำทกันทำการภมณนข้ามบม่งใหญ่แต่ในกตางคิน
 บ้างชุดมุดดินแต่คัตไม้น้อยใหญ่ทงมตงไป แล้วเอาข้างตงเหยียบให้
 ที่แน่น แต่เร่งรัดกันทำการภมณนทูปราบราบวันแล้วตตอดถึงฝั่งฟาก
 ข้างโน้นเสร็จแต่ในกตางคิน แล้วเสด็จกลับเข้ามากราบทูลพระกรุณา
 ทมเห็นชดโศบนทคินน คือที่เปนตายพระราชหัดถเตชาพระบาทต้มเค็จ
 พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแก้

๑ เต็มว่า รหว่าง

แต้นหนีไป ส้มเด็จพระบรมราชบิดุรงคก็ยงทรงพระพิโรธเปนกำลัง
 แดจะได้พระคชาธารได้ติดตามข้างส้มเด็จพระเจ้าตูกเชอทั้งสองพระองค์
 ไปในทันใดนั้น ฝ่ายความซึ่งอยู่ท้ายข้างพระที่นั่งนั้น เห็นว่าข้าง
 ส้มเด็จพระเจ้าตูกเชอทั้งสองจะหนีไปมิทัน จึงเอาขอท้ายข้างเกี่ยว
 ท้ายข้างพระที่นั่งเข้าไว้ให้คอยรอข้างตง แต่ส้มเด็จพระเจ้าตูกเชอทั้ง
 สองพระองค์ความกตัญจะพระราชอาชญาเปนกำลัง ก็เร่งรีบขับข้างพระ
 ที่นั่งแต่หนีบุกป่าไป พระคชาธารจะได้ติดตามไปมิทัน จึงมีพระราช
 โองการตรัสร้องประกาศไปแก่ข้าทูลตองรู้ดีพระบาททั้งปวงว่า ท่าน
 ทั้งหลายจงช่วยกันติดตามจับเอาตัวอ้ายขบถสองคนมาให้เราจงได้ แล้ว
 บ่ายพระคชาธารกลับมายังพดบพดที่ประทับนั้น ส่วนตำรวจแต่ข้า
 ราชการทั้งหลายก็ติดตามไปพบส้มเด็จพระเจ้าตูกเชอ ทั้งสองพระองค์แล้ว
 ก็นำเอามาถวายณค้ายหาดวง จึงมีพระราชดำรัสสั่งให้ตั้งพระราช
 อาชญา เขียนส้มเด็จพระเจ้าตูกเชอทั้งสองพระองค์นั้นโดยกหนึ่ง ๓๐ ที่
 แล้ว ให้พินณาเข้าไว้ด้วยสังขตกพันธ์ แล้วดำรัสสั่งว่าให้ตั้ง
 พระราชอาชญาเขียนรับเสด็จ เพดตาเข้ายกหนึ่ง เย็นยกหนึ่ง เปน
 นิจทุกวัน ๆ ไปอย่าได้ขาด กว่าจะเสด็จพระราชดำเนินกลับตงไป
 พระนคร.

๑ ขณะนั้นนายผลข้าหาดวงเดิมคนหนึ่ง เข้าไปเฝ้าเขียนส้มเด็จพระ
 เจ้าตูกเชอทั้งสองพระองค์ในเรือนโทษ จึงมีพระบรมชุกรตรัสว่าอ้ายผล
 บัดนี้ส้มเด็จพระราชบิดาทรงพระพิโรธ ดำรัสสั่งให้ตั้งพระราชอาชญาแก่
 กูทั้งสองทุกเพดตาเข้าเย็นเป็นนิจทุกวัน ๆ กว่าจะเสด็จกลับตงไปณกรุงเทพ
 มหานคร แต่กูทั้งสองจะทนพระราชอาชญาได้ฤ ๆ จะมีตายเสียฤ

เองจะคิดประการใด นายผลได้ฟังดังนั้นก็เห็นว่าพะพันไทย จึง
 กราบทูลว่า ขอพระราชทานจงดำรัสสั่งให้ตำรวจเอาเรือเร็วรีบลงไป
 ทูลเชิญเสด็จสมเด็จพระโอยกักรมพระเทพามาตย์ ซึ่งเสด็จอยู่ณพระ
 ตำหนักวิมวดีศุทัศน์นั้นมาช่วยกราบทูลขอโทษ เห็นว่าจะทรงพระ
 กรุณาโปรดพระราชทานให้เป็นมั่นคง ด้วยเหตุว่ากรมพระเทพามาตย์
 หมักคุณูปการเป็นอันมาก ได้อุปการะรักษาเสด็จพระราช
 บิดามาแต่ทรงพระเยาว์นั้น จะว่าไรก็ว่ากันได้ เห็นจะขัดกันมิได้
 แต่ซึ่งจะอุบายคิดอ่านไปอย่างอื่นนั้น เห็นว่าจะมีพันโทษ สมเด็จพระ
 พระเจ้าตุกเชอห่งสองพระองค์ดำรัสได้ทรงฟังดังนั้นก็เห็นชอบด้วย ทรง
 พระบิบัติโสมนัสยิ่งนัก จึงมีพระบรมพุทธานุญาตให้หลวงกระษेत्रรักษา
 ให้เอาเรือเร็วรีบลงไปเฝ้าสมเด็จพระโอยกักรมพระเทพามาตย์ แต่ให้
 ทูลโดยมุตเหตุทั้งปวงให้ทราบสิ้นทุกประการ แล้วจึงทูลว่าเราทั้งสอง
 พี่น้อง ขอถวายบังคมมาแทบฝ่าพระบาทสมเด็จพระโอยกัเจ้า ขอ
 จงทรงพระกรุณาโปรด เชิญเสด็จขึ้นมาช่วยทูลขอพระราชทานโทษ
 ข้าพเจ้าทั้งสองโดยเร็วเถิด ข้าพเจ้าทั้งสองจึงจะรอดจากความตาย
 แต่ซึ่งบุทคนผู้ใดจะมาเบียดเบียนที่พึ่งที่พานัก ช่วยชีวิตข้าพเจ้าทั้งสองใน
 ครานี้เห็นไม่มีตัวแล้ว แต่หลวงกระษेत्रรักษารับตั้งแล้ว ก็มาตง
 เรือเร็วรีบลงไปณกรุง สามวันก็ถึง จึงเข้าไปเฝ้ากรมพระเทพามาตย์
 ณพระตำหนักวิมวดีศุทัศน์นั้น แล้วกราบทูล โดยมีพระบรมพุทธานุญาต
 ทุกประการ สมเด็จพระโอยกัได้ทรงฟังดังนั้นก็คักพระไทย จึงดำรัส
 เรียกข้าหลวงสาวใช้สั่งให้ผู้พายนุกเรือพระที่นั่งมาประเทียบทำเป็นการเร็ว
 แล้วเสด็จโดยด่วนมาตงเรือพระที่นั่งให้รีบเร่งผู้พายนุกขึ้นไป หลวง

กระษेत्रรักษาเป็นเรือนำแต่ตั้ง รับเร่งไปหึ่งกลางวันกลางคืน ตั้งวัน
 กิ่งทำเรือประทับ จึงเสด็จขึ้นไปเฝ้าสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินพระตำหนัก
 พลับพลาณ จึงพระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ทอด
 พระเนตรเห็นกรมพระเทพามาตยพระราชมารดาเถยงเสด็จขึ้นมา ก็
 กระทำปัจจุสมนาการต้อนรับเชิญเสด็จให้ ชนนิ่งร่วมราชาอาศน์ ทรง
 ถวายอภิวาทแต่ดำรัสถามว่า ชังเจ้าคุณขึ้นมาด้วยกิจธุระเป็นประการ
 ไใด จึงกรมพระเทพามาตยกราบทูลว่า ได้ยินข่าวลงไปว่าพระ
 ราชบุตรทั้งสองเป็นโทษ จึงอุส่าหขึ้นมาทงนี้เพื่อจะทูลขอพระราช
 ทานโทษ จึงมีพระราชโองการตรัสแต่ให้กรมพระเทพามาตยทรงฟัง
 ว่าอ้ายสองคนนั้นคิดการเป็นขบถ เดิมข้าพเจ้าให้มันเป็นแม่กองถม
 ถมหม่มบึง มันแต่รังทำเป็นพดุด่มไว้ ให้ช่างซึ่งข้าพเจ้าชนนเหยียบ
 ถด่างแต่ของมันจะคิดกนฆ่าข้าพเจ้าเสีย จะเอาราชด่มบตี กรมพระ
 เทพามาตยจึงกราบทูลว่า อันพระราชบุตรทั้งสองนี้เป็นลูกเพื่อนทุกข์
 เพื่อนยากของพ่อมาแต่ก่อน แต่ซึ่งจะคิดการขบถประทุษร้ายต่อพ่อ
 นั้นห้ามได้ กรมพระเทพามาตยกราบทูลวิงวอนขอพระราชทานโทษไป
 เป็นหลายครั้ง จึงทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานโทษให้แก่กรมพระ
 เทพามาตยนั้น แต่มีพระราชดำรัสมอบให้แก่กรมพระเทพามาตยว่า
 เจ้าคุณจงเอามันทั้งสองนั้นลงไปเสียด้วยเถิด อย่าให้มันอยู่กับข้าพเจ้า
 ทีเดียว ถ้าแต่จะเอามันไว้ ทนด้วยข้าพเจ้าไซ้ มันก็จะคิดการขบถ
 ฆ่าข้าพเจ้าเสียอีกเป็นมั่นคง แดกรมพระเทพามาตยรับสั่งแล้ว ก็
 ไปถอดสมเด็จพระเจ้าลูกเธอทั้งสองพระองค์ออกจากโทษ แล้วทูลตา

สมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน พาทสมเด็จพระเจ้าตากเรือทรงตั้งพระองค์
มาตั้งเรือพระที่นั่ง แล้วเสด็จกลับมายังกรุงเทพมหานคร.

๑ ส่วนสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินก็เสด็จด้วยช้างพระที่นั่งแต่ช้างตั้งข้างกัน
ไปทอดพระเนตรให้กษัตริย์เข้าน้ำค้ำยมนั้น แต่จับช้างเอื้องได้ครั้งนั้น
มากประมาณร้อยเศษ แล้วเสด็จกลับยังพระมหานครศรีอยุธยา ฝ่าย
สมเด็จพระเจ้าตากเรือทรงตั้งพระองค์เสด็จมาเฝ้าทอดตองขลุ่ยพระบาท
ตามเคยมาแต่ก่อน แต่สมเด็จพระราชบิดาก็สิ้นความพิโรธ ทรงพระ
กรุณาดำรัสสั่งกิจราชการงานพระนครดีเป็นปรกติไปเหมือนแต่ก่อนนั้น.

๑ ในขณะนั้นเจ้าพระยาเรอภูธรราชินิกุลองค์หนึ่ง เป็นเชื้อพระวงศ์
มาแต่ก่อน สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงพระกรุณาแก่เจ้าพระยาเรอภูธร
เป็นอันมาก ว่ามีน้ำใจซื่อต่อแผ่นดิน แต่ทรงพระกรุณาดำรัส
ให้ว่าราชการทั้งปวงต่างพระเนตรพระกรรณ แต่เจ้าพระยาเรอภูธร
หม่อมบุตร & องค์ ขอพระองค์ครัดนาองค์หนึ่ง พระองค์เชียงองค์
หนึ่ง พระองค์ขาวองค์หนึ่ง พระองค์พัดบ้ององค์หนึ่ง แต่พระองค์
รัตนานัน ทรงพระกรุณาเอาเข้ามาเลี้ยงเป็นพระสนมเอก แต่พระ
องค์เชียงนันท ทรงพระกรุณาพระราชทานให้แก่สมเด็จพระเจ้าตากเรือ
กรมพระราชวังบวร แต่พระองค์ขาวนันท ก็พระราชทานให้แก่สมเด็จพระ
เจ้าตากเรือพระมัทรีน้อย แต่พระองค์พัดบ้องน้อยนันทยังเยาว์อยู่
ยังมีได้ ได้กนต์ แต่พระองค์ครัดนาซึ่งเป็นพระสนมเอกนั้น สมเด็จพระ
เจ้าแผ่นดินทรงพระเส่นหาการุญภาพโปรดปรานเป็นอันมาก ครั้น
อยู่มาพระองค์ครัดนาก็ได้ตั้งอยู่ในกตัญญูกตเวทีต่อสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน
โดยสุจริตธรรม ก็คิดการเป็นประทุษฐิจิตร แต่ให้หาหมอทำเสน่ห์

หวังจะให้สัมเด็จพระเจ้าแผ่นดินทรงพระเส่นหารักใคร่ดุ่มหง แต่ทาช
 ในเรือนนรฤเหตุ จึงเอาการอันเป็นคุยหัทหั้นไปแจ้งแก่ท้าวนางผู้
 ใหญ่ ๆ ก็เอาเหตุนั้นชกรบาททูตพระกรุณาให้ทราบ จึงทรงพระกรุณา
 ให้เอาตัวพระองค์ครตนามาพิจารณา ใต้ถวนใต้เตียงสืบสาวเอาตัว
 หมอผู้นนควย ครั้นเป็นดังจแท้แล้ว ก็ให้ตั้งพระราชอาชญาแก่
 พระองค์ครตนา แต่หมอผู้ทำเส่นหัท กับทั้งเจ้าบ่าเรอภุชรุผู้เป็นบิดา
 นนถึงต้นชวคร.

๑ ครั้นอยู่มาสัมเด็จพระเจ้าตุกเชอกรมฝ่ายในเจ้าฟ้าหญิงทรงพระ
 ประชวรวรรณโรคผู้คณทมาตานิพาน จึงทรงพระกรุณาให้ทำการ
 ณาปนกิจพระราชทานเพลิงพระอารามวัดไชยวัฒนาราม ตามอย่างตูก
 หัตวงเอก แล้วทรงสดับปกรณ์พระสงฆ์เป็นอันมาก โดยสมควร
 แกยศถาศักดิ์น.

๑ ครองนสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินมีพระราชฤไทยกักชตะหยาบซ้ำทารุณ
 ร้ายกาจ ปราศจากกุศตสุจริต ทรงประพฤตผิดพระราชประเพณี
 มิได้ มีหิริโศคัปไป แต่พระไทยหนาไปด้วยอกุศตตามก มีวิตกใน
 โทสะโมหุมตเจ้าไปในพระต้นคานนิรันตรมิได้ขาด แต่พระองค์ทรงเสวย
 ณาจันท์ชาวอยู่เป็นนิจ แล้วมกยนิค้ในการอันตั้งวาศด้วยนางกุมารี
 อันยังมีได้ มีรตุ ถ้าแตนางใดอยู่ธาหอดทนได้ ก็พระราชทานรางวัล
 เงินทองผ้าแพรพรรณต่าง ๆ แก่นางนั้นเป็นอันมาก ถ้านางใดอดทน
 มิได้ใช้ ก็ทรงพระพิโรธแต่ทรงประหารตงที่มีชณิมุราประเทศให้ถึงแก่
 ความตาย แล้วให้เอาโลงชาวมมาใส่ศพนางนั้นออกไปทางประตูพระ

ราชวงศ์ข้างท้ายต้นมนนเมือง ๆ แต่ประคูนึกเรียกว่าประคูนอก มี
มาตราบเท่าทุกวณ.

๑ อยู่มาครั้งหนึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จด้วยพระชดพาทนะออกไป
ประพาศณเมืองเพชรบุรี แต่เสด็จไปประทับแรมอยู่ณพระราชนิเวศ
ตำบลตระโหนดหลวงใกล้ฝั่งพระมหาสมุทร แต่ทว่าพระตำหนักนี้เป็นที่พระ
ตำหนักเคยประพาศมหาสมุทรมาแต่ก่อน ครั้นแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวร
บรมราชาธิราชบพิตรเป็นเจ้านั้น แต่สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินก็เสด็จด้วย
พระที่นั่งมหานาวาท้ายรถ แต่ไปประพาศไปในท้องพระมหาสมุทร ทราย
เท่าถึงตำบลเขาสามร้อยยอด แต่ทรงเบ็ดตกปลาตามแต่ปลาอัน
เป็นอันมาก แล้วเสด็จกลับมาณพระตำหนักตระโหนดหลวง แต่เสด็จ
เที่ยวประพาศอยู่ตั้งนับประมาณ ๑๕ เวณ จึงเสด็จกลับยังกรุงเทพ
มหานคร.

๑ ตุศักราชได้ ๓๐๒๒ บั้วอกนศก ขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน
เสด็จด้วยเรือพระที่นั่งเอกไชย จะไปประพาศทรงเบ็ดณปากน้ำเมือง
สาครบุรี ครั้นเรือพระที่นั่งไปถึงตำบลโคกขาม แต่คตองทนนคตเคยวนัก
แต่พนท่ายนรดังหงถอยเรือพระที่นั่ง คตแก่ไซมัทนท แต่ค้ระเรือ
พระที่นั่งนโตนกระทบกิงไม้อันใหญ่เข้า ก็หักคตงในน้ำ พนท่ายนรดังห
เห็นดังนนักคกใจ จึงโดดชนเตยจากเรือพระที่นั่ง แต่ชนอยู่บนฝั่งแล้ว
ร้องกราบทูลพระกรุณาว่า ขอเดชะฝ่าตอองชุตีพระบาทปกเกล้า ๆ
พระราชอาชญาเป็นต้นเกล้า ๆ ขอจงทรงพระกรุณาโปรดให้ทำศาล
ชนทนสูงประมาณเพียงตา แล้วจงคตเอาค้ระเข้าพระพุทธรเจ้า กับ
ค้ระเรือพระที่นั่งซึ่งหักคกหน้าลงไปนชนบวงสรวงไวด้วยกนทน ตาม

พระราชกำหนดในบทพระไอยการเกิด จึงมีพระราชโองการตรัสว่า
 อ้ายพันท้าย ซึ่งโทษเองนั้นถึงตายก็ชอบอยู่แล้ว แต่ทว่าบัดนี้ก็จะ
 ยกโทษเสียไม่เอาโทษเองแล้ว เองจงคืนลงมาเรือไปด้วยกุเกิด ซึ่ง
 คี๋ระเรือที่หักนั้นก็จะทำต่อเอาใหม่แล้ว เองอย่าวิตกเดย พันท้ายนรสิงห
 จึงกราบทูลว่า ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดมิได้เอาโทษข้าพระพุทธเจ้านั้น
 พระเดชพระคุณหาที่ลุดมิได้ แต่ทว่าจะเสียขนบธรรมเนียมในพระราช
 กำหนดกฎหมายไป แต่ซึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะมาดะพระราชกำหนด
 สำหรับแผ่นดินเสียดังนี้ลุดมิควรยิ่งนัก นานไปภายหน้าเห็นว่าคนทั้งปวง
 จะดวงครหาติเตียนดูหมิ่นได้ แต่พระเจ้าอยู่หัวอย่าทรงพระอาไโดย
 แก่ข้าพระพุทธเจ้า ผู้ถึงแก่กรรมโทษนี้เดย จงทรงพระอาไโดยถึง
 พระราชประเพณี อย่าให้เสียขนบธรรมเนียมไปนั้นดีกว่า อันพระราช
 กำหนดมีมาแต่โบราณนั้นว่า ถ้าแต่พันท้ายผู้ใด ถ้อยหายเรือพระที่นั่ง
 ให้คี๋ระเรือพระที่นั่งนั้นหัก ท่านว่าพันท้ายนั้นถึงมรณโทษให้ตัดคี๋ระเสีย
 แต่พระเจ้าอยู่หัวจงทรงพระกรุณาโปรดให้ตัดคี๋ระข้าพระพุทธเจ้าเดยตาม
 โบราณราชกำหนดนั้นเกิด จึงมีพระราชดำรัสสั่งให้ ผู้พายทั้งปวงนั้น
 มุดดินเป็นรูปพันท้ายนรสิงหนั้นแล้ว ก็ให้ตัดคี๋ระรูปดินนั้นเสีย แล้ว
 ดำรัสว่าอ้ายพันท้าย ซึ่งโทษเองถึงตายนั้นก็ประหารชีวิตตัวเองเสีย
 พอเป็นเหตุแทนตัวแล้ว เองอย่าตายเดย จงกลับมาลงเรือไปด้วย
 กุเกิด พันท้ายนรสิงหเห็นดังนั้นก็มีความตายนึก ด้วยคิดว่าจะ
 เสียพระราชกำหนดโดยขนบธรรมเนียมโบราณไป เกรงคนทั้งปวงจะ
 ครหาติเตียนดูหมิ่นในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแห่งตนได้ ผู้เสียสัตว์
 ของตัวมิได้อาไโดย จึงกราบทูลไปว่า ขอพระราชทาน ซึ่งทรงพระ

กรุณาโปรดข้าพระพุทธเจ้าทรง^{๒๒๕} พระเดชพระคุณหาที่สุดมิได้ แต่ทว่า
 ซึ่งคดี^{๒๒๕} คีระรูปดินแทนตัวข้าพระพุทธเจ้าตงนดูเป็นท่าเด่นไป คนทั้งหลาย
 จะล่วงครหาตีเคียนได้ ขอพระองค์จงทรงพระกรุณาโปรดคดี^{๒๒๕} คีระ
 ข้าพระพุทธเจ้าเสียโดยฉันทจริงเถิด อย่าให้เสียชนบทรรมเนียมใน
 พระราชกำหนดไปเลย ข้าพระพุทธเจ้าจะขอกราบทูลฝากบุตรภรรยา
 แต่ก็จะกราบถวายบังคมตายไปโดยลักษณะยาโทษอันกราบทูลไว้นั้น
 ส้มเด็จพระเจ้าแผ่นดินตรัสได้ทรงฟังดังนั้นก็ดำรัสจึงวอนไปเป็นหลายครั้ง
 พันท้ายนรสิงห์ก็มิยอมอยู่ ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระมหากรุณา
 แก่พันท้ายนรสิงห์เป็นอันมาก จนกตัญญูพระเนตรไว้มิได้ จำเป็นจำทำ
 ตามพระราชกำหนด จึงดำรัสสั่งนายเพชรฆาตให้ประหารชีวิต
 พันท้ายนรสิงห์เสีย แล้วให้ทำศาล^{๒๒๕} ชนสงเพียงตา แต่ให้เอาคดี^{๒๒๕} คีระ
 พันท้ายนรสิงห์กับคดี^{๒๒๕} คีระเรือพระที่นั่งซึ่งหกคน^{๒๒๕} ชนพดกรรมไว้ด้วยกัน
 บนศาลนั้น แล้วให้ออกเรือพระที่นั่งไปประพาศทรงเบ็ดณปากน้ำเมือง
 ตำครบุรี แล้วเสด็จกลับยังพระมหานคร แต่ศาลเทพารักษ์ที่ตำบล
 โศกขามนั้น ก็มีปรากฏมาตราบเท่าทุกวันนี้.

๑๐ จึงพระบาทบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็ทรงพระราชดำริเห็นว่า
 คตของโศกขามนั้นคดี^{๒๒๕} เคียนัก คนทั้งปวงจะเดินเรือเข้าออกก็ยาก
 ต้องอ้อมวงไปไกลกันดารนัก ควรเราจะให้ขุดตัดคดี^{๒๒๕} เสียให้ตรงจึง
 จะชอบ อนึ่งพันท้ายนรสิงห์ซึ่งตายเสีย^{๒๒๕} นั้น เป็นคนดี^{๒๒๕} ซื่อมั่นคงนัก
 สูเสีย^{๒๒๕} ๓๓ชีวิต^{๒๒๕} ได้เอาโดย กตว่าจะเสียพระราชประเพณีไป เรา
 มีความเสียตายนักด้วยเป็นข้าหลวงเดิมมาแต่ก่อน อันจะหาผู้ซึ่งรักใคร่

ชื่อตรงต่อเจ้าเหมือนพันท้ายนรสิงห์^๕ แล้วดำรงค์ให้เอาศพ^๒
 พันท้ายนรสิงห์^๕ มาแต่งตั้งไว้ โดยสมควรแล้ว^๓ พระราชทานเพลิง แต่
 บุตรภรรยา^๕ ก็พระราชทานเงินทองสิ่งของเป็นอันมาก แล้วมีพระ
 ราชโองการครุฑสั่งสมุหนายกให้กะเกณฑ์เศษหัวเมืองให้ได้ ๓๐๐๐๐ ไป
 ชุกคตองโคกขาม แต่ให้ชุกคตคัตให้ตรงคตออกไป โดยผูกหกดอก
 ปากคตองกว้างแปดวา^๕ พันคตองกว้างห้าวา แต่ให้พระราชสงคราม
 เปนแม่กอง คุมพลหัวเมืองทั้งปวงชุกคตองจงแล้วดำรงค์ดูพระราช
 กำหนด แล้วมีพระราชดำรัสแก่ท้าวพระยาเสนาบดีมนตรีมุขทั้งหลายว่า
 แต่ครั้งศักราช ๘๖๐ ปีมีเมียเจ้าฤทธิศก^๔ ครองแผ่นดินสมเด็จพระราม
 ธิปัตย์^๕ ก็ให้ชุกคตองสร้างโรงตำบตหนึ่ง ครนตวงมาศักราช ๘๘๔ ปี
 มีโรงจตุวาศก^๕ ครองแผ่นดินสมเด็จพระไชยราชาธิราชเจ้า^๕ ก็ให้ชุก
 คตองบางกอกใหญ่ตำบตหนึ่ง ครนตวงมาศักราช ๘๐๐ ปีจอเจ้าฤทธิศก^๔
 ครองแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิพระเจ้าช้างเผือก^๕ ก็ได้ชุก
 คตองบางกรวยริมวัดชตอ^๕ ทดไปออกกรมวัดมุดเหล็ก^๕ นั้นตำบตหนึ่ง
 ครนตวงมาศักราช ๘๗๐ ปีวอกเจ้าฤทธิศก^๔ ครองแผ่นดินสมเด็จพระเจ้า
 ทรงธรรม^๕ ก็ให้ชุกคตองวัดริมวัดไก่อเคย^๕ ณท้ายบ้านสามโคก
^๕ นั้นตำบตหนึ่ง ครนตวงมาศักราช ๘๘๘ ปีชวดอัฐศก^๕ ครองแผ่นดิน
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปราสาททอง^๕ ก็ให้ชุกคตองเมืองนนทบุรีตำบตหนึ่ง
 คัตมาออกคตาดแก้ว^๕ แต่ครั้งนเรศวร^๕ จะชุกคตองโคกขามให้เป็น

๒ เดิมว่า กเพชร
 ๓ " " แต่งการณาปนกิจ
 ๔ " " ตำเรทธิศก

เกียรติยศไว้ตราบเท่ากัฒปาด้าน จึงเจ้าพระยาจักรีเก็บเอาเดชหัว
 เมืองนนทบุรี เมืองธนบุรี เมืองนครไชยศรี เมืองสาครบุรี
 เมืองสมุทรสงคราม เมืองเพชรบุรี เมืองราชบุรี แต่เมืองสมุทร
 ปราการ ได้พัดหัวเมืองท่งปวงหน ๓๐๐๐๐ เศษ มอบให้พระราช
 สงครามผู้เป็นนายกอง แต่พระราชสงครามก็กราบถวายบังคมตาคือ
 พัดหัวเมืองท่งปวงไปทำการขุดคลองโคกขาม แต่ซึ่งที่จะขุดไปทอดออก
 แม่น้ำเมืองสาครบุรีนั้น ให้รงวัดได้ทางไกล ๓๕๐ เส้น แต่ให้ฝรั่ง
 ต้องถัดองคค์ทางให้ตรงแล้ว จึงให้ปักกรุยแบ่งปันน้ำที่กันขุดตามหมวด
 ตามกอง แต่ปันน้ำให้ขุดคนหนึ่งโดยยาวคืบหนึ่ง กว้างทุกนั้นโดย
 ขนาดคลอง แต่การขุดคลองนั้นได้จบทำในศักราช ๓๐๖๗ ปีระกาตีปดคัก
 แต่การนั้นยังมีได้สำเร็จก่อน.

๑ ครั้นถึงมาฆมาศศุภฤกษ์ จึงพระบาทบรมบพิตรพระพุทธเจ้า
 อยู่หัว ก็มีพระราชดำรัสตั้งสมุหนายก ให้ตรวจเตรียมพดพยุหบาตรา
 โดยกระบวนขตมารคตมารคทั้งปวงให้พร้อมเสร็จ จะเสด็จพระราช
 ดำเนินขึ้นไปนมัสการพระพุทธบาท โดยพระราชประเพณีมาแต่ก่อน
 ครั้นถึงศุภวารมहाพิไชยฤกษ์ จึงเสด็จพระบาทบรมนารถบรมบพิตร
 พระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็ทรงเครื่องศิริราชวิภูษนาตั้งการารณับวรรัตน
 มาตมณมาศมงกุฎ สอดทรงวิสุทธีสังวาท กาญจนอดงกฏรจนา
 ทรงวิไชยมหาราชาวุธสำหรับราชวณยุทธสรรพเสร็จ ก็เสด็จทรงเรือ
 พระที่นั่งไกรถัมมุขพิมาน อดังการด้วยแสงตรมยุรฉัตร ชนัดพระ
 อภิรมชุมสายพรายพรรณ บังวิจวรรณบังแทรกสถอนต์ดับ สรรพด้วย
 กรรชิ่งกตั้งกตจามรมาศคาชดา คู่มือไพเราะดิเรกพันภก อธิกด้วย

กระทบช้วนเทียวช้วนเป็นทิวแถว ตูพรวิพรายปตายรยาบรยบจับพัน
 ทิมมพรอโรภาศ เตียรดาษด้วยเรือท้าวพระยาดำมนตราราชธกูด
 ชุนหดวง คันเชือกปตายเชือกทงหดาย รยเรียงจับฉดากเป็นคู่ ๆ
 คูเป็นชนิดโดยชบวนพยุหบาทราน่าหตั้ง คับคองเนื่องของกักก้องกาหด
 ด้วยศัพทตำเนียงเตียงพตอโมษแตรตั้งชคฺรียางคคนครี ปีกตองชนะ
 ประโคมครนครน เพียงพนพตฺฐาธารจะกัมปนาท ให้ชยายพยุหบาตรา
 คตาเค็ด็อนเต็ด็อนไปโดยชตมารค แต่ัวหยุดประทับร้อนณราชนิเวศ
 พระนครหดวง เสด็วยพระกระยาหารตำราญพระราชหญไทย^๕ เสด็็จ
 เชาที่พระบรมมไนทนน ครนชยายแต่ัวตำนาพกา จึงให้ชออกเรือ
 พระที่นั่งไปโดยตำดับตราบเท่าถึงที่ประทับพระตำหนักเจ้าذنุก แต่ัว
 เสด็็จทรงชางพระที่นั่งพงสกตเกษ ทนงรองพงบวรประทุม ชุนนุมาช
 พริยโยชาพตากรพถนทพร้อมพรง คิงตามชบวนพยุหบาตราธกูดมารค
 สรรพเส็ร็จ ก็เส็ด็จยกพยุหแต่ันยากรทวยหาญไปโดยตำดับธกูดมารค
 วิถถึงเขาธสุวรรณบรรพค จึงหยุดพระคชาธารทรงรำพระแต่ังขอ
 เห็นอระพองชางคัน สันวารตำนัค บุษาพระพุทชบาทตามอย่าง
 พระราชประเพณเส็ร็จแต่ัว ก็บ้ายพระคชาธารไปเชาที่ประทับณพระ
 ราชนิเวศชารเชชม แต่ัวเส็ด็จมานมัตการพระพุทชบาททุกเพดาเข้าเเยน
 ให้ได้นการมทรศพลวายเป็นการบูชา^๖ พุทชสมโภช ถ้วน^๗ ค่ำรบตำวัน

๕ เดิมว่า พระอารมณ

๖ เดิมไม่มี

๗ " "

ครั้นคำให้จุดดอกไม้เพลิงต่าง ๆ รथाใหญ่ ๘ รथा บุษบาพระพุทธรบาท
 เปนมให้พารยั้งนัก แล้วทรงพระกรุณาให้ถอยเรือพระที่นั่งแต่เรือแห่ง
 ปวงกดับลงไปณกรุง แล้วถวายนมัสการถวายกพุกุหโยธาชานิกทรทวย
 หาญผ่านไปโดยทิศตะวันออก ช้ามแม่น้ำแควป่าสักไปณเขาป่าถั่ว
 เสด็จขึ้นถวายนมัสการพระพุทธรชานา แล้วประทับอยู่ที่นั่นตามเวณ
 จึงเสด็จยกพดนิกายบายหน้าไปโดยบูรพทิศ แต่เสด็จประพาศไปถึง
 ตำบลเขาพนมโยง จึงเสด็จขึ้นนมัสการพระเจดีย์ฐานบนยอดเขา
 แต่เสด็จประทับอยู่ที่นั่นนอกด้ามเวณ จึงเสด็จยกพดแต่นยากรร้อนแรม
 ประพาศไปในอาณาประเทศทั้งปวงสิ้นสองด้ามเวณ มีพระราชหฤไทย
 ปรากฏจะไปประพาศล้อมข้างเดือนไมป่า ก็พอทรงพระประชวรดวง
 จึงเสด็จยกพุกุหโยธาทัพกลับเข้าพระนคร แต่พระโรคหนักยิ่งกำเริบ
 มากจนทรงพระประชวรหนักตง แต่บรรดาข้าทูลตของชุดพระบาท
 ผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวงก็เข้าไปนอนประจำช่อง ในพระราชวังตงสน.

๑ ฝ่ายพระราชสงครามแต่นายหมวดนายกองเจ้านาทตงหตาย ซึ่ง
 คุมพดทำการชุดคตของนน แต่ชุดได้ครั้งหนึ่งยังมีได้สำเร็จ ครนแจ้ง
 ไปว่าทรงพระ ๘ ประชวรหนัก ก็เลิกการนนเสีย ชวนกันกดับเข้ามา
 พระนคร แต่การนนยงค้างอยู่ ส่วนสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินก็ทรงพระ
 ประชวรอยู่ณพระที่นั่งสุริยามรินทร์ พระโรคหนักเป็นอาตันทิงวงคต
 อยู่แล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดมอบเวณราชสมบัติให้แก่สมเด็จพระ
 เจ้าตูกเชอกรมพระราชวังบวรสถานมงคล แล้วสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๘ เดิมไม่มี

๘ ๖ ๖

ก็เสด็จสวรรคตในเดือนหกปีจอชัฐศกนั้น พระบาทบรมบพิตรพระพุทธ
เจ้าอยู่หัวพระชนษากำเนิดชาติจัตวาศก ศักราช ๓๐๒๔ ปี แรกเสด็จ
ชนราชาภิเศกด้วยราชสมบัตินั้นพระชนม์ได้ ๓๖ พระพรรษา เสด็จดำรง
ราชอาณาจักรอยู่ได้ ๘ ปีเศษ ขณะสวรรคตณพระที่นั่งสุริยามรินทร์
ในเดือนหกปีจอชัฐศก ศักราช ๓๐๖๘ นั้น รวม พระชนม์ได้ ๔๕
พระพรรษา.

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๘ (พระเจ้าท้ายสระ)

๑ จึ่งพระบาทสมเด็จพระบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์
แดพระราชวงษานุวงศ์ทั้งหลาย ก็กระทำชำระพระศิริกิจไสรคตตรง
ด้วยหน้าตุ้มคนมาตาอันหอมขจรระหัดบอบองค์ แดวทรงเครื่องราชา
ภรณ์พร้อมเสด็จ ก็อัญเชิญพระบรมศพใส่ในพระโกษฐฎาญจนอดงกฎ
รจนาคด้วยมหาเนาวรัตนเรืองอร่าม ประดิษฐานไว้ในพระที่นั่งสุริยา
มรินทร์ แดวสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จออกณท้องพระโรง พร้อม
ด้วยพระราชวงษานุวงศ์ เสดนาพฤตมาคยชำระบาทมฤตกากรทั้งหลาย
กราบถวายบังคมแดรับพระราชโองการแต่ พระบาทสมเด็จพระบรมบพิตร
พระพุทธเจ้าอยู่หัวแล้ว จึ่งมีพระราชดำรัสให้ขาทูตของชุดพระบาททั้ง
หลาย มีพระราชวงษานุวงศ์แต่เดนาบค้เป็นประธาน ถือนำพระพิพัฒน์สัตยา
ถวายสาบาตตามโบราณราชประเพณีเสร็จจัดตั้งทุกประการ แดมีพระราช

๑๐ เดิมว่า สิริ
๑๑ เดิมว่า แก่

มีสินไหมแก่ผู้เป็นเงินตราห้าตำตั่ง ขณะนั้นพระองค์เจ้าดำ กอปรด้วย
 ทิฐิमानะ กระทำการหยาบช้ากระด้างกระเดื่อง ตตมตตำ^{๑๔} เข้า
 ไปในพระราชฐานตำแหน่งที่ห้ามเป็นหลายครั้ง มิได้เกรงกลัวพระราช
 อาชญา จึงส่งเสด็จพระเจ้าอยู่หัวก็มีพระราชดำรัสปลุกษาศด้วยสมเด็จพระ
 พระอนุชาธิราชกรมพระราชวังบวร ครั้นเห็นว่าโทษพระองค์เจ้าดำ
 นหนักเป็นมหันตโทษ จึงให้จับพระองค์เจ้าดำพันหนาไว้ แล้วให้
 เอาไปตำเร็วโทษเดี่ยด้วยท่อนจันทน์ เอาพระศพไปฝังเสียนวัดโคก
 พระยา แต่พระองค์เจ้าแก้วซึ่งเป็นบาท^{๑๕} บริจาพระองค์เจ้าดำนั้นเป็น
 หม้ายอยู่ จึงเสด็จไปทรงผนวชเป็นพระรูปชื่อยุณพระตำหนักวัดดุสิต
 กับด้วยสมเด็จพระไอยกา^{๑๖} กรมพระเทพามาตยพน.

๑ ตุลาคม ๑๐๖๘ ปีกุกุณนพศก สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินมีพระราช
 ดำรัสตั้งให้ช่างพนักงานจับการทำพระเมรุมาศขนาดใหญ่ ช่อ ๗ วา ๒ ศอก
 สูง ๒ เส้น ๑๑ วา ๑ ศอกคืบ แต่การเมรุทั้งปวงนั้น ๑๓ เดือนจึงสำเร็จ
 ครั้นถึงณคุณมาศศุกรบักษดิถันวันอันได้มหาพิไชยฤกษ์ จึงพระบาท
 สมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ก็ให้อัญเชิญพระ
 บรมโกษฐานประดิษฐานเหนือพระมหาพิไชยราชรถ แล้วแห่เป็นขบวน
 ไปโดยรัถยาราชาวัตร เข้าสู่พระเมรุมาศตามอย่างแต่ก่อน แล้วให้
 ทิ้งทานต้นกัตปฤกษ์ แต่มีงานมหรศพแสดงดอกไม้เพลิงต่าง ๆ แต่
 ทรงตั้งปกรณพระสงฆ์ ๑๐๐๐๐ ค่ำรบ ๗ วันแล้วถวายพระเพลิง ครั้น

๑๔ เดิมว่า ตตมตตำ

๑๕ เดิมไม่มี

๑๖ เดิมว่า พระไอยกั

ด้บพระเพลิงแก้วแดงพระรูป ทรงด้บปรกณ์พระด้งฆ์ ๕๐๐ รูป แด้ว
 เก็บพระอัฐิไ้พระโกษฐน้อยอัญเชิญชนพระราชยาน ให้เป็นขบวนเข้า
 มายังพระราชวัง จึงให้อัญเชิญพระบรมโกษฐพระอัฐิเข้าบรรจุไว้ณท้าย
 จรนำพระมหาวิหารวัดพระศรีรัตนเพชคาราม.

๑ ตุลาคม ๑๐๗๐ ปีชวดดำฤทธิศก ส้มเด็จพระเจ้าแผ่นดินมี
พระราชโองการตั้ง ^{๑๗} ให้ช่างกระจกประดับกระจกแผ่นใหญ่ในผนัง
พระ ^{๑๘} มรฎุพพระพุทบาท แด้วบีดทองปะทาดในทิมตาย ^{๑๘} แด้ว
 เสด็จพระราชดำเนินไปพระพุทบาทด้วย ข้าราชการในกระบวนโดย
เสด็จพระราชดำเนิน ^{๒๐} เป็นอันมาก ทั้งทางบกทางเรือเหมือนในหนหลัง
ให้มีการ ^{๒๑} นดองพระมรฎุพทรงด้กการบูชาบำเพ็ญพระราชกุศตเป็นอัน
 มาก แด้วส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงถวายนมัสการตาพระพุทบาท
 กตบคินยังพระมหา ^{๒๒} นคร ^{๒๓}

๑ ตุลาคม ๑๐๗๓ ปีเถาะตรีศก ส้มเด็จพระ ไอยิกา ^{๒๔} กรมพระ

๑๗ เดิมไม่มี

๑๘ เดิมว่า ฝา

๑๘ เดิมไม่มี

๒๐ เดิมว่า ราชบริวาร

๒๑ เดิมไม่มี

๒๒ เดิมไม่มี

๒๓ เดิมมี แห่งพระองค์ (ทรงคัตออก)

๒๔ เดิมว่า ไอยกั

เทพามาตยซึ่งอยู่วงไถ่^{๒๕}วัดดุสิต^{๒๕}นันทวรยศ
 ให้แต่งการบูชาพระศพลวดยพระเพลิง^{๒๕} ตมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน
 ก่อนในบั้นโรงจิตวาศกเปนลำดับมา^{๒๖} นน^{๒๖} แต่เมื่อ^{๒๗} บิชาดโทษก
 ก่อนบิเถาะตรีศก^{๒๗} นักเสด็จเจ้ากัมพูชาธิบตี^{๒๗} ขอพระธรรมราชา
 วงกระดาน วิวาทกนกับนักแก้วฟ้าจอก จักทำสงครามแก่กัน นัก
 แก้วฟ้าจอกไปเมืองญวน ตอบขอพตญวนไต้มากแต่วกดัดบมาค้เอา
 เมืองกัมพูชา^{๒๘} ไต้ นักเสด็จกับพระองค์ทองพามุตรภรรยา^{๓๐} ขำ
 คนเปอนันมาก^{๓๑} หนีมายังกรุงเทพมหานคร ขอให้ท่านเสนาบดี^{๓๒}
 กราบทูลพระกรุณาให้ทราบไต้ฝ่าตของชุดพระบาท^{๓๓} ทุกประการ ขอ
 พระบารมีเปนที่พึ่ง^{๓๔} จึ่งพระบาท^{๓๔} ตมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไต้ทราบความ
 แดว^{๓๕} ให้นักเสด็จนนเข้ามาเฝ้า^{๓๕} จึ่งพระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภค

- ๒๕ เดิมว่า ณาปนกิจต่าง ๆ
- ๒๖ เดิมไม่มี
- ๒๗ เดิมว่า แต่
- ๒๘ เดิมไม่มี
- ๒๙ เดิมว่า ธิบตี^{๒๗} (ทรงคัตออก)
- ๓๐ เดิมว่า ทารา
- ๓๑ เดิมว่า แห่งตน
- ๓๒ เดิมไม่มี
- ๓๓ เดิมไม่มี
- ๓๔ เดิมไม่มี

แดบ้านเรือนให้อยู่ตำบล ^{๓๕} โกถวัดค่างขาว ต้มเค็ดเจ้าอยู่หัว ^{๓๖}
กรุงเทพมหานครทรงพระราชดำริห์ ^{๓๗} โปรดให้นักเสด็จไปเค็ดเอาเมืองกัม
พูชา ^{๓๘} คิน จึงมีพระราชโองการดำรัสสั่ง ^{๓๘} ให้มหาดไทยกตาทโหม
 เกณฑ์ทัพต้องหมื่นเศษ พร้อมด้วยช้าง ๓๐๐ เศษ ม้า ๕๐๐ เศษ
พร้อมทั้ง ^{๔๐} เครื่องสำตรา ^{๔๑} วุธต่าง ๆ ให้พระพิไชยรณฤทธิ์เป็นนาย
 พดทหารทัพหน้า ให้พระวิจิตรณรงค์เป็นยุกรบตรีทัพ ให้พระพิไชย
 สงครามเป็นนายกองเกี่ยกาย ให้พระรามกำแหงเป็นนายกองทัพหลัง
 แล้วจึงให้พระยาโกษาธิบดีजनเป็นแม่ทัพเรือ ถือพดทหารหมื่นหนึ่ง
เรือรบ ๓๐๐ เศษ พร้อมด้วยพดแจวแต่เครื่องสรรพาวุธต่าง ๆ ครั้น
จัดแจงทัพบกทัพเรือเสร็จแล้ว จึงตั้งไปให้เค็ดเมืองกัมพูชา ^{๔๒} คิน ให้จึงได้
แม่ทัพนายกองทั้งปวงทั้งทัพบกทัพเรือกราบถวายบังคมตาแล้ว ครั้น
ได้เพตาคู่ภวารัตถิ์พิไชยมงคลฤกษ์ดี ก็ยก ^{๔๓} ยาตรายกทั้งทัพบกทัพเรือ

- ๓๕ เต็มว่า แทบ
 ๓๖ เต็มไม่มี
 ๓๗ เต็มไม่มี
 ๓๘ เต็มว่า กัมพูชาธิบดี (ทรงคัตออก)
 ๓๘ เต็มไม่มี
 ๔๐ เต็มไม่มี
 ๔๑ เต็มว่า สรรพาวุธ
 ๔๒ เต็มว่า กัมพูชาธิบดี (ทรงคัตออก)
 ๔๓ เต็มว่า กรีชาพดทวยหาญพยุหบาตรา

ออกไปโดยลำดับทาง ^{๔๔} ฝ่ายพตทหารทัพบกไปทางเสียมราบ ฝ่าย
 กองทัพเรือไปทางพุทโธมาศตามลำดับทางทะเล ฝ่ายพตทหารญวนยก
 กองทัพเรือมา พบกองทัพทหารไทยที่ปากน้ำพุทโธมาศ ค่ายของกองทัพ
 ยิงปืนใหญ่ ยกเข้าตีกองทัพเรือพระยาโกษาธิบดีจั่น ฝ่ายกองทัพเรือ
 ทหารไทยจัดแจงแต่งตัวพร้อมแล้ว ทัพหน้าก็แยกเรือรบออกเป็นสาม
 แห่ง ให้ยิงปืนใหญ่สามนัดให้สามตาเขาไชยแล้ว ให้พตทหารแจว
 เรือรบเข้าไป ต่อค้ำนทานกำลังกับพตทหารญวน เข้าปะทะถึงเรือ
 กันยิงแทงฟันกันเป็นสามารกฆ่าญวนตายเป็นอันมาก เรือรบทหารญวน
 เข้าช่วยอุดหนุนกันมาก พระยาโกษาธิบดีจั่นแม่ทัพไม่ชำนาญในการ
 พิไชยสงคราม ขลาดไม่กล้าขวาง ย่อท้อแก่สงคราม ไม่ช่วยอุด
 หนุนเพิ่มเติมแก้ไข ถอยเรือหนีไปทิ้งทหารเสีย ฝ่ายทหารญวนได้
 เข้าหักเอาทหารไทย ฆ่าฟันกันเป็นสามารก ฝ่ายทหารไทยเห็นศึก
 หนักหนักเหลือมือเหลือกำลัง แม่ทัพก็หนีไปแล้ว แต่เห็นคนทหาร
 ก็เสียมาก ก็ถอยเรือดำแตกหนีมา เสียเรือรบแต่ผู้คนปืนใหญ่น้อย
 เป็นอันมากแก่กองทัพญวน ฝ่ายเจ้าพระยาจักร์โรงฆ้อง ยกกองทัพ
 บกไปถึงเมืองกัมพูชา ^{๔๕} ให้ตั้งค่ายหอดวงดงใกล้เมืองประมาณ
 ทาง ๘๐ เส้น ๘๐ เส้นรักษาอยู่ในที่นั้น พระพิไชยรัตนฤทธิ์เป็นแม่กอง
 ทัพหน้า ถีพตทหาร ๓๐๐ เศษไปก่อน ได้รับกันกับเขมรญวน ^{๔๖}
 ฆ่าเขมรญวนตายเป็นอันมาก มีไชยได้ ทัพทหารเขมรญวนแตกพ่ายเป็น

๔๔ เดิมว่า มรคา

๔๕ เดิมว่า กัมพูชาธิบดี (ทรงคัดออก)

๔๖ เดิมว่า แตกพ่ายเป็นหลายตำบล (ทรงคัดออก)

หาดายแห่งให้ทหารเร่งรีบได้ติดตามเข้าไป ได้หัวเมืองน้อยใหญ่เป็น
 อันมาก ทัพทหลวงก็ให้เร่งรีบยกพลทหารทุกทัพทุกกองไปช่วยอุดหนุน
 เพิ่มเติมตัดตัดทาง ให้เข้าศึกสกัดขัดขวางกับแคบสตั้งคกใจกต้ว
 มิได้สู้รบต้านทานได้ รบครั้งใดก็มีชัยชนะทุกครั้งทุกแห่ง ได้ผู้คน
 ช่างม้าเครื่องศาสตราวุธต่าง ๆ เป็นอันมาก เขมรแตญวนจะต้านทาน
 มิได้ ก็แตกพ่ายพังหนีไป กองทัพทั้งปวงได้ติดตามเข้าไป ตั้งค่ายล้อม
 เมืองกัมพูชา ^{๔๗}ไว้มั่นคง แต่ฝ่ายเขมรถือว่าญวนจะให้กำลังก็ยัง ^{๔๘}
ตั้งแขงอยู่ เจ้าพระยาจักร์จึงคิดอุบายจะให้ ได้ราชการเป็นพระเกียรติยศ
โดย ^{๔๙}สะดวก จึงให้แต่งศุภอักษรฉบับหนึ่ง ^{๕๐} แล้วส่งให้ทูตถือ
ศุภอักษรนั้นไป บอกความเมืองแก่นักแก้วฟ้าโดยทางชวນให้อ่อนน้อม
ด้วยดี ^{๕๑} นักแก้วฟ้าครั้นได้แจ้งในศุภอักษร จึงเห็นเป็นดีด้วยจะได้ ^{๕๒}
พินโยอันตรายเป็นความสบาย ^{๕๓} ในอนาคต จึงรับว่าจะถวายดอก
ไม้ทองเงินเป็นเมือง ^{๕๔} ชนแก่กรุงเทพมหานคร เจ้าพระยาจักร์ได้ความ

- ๔๗ เดิมว่า กัมพูชาธิบดี (ทรงคัตออก)
- ๔๘ เดิมไม่มี
- ๔๙ เดิมไม่มี
- ๕๐ เดิมไม่มี
- ๕๑ เดิมว่า พระราชไมตรี
- ๕๒ เดิมว่า พิจารณาเห็นซึ่งจะ
- ๕๓ เดิมว่า อันดี
- ๕๔ เดิมไม่มี

ตั้งหม่นคงแล้ว จึงตั้งให้นกแก้วฟ้าจับดอกไม้ทองเงินตั้งเข้ามาทูล
เกตุ ^{๕๕} ถวายตามคำปฏิญาณนั้นแล้ว จึงเลิกทัพกลับคืนมายังกรุง
 เทพมหานคร สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินได้ความทราบตั้ง ทรงพระ
โสมนัส ^{๕๖} จึงพระราชทานบำเหน็จรางวัลแก่เจ้าพระยาจักร์แสนายทัพ
 นายกองเปนนมมากตามสมควร แต่ทรงพระพิโรธพระยาโกษาธิบดี ^{๕๗}
ให้ ไต่ ขึ้น น้อย ใหญ่ แต่ คืน ประ สิด ตุ ก กระ สุน เรือ รบ ซึ่ง เสีย ไป แก่ ญวน นั้น ^{๕๘}
ให้ ตี น เชิง.

๑ สมเด็จพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา มีพระราชบุตรด้วยพระอรรคมเหษี
กรมหลวงประชา ^{๕๙} นุรักษ์ นั้น & พระองค์ คือ เจ้า ฟ้าน เรน ทร ๓ หญิง
เจ้า ฟ้า เทพ ๓ หญิง เจ้า ฟ้า ปทุม ๓ เจ้า ฟ้า อ ไถ ย ๓ เจ้า ฟ้า บ ร เม ศ ร์ ๓
พระ มา ร ดา ชื่อ เจ้า ท้าว ซึ่ง เป็น ก ร ม ห ด ว ง ป ระ ชา ^{๖๐} นุ ร ัก ษ ัน นี้ ใน ปี ฉ ตุ เอ ก
ศ ก นี้ มี พ ร า ช บ ริ ห า ร ให้ ช ำ ง ป ฎ ิ ง ข ร ณ วิ ด ม ห ย ง ค แต่ ตั้ง พ ร า ช
ค ำ เน ิน ไป ให้ ช ำ ง ก ร ะ ท ำ ก าร วิ ด น น เ ื่อ ง ๆ บาง ท ก แต่ ตั้ง จ อยู่ ที่ พ ระ ค ำ ห ั ก
ริ ม วิ ด ม ห ย ง ค เด ื่อ น หน ึ ง บาง ด ื่อ น บาง ว่า ร า ช ก าร อยู่ ใน ท น ๓ ปี
เศษ วิ ด น นี้ จึง ดำ ริ ง แ ด ว บ ริ มู ร ณ์ สมเด็จพระอนุชาธิราชกรมพระ

- ๕๕ เดิมไม่มี
- ๕๖ เดิมว่า ต่พระไทย
- ๕๗ เดิมไม่มี
- ๕๘ เดิมไม่มี
- ๕๙ เดิมว่า ราชา
- ๖๐ เดิมว่า ราชา

ราชวงศ์บรมสถานมงคล ให้ช่างปฏิสังขรณ์วัดกุฎีดาวอันใหญ่ในปีเถาะ
 ครั้นศึก เสด็จไปทอดพระเนตรการทวคณนเคอนหนึ่งบ้างสองเดือนบ้าง
 เหมือนพระเชษฐาธิราช ๓ ปีเศษวัดนั้นจึงสำเร็จด้วยบริบูรณ์ ส้มเด็จพระเจ้าแผ่นดินนั้นพอพระไทยทำปาณาติบาต ชำมัจฉาชาติปัตตาน้อย
 ใหญ่ต่าง ๆ เปนอันมาก ด้วยตกเบ็ดทอดแหทางฉนวนกนกนเือกดักดอบ
 ดักไซ กระทำการฆ่าสัตว์ต่าง ๆ ประพาศป่าฆ่าเนื้อนก เต็นต่นุกด้วย
 ดักแร้วบ่วง ได้ช่างต้อมช่างได้ช่างเถื่อนเปอนอันมาก เปนหลายวันแล้ว
 กดับคินมายังพระนคร.

๑ ในบีมแต่งเบญจศกนให้ฉดองวัดมเหยงค์ ทรงพระราชศรัทธา
 บำเพ็ญพระราชกุศตเปอนอันมาก ทรงพระราชทานเครื่องบริกขารแด
 วัดกุฎีดาวต่าง ๆ แก่พระสงฆ์ ๓๐๐๐ ตามพระราชประเพณีแต่ก่อน มี
 งานมหรศพส้มโภช ๗ วัน เสร็จบริบูรณ์การฉดองน.

๑ ในบีมเมียดศก ส้มเด็จพระเจ้าแผ่นดินให้ช่างไม้ตอกกำปั่นใหญ่
 ไตรมุขยาว ๑๘ วา ๒ ศอก ปากกว้าง ๖ วา ๒ ศอก ให้ต
 ส้มอใหญ่ที่วัดมเหยงค์ ๕ เดือนกำปั่นใหญ่นั้นแล้ว ให้เขาออก
 ไปยังเมืองมฤค บรรทุกช่างได้ ๓๐ ช่างเศษให้ไปขายเมืองเทศโน้น
 คนทงหลายตงกำปั่นไซ้ไปไปถึงเมืองเทศแล้ว ขายช่างนั้นได้เงินแตผ้า
 เปอนอันมาก แต่กดับคินมายังเมืองมฤคสิ้นปีเศษ.

๑ ในบีมแม่ปลัดศกน พระมหาอุปราชให้ฉดองวัดกุฎีดาว บำเพ็ญ
 พระราชกุศตให้ทานสักการบูชาแก่พระรัตนไตรยเปอนอันมาก ให้เต็น
 งานมหรศพส้มโภช ๗ วัน การฉดองนสำเร็จบริบูรณ์ ในบีม

เจ้าพระไอยกา^{๖๑} กรมหลวงโยธาติพิวงคณพระตำหนักวัดพุทไธศวรรย์
 นั้น สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินให้ช่างไม้กระทำการพระเมรุ ข้อยาว ๕
 วา ๒ ศอก โดยสูง ๒๐ วา ๒ ศอก แดพระเมรุทองกตางแต่การ
 พระเมรุทั้งปวงนั้น ๖ เดือนเศษจึงแล้ว เชิญพระโกษฐของชนราชรถ
 พร้อมเครื่องอวดงกฏแห่แห่นเป็นอันมาก นำมาสู่พระเมรุทอง แด
 การที่บูชาให้ทานทั้งปวงตามอย่างราชประเพณีมาแต่ก่อน สมโภช ๗ วัน
 การพระศพนั้นสำเร็จบริบูรณ์.

๑ ตุศักราชได้ ๑๐๘๓ ปีฉดศก^{๖๒} พระเจ้าอยู่หัว^{๖๓} เสด็จพระราช
 ดำเนินไปประพาศ^{๖๔} ที่ปากน้ำท่าจีน เมื่อเสด็จ^{๖๕} ไปถึงคตองมหาไชย
 ทอดพระเนตร^{๖๖} เห็นคตองนั้นชุกยังไม่แล้วค้างอยู่ ครั้นเมื่อเสด็จ^{๖๗}
 กตบคนมาถึงพระนครจึงทรงพระราชดำริห์แล้ว^{๖๘} ตรัสสั่งให้พระราช
 สงครามเป็นนายกอง ให้เกณฑ์คนหัวเมืองปากใต้ ๘ หัวเมืองให้
 ได้คน ๓ หมื่นเศษ & หมั้นไปชุกคตองมหาไชย พระราชสงคราม
 ให้กะเกณฑ์จัดแจงได้ไพร่พล^{๖๙} ๓ หมื่นเศษเสร็จแล้วถวายบังคมตาไป

- ๖๑ เดิมว่า ไอยกั
- ๖๒ เดิมว่า กรุงเทพมหานคร
- ๖๓ เดิมว่า ทรงเบ็ด
- ๖๔ เดิมไม่มี
- ๖๕ เดิมไม่มี
- ๖๖ เดิมว่า ทรงเบ็ดแล้ว
- ๖๗ เดิมว่า กรุณา
- ๖๘ เดิมว่า พตนิกาย

ครั้นถึงคตของมหาไชย จึงให้ฝรั่งเสด็จต้องกตองแก้วดูให้ตรงปากคตของ
 บั๊กกรุยเป็นตำคัญ ทางไกล ๓๔๐ เส้น ชุกที่ก่อนนั้นได้ทีแล้ว ๖
 เส้นเศษ ยังไม่ถ้วนนั้นมากถึง ๓๔๐ เส้น ให้ชุกคตของภูก ๖ คอก
 กวาง ๗ คอกเท่าเท่า เกณฑ์กันเป็นน้ำที่คน ๓ หมื่นเศษ ชุก ๒ เดือน
 เศษจึงแล้ว พระราชสงครามกลับมากลับมาเฝ้า กราบทูลพระกรุณา
 ให้ทราบทุกประการ สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินได้ความทราบทรงพระมีติ
 ปราโมทย์ จึงตรัสว่าพระราชสงคราม ให้เป็นพระยาราชสงคราม
 แล้วพระราชทานเจียดของเสื้อผ้าเงินตราเป็นอันมาก คตของนนชอกคตของ
 มหาไชยทราบเท่าทุกถ้วน.

๑ ในปีชาติจัตวาศกนั้น ทรงพระกรุณาโปรดให้พระชนบุรีเป็นแม่
 กอง เกณฑ์ไพร่พล ๖๘ คนหัวเมืองปากใต้ ให้ได้คนหมื่นเศษ ให้
 ชุกคตของเกร็ดน้อยตคองบางบัวทองนั้นอันนัก ชุกตคตให้ตรง พระ
 ชนบุรีรับสั่งแล้วถวายบังคมตามาให้เกณฑ์คนไพร่พล ๗๐ ในบรรดาหัว
 เมืองปากใต้ ได้คนหมื่นเศษ ให้ชุกคตของเกร็ดน้อยนั้นภูก ๖ คอก
 กวาง ๖ วา ยาวทางไกลได้ ๒๘ เส้นเศษ ชุกเดือนเศษจึงแล้ว
 พระชนบุรีนั้นจึงกลับมากลับมากราบทูลพระกรุณาให้ทราบทุกประการ.

๑ ในปีเถาะเบญจศกนั้น พระเจ้าอยู่หัว ๗๑ ทั้งสองพระองค์ เสด็จ
 พระราชดำเนินไปประทับที่โพธิ์ช้างม้าหัวเมืองนครนายกฝ่ายตะวันออก ใน
 เพศาราคันเดือนหงาย เสด็จไปใต้ช้างเดือน พระจันทร์เข้าเมฆ

-
- ๖๘ เดิมว่า พตนิกาย
 ๗๐ เดิมว่า พตนิกาย
 ๗๑ เดิมว่า บรมกระษัตริย์

ข้างพระอนุชาธิราชขับแต่ตามไปทันข้างพระที่นั่งทรง ไม่ทันจะรอรัง^{๗๒}
ข้างพระที่นั่งกรมพระราชวัง โดมแห่งเอาท่ายข้างพระที่นั่ง ความอุท่าย
 ข้างนกระเด็นตกจากข้างนตง ข้างทรงเจ็บป่วยมาก ก็ชวนเซ
 แต่ไปไพบ้า ต้มเค็จพระเจ้าแผ่นดินจึงขับข้างนกดบมายังพัดบพดา
 ไชย พระมหาอุปราชไม่แกดั่งจะให้ข้างแทง แต่หากรอรัง^{๗๓}
 ข้างนหมทนต์ ตกพระไทยกตวพระราชอาชญา เสด็จตามไปเฝ้าที่^{๗๔}
พัดบพดาไชย จึงกราบทูลพระกรุณาว่า ข้าพระพุทธเจ้าไม่ได้แกดั่ง
แดงพระจันทร์เขาเมฆมัตมวเปนเงาไม่เห็นไม้กนต์ จะรอรัง^{๗๕} ข้าง
ไวมทัน ได้ทรงพระกรุณาโปรดคอดโทษข้าพระพุทธเจ้าเกิด พระเจ้า
อยู่หัวนนี้ไม่ดั่งไสย ไม่ทรงพระพิโรชุ่นเค็องแก่พระอนุชาธิราชเลย^{๗๖}
ตั้งหมอไทรกษาข้างนตงกตบมาพระนคร.

๑ ในปีเถาะเดือน ๔ ข้างชนน ต้มเค็จพระเจ้าอยู่หัวทงต้องพระองค์^{๗๗}
เสด็จพระราชดำเนินไปทรงบำเพ็ญพระราชกุศตณพระพุทธบาท ด้วย
บริวารคักคิเปนอันมากทงทางบกทางเรือ เปนพยุหบาครยาตราตาม
อย่างแต่ก่อน ครนถึงพระพุทธบาทเสด็จอยู่ท่าเขษม ชนนมัสการ

- ๗๒ เดิมว่า เกี้ยว
 ๗๓ เดิมว่า เกี้ยว
 ๗๔ เดิมมี ข้าแต่พระองค์ทรงพระคุณอันประเสริฐ (ทรงคัตออก)
 ๗๕ เดิมว่า เกี้ยว
 ๗๖ เดิมว่า นนหามิได้
 ๗๗ เดิมว่า มหากระษัตริย์

ใดยาศน์ไปก่อเอาใหม่จะดีฤ ๆ จะชดอไปไว้ในที่สมควรดี พระยา
 ราชสงครามจึงกราบทูลพระกรุณา ว่าข้าพระพุทธเจ้าจะขอออกไป
 ดูก่อน แล้วถวายบังคมดาออกไปพิจารณาตู่เห็นจะชดอตกได้ จึง
 กลับมากราบทูลพระกรุณาว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะขออาสาชดอตก
 พระพุทธไสยาศน์ให้ถึงท่อนควรให้จึงได้ ส้มเด็จพระมหาอุปราชเฝ้า
 อยู่ทนนด้วย ได้ทรงฟังดังนั้นไม่เห็นด้วย จึงตรัสว่าพระพุทธไสยาศน์
 นั้นพระองค์โตใหญ่นัก เห็นจะชดอตกไม่ได้ กัดว่าจะแตกจะพัง
 เปนการใหญ่มิใช่ของห่อ ถ้าไม่มีอันตรายก็จะดีอยู่ ถ้ามีอันตราย
 แตกหักทลาย จะอายอภัยแก่ไพร่ฟ้าประชาราษฎร์อำมาตย์เสนา
 ข้าราชการ เลี้ยงพระเกียรติยศ จะภาษาปรากฏไปในอนาคตเปน
 อันมาก ถ้าเรารื้อไปก่อใหม่ให้ดังมากกว่าเก่าเห็นจะง่ายดีอีก พระยา
 ราชสงครามจึงกราบทูลพระกรุณาว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะขออาสาชดอ
 ตกพระพุทธไสยาศน์ มิให้แตกหักพังไปเปนปรกคถึงที่ใหม่อันสมควร
 ให้จึงได้ ถ้าแต่เปนอันตรายชดอถวายชีวิต ส้มเด็จพระเจ้าแผ่นดิน
 ก็ยังไม่วางพระไทย จึงดำรัสสั่งให้นิมนต์พระราชาคณะมาประชุมแล้ว
 ตรัสว่าข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าทั้งปวง เราจะรื้อพระพุทธไสยาศน์ก่อใหม่
 ไว้ในที่ควร จะควรฤาสมควร พระบาทจะมีประการใดบ้าง พระ
 ราชาคณะทั้งปวงถวายพระพรว่า พระองค์ไม่แตกหักพังวิปริตเปน
 ปรกคคือย่น จะรื้อไปก่อใหม่ไม่ควร พระเจ้าแผ่นดินได้ทราบ
 ดังนั้น จึงตรัสสั่งให้พระยาราชสงครามคิดกระทำการชดอตกพระพุทธ
 ไสยาศน์นั้น.

๑ ตศักราชได้ ๓๐๘๘ ปีมเมียอัฐศก สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินเสด็จ
 ไปวัดป่าโมก ให้รื้อพระวิหารแล้วให้ตั้งพระตำหนักพดับพตาไชยใกล้
 วัดชัปขาว ยับยั้งระม ๖ วันบ้าง ๗ วันบ้างกับด้วยพระอนุชาธิราช กลับ
 ไปกตัมมาให้กระทำกรอยู่ ๓ วันบ้าง ๔ วันบ้าง แล้วกตัมมาพระนคร
 พระยาราชสงครามเกณฑ์ให้ข้าราชการไปตัดไม้ยาว ๑๔ วา ๑๕ วาน่า
 ใหญ่ศอกคืบบ้าง ยาว ๔ วา ๕ วาน่าใหญ่ศอก ๑ บ้างให้ได้มาก ทำ
 ตะแม่แม่ตั้ง ให้เต็ยแปดตัวไม้น่าใหญ่ศอกหนึ่ง น่าน้อยคืบหนึ่ง
 เปนอันมาก ให้เอาเต่าไม้ยาว ๓ ก่า ๓ วาดึงเปนนง เต็ยกระดาน
 น่าน่า ๒ นิ้วจะปูพื้น ทางจะตากตะแม่ไปนั้นให้ปราบที่ให้เสมอ ทบคี่
 ด้วยคตุมทุกให้ราบเสมอ ให้พื้นเชือกน้อยใหญ่เปนอันมาก แล้วให้
 เจาะฐานแท่นพระเจ้านั้นช่องกว้างศอกหนึ่ง เว้นไว้ศอกหนึ่ง ช่อง
 สูงคืบหนึ่ง เว้นไว้เป็นพื้นปลา เอาตะแม่แอบเข้าทั้งสองข้าง ร้อย
 ไม้ขวางทางที่แม่ตั้ง แล้วสอดกระดานน่าน่าคืบหนึ่งนบนหงตั้งตะแม่ตลอด
 ช่อง แล้วเจาะขุดรูอิฐหว่างช่องกระดานที่เว้นไว้เป็นพื้นปลานั่นออก
 เต็ย เอากระดานน่านี่สอดให้เต็มทุกช่อง แดการผูกมัดร้อยวังกระดาน
 ทั่วปวงนั้นคงบริบูรณ์ ทำเดือนดำเร็วแล้วทุกประการ ครั้นได้
 ศุภวารดิถีเพดาพิไชยมงคลฤกษ์ดีแล้ว ให้ชดอตากชักตะแม่ที่ทรงพระ
 พุทธไสยาศน์ไปเข้าที่อันจะกระทำพระวิหารนั้นได้ดำเร็วบริบูรณ์ จึง
 ทรงพระกรุณาโปรดให้พระยาราชสงครามเดือนที่เป็นสมุหนายก สมเด็จพระ
 พระมหากระษัตริย์ให้ทำพระวิหารการเปรียญ โรงพระอุโบสถพระเจดีย์
 กุฎีศาลากำแพงแดหอไตรณนวน ๔๐ ห้องหลังคามุงกระเบื้อง แดล้อม
 ฐานสพานบันได ๕ บันไดเศษจึงแล้ว ยังไม่ได้ฉดอง ทรงพระประชวรหนัก

ดง จึงพระราชทานราชสมบัตินั้นให้แก่เจ้าฟ้าอภัย พระมหาอุปราช
ไม่เค็มพระไทย ไม่ยอมอนุญาตให้ราชสมบัติแก่เจ้าฟ้าอภัย ถ้าให้
ราชสมบัติแก่เจ้าฟ้าเรนทรจึงจะยอมให้ เจ้าฟ้าเรนทรซึ่งเป็นกรมขุน
สุเรนทรพิทักษ์เป็นภิกษุภาว เมื่อมิได้รับซึ่งราชสมบัติ จึงมิได้
ตามนขอออก.

๑ ฝ่ายเจ้าฟ้าอภัย พระบิดาให้อนุญาตแล้วจึงรับราชสมบัติ ปราภนา
จะทำสงครามกันกับด้วยพระมหาอุปราช จึงตั้งข้าราชการวงหุดวงจัด
แจงผู้คนกะเกณฑ์กระทำการตั้งค่ายคู คูตรวจตราค่ายรายเรียงดงไปตาม
คดอง แต่ประตูเขาเปิดออกจนถึงประตูจันทน์ จึงให้ขุนศรีศรีคงยศไปตั้งค่าย
ริมสะพานข้างคดองประตูเขาเปิดออกฟากข้างตะวันตก ให้รักษาค่ายอยู่ที่นั่น.

๑ ในกาดนั้นพระมหาอุปราชได้ทราบเหตุทั้งปวงนั้น ให้ข้าราชการ
ตั้งค่ายข้างฟากคดองออก ให้รักษาค่ายในที่นั้น ฝ่ายพระราชบุตร
พระมหาอุปราชเสด็จตรวจค่ายมาตรงค่ายขุนศรีศรีคงยศ ครั้นถามว่า
ค่ายนี้ของใคร เขากราบทูลว่าค่ายนี้ของขุนศรีศรีคงยศ ทรงพระโกรธ
จึงสั่งให้ขุนรามเกณฑ์หัดชนบนเรือนชาวบ้านริมคดอง ต้องเป็นตาม
ช่องหน้าต่างยิงขุนศรีศรีคงยศถูกตาย กลับมาทูลแถดงพระบิดา ๆ ครั้นว่า
คดองยิงเขาก่อนโย จึงกราบทูลว่าจะเอาฤกษ์เอาไชยไว้ก่อน.

๑ ดุคักราชได้ ๓๐๘๔ ปีชวดจัตวา คัก ส้มเด็จพระเจ้าแผ่นดินทรง
พระประชวรหนักดง ก็ถึงแก่ทิวงคตในเดือนยี่ข้างแรมไปโดยยถากรรม
แห่งพระองค์นั้น พระเจ้ากรุงศรีอยุธยาบังเกิดในปีแม่มพระชนมายุ
ได้ ๒๘ ปี ได้เสวยราชสมบัติอยู่ ๒๖ ปีเศษ พระชนมายุได้ ๕๔ ปีเศษ

กรุณาว่า พระองค์อย่ากลัวอย่าเพื่อหนังก่อน ข้าพระพุทธเจ้าจะขอ
 อาด่าถวายชีวิต จะขอตายก่อนพระองค์ ข้าพระพุทธเจ้าจะถวาย
 บังคมตาออกไปรบกับข้าศึกกับตน ทรงพระกรุณาโปรดให้มาเร็ว
 ตามออกไปคอยดูข้าพระพุทธเจ้ารบกับข้าศึก ถ้าเห็นข้าพระพุทธเจ้า
 ตายในทีรบแล้ว ให้มาชักกลับมาจงเร็ว กราบทูลพระกรุณาให้ทราบ
 พระองค์ทรงทราบว่าข้าพระพุทธเจ้านตายแล้วจึงหนี ถ้าข้าพระพุทธเจ้า
 ยังไม่ตายอย่าเพื่อหนังก่อน ว่าแล้วถวายบังคมตามาจัดพดทหาร ๓๐๐
 เศษออกไปถึงทัพพระชนบุรี ก็ขับไล่พดทหารเข้าจู่กระโจมตีหักหาญ
 ต่อก้านชิงไชย ทดวงได้ดุษประหารทยานพันแทงต่อแยงค้อยุทธ ให้
 อังอุคมเอาไชย ขุนชำนาญทหารใหญ่บุกรุกได้ไม่ถอย ระวัง
 คอยบ้องกัน รุกได้ค้ำพันฟาด ทหารพระชนบุรีแตกหนีค้ำกันไป
 พระชนบุรีหาหนีไม่ ขันม้าผูกเครื่องใหม่ใจหาญ รับค้ำทาน ขุน
 ขำนาญทหารใหญ่ บุกรุกได้เข้าฟาดพันพระชนบุรี ๆ ทางด้วยหอกฝัดฉับ
 รบสู้กันเป็นสามารถ ขุนชำนาญถือดาบฟาดต้องม้อมัน จู่โจมโถม
 เข้าจ้วงฟัน ถูกพระชนบุรีนศอขาดบหนั่งม้าตายในทีรบ ขุนชำนาญ
 คนขยันค้ำค้ำคะมาถวาย ฝ่ายทหารทั้งหลายได้คิดตามเช่นฆ่าพดโยธาจ้วง
 หดวงไปจับได้บ้าง ตายก็เป็นอันมากในทีรบนั้น ส้มเตีจพระมหาอุปราช
 ทอดพระเนตรเห็นค้ำคะพระชนบุรี มีพระไทยยินค้ำยงนัก ครค้ำสั่งให้
 จัดพดทหารชนเป็นอันมาก จะให้ ไปตีพระราชวังหดวง ฝ่ายพระ
 ราชบุตรทั้งสองพระองค์ คือเจ้าฟ้าอโยธยาแต่เจ้าฟ้าบรมเมศร์ เห็นพด
 ทหารปราไชยเป็นหลายครั้งก่ตั้งตุงตุงพระไทยก่ตั้ง ให้เอาพระราชทรัพย์
 ต่าง ๆ เป็นอันมาก ตั้งเรือพระที่นั่งดำเดียวกัน ก็หนีไปในราตรีก่ตั้ง

โดยทางป่าโมก ผู้พายทิ้งหทัยนั้นไม่เต็มใจจะไปด้วย โดคน้ำนั้นเต็ม
 กตางทาง ครั้นถึงบ้านเดนมจึงเสด็จขึ้นจากเรือพระที่นั่งหนึ่งไปทางบก
 จวนรุ่งขึ้นเขาเรืออยู่ในป่าอ้อป่าพงแสมอันรกใกล้บ้านเอกราช นายด้วง
 มหาตเด็กคนเด็ยตามเจ้าไป ได้เที่ยวไปขอเข้าชาวบ้านมาเลี้ยงเจ้า
 ทั้งสองพระองค์ อยู่ ๖ วัน ๗ วันนายด้วงตาเจ้านั้นมาเยี่ยมมารดาที่
 บ้านหม้อ วันหนึ่งเจ้านั้นให้พระขำมรงค์วงหนึ่งแก่นายด้วง ให้ขอ
 เข้าชาวบ้าน ๆ จึงรู้ว่าพระขำมรงค์ของเจ้า กตด้วยความนั้นจะไม่ดับ
 จึงบอกเหตุนี้แก่ข้าหตวง ๆ จึงบอกคตินนแก่ขุนชำนาญ ๆ ให้จับเอาตัว
 นายด้วงมา จึงกราบทูลพระกรุณาให้ทราบคตินนแล้ว จึงคุมเอา
 พุดทหารเปนอันมากตงเรือไป ให้นายด้วงนำไปถึงบ้านเอกราช ให้
 ได้กวาดเอาชาวบ้านทิ้งหทัยไปล้อมป่าพงแสมที่เจ้าทั้งสองพระองค์อยู่ ให้
 มั่นคง แล้วขุนชำนาญทหารใหญ่แต่งตัวกับทหารร่วมใจเจ็ดคนนั้น ได้
 เครื่องกะศูดูกประคำ แล้วถือดาบสองมือกับด้วยทหารร่วมใจเจ็ดคน
 นั้น ให้นายด้วงชทางค้อยย่องเข้าไป เห็นพระราชบุตรเจ้าทั้งสอง
 เอาดินมาปั้นตัวหมากรุกเล่นกันอยู่ ขุนชำนาญทหารใหญ่แอบเข้าไป
 นั่งใกล้เห็นพระแสงดาบสองเล่ม ครั้นจะเข้าจับก็เกรงอยู่ เจ้าฟ้าอภัย
 เห็นขุนชำนาญทหารใหญ่ถือดาบสองมือ ก็บ่าวเจ็ดคนแต่งตัวมั่นคง
 พร้อมมือกัน ก็ตกพระไทยกลัว บอกเจ้าฟ้าบรมเมศร์ว่าพระยามัจจุราช
 มาถึงเราแล้ว ขุนชำนาญทหารใหญ่ ร้องทูลเข้าไปว่าพระองค์อย่า
 กตวเดย เสด็จไปกับข้าพระเจ้าเถิด จะช่วยแก้ไขให้รอดชีวิต
 พระองค์ส่งพระแสงทั้งสองนั้นมาให้แก่ข้าพระเจ้าก่อนเถิด เจ้าฟ้าทั้ง
 สองพระองค์ก็กลัวขุนชำนาญยิ่งนัก ร้องบอกว่าข้าตีมสติไป จึงส่ง

พระแสงทั้งสองเล่มนั้นให้แก่ขุนชำนาญ ๆ ก็เกิดยกต่อมด้วยสุนทรวาจา
 ต่าง ๆ ให้อ่อนพระไทยแล้ว พาเจ้าฟ้าทั้งสองพระองค์ออกมาจากบ่า
 พงตงเรือโสมคยา ทหารอยู่เรือก็แห่ห้อมล้อมมา ครั้นถึงพระนคร
 แล้ว ขุนชำนาญชาญณรงค์ ก็พาเจ้าฟ้าทั้งสองขึ้นไปถวายนมเด็จพระ
 มหาอุปราช ๆ ได้ทราบความทั้งปวงนั้นแล้ว ตั้งให้เจ้าฟ้าทั้งสอง
 นั้นไว้ ๒ วัน ๓ วัน ให้ได้ถามไต่เนือความแล้วให้ประหารชีวิตโดย
 ทั้งสองพระองค์ด้วยไม้คอนท่อนจันทน์ตามราชประเพณีแต่ก่อน เจ้า
 พระองค์แก้วพเชยนั้นไปด้วยเจ้าฟ้าทั้งสองนั้น ครั้นเห็นผีพายโคตนา
 ไปสิ้นดังนั้นก็ตกพระไทยกตวึกคิดจะกตบั่น เมื่อจะชนจากเรือจึงถือ
 เอาเครื่องยศไปตามหลัง เจ้าฟ้าทั้งสองนั้นไปก่อนหน้า แกตั้งเดิน
 ให้ช้าไม่ทัน คตาศ์ห่างดับศวแล้วก็กตบั่นคนมาสู่เมือง เอาเครื่อง
 ยศเข้าไปถวายแก่พระมหาอุปราช กราบทูลพระกรุณาด้วยกตอุบาย
 ต่าง ๆ สนมเด็จพระมหาอุปราชได้ทราบสิ้นแล้ว ตรัสตั้งให้เจ้า
 พระองค์แก้วไว้ จึงคิดการตบด้วยขุนชำนาญ ๆ จึงให้เอาพระขำมรงค์
 ที่เจ้าฟ้าอโทยให้นายด้วงไปซื้อเข้านมา แล้วให้เอาพระขำมรงค์
 ดอบไปฝังไว้ริมคันหยาง ริมบ้านเรือนเจ้าพระองค์แก้วในเวดากดางคืน
 แล้วให้หาอ้อท้าวที่ไว้ใจได้นั้นมา ขุนชำนาญให้กระซิบบอกความตบ
 นั้นแก่อ้อท้าวใหญ่แล้ว ให้อ้อท้าวหนึ่งตั้งผู้ดูพระขำมรงค์ที่หายไปนั้น จะ
 ตกเรืออยู่ที่ไหนในน้ำในบกประการใด จะได้คนถามไต่คน ให้อ้อท้าว
 คนทรงบอกให้จงแจ้ง ส่วนอ้อท้าวคนทรงรู้เหตุอยู่แล้วแกตั้งกระทำ
 มายาเสน่ห์ที่เวดากดามาตั้งผู้ ทำหาเวรพุดมย้าเมยอแล้วทายว่าจะได้
 พระขำมรงค์นั้นคน แต่ทว่าม้คนเอาไปซ่อนไว้ที่คนไม่ใหญ่ ผู้ถาม

จึงถามว่าจะนำไปได้ฤาไม่ได้ จึงบอกว่าจะไปให้ถึงที่นั่นได้ ว่าแล้ว
 จึงนำข้าหอดวงนั้นไป ขุดเอาพระธำมรงค์นั้นได้ที่ริมคันหยาง ข้าหอดวง
 ก็นำเอาพระธำมรงค์นั้นมาถวาย จึงทรงพระกรุณาตรัสสั่งให้ตุ๊กซุน
 พิจารณาพิพากษาโทษเจ้าพระองค์แก้ว ตุ๊กซุนเห็นว่าพระธำมรงค์อยู่
 ในบ้านเรือนเจ้าพระองค์แก้ว จึงพิพากษาว่าเจ้าพระองค์แก้วเป็นกระบอก
 โทษถึงตาย จึงกราบทูลพระกรุณาให้ทราบ แล้วให้ประหารชีวิต
 เจ้าพระองค์แก้วนั้นเสีย ส่วนนายด้วงมหาเด็กลงไปด้วยเจ้าทั้งสองนั้น
 ทรงพระกรุณาโปรดว่า ข้ายด้วงหมั่นกตัญญูจงรักภักดีในเจ้า อย่า
 ข้ามันเสียเลย เตียงไว้ให้เป็นข้าราชการสืบไปเถิด ส่วนนายเต็ม
 พระยาพิไชยราชา แตนายพูนพระยายมราช คนทั้งสองนั้นครั้นเจ้าหนีไป
 แล้ว ก็พากันหนีไปบวชเป็นภิกษุอยู่ในแขวงเมืองสุพรรณบุรี ข้าหอดวง
 ทั้งหลายติดตามไปได้ตัวภิกษุทั้งสองนั้นมา ให้รักษาคุมตัวไว้ในวัดฝาง
 นายตั้งราชาบริวาร หนีไปบวชเป็นภิกษุอยู่ในแขวงเมืองบัวชุม ข้าหอดวง
 ติดตามไปได้ตัวมาตั้งออกแล้วให้ประหารชีวิตเสียที่หัวแตกแดง พระ
 มหาอุปราชให้แขกจาม มาแทงภิกษุสองรูปนั้นอยู่ที่วัดฝางนั้นตายเวทนา
 กตางคน หมั้นราชดีทริกรรมกรรมข้างเป็นบุตรปชาวจันเพ็ชร เอา
 ปืนใหญ่ขึ้นบนโรงข้างยิงไปในพระราชวังนำเมื่อรบกันอยู่นั้น ถูกกิ่ง
 ต้นต้นหัก พระมหาอุปราชรู้จักตัวทรงพระพิโรธ ให้จับหมั้นราชดีทริ
 กรรมได้ตัวมาให้เขียน ๕๐ ที่ แล้วให้ถามได้ความว่าเป็นบุตรปชา
 จันเพ็ชร ให้หาปชาวจันเพ็ชรมา พระองค์รู้จักอยู่แต่ก่อน จึง
 ตรัสถามว่าปชาวจันเพ็ชร ข้ายหมั้นราชดีทริกรรมบุตรของท่านกระทำ
 การดังนี้ โทษตัวมันจะเป็นประการใด ปชาวจันเพ็ชรจึงกราบทูล

พระกรุณาว่า บุตรข้าพระพุทธเจ้ากระทำการเป็นกระบถดงนี้ โทษถึง
 ตาย ๗ ชั่วโมงตามบทพระไอยการ ควรไม่ควรแต่จะทรงพระกรุณา
 โปรด ครักได้ทรงทราบดังนั้น จึงครักชมว่าปชาวจันเพ็ชรเป็นผู้ใหญ่
 ด้อยช้อยตรง ว่ากล่าวคำนั้นจริง ปชาวจันเพ็ชรจะขออภัยหมิ่นราชสิทธิ์
 กรรมฎา ปชาวจันเพ็ชรจึงกราบทูลพระกรุณา ว่าผู้กระทำผิดคิด
 มีขอบแต่ ข้าพระพุทธเจ้าไม่รับพระราชทานขอโทษเลย ควรไม่ควร
 ตามแต่จะทรงพระกรุณาโปรด จึงทรงพระกรุณาโปรดครักว่า เออ
 ปชาวจันเพ็ชรไม่เสียที่เป็นผู้ใหญ่ ว่ากล่าวนั้นชอบเราเห็นด้วย เรา
 ให้ชวตรอภัยหมิ่นราชสิทธิ์กรรมแก่ปชาวจันเพ็ชรเถิด แต่ทว่าโทษตัว
 มันมาก ให้อภัยหมิ่นราชสิทธิ์กรรมไปกระทำการต่อสำเภากว่าจะสิ้น
 โทษ ปชาวจันเพ็ชรได้ฟังครักดังนั้นก็โล้มน้อยยั้งนึก จึงถวาย
 บังคมตาไป.

๑ ตุลาคมได้ ๑๐๘๕ บิณฑูเบญจศก ณ เดือน ๕ นั้น ข้าทูลฉลองขลุ่
 พระบาทผู้ใหญ่น้อยทั้งปวง มีเสนาบดีเป็นประธาน กับทั้งสมเด็จพระ
 พระสังฆราชพระราชาคณะประชุมพร้อมกัน ถึงวันศุกร์ฤกษ์ดิถีไพไชย
 มงคลมหามหุติฤกษ์ จึงกระทำการพิธีปราบดาภิเศก อัญเชิญสมเด็จพระ
 พระมหาอุปราชกรมพระราชวังบวร เสด็จขึ้นผ่านพิภพให้เสด็จรยา
 ธิบัติถวัลยราชสมบัติณพระที่นั่งวิมานรัตยา ในพระราชวังบวรสถาน
 ฝ้ายน่านนี้สืบต่อไป ข้าทูลฉลองขลุ่พระบาททั้งปวงพร้อมกันกราบถวาย
 บังคมทูลนำพระพิพัฒน์สัตยา ถวายสัตย์สาบานตามโบราณราชประเพณี
 พระมหากระษัตริราชเจ้าแต่ก่อน จึงทรงพระกรุณาโปรดให้ขุนชำนาญ
 ชาญณรงค์ เป็นเจ้าพระยาชำนาญบริรักษ์ ว่าที่โกษาธิบดี โปรด

ให้หัตถวงจำแนกนยากร เป็นเจ้าพระยาอภัยมนตรี ว่าที่ตมุหนายก
 โปรดให้พระยาราชสงครามผู้ว่าที่ตมุหนายกเดิมนั้น ว่าที่ตมุหกตาใหม่
 แล้วทรงพระกรุณาโปรดตั้งข้าหัตถวงเดิมทั้งหลาย แต่บรรดาที่มีความ
 ชอบนั้น เป็นเจ้าพระยาแฉกพระยา พระหัตถวงเมืองขุนหมื่นพันทนาย
 เป็นอันมาก ตามลำดับถานานุกัถซึ่งมีความชอบมากแต่ช้อย พระ
 ราชทานบำเหน็จตราวงวัดเครื่องยศ แต่เสื้อผ้าเงินตราเป็นอันมาก ตาม
 ตมคควรแก่คุณานุรูปทั่วทุกคน แล้วโปรดให้พระพันวัสสาใหญ่ เป็น
 กรมหัตถวงอภัยนุชิต ให้พระพันวัสสาน้อย เป็นกรมหัตถวงพิพิธมนตรี
 แฉกพระพันวัสสาทั้งสองพระองค์ เป็นบุตรนายทรงบาศ์ ซึ่งเป็น
 เจ้าพระบาเรอภูธรครั้งแผ่นดินสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ พระมารดาเป็น
 เชื้อตมกุดพราหมณ์ชาวเมืองเพชรบุรี* แล้วทรงพระกรุณาโปรดตั้งตมค
 พระเจ้าตมกุดเชอพระองค์ใหญ่ ซึ่งทรงพระนามเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ไชยเชษฐ
 ตรียวงษ์ พระราชบุตรพระพันวัสสาใหญ่นั้น เป็นเจ้าฟ้ากรมขุนเดณา
 พิทักษ์ โปรดให้ตมคพระเจ้าตมกุดเชอเจ้าฟ้าเอกทัต พระราชบุตร
 พระพันวัสสาน้อย เป็นเจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษมนตรี ให้พระเจ้าตมกุดเชอ
 พระองค์เจ้าแฉกเป็นกรมหมื่นเทพพิพิธ พระองค์เจ้ามังกุค^{๘๒} เป็นกรม
 หมื่นจิตรสุนทร พระองค์เจ้ารถเป็นกรมหมื่นสุนทรเทพ พระองค์
 เจ้าปานเป็นกรมหมื่นเสวกทัต ให้เจ้าฟ้านเรนทรซึ่งทรงพระผนวชช้อยนั้น
 เป็นเจ้าฟ้ากรมขุนสุเรนทรพิทักษ์ ให้ตมคพระเจ้าตมกุดเชอเจ้าฟ้าตมกุด

* (พระราชกระแสในรัชกาลที่ ๔ ว่า) ทราบที่เพชรบุรีว่าชาวบ้าน
 ตมคปรีอ

๘๒ เดิมว่า มงกุฏ

เคื้อเป็นเจ้าฟ้ากรมขุนพรพินิต ตั้งทรงหงศรวงกรมหมื่นเด็พภักดี แด
 กรมหลวงอไทยนุชิตพระมเหษีใหญ่ มีพระราชบุตรพระองค์หนึ่ง พระ
 ราชธิดา ๒ พระองค์ แดพระเชษฐบุตรี ทรงพระนามเจ้าฟ้าบรม ๑
 เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์คอกกรมเด็นาพิทกษ ๑ เจ้าฟ้าธิดา ๑ เจ้าฟ้ารัศมี ๑
 เจ้าฟ้าสุริยวงษ์ ๑ เจ้าฟ้าสุริยา ๑ เจ้าฟ้าอินทสุดาวดี ๑ เป็น ๗
 พระองค์คด้วยกัน แดกรมหลวงพิพมณนตรี พระอรรคมเหษน้อยมี
 พระราชบุตร ๒ พระองค์ พระราชบุตร ๒ พระองค์ ทรงพระนาม
 เจ้าฟ้าประภาวดี ๑ เจ้าฟ้าประชาวดี ๑ เจ้าฟ้าพินทวดี ๑* เจ้าฟ้า
 เอกทศคอกกรมขุนอนุกษมนนทรนน ๑ เจ้าฟ้าจันทวดี ๑ เจ้าฟ้า
 กระษตรี ๑ เจ้าฟ้ากุสุมาวดี ๑ เจ้าฟ้าดอกเด็คคอกกรมขุนพรพินิต
 นน ๑ เป็น ๘ พระองค์คด้วยกัน แดสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงพระ
 พิโรธพระบรมศัพพระเชษฐาธิราช ตำรัศว่าเห็นแก่ผู้นอยคกว่าผู้นใหญ่
 ให้ราชคัมบัคแก่บุตร มิได้ให้แก่เราผู้นเป็นเพื่อนทุกขเพื่อนยาก คิคจะ
 ไคว์เอาศัพทังหน้าเด็ยไม่เฆาแแต่คก็อายแก่คนทังปวง.

๑ คัจเจ้าพระยาราชนายคผู้ว่าที่คัมพระกระดาโหม กราบทูลค
 วอนขอให้คถวายพระเพ็ลคเป็นหลายคครั้ง คัจทรงพระกรุณาไปรดตำรัศ
 คัจให้คกระทำพระเมรุมาศขนาดน้อยค้อหัวควคองค้อค แดการพระเมรุ
 นัน้เก้าเด็อนคัจคสำเร็จ ครนคถึงคฤวารคฤคพิไชยฤคษ คัจให้เช็ญ
 พระบรมโกษชูไปคั้นพระมหาพิไชยราชรถ พร้อคไปคด้วยรูปคคคคค
 เค็รคองค้ทังปวงคตามคอย่างคโบราณราชประเพณีน้ ค้ให้ไปคเข้าพระเมรุมาศ

* (พระราชกระแค้ในรัชกาลที่ ๔ ว่า) ค้อเค็มค้อเอม ค้อยมาคจนค้ปรกา
 ตรีศก ๑๑๒๓

ให้นิมนต์พระสงฆ์มาสดับปกรณ์หกพัน ถวายไตรจีวรปริกขารเครื่อง
ไทยทานต่าง ๆ มังงานมหรศัพตมโภขสามวัน แล้วถวายพระเพลิง
สำเร็จการท้งปวงในเดือนนี้มีฉดฎเบญจศกนั้น.

๑ ตุลาคม ๑๐๘๖ ปีชวดนศก พระบาทสมเด็จพระบรมบพิตรพระ
พุทธเจ้าอยู่หัว จึงมีพระราชดำรัสตั้งท้าวพระยามุขมนตรีทั้งห้าว่า
วัดปากโมกนั้นการท้งปวงสำเร็จบริบูรณ์แล้ว ให้จัดแจงการฉลอง
แต่เครื่องสักการบูชาไว้ ให้พร้อมสรรพ ครั้นถึงวิสาขมาศศักราช
ศฤงษีไชยฤกษ์ ส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็เสด็จทรงเรือพระที่นั่งไกรสร
มุขพิมาน อันอติงการด้วยเครื่องพระอภิรมรัตนนครชุมสายบังแทรก
สถอนสถับ ประดับด้วยเรือศัศตดวงกัณธรรพอนเนกนาถ ท้าวพระยา
ข้าทูลฉลองชุดพระบาทโดยเสด็จพระราชดำเนินแห่แหน ตามกระบวน
พยุหบาทราน้ำहतังเป็นชนิดแน่น เดียรดาษแดนอรรัตนพิทธาร บรรด
พลับพลาไชยณวัดชีปะขาว เสด็จขึ้นประทับในที่นั้น แล้วเสด็จ
ทรงพระราชยานดำเนินโดยสถมวารคถึงวัดปากโมก ให้มังงานฉลอง
พระสงฆ์สามร้อยรูปสดุดพระพุทธรมตต์แดรับพระราชทานฉนสามวัน แล้ว
ทรงถวายไทยทาน ให้เล่นการมหรศตต่าง ๆ ถวายพุทธสมโภขครบ
คตยวาร ณทุ่งนางฟ้าริมพระอาราม ในวันเพ็ญที่สุคนั้นให้มังข้าง
บำรุงกัน เพดาเย็นเกิดพยุใหญ่พิตโรงร้านแตรทาหักถมทำตายเป
มหัศจรรย์ ครั้นเสร็จการสมโภขแล้วก็เสด็จโดยขบวนนาถพยุห้คน
เข้าพระมหานคร.

๑ ครั้นถึงเดือนเก้าข้างขึ้น ส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวมีพระราช
กระมลประสงค์จะให้พระราชบุตรธิดาทอดพระเนตรดูต้อมข้างเดือน จึง

มีพระราชโองการตรัสให้เจ้ากรมหมื่นอนทรภักดี กับเจ้าพระยาราช
 นายกว่าที่กระต่าโหมเป็นแม่กอง เกณฑ์คนตามหมื่นชนไปต้อมข้าง
 เกือนนนป่าแขวงเมืองดพบุรี ให้ตั้งค่ายมั่นที่ใกล้คันทเดชบศร์ข้าง
 บุรพทิศ ที่สมเด็จพระนารายณ์เป็นเจ้าเคยคงแต่ก่อนนั้น แต่ตั้ง
 พลับพลาไชยริมต้นไม้ใหญ่ ครนถึงเดือนเก้า สมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน
 ดินจั่งเสด็จโดยทางชลมารค พร้อมด้วยเรือขาทูตของชุดพระบาท
 แดพระราชบุตรธิดาพระราชวงษานุวงษ แต่เรือพระประเทียบทั้งปวง
 โดยเสด็จพระราชดำเนินเป็นอันมาก ชนไปยังเมืองดพบุรี ฝ่ายพวก
 พนักงานกรมข้างก็ได้ต้อมกันฝูงข้างเกือนเข้าสู่ที่ค่ายมั่น แล้วให้กราบ
 บังคมทูลพระกรุณาให้ทราบ สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็เสด็จพระราช
 ดำเนินไปสู่ที่ต้อม เสด็จขึ้นสู่พลับพลาไชยทอดพระเนตรดูข้าง พดาง
 ดำรัสสั่งให้กรมข้างเอาข้างเชือกวงต้อมเข้า คดองจับข้างเกือนซึ่ง
 อยู่ในค่ายนั้น แต่เสด็จไปทอดพระเนตรสองเวลา จับได้ข้างเกือน
 พดางพังร้อยแปดสิบข้าง แล้วโปรดให้เบ็ดปด้อยข้างเกือนที่ยังเหลือ
 อยู่ประมาณสามร้อยเศษไปป่าแล้ว เสด็จเข้าประทับยังเมืองดพบุรี.

๑ ครนถึงเดือนสิบข้างแรม จันนายกำยณกรุงเทพมหานคร
 พรรคพวกประมาณสามร้อยเศษ คบคิดกันเป็นขบถยกเข้ามาในเพลา
 ราตรี จะเข้าปด้นชิงเอาพระราชวังหลวง พระยาเพชรพิไชยแต่เข้า
 ราชการทงปวงซึ่งอยู่รักษาพระนครนั้น ชวนกันออกค่อรบฆ่าฟันจัน
 ขบถม้วยเจ็บล้มตายเป็นอันมาก พวกจันขบถจะเข้าพระราชวังมิได้
 ก็แตกพ่ายหนีไป ขณะนั้นเจ้าพระศรีสุนทรซึ่งเป็นพระราชบุตรพระไชยกา
 ทรงผนวชอยู่ณวัดพุทธไสยารามนั้น ก็เสด็จเข้ามาอยู่ช่วยป้องกันรักษา

พระราชวังด้วย จึงพระยาเพชรพิไชยแต่ข้าราชการทั้งหลายซึ่งอยู่รักษา
พระนครนั้น ก็แต่งหนังสือบอกให้เรือเร็วล่องขึ้นไปณเมืองดงบุรี กราบ
ทูลพระกรุณาให้ทราบเหตุนี้ทุกประการ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้า
อยู่หัวได้ทรงทราบก็คึกพระทัย พระราชดำริห์สั่งใส่ยเจ้าพระศรีศรัทธา
คำรัสว่าพระสมันต์มิ่งนั้นจะเอาราชสมบัติเองฤาประการใด ฝ่ายเจ้า
พระวัดพุทธไสยวรรยก็เสด็จตรงเรือเร็วรีบขึ้นไปณเมืองดงบุรี เข้าไปเฝ้า
พระเจ้าแผ่นดิน ถวายพระพรแสดงเหตุนี้ให้ทราบ สมเด็จพระ
พุทธเจ้าอยู่หัวก็ทรงพระโสมนัสยินดี หายที่ชอทรงพระวิคก ครั้น
เพดาลับเอ็จทุ่ม วันแรมสิบเอ็จค่ำในเดือนสิบนั้น ก็เสด็จโดยทาง
ชลมารคจากเมืองดงบุรี กลับมายังพระมหานครศรีอยุธยา คำรัสสั่ง
ให้พิจารณาสืบข่าวเอาตัวจับคน จับตัวได้สองร้อยแปดสิบเศษ
ที่เปนต้นเหตุนี้สืบคน ให้ประหารชีวิตเสีย เหตุนี้ให้ตั้งพระราช
อาชญาเขียนแต่จปลดอยไปให้พ้นโทษ.

๑ ตุลาคม ๓๐๘๗ ปีเถาะ ทรงพระกรุณา คำรัสสั่งเจ้าพระยาราช
นาถผู้ว่าที่กระดาโหม ให้เป็นแม่กองทำการปฏิสังขรณ์พระที่นั่ง
สรรเพชญ์ปราสาทซึ่งคร่ำคร่าอยู่นั้น ให้รื้อเครื่องบนลงปรุใหม่ แต่
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระประชวรลงในนั้น.

๑ ฝ่ายเจ้าฟ้ากรมขุนสุเรนทรพิทักษ์ ซึ่งทรงผนวชอยู่ณวัดยอดเกาะ
นั้น เสด็จเข้ามาอยู่ณวัดโคกแดงภายในพระนคร เข้าไปเยี่ยม
เยือน สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินอันทรงพระประชวร อยู่ในพระราชวัง นำ
เนื่อง ๆ อยู่มาวันหนึ่งสมเด็จพระเจ้าตากเจ้าฟ้ากรมขุนเสนาพิทักษ์
ศรีไชยให้พระองค์เจ้าชน พระองค์เจ้าเกิด ซึ่งเป็นพระเจ้าตากเธอ

ทั้งสองพระองค์ ออกไปทอดวงเจ้าพระกรมขุนสุเรนทรพิทักษ์ ว่า
มีพระราชโองการให้นิมนต์เข้าไปในพระราชวังในเพตาราตรี เจ้าพระ
กรมขุนสุเรนทรพิทักษ์ดำคัญว่าจริง ก็เสด็จเข้ามาในพระราชวัง ขึ้น
ไปบนหน้าพระไชย เจ้าฟ้ากรมขุนเสนาพิทักษ์แอบพระทวารคอยอยู่
เอาพระแสงดาบฟันเอาเจ้าพระกรมขุนสุเรนทรพิทักษ์หาเข้าไม่ เพราะ
มีวธาการดี ถูกแต่ผ้าจิวรชาติ เจ้าฟ้ากรมขุนเสนาพิทักษ์ตกพระไทย
กตัญพระราชอาชญา จึงเข้าไปข้างในไปตำหนักพระราชมารดา เจ้า
พระกรมขุนสุเรนทรพิทักษ์ก็เสด็จเข้าไปเฝ้าสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ๆ ได้
ทอดพระเนตรเห็น จึงตรัสถามว่าเหตุไฉนผ้าจิวรจึงขาด เจ้าพระ
ถวายพระพรว่ากรมขุนเสนาพิทักษ์หัดอ่อนหยอก ครั้นเจ้าพระกรมขุน
สุเรนทรถวายพระพรตาออกมาแล้ว กรมหลวงอภัยนุชิตจึงเสด็จมา
อ้อนวอนว่าถ้าพ่อมิช่วยก็เห็นจะตาย เจ้าพระจึงตรัสว่าจะช่วยได้ ก็แต่
กาฬาวพัตรอันเป็นธงไชยพระอรหันต์ กรมหลวงอภัยนุชิตได้พระสติ
ขึ้นจึงเสด็จกลับเข้าไป แล้วพากรมขุนเสนาพิทักษ์ ขึ้นซ่อนในพระวอ
ทรงพระวอเดี่ยวนั้นออกทางประตูฉนวนไปวัดโคกแดง ให้บวชเป็น
ภิกษุอยู่ณวัดนั้น สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงพระพิโรธเจ้าฟ้ากรมขุน
เสนาพิทักษ์เป็นอันมาก คำรักให้คนหาตัวในพระราชวังมิได้พบ ได้
แต่พระเจ้าถูกเชอพระองค์เจ้าขึ้น พระองค์เจ้าเกิด ซึ่งรวมคตกนหน
คำรักสั่งให้เอาไปสำเร็จโทษเสียด้วยท่อนจันทน์ดับสูญทั้งสองพระองค์.

๑ ในมีเถาะนั้น นักพระแก้วฟ้าผู้ครองกัมพูชาธิบดี ให้ทูตถือ
ศุภอักษรเข้ามากราบทูลพระกรุณาว่า กองข้างไปโพนข้างคตต้องต้อง
ข้างพังเผือกข้างหนึ่ง สูงสามศอกเจ็ดนิ้ว จะตั้งเข้ามาทูลเกล้า

ทูตกระหม่อมถวาย ส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงพระโสมนัส ดำรัส
 สั่งให้ข้าหัตถวงกรมข้างออกไปรับนางพระยาเสวตรกริณีนหมเขามา แด
 นักพระแก้วฟ้าจึงแต่งพระยาพระเชมรสังฆนาย ให้คุมเอานางพระยา
 ข้างเผือกนหมเขามากับด้วยข้าหัตถวง มาถึงตำบลบ่อโพง จึงทรง
 พระกรุณาโปรดให้จัดแจงออกไปรับเข้ามาประทับอยู่ณ โรงริมวัดนางตั้ง
 ให้มีงานมหรสพสมโภชสามวัน แล้วพระราชทานขนานนามพระวิเชียร
 หักดีนวิรินทรเดศฟ้า แล้วให้รับมาด้วยเรือขนานแห่ชนพระราชวังหัตถวง
 ให้อยู่ในโรงยอดใกล้พระที่นั่งอาหารส้มเด็จพระเจ้า แล้วพระราชทานเสื่อผ้า
 เงินตราแก่พระยาพระเชมรสังฆนายนั้น โดยควรแก่ถาหรานุศักดิ์ แดพระ
 ราชทานเครื่องยศแด่บรรณาการคอบแทนไป แก่ นักพระแก้วฟ้าเป็นอันมาก
 พระยาพระเชมรสังฆนายก็กราบถวายบังคมลากลับไปกรุงกัมพูชาธิบดี.

๑) อนึ่งการซึ่งกระทำพระที่นั่งสุวรรณเพชญ์ปราสาทนั้นสืบเดือนจึงสำเร็จ
 แดองค์เก่านหม่อมแต่ดับุกหาบิตทองไม่ กระทำใหม่ครั้งนทรงพระกรุณาให้
 บิตทองยอดแต่ข้อฟ้าใบรูกานาคสังคังบรรดาเชิงกตอนดอกจอกทองต้น อนึ่ง
 พระที่นั่งบรรยงกัรตนาคนั้นแดพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ก็คร่ำคร่าชำรุดทั้ง
 สองปราสาท ดำรัสให้ รอดตงปรุงเครื่องบนทำใหม่ แดพระที่นั่ง
 บรรยงกัรตนาคนั้นนทำหกลเดือนจึงเสร็จ พระที่นั่งสุริยามรินทร์นทำ
 แปรเดือนจึงแล้ว.

๑) ในปีเถาะนั้น ส้มเด็จพระโอยกักรมหัตถวงโยธาเทพ ซึ่งเสด็จ
 อยู่ณพระตำหนักริมวัดพุทไธศวรรรายนัน ดับสูญสิ้นพระชนม์ จึง
 โปรดให้ทำพระเมรุมาศขนาดน้อยณวัดพุทไธศวรรรายนัน แล้วเชิญพระ

โกษฐขึ้นพระยานุมาศแห่มาเข้าพระเมรุ พระราชทานพระสังข์ตีปกรณ
แต่มังนมหรศพดามวัน แล้วเสด็จไปพระราชทานเพลิงตามโบราณ
ราชประเพณีสืบ ๆ กันมา.

๑ ตุลาคม ๑๐๘๘ ปีมะเด็งนพศก สมเด็จพระอรรคมเหษีใหญ่
กรมหลวงอโยนุชิตทรงพระประชวรหนัก จึงกราบทูลขอพระราชทาน
โทษพระราชบุตรซึ่งเป็นเจ้าฟ้ากรมขุนเสนาพิทักษ์ แลหนีไปทรงผนวช
อยู่นั้น สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็โปรดพระราชทานโทษให้ ดำรัส
ว่าไม่เป็นขบถแล้วไม่ฆ่า กรมหลวงอโยนุชิตหายที่ขอทรงพระวิตกแล้ว
ก็ดับสูญสิ้นพระชนม์ ฝ่ายเจ้าฟ้ากรมขุนเสนาพิทักษ์ทราบข่าวโทษแล้ว
ก็ตามผนวช เข้ามาเฝ้าทูลต่อของรูดพระบาทเหมือนอย่างแต่ก่อน สมเด็จพระ
พุทธเจ้าอยู่หัวจึงมีพระราชดำรัสตั้งให้ ทำพระเมรุมาศณที่พระเมรุเก่า
จัดแจงการทงปวงตามอย่างบุรพประเพณีเสร็จแล้วก็พระราชทานเพลิง.

๑ ตุลาคม ๑๑๐๐ ปีมะเมียดำฤทธิศก ถึงเดือนหก สมเด็จพระ
พระเจ้าแผ่นดิน เสด็จพระราชดำเนินโดย ขบวนนาวาพยุหีไป ฉดอง วัด หาร
ตรา ให้มังนมหรศพดามโกษพระอารามดามวัน ทรงถวายไทยทาน
แก่พระภิกษุสงฆ์เป็นอันมาก ในวันเป็นที่สุดนั้นให้เอาข้างออกบ่ารูกัน
บังเกิดพยุใหญ่ฝนตกหนัก เสร็จการแล้วเสด็จกลับเข้าพระนคร แล
สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว เคยเสด็จพระราชดำเนินขึ้นไปนมัสการพระ
พุทธบาทนั้น ไปเป็นขบวนพยุหบาตราบ้าง ขบวนราบบ้าง ทุกๆ
ปีมิได้ขาด ตามขัตติยราชประเพณีมาแต่ก่อน จะขาดบ้างแต่ทรง
พระประชวร.

๑ ครั้นตุศักราช ๓๓๐๒ ปีวอกโทศก ถึงณเดือนสิบสอง ส้มเด็จ
 พระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน เป็นขบวนพยุหยาตราใหญ่ ทั้ง ทาง
 บกทางเรือ พร้อมจตุรงคโยธาหาญสารสินรพอเนกนานาแสนวาเป็น
 อันมาก เสด็จขึ้นไปเมืองพระพิศณุโลก นมัสการพระพุทธชินราช
 แด่พระชินสีห์ แล้วเสด็จพระราชดำเนินขึ้นไปเมืองศรีพนมมาศทุ่งยัง
 นมัสการพระแท่นศิลาอาสน์แด่พระมหาธาตุณเมืองสว่างบุรี ให้มี
 งานมหรสพสมโภชแห่งละสามวันสามวัน แล้วเสด็จกลับยังพระมหา
 นครศรีอยุธยา.

๑ ตุศักราช ๓๓๐๓ ปีรกาตรีศก จึงพระราชโกษาปานบ้านวัดรมัง
 กราบทูลพระกรุณาว่า จะขอพระราชทานให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
 เจ้าฟ้ากรมขุนเสนาพิทักษ์ ขึ้นประดิษฐานณที่พระมหาอุปราชากรมพระ
 ราชวังบวร ตามโบราณจารีตราขประเพณี จึงทรงพระกรุณาโปรด
 ดำรัสสั่งให้ประชุมเสนาบดีปรึกษา ครั้นเห็นสมควรพร้อมกันแล้ว จึง
 ให้ตั้งพระราชพิธีอุปราชาภิเศกอัญเชิญเจ้าฟ้ากรมขุนเสนาพิทักษ์ ขึ้น
 เถลิงถวัลยราชสถิตย์ที่พระมหาอุปราชา เป็นกรมพระราชวังบวรสถาน
 มงคล สืบรัชทายาทระกุดตามคำปฤชามุขมนตรีทั้งปวง แล้ว
 ทรงพระกรุณาโปรดให้เจ้าฟ้าอินทสุธาวดีเป็นกรมขุนยี่ดาร์เสนี้ พระ
 ราชทานให้เป็นพระขรรคมเหษีกรมพระราชวังบวร ฯ นั้น.

๑ ตุศักราช ๓๓๐๔ ปีจอจัตวาศก พระบาทสมเด็จพระบรมพิตร
 พระพุทธเจ้าอยู่หัว จึงมีพระราชมารุติตั้งกรมพระราชวังบวร ฯ ให้
 เป็นแม่การกระทำปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนเพชญ์ขึ้นใหม่ อนึ่งพระ
 เคียรพระพุทธปฏิมากรพระองค์ใหญ่ในพระมณฑปวัดสุมงคลบพิตร ซึ่ง หัก

ตกอยู่นั้น ให้ยกขึ้นคอกกับพระองค์ให้บริบูรณ์ตั้งเก่า แดพระมรฎป
 นนให้ รอก่อใหม่แปดงเป็นพระมหากุฬาร ต้องบี่เศษจึงแล้ว แด
 วัดพระรามหนักชำระค ทรงพระกรุณาให้ปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ บี่เศษ
 จึงสำเร็จ แล้วให้ม้งานอดองทั้งสามพระอารามเนื่อง ๆ กันไป ทรง
 ถวายไทยทานแก่พระสงฆ์เป็นอันมาก ม้งานมหรศพสมโภชวัดละตาม
 วันตามวัน อนึ่งพระที่นั่งวิหารสมเด็จคร่ำคร่ำชำระค ทรงพระ
 กรุณาดำรัสสั่งกรมพระราชวังบวร ฯ ให้รอกเครื่องบนดงทำใหม่ ดิบ
 เดือนจึงสำเร็จ .

๐ ในปีจอ นั้น เจ้าพระยาอภัยมณเฑียรผู้ว่าที่สมุหนายกถึงแก่กรรม
 จึงทรงพระกรุณาโปรดให้พระยาราชภักดีเลื่อนที่เจ้าพระยา ให้ว่า
 ที่สมุหนายกด้วย แดเจ้าพระยาราชภักดีจึงกราบทูลพระกรุณาว่า เสด
 จัดพดตทไม้มุตนายหลวมหลุดกอยุณหัวเมืองทั้งหลายมีเป็นอันมาก จะ
 ขอพระราชทานให้ ไปเกลี้ยกล่อมเข้ามาให้คงหมู่หมวด จะได้รับราชการ
 แผ่นดิน ผู้คนจะได้มั่งคั่งชน จึงทรงพระกรุณาโปรดให้กระทำ
 ตามคำซึ่งกราบทูลนั้น เจ้าพระยาราชภักดีจัดแจงแต่งข้าหลวง ให้
 ถอยตราพระราชสีห์ออกไปเกลี้ยกล่อมเสด็จจัดพดตทหัวเมืองวิเศษไชยชาญ
 เมืองสุพรรณบุรี เมืองนครไชยศรี เมืองพรหมบุรี เมืองอินทบุรี
 เมืองสิงคบุรี เมืองสรรคบุรี เมืองไชยนาทบุรี เมืองมโนรมย์
 เมืองอุไทยธานี เมืองนครสวรรค์ ได้คนเป็นอันมาก ทมมุนาย
 ก็เข้าหาเจ้าหม่มุนายเดิม ทหาเจ้าหม่มุนายมิได้ ก็เข้าหาเจ้าหม่ม
 มุนายใหม่ ตั้งตำราบายชชนกรมพระสัสดิ ได้เสขไพร่หลวงแด

ตั้งกัศพรค์แต่เดชะหัวเมืองนครกรงนหมากเป็นหลายหมื่น รับราชการ
แผ่นดินสืบไป.

๑ ในปีนั้นกรมการเมืองนครศรีธรรมราชตั้งคนถือหนังสือบอกเข้ามา
ว่า บ่าวพระปลัดไปโพนข้าง คัดองโตข้างพตายงาดั้นข้างหนึ่งสูงห้า
ศอกเศษ งามยาวพันไพรปากห้านิ้ว ตั้งเข้ามาทูลเกล้า ฯ ถวาย โภษา
รับดีกราบบังคมทูลพระกรุณา ส้มเค็ญพระพุทธรเจ้าอยู่หัวจึงมีพระราช
โองการดำรัสตั้งกรมข้างให้ออกไปรับเข้ามา ต้องเดือนถึงพระนคร
ให้ปลูกโรงส้มโภชนาวัตถุเขาทอง มังงานส้มโภชนาเสร็จแล้ว พระ
ราชทานชานนาม พระบรมราชาเคนทร์วเรนทรเลิศฟ้า แล้วให้
ตงแพรับเข้ามาไว้ณโรงยอดในพระราชวังหลวง.

๑ ในปีนั้นโตข้างพตายงาดั้นมาแต่เมืองไชยาอีกข้างหนึ่ง พระราช
ทานนามพระบรมวิไชยคเชนทร แต่โตข้างพตายงาดั้นมาแต่เมืองเพชร
บุรีอีกข้างหนึ่ง พระราชทานนามพระบรมกฤษร.

๑ ตุลาคม ๑๓๐๕ ปีกุญเบญจศก กรมการเมืองนครศรีธรรมราช
ตั้งข้างพตายงาดั้นเข้ามาถวายอีกข้างหนึ่ง พระราชทานนามพระบรม
จักรพาพหัตถ์.

๑ ในปีนั้น ฝ่ายภูกามประเทศ เหมโยรหมั่ง แปลภาษา
ไทยว่าพระเจ้าอาทิตย์ ได้เสวยสมบัตินครกรุงรัตนบุรีองวะ จึงตั้ง
มั่งดำอ่องตงมาเป็นเจ้าของหงษาคดี ให้ตั้งมั่งแข่งมูรามัญแปลดี
เจ้าเมือง แต่ตั้งมั่งแข่งมุนหมัญาคีพรรคพวกมาก ชาวเมืองทงปวง
รักใคร่นับถือว่ามีบุญ จึงคิดพร้อมกันจับมั่งดำอ่องเจ้าเมืองนั้นฆ่าเสีย

ยกตั้งเมืองขึ้นเป็นเจ้าเมืองหงสาวดี คิดการรบถ่วงเมืองไม่ไป
 ขนกรุงรัตนบุรีองจะเหมือนแต่ก่อน จึงตั้งน้องชายคนหนึ่งเป็นพระยา
 อุปราชา น้องอีกคนหนึ่งเป็นพระยาทตะ หาดานคนหนึ่งเป็นคตะบั้น
 กองหาญ แดกถวยคนหนึ่งมีความรู้วิชาการดี ตั้งให้เป็นตั้งเมืองที่
 ได้เป็นบุตรเขยเจ้าเมืองหงสาวดี ช่วยกันเกิดยกต่อมช่องล้อมพวกรามัญ
 หัวเมืองอื่น ๆ มาเข้าด้วยเป็นอันมาก.

๑ ฝ่ายนักจวรดองพม่าเจ้าเมืองเมาะตะมะ แต่มังรายจอดูปิดเมือง
 ได้แจ้งเหตุวรามัญเมืองหงษาเป็นชบถ เกรงจะยกมาตีเมืองเมาะตะมะ
 ครั้นจะขึ้นไปเมืององวะก็ไม่ได้ ด้วยเมืองหงษาคันน่อยกต่างทาง
 จึงคิดพร้อมใจกันพาครอบครัวอพยพพรรคพวกของตนเป็นคนสามร้อยเศษ
 หนึ่งเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิ์สมภารทางเมืองตนาจศรี แดกรมการเมือง
 ตนาจศรีรับอกเข้ามาให้ โภษาธิบัตถ์กราบทูลพระกรุณาให้ทราบ จึงดำรัส
 ให้ข้าหลวงออกไปรับครัวพม่าพวกนั้นเข้ามายังพระมหานคร พระบาท
 สัมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทาน
 บำเหน็จรางวัลแก่นักจวรดองแต่มังรายจอดูซึ่งเข้ามาด้วยความภักดีนั้น แด้ว
 โปรดให้ปลูกเคหาฐานบ้านเรือน พระราชทานให้แก่ครัวพม่าพวกนั้น
 ให้ยู่อยู่ที่ใกล้วัดมณเฑียร แด้วพระราชทานให้ตั้งตราฎุมคุมห้ามให้ค้า
 ขายทำมาหากินเป็นสุข.

๑ ตุลาคม ๑๓๖๖ ปีชวดฉศก ถึงณวันเดือนสิบสองแรมสองค่ำ
 เกิดเพลิงไหม้ในพระราชวังบรรณสถานมณฑล จึงเสด็จพระราชดำเนิน
 เข้ามาอยู่ณพระราชวังหลวง เสด็จขึ้นสถิตย์ณพระที่นั่งบรรยงกรัตนาคัน
 ท้ายสระ เหาพระที่นั่งทรงปืนเป็นที่เสด็จออก แด้วโปรดให้ปลูก

สร้างพระราชวังหน้าขึ้นใหม่ พระราชทานให้กรมพระราชวังบวร เด็ดจ
 วนไปสถิตย์ตามอย่างแต่ก่อนนั้น.

๑ ฝ่ายพระเจ้ากรุงรัตนบุรีอังวะทราบข่าวไปว่านักวารุคองมังรายจฮตุ
 พาครอบครัวอพยพหนีรามัญชล เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารณกรุง
 เทพมหานครศรีอยุธยา ทรงพระกรุณาโปรดชุบเลี้ยงให้ได้อยู่เย็น
 เปนสุขก็ทรงพระโสมนัส จึงแต่งทูตานุทูตให้จำทูตพระราชดำذن คุม
 เครื่องมงคตราขบรรณาการมาจำเริญทางพระราชไมตรี ด้วยขอพระ
 ไทย ครั้นทูตานุทูตมาถึงกรุงเทพมหานครแล้ว ส้มเด็จพระพุทธเจ้า
 อยู่หัวดำรัสสั่งให้ปลูกโรงเรือนรับทูตอยู่ด้านถนนโกตวัดนางเต็ง ให้เชิญ
 พระราชดำذنเข้ามาแปดณหอราชดำذن.

๑ ฝ่ายทูตานุทูตไม่ไหว้อรรคมหาเสนาบดี เสนาบดีจึงให้ตามถาม
 ทูตว่า ตัวเป็นแขกเมืองมา แดกระทำบังอาจถือศวมิได้ ไหว้ท่าน
 อรรคมหาเสนาบดีในพระนครนี้ด้วยเหตุอันใด ราชทูตตอบว่าอย่าง
 ชรรณเนียมข้างกรุงรัตนบุรีอังวะ ถ้าแต่ราชทูตจำทูตพระราชดำذن
 ไปจำเริญทางพระราชไมตรีณราชธานีอื่น ยังมีได้เข้าเฝ้ากราบถวาย
 บังคมพระมหากษัตริย์ แดยังมีได้ถวายพระราชดำذنก่อน ซึ่ง
 จะไหว้อรรคมหาเสนาบดีก่อนนั้นไม่ได้ เจ้าพนักงานจึงเอาคำทูตนั้น
 ขนกราบทูลพระกรุณา จึงมีพระราชดำรัสว่าราชทูตว่านั้นชอบ แม้
 ถึงชนบชรรณเนียมกรุงเทพมหานครแต่ก่อนนั้น ถ้ามีพระราชโองการ
 คริศั่งมหาเด็กด้วยชอราชการใด ๆ ให้ออกไปตั้งอรรคมหาเสนาบดี
 ณศาลาตูกขุนแต่ที่ใด ๆ ก็ดี แดมหาเด็กผู้รับสั่งนั้นชนชคอตำรวจวง
 ออกไปถึงที่แล้ว ดงจากคอยืนประนมมือบอกรับสั่ง แดอรรค

มหาเดชาบดีหนึ่งคุกเข้าประนมมือพวงจันต์ขอรับสั่ง จึงบ้ายหน้าเข้ามา
 คอพระราชนิเวศกราบถวายบังคมแล้ว มหาเดชาบดีผู้รับสั่งจึงนั่งตงไขว้
 นบเสนาบดีได้ ตงแต่นั่งไปภายหน้าให้ทำตามอย่างธรรมเนียมแต่ก่อน
 ตงน แล้วโปรดให้ทูตานุทูตขึ้นเฝ้าบนที่เสด็จออก พร้อมด้วยข้าราชการ
 ฝ่ายทหารพลเรือน กราบถวายบังคมเฝ้าตามตำแหน่งซ้ายขวา
 จึงเสด็จออกแขกเมืองณมุขกระสัน คำรับสั่งพระราชปฏิสันถารตามนัด
 ตามขัตติยประเพณีแล้วเสด็จขึ้น ทูตจึงไหว้ขอรับมหาเดชาบดีทงน
 แล้วทรงพระกรุณาโปรดให้แต่งพระราชดำสุนคอบ แดเครื่องราชบรรณา
 การ ให้ทูตานุทูตจำทูตไปจำเริญทางพระราชไมตรีณกรุงรัตนบุรีอังวะ
 ไปกับทูตานุทูตพม่าอันมานั้น.

๑ ในคืนนี้ฝ่ายพระยาหงษาวดีแต่งให้พระยาอุปราชาเป็นแม่ทัพเรือ ให้
 พระยาทตะเป็นแม่ทัพบก ยกกองทัพรามัญขึ้นไปตีกรุงรัตนบุรีอังวะ
 เข้าล้อมเมืองไว้.

๑ ฝ่ายทูตานุทูตพม่าพาทูตไทยข้ามไปทางเมืองบ่าดักป่าโถง ให้
 ข่างไปถึงกองทัพรามัญ ว่ากองทัพพระมหานครศรีอยุธยาจะไปช่วย
 กรุงอังวะ พอกองทัพรามัญขาดเสบียงดงก็เลิกกองทัพกลับไปเมือง
 หงษาวดี ประมาณยี่สิบวันทูตก็ไปถึงอังวะ นำทูตไทยขึ้นเฝ้ากับ
 ทงพระราชดำสุน เครื่องราชบรรณาการชนถวายพระเจ้าอังวะ แด
 ทูตานุทูตได้เข้าเฝ้าสามครั้ง แดกราบถวายบังคมตากดับมา มา
 ถึงกลางทาง ราชทูตอุปทูตบ่วยดงถึงแก่กรรม ยิ่งแต่ตรีทูตกับ
 พ้าไตข้าส่งนายมาถึงพระนครได้ ขึ้นเฝ้าทูลต่อของชุดพระบาท แจง
 ขอราชการทงปวงนนั้น.

๑ ในบั้นนี้ทรงพระกรุณาให้ปฏิสังขรณ์พระมหาเจดีย์ แดพระอาราม
วัดกุเวงของสืบเดือนจึงดำเร็จ.

๑ ฤกษ์กักราช ๓๑๐๘ บินดูอุรุศักดิ์ ถึงณเดือนสิบสอง ส้มเด็จพระ
พุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินโดยทางชลมารคขึ้นไปประพาศ
ณเมืองดพบุรี ขณะนั้นเขมรคนหนึ่งชื่อนักโถม คงเกิดยกต่อมช่อง
ลุ่มผู้คนอยู่ในแขวงเมืองดพบุรีนั้น ครั้นได้ทรงทราบจึงให้จัดข้าหลวง
ตามนายคุมไพร่ดำมร้อยออกไป จับได้ตัวนักโถมจำตั้งตงมาณกรุงเทพ
มหานคร ให้ได้คุกไว้ แล้วเสด็จกลับยังพระมหานคร.

๑ ในบั้นนี้หนังสือบอกเมืองนครศรีธรรมราชตั้งเข้ามาว่า กอง
ข้างไปโพนข้างคตองคตองข้างพตยตประหตาดข้างหนึ่ง ตั้งตามคตอก
สืบหว จักขุแต่เดิบนแดนหางชาวทงตัน โภษาธิบคักกราบทุดพระ
กรุณา จึงมีพระราชดำรัสให้หลวงราชวงเมืองออกไปฝึกข้านี้แล้วให้
นำเข้ามา.

๑ ฝ่ายเจ้าพระยาชำนาญบริรักษ์ผู้ว่าที่โภษาธิบคัก เจ้าพระยาราช
ภักดีผู้ว่าที่ลุ่มหนายก ให้มีตราพระราชสั่งให้แต่คราบัวแก้วออกไปให้
กรมการหัวเมืองทำโรงรายทาง ให้เป็นมรรฎปมียอดแดนหางหงษ์กระจิง
เป็นโรงพักตามระยะทาง เจ้าเมืองกรมการทั้งปวงปลุกษากันว่าไม่เคย
ทำ จึงบอกเข้ามาขอหมายข้างอำนาจการออกไปบอกการเมืองตะคน
ครั้นเอาหนังสือบอกชนกราบทุด จึงมีพระราชโองการให้ถามเจ้าพระ
ยาทั้งสองว่า แต่โรงรายทางจะหยุดพักแห่งตะวันสองวันก็จะมา ถ้า
จะให้ทำเป็นโรงมรรฎปแล้ว แต่เมื่อมาถึงกรุงเทพมหานครนั้นจะทำโรง
รับไว้เป็นอย่างไรเด้า นี้ฤจะช่วยทำนุบำรุงอาณาประชาราษฎร์ให้อยู่

เป็นสุข จึงโปรดให้ภาคโทษเจ้าพระยาชำนาญบริรักษ์ไว้ครั้งหนึ่ง แต่
เจ้าพระยาราชภักดีนั้นให้ตั้งพระราชอาชญา โบายตั้งยี่สิบที่ ครั้นหลวง
ราชวังเมืองออกไปนำข้างเข้ามาถึงกรุงเทพมหานครแล้ว จึงพระราช
ทานชานนามพระบรมคชลักษณะ อรรคคเชนทร์ วเรนทรสุปติชู ดิทธิ
สุนรยา มหามงคตวิมตเดศฟ้า ให้อยู่โรงยอดในพระราชวัง.

๑ ฝ่ายข้างกรุงรัตนบุรีองวะ พระเจ้าอาทิตย์นั้นด้วยบุญทิวงคล พระ
ราชบุตรได้ครองราชสมบัติสืบไปในภูคามประเทศ พระยาหงษาวดี
ได้ทราบข่าวว่าเมืององวะมัตต์แผ่นดินใหม่ จึงให้พระยาอุปราชพระ
ยาทตะ คตะบัน ยกทัพยกทัพเรือขึ้นไปตีเมืององวะ เข้าล้อมเมือง
ไว้ถึงสามปี จึงให้พดทหารเข้าขึ้นปล้นเอาเมืองได้ จับได้พระเจ้า
องวะแต่บุตรภรรยาเสนาอำมาตย์ญาติวงศ์ส่งลงมาเมืองหงษาวดี พระ
ยาอุปราชจึงให้พระยาทตะกับคตะบันอยู่รักษาเมืององวะ แต่กวาด
ครอบครัวอพยพพม่าชาวเมืองทั้งปวงกลับไปเมืองหงษาวดี.

๑ ครั้งนั้นพม่าคนหนึ่งชื่อม้งตอง งามัญเรียกว่าอ่องไจยะ เป็น
นายบ้านมุขไซโป อยู่เหนือเมืององวะทางหลายคืน มีบุตรชายหก
คน บุตรี่สามคน มีพรรคพวกทแถมอาหารเข้มแข็งเป็นอันมาก คึง
เกลี้ยกล่อมช่องคุ้มคนสืบสืบที่บ้าน ได้ไพร่พลประมาณสี่พันห้าพัน.

๑ ฝ่ายพระยาทตะกับคตะบันซึ่งอยู่รักษาเมืององวะ รู้ว่าม้งตอง
คึงช่องคุ้มพลอยู่ณบ้านมุขไซโป จึงแต่งกองทัพให้ยกไปล้อมหมื่นไป
ที่บ้านมุขไซโป ม้งตองจึงให้คึงค่ายด้วยไม้ค้ำด ให้พดทหารออก
สู้รบเป็นสามารภ รบกันอยู่ประมาณสี่ห้าวัน ทหารามัญแตกหนีมา
เมืององวะ แต่พม่าหัวเมืองทั้งปวงมาเข้าด้วยม้งตองเป็นอันมาก ม้ง

ดองกับมังระผู้บุตรจึงยกพดพม่าส่งหมื่นมาตเมืองอังวะ ครอบงำอยู่
 ประมาณสิบห้าวันได้เมืองอังวะ แต่พระยาทละกับตตะบันแตกหนีกลับไป
 ไปเมืองหงสาวดี มังดองจึงให้มังระผู้บุตรคุมพดหมื่นหนึ่งอยู่รักษา
 เมืองอังวะ แล้วกลับไปสร้างเมืองณบ้านมุกโซโป ก่อกำแพงแต่
 ปราสาทราชวัง การทั้งปวงทำเดือนก็สำเร็จ ให้นำมาเมืองรัตน
 สิงค แต่พม่าทั้งหลายนับถือมังดองว่ามีบุญญาธิการมาก จึงพร้อม
 กันยกมังดองขึ้นเป็นกระษัตริย์ ถวายพระนามพระเจ้าอติทองปราณี
 เสวยราชสมบัติในภูกามประเทศสืบต่อไป มีไพร่พดมากจนถึงสาม
 หมื่นสี่หมื่น.

๐ ฝ่ายพระยาหงสาวดี จึงปรึกษาด้วยพระยาอุปราชากับท้าวพระยา
 สี่มิ่งรามัญทั้งปวงว่า มังดองมีกำลังท้าวทหารกล้าแรงมาก ที่ได้
 เมืองอังวะแล้วเห็นจะมีใจกำเริบยกมาตีเมืองเราเป็นแท้ จะตะไฉน
 มิได้ ควรเราจะยกทัพใหญ่ไปตีเสียก่อน อย่าให้ทัพพม่ามีกำลัง
 มากขึ้น จึงให้กองทัพพดสังกรรจดาเครื่องส่งหมื่นเศษ ข้างเครื่อง
 สี่ร้อย ม้าหกร้อย สรรพไปด้วยเครื่องศาสตราวุธ ให้พระยาอุปราช
 เป็นแม่ทัพ ตตะบันเป็นทัพหน้า กศุกหุ่เป็นยุกรบตรี คอถ่อหุ่เป็น
 เกียกกาย ตตะโบเป็นทัพหลัง ยกไปทางบกทัพหนึ่ง ให้พระยาทละเป็น
 แม่ทัพเรือ สี่มิ่งพัคตะเป็นกองหน้า สี่มิ่งพัคเบิดเป็นยุกรบตรี สี่มิ่ง
 อุบะกองเป็นเกียกกาย สี่มิ่งพะปะเคิดเป็นกองหลัง เรือกระจิงเตาคา
 สี่ร้อยดำพดรบพดกระเขียงส่งหมื่นเศษ สรรพไปด้วยเครื่องศาสตราวุธ
 ยกไปทัพหนึ่ง.

๑ ครั้นถึงศุภฤกษ์ไชยฤกษ์ นายทัพนายกองทั้งปวงก็ยกจากเมือง
หงสาวดีพร้อมกันทั้งทางบกทางเรือ ขึ้นไปถึงเมืองอังวะแล้วก็เข้าตั้ง
ค่ายล้อมเมือง ใ้รบกับพม่าเป็นสามารภ แลยกเข้าปัดฟันเป็นหลาย
ครั้งจะหักเอาเมืองมิได้.

๑ ฝ่ายมังระราชบุตรก็บอกหนังสือไปถึงพระราชบิดาขอกองทัพมาช่วย
พระเจ้าอโศกพรามณ์จึงจัดกองทัพ ให้ตะโตะมหาดีริอูจนาผู้เป็นอนุชา
ถอพตหมันหนึ่งเป็นแม่ทัพเรือ ให้แมงตะแ่งเป็นยุกรบตรี แขนง
โบเป็นเกี้ยกกาย เต็นต์หุ้มเป็นกองหน้า ยกทัพเรือลงมาช่วยเมือง
อังวะทัพหนึ่ง แลทัพบกหนึ่งให้แมงตะราชาเป็นแม่ทัพถอพตหมัน
ให้แมงตะแ่งช่องเป็นกองหน้า คิงจาแมงช่องเป็นยุกรบตรี มหานรธา
เป็นเกี้ยกกาย ฉับกุงโบเป็นกองหลัง พร้อมด้วยช่างมาเครื่อง
ศาสตราวุธอีกทัพหนึ่ง แลกองทัพบกทัพเรือยกมาถึงเมืองอังวะ ก็เข้า
ตั้งค่ายกระหนาบล้อมค่ายรามัญเข้าไว้ แลยกเข้าตีค่ายรามัญ ใ้รบ
กันเป็นสามารภ แลค่ายกองทัพรามัญตั้งอยู่หว่างกลาง ถูกทัพ
กระหนาบทั้งน้ำทั้งหัด รพตต้องศาสตราวุธปืนใหญ่น้อยป่วยเจ็บล้ม
ตายเป็นอันมาก ทั้งขัดเสบียงจะตั้งกันมิได้ อดอยากถอยกำลังตั้ง
แต่ล้อมกับกองทัพพม่าอยู่ประมาณเดือนหนึ่ง ก็แตกฉานพ่ายหนีไป
ในเพตาราตรี แลกองทัพรามัญก็ถอยจากเมืองอังวะทั้งทางบก
ทางเรือ ลงมาพร้อมทัพกันอยู่นเมืองอย่างกุง.

๑ ฝ่ายพระยาพระราม พระยาตากเมือง พระยาน้อยวันดี ซึ่งอยู่
ในกตางทัพพระยาทตะ ปฤชากันเห็นว่าพม่ากำลังหนัก ฝ่ายรามัญ
จะสู้รบมิได้ คงจะเสียเมืองหงสาวดีแก่พม่าเป็นแท้ จึงพาพรรคพวก

ของตัวเป็นคนดีร้อยเศษหนีออกจากกองทัพ เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิ
 สัมภารณพระมหานครศรีอยุธยาทางด้านเมืองตาก กรมการเมือง
 ตากตั้งหนังสือบอกตงมาณกรุงเทพมหานคร ดมุหนายกกราบบังคม
 ทูล จึ่งทรงพระกรุณาโปรดให้ข้าหุดวงออกไปรับรามัญพวกนั้นมายัง
 พระมหานคร แล้วพระราชทานเงินตราให้เอาแต่เครื่องเรือน ให้ตั้ง
 บ้านเรือนอยู่ตำบลโพธิ์สามต้น.

๑ ตุลาคม ๑๓๐๘ ปีเถาะนพศก พระกษัตริย์ออกหนังสือเข้ามาว่า
 พืชทองคำบังเกิดขึ้นตำบลบางสะพานแขวงเมืองกุยบุรี ได้ตั้งทองหนัก
 ดำดำตั้งเข้ามาทูลเกล้าฯ ถวายเป็นทองคำ โภษาธิบดีกราบบังคม
 ทูลพระกรุณาให้ทราบ ครั้นถึงเดือนสิบสองจึ่งมีพระราชดำรัสให้ข้า
 หุดวงคุมไพร่สองพัน ออกไปตั้งร่อนทองคำบางสะพาน ครั้นถึง
 ณเดือนห้าปีมโรงสาฤทธิศกศักราช ๑๓๑๐ ปี ได้หนังสือเข้ามาทูล
 เล่าฯ ถวายเกล้าฯ ชึ่งฯ จึ่งโปรดตั้งพระกษัตริย์เป็นพระยาวิเศษ
 สัมบัติสมควรแก่ความชอบ แล้วทรงพระราชศรัทธาให้แม่ทองร่อน
 เป็นประทักษณตั้งขึ้นไปบิศพระมรรฎุพระพุทบาท แต่ยอดแต่เหมกับ
 นาคนนแม่ห่มทองต้น

๑ ตุลาคม ๑๓๑๒ ปีมีเมียโทศกเดือนห้า สัมเด็จพระพุทเจ้าอยู่หัว
 ทรงแจกทานเกยาจกวรรณพักทงหุดายเป็นอันมากเต็มอกคนตะบาท ต้น
 พระราชทรัพย์ถึงพันตำรายังเศษ.

๑ ครั้นถึงณเดือนแปดแรมสิบค่ำ สัมเด็จพระพุทเจ้าอยู่หัวทรง
 พระประชวรหนักจนถึงสลักสามชน ค่อยถึงกลางเดือนสิบจึ่งคตาย
 ครั้นถึงเดือนสิบสอง จึ่งเสด็จพระราชดำเนินขึ้นไปนมัสการพระพุท

บาทเป็ชบวณราบ เสด็จประทับณพระตำหนักท่าเจ้าด้นุก แล้วทรงพระ
วอชนไปประทับร่อนคำบดบ่อโศก เพดาเย็นเสด็จไปถึงพระตำหนักที่ประ
ทับท้ายพิภุต เสด็จขึ้นไปนมัสการพระพุทธบาทแล้วให้สม โภชเวียนพระ
เทียนครบเจ็ดวัน แล้วเสด็จพระราชดำเนินกลับยังพระมหานครศรีอยุธยา.

๑ ในบั้นเมื่อยโทศกนั้น ฝ่ายด้มิงท่อบุครเซยเจ้าเมืองหงษาวดี เกิด
อริวาทกับพระยาทละ ๆ ภาถาวโทษยุงพระยาหงษาวดีจะให้ข้าด้มิง
ท่อดีย แดด้มิงท่อกถวอาชญา จึงพาบ่าวไพร่ของตัวหนีจากเมือง
หงษาวดีเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารณพระมหานครศรีอยุธยาทางด่าน
เมืองตาก กรมการเมืองตากส่งหนังสือบอกตงมา ด้มุนหายก
กราบบังคมทูลพระกรุณา จึงโปรดให้ข้าหลวงขึ้นไปรับตัวด้มิงท่อกับ
พรรคพวกตงมายังพระมหานคร ทรงพระราชดำริห์แคงอยู่มิไต่เชื้อ
กถวจะเป็อนุบาย จึงให้จำด้มิงท่อกส่งไปไว้ณคุก แต่พรรคพวกนั้น
ให้ตั้งไปอยู่ในกองพระยาพระราม.

๑ ในบั้นนี้เจ้ากรมหมื่นอินทรภักคคืบสุญณ์พระชนม์ จึงทรงพระ
กรุณาโปรดให้ทำพระเมรุตามอย่างเจ้าต่างกรม ณวัดไชยวัฒนาราม
แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานเพลิง.

๑ ฝ่ายข้างกัมพูชประเทศ นักพระธ่ถาองคองไปชอกองทัพญวน
มาด้กรุงกัมพูชาธิบดี แตนักพระรามาริบัติกับนักพระศรีไชยเชษฐด้รับ
ญวนมิได้ จึงพาด้มิงพรรคพวกแตกหนีเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร
ทางเมืองปราจิณบุรี กรมการเมืองปราจิณส่งหนังสือบอกเข้ามา
ด้มุนหายกกราบบังคมทูล จึงทรงพระกรุณา โปรดให้ข้าหลวงออกไป
รับเจ้าเขมรท่งด้อง กับด้มิงพรรคพวกเข้ามายังพระมหานคร แล้ว

มีพระราชโองการครัดตั้งให้เกณฑ์พดหมื่นหนึ่ง ให้พระยาราชสุภาวดี
ออกไปคุมขุมพดอยู่ณวัดพระเจดีย์แดง.

๑ ขณะนั้นพระยาพระรามรามัญคึกคักดูบายเข้าเรียนแก่ท่านอรรคมหา
เด่นาบคิดว่าจะอาสาไปทัพด้วยห้าสิบคน แต่ไม่มีอาวุธ ครั้นกราบทูล
พระกรุณาโปรดให้จ่ายอาวุธให้ครบมือคนแล้ว พระยาพระรามกตัญ
จิตชบถ เพศาค่ายกไปโพธิ์สามต้นพาครอบครัวหนีไป แต่พระยา
กตัญเมืองแดงพระยาน้อยวันคืนหนีได้หนีไปด้วยพระยาพระราม ส้มเต๋จ
พระพุทธรเจ้าอยู่หัวใต้ทรงทราบ จึงดำรัสตั้งให้ชาห์ดวงไปจับพวกมอญ
ชบถไปทันทีตำบลทุ่งบ้านร้างแก้ว จับได้ทั้งสิ้น มีพระราชโองการครัด
ตั้งให้ตั้งพระราชอาชญาเขียนพระยาพระรามแดงพรรคพวกบรรดาชายทั้ง
ปวงนั้น ให้ประหารชีวิตครัดตั้งทั้งสิ้น เว้นไว้แต่ครอบครัว ให้ไป
อยู่ณบ้านโพธิ์สามต้นตามเดิม.

๑ ครั้นถึงศักราชรัตนฤทธิชัยฤกษ์ จึงพระยาราชสุภาวดีเด่นายทัพ
นายกองทั้งปวงก็กราบทูลถวายบังคมตา ยกกองทัพไปกรุงกัมพูชาจับ
ได้ใจจากความเมื่องกัน แต่นักพระศกของคองกอนนอมยอนมชนแก่
กรุงเทพมหานครขอเป็นข้าขึ้นทูลมา พระยาราชสุภาวดีกตัญกับทั้ง
พระมหานคร กราบทูลขอราชการนั้นให้ทราบ.

๑ อยู่มาประมาณปีหนึ่ง นักพระศกของคองถึงแก่พิราโดย มี
หนังสือบอกเข้ามา จึงทรงพระกรุณาโปรดให้นักพระรามารับตั้งกตัญ
ออกไปครองกรุงกัมพูชา กับทั้งนักพระศรีไชยเชษฐา แดพรรคพวก
บริดชซึ่งเข้ามาด้วยกนหน.

๑ ในปี่^๕นมพระราชดำรัสให้เอาควมิ่งท้อ ซึ่งจำไว้ณคุกลงสำเนา
ให้ทรงไปปล่อยเลี้ยงณเมืองกวางตุ้ง.

๑ ตุศักราช ๑๑๑๕ ปีกาเบญจศก ฝ่ายพระเจ้ากิตติศิรีราชดี
ได้เสวยสมบัติในเมืองตั้งฉันทนคร เป็นอิศราชิบัติในลังกาทวิป แต่
คร^๕ง^๕น^๕พระพุทธรักษาในเกาะตั้งกาหาพระภิกษุสงฆ์^๕มี^๕ได้ จึงแต่งให้
ศิวิฒนอำมาตย์เป็นราชทูต กับอุปทูตศรีทูตจำทูตพระราชดำณ^๕ คุม
เครื่องมรดราชบรรณาการมีพระบรมสารีริกธาตุเพนอาทิ มากับกำปั่น
โอดันชาพานิชวิถันดา เข้ามาจำเรือทางพระราชไมตรีณกรุงเทพ
มหานคร จะขอพระภิกษุสงฆ์ออกไปให้อุปสัมบทบวชกุดบุตรสืบพระ
พุทธรักษาในลังกาทวิป ทรงพระกรุณาดำรัสสั่งให้จัดแจงรับทูตานุทูต
ตั้งกาศตามธรรมเนียม แล้วให้เบิกทูตเข้าเฝ้ากราบถวายบังคม เสด็จ
ออกแขกเมืองณมุขเด็จพระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท ตรัสพระราชปฏิ
สันถารดำณนัดตามขัตติยประเพณี แล้วพระราชทานรางวัลแก่ทูตานุทูต
โดยสมควร จึงทรงพระกรุณาโปรดให้แต่งข้าหลวงเป็นทูตานุทูตจำทูต
พระราชดำณ^๕ คุมเครื่องราชบรรณาการคอบออกไปถึงพระเจ้าตั้งกา
แล้วโปรดให้อาราธนาพระอุปาลี พระอริยมุนี พระราชาคณะต้อง
พระองค์ กับพระสงฆ์อันดับดับสองรูป ออกไปตั้งพระพุทธรักษา
บวชกุดบุตรไว้ ในลังกาทวิป แต่ให้สัมเด็จพระสังฆราชแต่งสมณสำณ
ออกไปด้วยอีกฉบับหนึ่ง แล้วให้แต่งกำปั่นสำหนึ่งให้ทูตานุทูตไทยกับ
ท^๕ง^๕พระ^๕สง^๕ฆ์^๕ดับ^๕ดับ^๕รูป แต่พระราชดำณเครื่องราชบรรณาการดงกำปั่น
นั้น ไปกับด้วยกำปั่นทูตานุทูตอันมาแต่ตั้งกานัน.

๑ ครั้นถึงเดือนสี่ใหม่ปีนั้น เจ้าพระยาชำนาญบริรักษ์ผู้ว่าที่โกษา
 จีบตี บัญญุตาเป็นมอัมพาคดีเดือนถึงแก่กรรม ทรงพระกรุณาพระ
 ราชทานโกษา ให้แต่งตั้งเครื่องชฎาอย่างเจ้าค่างกรม ให้เรียก
 ว่าพระศพ ให้ทำเมรุณวัดไชยวัฒนาราม แล้วเสด็จพระราชดำเนิน
 ไปพระราชทานเพลิง แล้วโปรดตั้งพระยาพิพัฒน์โกษาบุตรเขยเจ้าพระยา
 ชำนาญเป็นพระยาพระคลังว่าที่โกษาจیبตีไป.

๑ ตุลาคม ๑๓๓๖ ปีจอฉก ถึงเดือนเก้า สิ้นเดือนพระพุทธรเจ้า
 อยู่หัว มีพระราชดำรัสให้พระเจ้าดุกเขอกกรมหมื่นจิตรสุนทร แด
 กรมหมื่นสุนทรเทพ เกณฑ์ไพร่พลขึ้นไปด้อมข้างเดือนหน้าแขวงเมือง
 ตพบุรี ตั้งค่ายมั่นทศนชเตชบุศรมุขข้างเหนือหน้าวัดบึงพลาเก่า ครั้น
 ถึงเดือนสิบข้างขึ้น จึงเสด็จพระราชดำเนินไปณเมืองตพบุรี ให้
 เกณฑ์คนออกไปช่วยทำค่ายบึงกา ครั้นถึงเดือนสิบแรมหกค่ำเพลา
 เช้า เสด็จทรงช้างพระที่นั่งไปช่วยกันข้างเดือนถึงเขาเชิงน้ำทรง แล้ว
 ให้ข้างตั้งเขาช่วยข้างเขอก ไต่ด้อมกันฝั่งข้างเดือนเข้ามาถึงค่ายมั่นแล้ว
 ให้ปิดค่าย ครั้นรุ่งขึ้นเพลาเช้าเสด็จขึ้นพระตำหนักห่างทอดพระเนตร
 ให้กันข้างออกมา จับได้พตายพังสามร้อยข้าง ยังไม่ได้จับสามร้อย
 เศษ ดำรัสสั่งให้เปิดค่ายปล่อยไปสิ้น.

๑ ครั้นถึงวันแรมเก้าค่ำ เสด็จพระราชดำเนินไปนมัสการพระพุทธร
 ใต้ยาศน์ณวัดจักรศรี ประทับแรมอยู่แรมหนึ่ง จึงต้องมาทางแม่
 นาน้อย เสด็จขึ้นนมัสการพระพุทธรใต้ยาศน์ณวัดขุนอินทรประมูล แล้ว
 เสด็จกลับยังพระมหรานนครศรีอยุธยา.

๑ ตศักราช ๑๑๑๗ ปีกุญต์ปศศก ถึงณเดือนหก ส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทอดองค์นางคำ ครั้นนั้นฝนตกชุกหนัก จึงมีพระราชดำรัส ให้ตั้งฆกาภิธรรมการไปนิมนต์พระอาจารย์วัดพันทาบ แขวงเมืองวิเศษไชยชาญตงมา ให้เข้านั่งสมาธิช่วยห้ามฝน แดพระอาจารย์นั้นให้กราบทูลว่ามีธุระอยู่ จะถวายพระพรตากดับไปปลูกการเปรียญ จะขอพระผู้เป็นเจ้าของค้ำหนึ่งซึ่งช้านาญในทางพระกรรมฐาน มาบอกวิธีให้เข้านั่งสมาธิห้ามฝนแทนอาตมา จึงทรงพระกรุณาให้นิมนต์พระญาณรักจิตพระราชาคณะฝ่ายวิปัสณาธุระอยู่ณวัดดังกล่าวมาเรียนวิธีทางพระกรรมฐานในด้านนี้พระอาจารย์วัดพันทาบ ๆ บอกวิธีให้แต่จกถวายพระพรตากดับไปอาราม แดการรดของวัดนางคำนั้น มีงานมหรศพสามวัน ทั้งมีใจร่วมด้วย เพดาเย็นฝนตงมา พระญาณรักจิตเข้านั่งสมาธิบนเตียง มีเพดานแต่ม่านผ้าขาววงรอบตั้งอยู่ กดางแจ้ง แดพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าเจริญวาโยกสถินภาวณา บังเกิดพยุใหญ่ พัดฝนเด็กไปทั้งสามวันหาคกไม้ เห็นประจักษ์เป็นมหัศจรรย์ ต่อถึงวันคำรบสี่เลิกงานแล้วฝนทำใหญ่จึงตก น้ำนองท่วมทงหน่น.

๑ ในปีนั้นพระมหาอุปราชกรมพระราชวังบวร ทรงพระประชวรพระโรคสำหรับบุรุษกตายเป็นพระโรคคชราช แต่ไม่ได้เสด็จเข้ามาเฝ้าถึงสามปีเศษ วันหนึ่งมีพระบัญชาให้ตำรวจมาเอาตัวเจ้ากรมปลัดกรม นายเวรปลัดเวร กรมหมื่นจิตรสุนทร กรมหมื่นสุนทรเทพ กรมหมื่นเสวกภักดี มาถามว่า เจ้ากรมเป็นแต่หมื่น ตงกันไนกรมชนเป็นชน ทำสูงกว่าศักดิ์ ให้ตั้งพระราชอาชญาโทษหลังคนละ ๑๕ ที่ บ้าง ๒๐ ที่บ้าง เพดาตกลงคืนให้คนเข้ามาอุ้มของอยู่ประตูระแก้ว

กรมหมื่นสุนทรเทพเกรงจะทำร้าย เพศาคำเสด็จไปประธมอยู่ณทิม
 ข้างโรงเคียบ เพศากตางวันจึงเสด็จไปอยู่ณค้ำหนักสระแก้วได้ประมาณ
 เก้าวันสิบวัน กรมหมื่นสุนทรเทพจึงทำเรื่องราวกราบบังคมทูลพระ
 กรุณาเปนการลับว่า กรมพระราชวังบวรเสด็จเข้ามาตอบตักทำธุกับ
 เจ้าฟ้าหมื่นเจ้าฟ้าตั้งวาดถึงในพระราชวังเปนหลายครั้ง จึงมีพระราช
 โองการให้ข้าราชการฝ่ายในรับเปนลับแล้ว จึงดำรัสตั้งสมเด็จพระเจ้า
 ดูกเชอเจ้าฟ้าธิดา เจ้าฟ้าสุริยวงษ์ ให้ไปเชิญเสด็จกรมพระราชวัง
 บวรตงมา เจ้าฟ้าทั้งสองกราบทูลว่าเปนอรุกันอยู่ จะไปเชิญเสด็จ
 มิได้ จึงดำรัสใช้เจ้าจอมจันทรมารดาพระองค์เจ้ากระแห ให้ขึ้นไป
 ทูลเชิญเสด็จกรมพระราชวัง ๆ ทราบว่าเมื่อพระราชโองการให้หา ก็
 เสด็จตงเรือพระที่นั่งตงตงมาถึงพระราชวังหลวง จะเสด็จขึ้นที่ตพาน
 เห็นอนนนวน มหาตเด็กที่ตวงนำตงมาคอยรับเสด็จนั้น กราบทูลว่า
 ประคุดเอารงไชยบิตอยู่ ก็หาเสด็จขึ้นไม่ ตงตงมาประทับที่ตนวน
 หน้าประจำท่า ประคุดนวนก็บิต จึงตงตงมาเสด็จขึ้นตพานไคร้หัดน้ำ
 ทรงพระเสด็จยังมาถึงศรีตำราญ ทอดพระเนตรเห็นคนนั่งประธมอยู่ทริม
 ค้าตาดูกชุนนอกพระที่นั่งทรงบันเปนอนนมาก จะให้กตบพระเสด็จ หลวง
 ศรีภวังกราบทูลว่าขอพระราชทานเชิญเสด็จเข้าไปเฝ้าจึงจะชอบ ก็
 เสด็จเข้าไปอยู่ณทิมตาบ จึงมีพระราชโองการครัดตั้งมหาตเด็กให้ออก
 มาเชิญเสด็จไปณค้ำหนักตองห้องข้างทิมตงษ์ แล้วดำรัสตั้งพระมหา
 เทพให้ตงพระราชอาชญาจำห้าประการแล้ว ให้มกระทุชกตามค้ำ
 พ้อง กรมพระราชวังรับเปนลับ.

๑ ครั้นถึงวันแรมค่ำหนึ่งเดือนเก้าในปีกุกุญต์บัดคคกนั้น มีพระราช
 คำรัสให้ผู้กรมพระราชวัง ให้ตั้งพระราชอาชญาเขียนได้ยี่สิบที่เกิด
 ตมจุก กรมหมื่นสุนทรเทพขึ้นไปกราบทูลว่าจุกหนัก จะขอพระราช
 ทานให้แก้เสีย จึงมีพระราชโองการสั่งให้รับ ถึงวันแรมสองค่ำ
 ให้ตั้งพระราชอาชญาเขียนอีกสองยกเป็นหกสิบที่ แล้วให้นำพระบาท
 ด้วย แต่ให้ถือว่ากรมพระราชวังว่า อ้ายบึงกระดา โหมคบหาทำชู้
 กับมารดาเจ้ามิตร เป็นแต่โทษภรรยา ให้เขียนถึง ๗๐๐ คายกับคา
 หนีมาคบหาทำชู้กับสามีภรรยาทั้งสององค์ แล้วก็มีพระราชบุตรด้วยถึง
 สามพระองค์สี่พระองค์ แต่เจ็ดร้อยนั้น โปรดให้แบ่งออกเป็นสามส่วน
 ยกเสียสองส่วน จะให้เขียนส่วนหนึ่งแต่สองร้อยสามสิบที่ชื่อว่าประการ
 ไต กรมพระราชวังให้การว่า จะขอรับพระราชอาชญา ตามแต่
 จะทรงพระกรุณา โปรด กรมหมื่นเทพพิพิธเอาคำให้การขึ้นกราบทูล
 พระกรุณา จึงดำรัสถามว่าเขียนได้เท่าไรแล้ว กรมหมื่นเทพพิพิธ
 กราบทูลว่า ตั้งพระราชอาชญาได้ ๖๐ ที่แล้ว จึงดำรัสสั่งว่าให้เขียน
 ยกสามสิบที่ไปกว่าจะครบสองร้อยสามสิบที่ แล้วให้เสนาบดีแต่ตูกขุน
 พิพากษาโทษว่าโทษจะเป็นประการใด ท้าวพระยามุขมนตรีแต่ตูกขุน
 พร้อมกันปลุกษาโทษ ต้องด้วยพระราชกำหนดกฎหมายแต่ยี่รบาด จึง
 กราบทูลพระกรุณาว่า โทษกรมพระราชวังบวรเป็นมหันตโทษ ถึง
 ประหารชีวิตเป็นหลายข้อ จะขอพระราชทานให้สำเร็จโทษด้วยท่อน
 จันทน์ตามขัตติยประเพณี จึงทรงพระกรุณาตรัสขอชีวิตไว้ แต่ให้
 นามพระนาค ถอดเสียจากเจ้าเป็นไพร่ แต่เจ้าฟ้านิมเจ้าฟ้าสังวาลนั้น
 ให้ตั้งพระราชอาชญาเขียนองค์ละยกสามสิบที่ ให้ถอดเป็นไพร่จำไว้กว่า

จะตาย แต่เจ้าฟ้าตั้งวางนอนอยู่ตามวันก็สิ้นพระชนม์ แต่กรมพระราชวัง
 นนทบุรี ต้องรับพระราชอาชญาเขียนอภัยยกเป็นร้อยแปดสิบที่ก็ดับสูญสิ้น
 พระชนม์ จึงดำรัสสั่งให้เอาศพทั้งสองไปฝังณวัดไชยวัฒนาราม.

๑ ในบั้นเจ้าพระยาราชนาถผู้ว่าที่กระตือรือร้น บัญชัญโรคนราถึง
 แก่กรรม อยู่มาประมาณสองเดือนเศษ เจ้าพระยาราชนาถก็ดับสูญที่
 สุ่มหมายก บัญชัญโรคนราถึงแก่กรรม จึงทรงพระกรุณา
 โปรดให้กระทำความปณิกิจพระราชทานเพลิง ตามอย่างเดิมนับตั้งตั้งองค์ศพ
 เสร็จแล้ว จึงโปรดตั้งพระยาราชสุภาวดีบ้านประตูจีน เป็นเจ้าพระยา
 อภัยราชาว่าที่สุ่มหมายก โปรดให้พระยาธรรมไตรโลกบ้านคตของแกลบ
 เป็นเจ้าพระยามหาเสนาธิบดีศรีสุ่มหพระกระตือรือร้น แต่ครั้งนั้นทพระยา
 ธรรมมาว่างอยู่หาตัวมิได้ จึงโปรดเลื่อนพระยาบำเรอภักดีเป็นพระยา
 รัตนนิเบศว่าที่กรมวัง.

๑ ตุลาคม ๑๓๑๘ ปีชวดอัฐศก ถึงวันแรมสิบเอ็ดค่ำเดือนห้า
 สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินโดยทางชลมารค ขึ้นไป
 นนทบุรีเสด็จยังวัดจักรศรีแขวงเมืองสิงคโปร์ ให้มีงานมหรศพ
 สัมโภชสามวัน แล้วเสด็จกลับยังพระมหานคร.

๑ ในขณะนั้นพระยาราชวังเมือง ออกไปตั้งทัพเนียดจับช้างเถื่อนหน้า
 โคนแขวงเมืองนครไชยศรี จับได้ช้างพตยาตัวหนึ่งช้างหนึ่งสูงห้าศอก จึง
 บอกเข้ามาให้กราบทูลพระกรุณาให้ทราบ พระบาทสมเด็จพระบรมบพิตร
 พระพุทธเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จพระราชดำเนินโดยทางชลมารค ออก
 ไปทอดพระเนตรช้างนั้นถึงตำบลท่าโค แล้วเสด็จกลับยังพระนคร ครั้น

ข้างนั้นผู้ก่อกองชำนีชำนานญแล้ว ให้นำเข้ามาไว้ณโรงยอดในพระราชวัง
พระราชทานขนานนามพระบรมไตรจักรอรรคคชาธาร.

๑ ตศักราช ๑๑๑๘ ปีฉลูนพศก เดือนห้า กรมหมื่นเทพพิพิธจึงปฤกษา
ด้วยเจ้าพระยาอภัยราชาผู้ว่าที่สมุหนายก แต่เจ้าพระยามหาเสนาพระยา
พระคลังพร้อมกัน แล้วกราบบังคมทูลพระกรุณาว่า จะขอพระราช
ทานให้ล้มเด็จพระเจ้าตากสินเจ้าฟ้ากรมขุนพรพินิตชนประดิษฐานณที่พระ
มหาอุปราช กรมพระราชวังบวรสถานมงคล จะได้บำรุงรักษา
แผ่นดินสืบไป ฝ่ายเจ้าฟ้ากรมขุนพรพินิต จึงทรงทำเรื่องกราบทูล
ทูลพระกรุณาว่าเจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษมนตรียังมีอยู่ ขอพระราชทานให้
เป็นกรมพระราชวังจึงจะสมควร จึงมีพระราชโองการตรัสว่า กรมขุน
อนุรักษมนตรีนั้นโศกเขตนา หาสติปัญญาแตกความเพียรมิได้ ถ้าจะ
ให้ดำรงถานาคักัดมหาอุปราชสำเร็จราชกิจกึ่งหนึ่งนั้น บ้านเมืองก็จะ
เกิดภัยพิบัติฉิบหายเสีย เห็นแต่กรมขุนพรพินิต กอปรด้วยสติปัญญา
เฉื่อยฉวยขาดหักแหลม สมควรจะดำรงเสวยครุฑครองสมบัติรักษา
แผ่นดินสืบไปได้ เหมือนดังคำปฤกษาท้าวพระยามุขมนตรีทั้งปวง จึง
ดำรัสสั่งเจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษมนตรีว่า จงไปบวชเสียอย่าให้ก่อดวง
เจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษมนตรีมีอาจขัตติยะราชโองการได้ กตัวพระราช
อาชญาที่ต้องจำพระไทยทูลธาดาไปทรงผนวช แล้วเสด็จขึ้นไปอยู่ณวัด
ตมุดปากจั่น จึงทรงพระกรุณาโปรดให้กระทำพระราชพิธีอุปราชาภิเศก
ณพระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท อัญเชิญเจ้าฟ้ากรมขุนพรพินิตเถลิงถวัลย
ราชณทกรมพระราชวังบวร ฯ แต่มีได้เสด็จขึ้นไปสถิตย์ณพระราชวัง

หน้า เสด็จอยู่ณพระตำหนักถนอมกระต่ายในพระราชวังหอดวงตามเคยเสด็จ
อยู่แต่ก่อนนั้น.

๑ ครนถึงณเดือนเจ็ดในปีฉลูนพศก กรมหมื่นจิตรสุนทรกราบทูล
พระกรุณาว่าข้างต้นพระบรมจักรพาฬหัตถ์นั้นงายาวออก ให้จำเรียง
เข้าไปเกือบจะถึงไส้งาอยู่แล้ว เกรงจะตม้เสีย จึงดำรัสว่าเราจะเอา
ไปถวายพระพุทธรบาทแล้วจะปล่อยให้ไป.

๑ ครนถึงเดือนเก้า จึงเสด็จพระราชดำเนินขึ้นไปสมโภชพระพุทธรบาท
ให้เอาข้างต้นพระบรมจักรพาฬหัตถ์นั้นไปด้วย เสด็จประทับแรมอยู่
ณพระตำหนักท่าเจ้าสนุกสามแฉก แล้วทรงพระวอขึ้นไปถึงตำหนักท้าย
พิภพ รุ่งขึ้นเพลาเช้าให้ทำเครื่องสด ผูกข้างต้นพระบรมจักรพาฬ
หัตถ์ แล้วเสด็จขึ้นนมัสการพระพุทธรบาท ทรงพระราชอุทิศถวาย
ข้างต้น แล้วให้ปล่อยไปทางซากรกระเซม ให้เวียงพระเที้ยนกระทำ
พุทธสมโภช แล้วเสด็จพระราชดำเนินกลับยังกรุงเทพมหานคร อยู่
ต้องสามวันมีหนังสือบอกกรมการเมืองดพบุรีตั้งมาว่า ข้างต้นพระบรม
จักรพาฬหัตถ์ ซึ่งทรงถวายพระพุทธรบาทปล่อยไปนั้น หาไปป่าไม่
เข้ามาในเมืองดพบุรีมานอนอยู่ริมศาลากลาง สมุหนายกกราบบังคม
ทูลพระกรุณา จึงดำรัสว่าพระยาข้างนมจิตรศรัทธามิภักดิ์รักเรา จะกذب
มาอยู่กับเราอีก จึงโปรดให้กรมช่างไปรับลงมายังพระนคร ให้เข้า
ผูกโรงตั้งเกล้า พระราชทานนามผลัดใหม่ชื่อพระพิไชยจักรพาฬหัตถ์.

๑ ครนถึงณเดือนสิบสองแรมสองค่ำ เพดากตางคืนดมว่าจพัดหนัก
พระมหาธาตุวัดบวร โพนินทำตายลง.

๑ ดุคักราช ๑๓๒๐ ปีชวดดำฤทธิศก ถึงณวันขึ้นแปดค่ำเดือนหก
 กตางคินเพตวจีตทุมม ตมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงพระประชวรหนัก
 ครั้นณวันแรมห้าค่ำเดือนหกเพตวเจ้าทรงพระเสด็จยงหัวมา เสด็จออก
 ณพระที่นั่งทรงปืน คาราคให้หาพระราชบุตรผู้ใหญ่มาเฝ้าพร้อมด้วย
 ครุคัมอบราชตมบัตกักรมพระราชวังบวร ฯ ให้พระเจ้าลูกเธอทั้งสี่
 กรมถวายตั้งจอมเปนข้าทูตของชุดพระบาทค่อนาพระที่นั่ง อย่าให้
 คิดประทุษร้ายต่อกัน แล้วเสด็จกลับยังพระที่นั่งบรรยงกรัตนาคัน
 เพตวห้าโมงเศษ ทรงพระเสด็จยงหัวมาเขาทพระบรมมณพระที่นั่งทรง
 ปืน ถึงเพตวเที่ยงแล้วห้าบาทบรมมณคัน จะเสด็จไปตงพระบังคน
 หดวงราชรักษาหดวงราโชหมอนวดพุงพระองค์ให้ทรงขึ้นชน พระวาคะ
 ประทะพระเนตรวิกตกตบชอนขึ้น หายพระไทยคังคังเลี้ยงกรน พระหัตถ์
 คว่าจับหัตถ์ไชยมิใครจะถูก หมอนวดทั้งสองประคองให้เอนพระองค์
 ตงบรมมณ แล้วถวายอยู่จนนวดแก่พระวาคะ.

๑ ขณะนั้นกรมพระราชวังบวร ให้ไปเชิญเสด็จกรมหลวงพิพิชมณตรี
 พระราชมารดา แดเจ้าฟ้าจันทวดี เจ้าฟ้ากรมขุนยี่สารเสนี้ แดพระ
 เศษฐภคินทงปวง กับทั้งพระราชบุตรธิดาวงษานุกรวมมาพร้อมกันตั้ง

๑ ฝ่ายเจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษมนตรีซึ่งทรงผนวชอยู่ณวัดตมุด ได้
 ทราบว่าทรงพระประชวรหนัก ก็ตามนวยเสด็จตงมาอยู่ณพระตำหนัก
 ส่วนกะต่าย แดเจ้าอาทิตย์ราชบุตรกรมพระราชวังซึ่งทวงคตณน ออก
 ไปเชิญเสด็จเข้ามาณพระที่นั่งทรงปืน แยมณาทอดพระเนตรดูสักครู่
 หนึ่งก็เสด็จกลับไปยังส่วนกะต่าย.

๑ ครั้นเพดาบายดีโมงเศษ ส้มเด็จพระเจ้าแผ่นดินเดด็จสวรรคต
พระชนมายุได้ ๗๗ พระพรรษา เดด็จดำรงราชสมบัติอยู่ได้ ๒๕ ปีเศษ.

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๔ (กรมขุนพรพินิต)

๑ ในขณะนั้นกรมหมื่นเทพพิพิธจึงเชิญเอาพระแสงดาบ พระแสง
กระบี่ พระแสงง้าว ที่ข้างที่นั้น สั่งให้ขุนพิพิธรักษาชาวที่เชิญตาม
เดด็จกรมพระราชวังไปณพระตำหนักสวนกระต่าย แดกรมหมื่นสุนทรเทพ
กรมหมื่นเดพักดี เดด็จเข้าไปข้างใน เชิญเอาพระแสงบนพระที่นั่ง
บรรยงกระตาคัน เขาไปตำหนักศาลาตอดทั้งสิ้น แดกรมหมื่น
เทพพิพิธ กรมหมื่นจิตรสุนทร จึงตรัสตั้งเจ้าพระยาอภัยราชา
พระยาพระคลัง พระยารัตนาธิเบศ ให้บีตประตูพระราชวังตาม
ธรรมเนียม พอเจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษมนตรีเดด็จมาตรัสเรียกกรมหมื่น
เทพพิพิธออกไป สั่งให้เชิญหีบพระแสงในโรงคั้น เขาไปตำหนัก
สวนกระต่ายทั้งสิ้น กรมหมื่นจิตรสุนทรเห็นดังนั้นก็ตกพระไทย เดด็จ
กลับไปตำหนักศาลาตอดซึ่งเป็นที่อยู่.

๑ ครั้นเพดาจะใกล้พลบค่ำ กรมพระราชวังบวร ฯ มีพระบัญชา
ให้หาท้าวพระยาข้าทูลตองอรุดีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย ซึ่งประชุมพร้อม
กันอยู่ณศาลาตอกขุนเข้ามาเฝ้าณพระตำหนักสวนกระต่าย จะปลุกษา
ราชการแผ่นดิน.

๑ ฝ่ายขุนอนุรักษภูธรข้าหวงในกรมหมื่นสุนทรเทพ พาเอาคน
ณตำหนักสระแก้วประมาณร้อยเศษ บินข้ามกำแพงวัดศรีธรรมเพชญ์
แดกำแพงโรงรถเข้ามาบรรจบคนในกรมหมื่นจิตรสุนทร ณตำหนัก

ค่าตาตอด แต่ขุนพิทักษ์ก็ฆ่าหลวงในกรมหมื่นจิตรสุนทร พาคนเข้าไป
ไปกระทุ้งทำตายบานประตูโรงแสงนอกเข้าไป เขาขึ้นนกดับแต่ตำรา
ดูรมาถึงเป็นอันมาก.

๑ ในเพลาเย็นวันนั้นพระราชาคณะห้ารูป คือ พระธรรมโกดม วัด
ธรรมิกราชหนึ่ง พระธรรมเจดีย์ วัดสุวรรณโฆสิตหนึ่ง พระพุทโธชาจารย์
วัดพุทธไสยาจารย์ วัดพุทธไสยาจารย์หนึ่ง พระเทพมุนี วัดกุฎี
ดาวหนึ่ง พระเทพกระวี วัดพระรามาวาศ์หนึ่ง แต่พระเทพมุนีนั้น
มีวิสัยดีมากกว่าทั้งนั้น เข้ามาพร้อมกันอยู่ณทิมสังข์ ครั้นเพลา
ประมาณทุ่มเศษ จึงมีพระบัญชาให้มานิมนต์เข้าไปเฝ้าพระตำหนัก
สวนกระต่าย ครั้นอาราธนาพระราชาคณะห้ารูป มีพระเทพมุนี
เป็นประธาน ให้ไปว่ากล่าวเต้าโตมเจ้าตามกรมให้มาตัมภ์ตมามนต์โมตร
ตามคัครศด้วยกัน ตามพระราชโองการครั้นตั้งไว้ แต่พระราชาคณะ
ทั้งห้าไปเจรจาถึงตองกดับ จนเพลาดึกตามยามเศษจะโกตรุ่ง เจ้า
ตามกรมจึงมาเฝ้ากระทำสัจถวายทั้งตามพระองค์.

๑ รุ่งขึ้นวันแรมหกค่ำเพลาเช้า จึงเสด็จมาพร้อมกันเฝ้าพระที่นั่งทรงปืน
ตรงพระบรมศพ แล้วอัญเชิญเข้าพระโกศฐานำขึ้นประดิษฐานไว้บน
พระที่นั่งบรรยงกระตาศน์.

๑ ครั้นถึงวันแรมสิบเอ็จค่ำเพลาบ่าย กรมหมื่นจิตรสุนทร กรม
หมื่นสุนทรเทพ กรมหมื่นเสวกศักดิ์ เสด็จมาเฝ้ากรมพระราชวังแตรกรม
ขุนอนุรักษมนตรีเฝ้าพระตำหนักคัก ขณะนั้นมีพระราชบัญชาครั้นครั้น
เป็นความตบกับกรมขุนอนุรักษมนตรี ตั้งให้วางคนไว้พร้อม แต่เจ้าตาม
กรมมีทนต์พระองค์ จึงให้กุมเอากรมหมื่นสุนทรเทพไปจำไว้ณหอพระ

มณฑลเขยรรรม ให้กุมเอากรมหมื่นเส่งพักตร์ไปจำไว้ณตึกพระคตังสุภรัต
ให้กุมเอากรมหมื่นจิตรสุนทรไปจำไว้ณตึกพระคตังวิเศษ แล้วตรัส
ตั้งเจ้าอาทิตย์ว่าเขทำแก่พระบิดาเจ้าฉันใด จงกระทำคอบแทนฉันนั้น

๑ ครั้นถึงณวันแรมสิบสามค่ำ จึงมีพระบัญชาตั้งให้ตั้งพระราชอาชญา
ดำเร็จโทษเจ้าตามกรมณพระคตังวิเศษแห่งเดียวกัน แดกรมหมื่น
สุนทรเทพนั้นพระไทยอ่อน ร้องให้วิงวอนผิดผ่อนเพลาไป แต่กรม
หมื่นเส่งพักตร์นั้นหน้าพระไทยองอาจมิได้ยอต่อคอบความตาย ตรัสให้
ตั้งเจ้าพี่ว่าจะกตัญญูโย ชรรมาเกิดมาในมหาประยรรเสวตครณิศ
ตั้งนี้ใครจะได้ตายคตังกคน แดกรมหมื่นจิตรสุนทรนั้นนั่งอยู่มิได้ตรัส
ประการใด เจ้าอาทิตย์จึงตั้งเจ้าพนักงานให้ตั้งท่อนจันทน์ดำเร็จโทษ
เจ้าตามกรมชั้นพระชนม์แล้ว ให้เขาพระศัพทังสามไปฝังณวัดโคก
พระยา ตามโบราณราชประเพณี

๑ ครั้นถึงณวันชนหกค่ำเดือนเจ็ด ท้าวพระยามุขมนตรีทั้งทศาย
จึงให้ตั้งการพระราชพิธีปราบดาภิเศก ณพระที่นั่งสุรเชษฐปราสาท
อัญเชิญสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรมพระราชวังบวร ฯ เสด็จเถลิงถวัลยราช
มไหสุริยสมบัติสู่บัลลังก์คตังวิเศษ ดำรงพิภพกรุงเทพมหานครบวรทวาร
วาศรีอยุธยา

๑ ฝ่ายพระเชษฐาธิราชกรมขุนอนุรักษมนตรีนั้น พระไทยปรากฏ
ราชสมบัติ มิได้เสด็จไปอยู่ที่อื่น เสด็จขึ้นอยู่บนพระที่นั่งสุริยา
มรินทร์ สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินมีรับสั่งที่จะทำประการใด ด้วยร่วม
พระอุทรเดียวกัน จึงทรงพระราชดำริที่จะยอมถวายราชสมบัติ แด
พระองค์เสด็จดำรงราชอาณาจักรอยู่ได้ สิบวัน

๑ ครั้นถึงณวันแรมค่ำหนึ่งเดือนเจ็ด จึงเสด็จพระราชดำเนินไปเฝ้า
 สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช กราบทูลถวายราชสมบัติแล้ว ก็ถวาย
 บังคมดาจะออกทรงผนวช.

๑ ถึงณวันเดือนแปดข้างขึ้น ก็เสด็จทรงเรือพระที่นั่งศรีสามรรก
 ไชย เป็นขบวนพยุหยาตราแห่ออกไปทรงผนวชณวัดเดิม แล้ว
 เสด็จมาอยู่ณวัดประดู่.

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาที่ ๓ (พระที่นั่งสุริยามรินทร์)

๑ แดใน เดือนแปดข้างขึ้น ท้าวพระยามุขมนตรีทั้งหลายก็ให้ตั้ง
 การพระราชพิธีราชาภิเษก ณพระที่นั่งสุรเสฏฐปราสาท อัญเชิญ
 สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชขึ้นผ่านพิภพเสวยมไหสุริยสมบัติสืบไป ถวาย
 พระนามสมเด็จพระบรมราชามาหาธิบดี บวรสุจริตทศพิชธรรมชเรศ
 เชษฐโตกนายกอกุมบรมนารถบรมบพิตร พระพุทธเจ้ากรุงเทพมหานคร
 บวรทวารวดีศรีอยุธยา แดการพระราชพิธีราชาภิเษกในปีชาวดำฤทธิ
 ศกนั้น ถึงสองครั้งเนื่อง ๆ กันไป.

๑ อยู่มาประมาณเจ็ดวัน กรมหมื่นเทพพิพิธคิดถึงพระองค์ว่าเป็นเจ้า
 ผู้ใหญ่ เกรงพระเจ้าแผ่นดินจะมีความรังเกียจพระไทยไม่เพียง ก็
 จะมิชพคั้นทรายเหมือนเจ้าสามกรม จึงเข้าไปกราบทูลถวายบังคม
 ดาออกทรงผนวช ครั้นทรงพระอนุญาตแล้วก็ไปทรงผนวชอยู่ณวัด
 กระจง.

๑ สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว จึงมีพระราชโองการโปรดให้ตั้งกรม
 หาดวงพิพิธมนตรีพระราชมารดา เป็นสมเด็จพระพันปีหลวงกรมพระ

เทพามาตย แล้วโปรดตั้งเจ้าอาทิตย์เป็นกรมหมื่นพิทักษ์ภูเบศร์ ตั้ง
 นายบิณผู้พี่เจ้าจอมเพงเจ้าจอมแมนพระสนมเอกนั้น เป็นพระยาราช
 มนตรีบริรักษ์จางวางมหาดเล็ก ตั้งนายนิมผู้น้องเป็นจมื่นศรีสวัสดิ์รักษา.

๑ ครั้นถึงเดือนสิบสอง ส้มเด็จพระพันปีหลวงกรมพระเทพามาตย
 ทรงพระประชวรหนักเสด็จทิวงคต ส้มเด็จพระเจ้าแผ่นดินจึงให้แต่ง
 พระศพใส่พระโกศธูแล้ว อนุเชิญขึ้นประดิษฐานบนพระที่นั่งบรรยงก์
 รัตนาศน์ เคียงกันเป็นสองพระโกศธู.

๑ ฝ่ายพระยาราชมนตรีบริรักษ์นั้น เข้าออกในพระราชวังทั้งกลาง
 วนกลางคืน ไม่มีใครว่ากล่าวห้ามปรามได้ แล้วเจรจาคำหยาบ
 ประมาทหมิ่นชุนนางผู้ใหญ่ให้ ได้ความเจ็บแค้น เจ้าพระยาอภัยราชา
 มีความโทมนัส จึงปรึกษาด้วยพระยายมราช พระยาเพชรบุรี
 หมื่นทิพเสนา กับนายจ้อย นายเพงจัน อันเป็นคนสนิทไว้ใจว่า
 พระเจ้าแผ่นดินชุนเพียงพระยาราชมนตรี จมื่นศรีสวัสดิ์ รมจิตร
 กำเริบกระทำการหยาบช้าต่าง ๆ ไม่เข้าบ้านเมืองก็จะเกิดจลาจลเป็น
 แท้ อนึ่งส้มเด็จพระพุทธเจ้าหลวงก็ครัดมอบราชสมบัติแก่พระพุทธเจ้า
 อยู่หัวซึ่งทรงผนวช จะได้ทรงมอบราชสมบัติให้แก่พระองค์คนห้ามได้
 ครัดทำนายไว้ว่าถ้าจะให้พระองค์คนครองสมบัติ บ้านเมืองก็จะพิบัติ
 นิบหาย ควรเราจะคิดกำจัดพระองค์นี้เสียจากเสวตครณิตร จะไป
 เชิญเสด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งทรงผนวชนั้นให้ตามผนวชออกมาแล้วราชสมบัติ
 ตั้งแก่ บ้านเมืองจึงจะเป็นสุข พระยายมราช พระยาเพชรบุรี
 จึงว่า ซึ่งจะคิดการทงนเป็นการใหญ่ จำจะไปทูลปรึกษากรมหมื่น
 เทพพิพิธก่อน ด้วยเธอเป็นเจ้าผู้ใหญ่มองเห็นควรไม่ควรประการใด

เจ้าพระยาอภัยราชาเห็นชอบด้วย ครั้นเพตาคำจึงพากันไปณวัด
 กระจิม เข้าเฝ้ากรมหมื่นเทพพิพิธ แล้วกราบทูลปรึกษาตามคดี
 ชังคดีกันนั้น กรมหมื่นเทพพิพิธตรัสว่าข้ากเห็นด้วย แต่เกรง
 ว่าขุนหลวงหาจดท่านจะไม่ยอมตั้งออกมาครองสมบัติ เราจำจะไปทูล
 ปรึกษาพระองค์ท่านก่อน ถ้าท่านยอมด้วยแล้วจึงคิดทำการ.

๑ ครั้นคำออกฉนวนหนึ่ง กรมหมื่นเทพพิพิธกับขุนนางทั้งสี่คน ก็พา
 กันไปเฝ้าพระเจ้าอยู่หัวซึ่งทรงผนวชณวัดประดู่ แล้วกราบทูลความ
 ชังคดีกันนั้น ครั้นได้ทรงทราบจึงตรัสว่ารูปเปนสมณ จะคิดอ่าน
 การแผ่นดินด้วยนั้นไม่ควร ท่านทั้งปวงเห็นควรประการใดก็ตามจะคิด
 กันเถิด กรมหมื่นเทพพิพิธกับขุนนางทั้งสี่ก็เข้าใจว่าทรงยอมแล้ว ก็
 ทูลตาคลับมา.

๑ ฝ่ายพระเจ้าอยู่หัวทรงผนวชจึงทรงพระดำริเห็นว่า คนเหล่านี้คิด
 ขบถจะทำการใหญ่ ถ้าเขาทำการสำเร็จจับพระเชษฐาได้แล้ว เขา
 จะมาจับเราด้วย จะยกกรมหมื่นเทพพิพิธขึ้นครองสมบัติ เรา
 ต้องคนพองก็จะพากันตาย จะนั่งไฉนได้ จำจะไปทูลพระเจ้าฟ้า
 พระองค์จึงจะชอบ ครั้นรุ่งขึ้นเขาจึงเสด็จเข้ามาในพระราชวัง เข้า
 เฝ้าพระเชษฐาธิราช ถวายพระพรแถดงรหัดเหตุนั้นให้ทราบตั้งทุก
 ประการ แล้วถวายพระพรว่า อาตมภาพเปนสมณจะเกี่ยวข้อง
 สึกขบถ จะรับพระราชทานแต่ชีวิตคนเหล่านี้ร้ายอย่าให้ถึงตาย แล้ว
 ถวายพระพรตาคลับไปอาราม.

๑ สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินจึงมีพระราชโองการตรัสสั่งเจ้ากรมปลัดกรม
 พระตำรวจทั้งแปดกรมให้ไปจับคนเหล่านี้ร้าย ให้ชาวปรากฏไปว่ามี

ผู้เป็นโจทก์มาฟ้องว่าคิดการขบถ ได้ตัวแต่เจ้าพระยาธโภยราชา
พระยายมราช พระยาเพชรบุรี นายจ้อย ดีคน ให้ตั้งพระราชอาชญา
เขียนแล้วจำไว้ แต่หมื่นทิพเสนา กับนายเพงจันนนหนีไปหาได้ตัวไม่.

๑ ฝ่ายกรมหมื่นเทพพิพิธทราบเหตุก็หนีจากวัดกระโจม ไปอยู่ณวัด
พระผนางเชิง ครึ่งหนึ่งเจ้ากรมปลัดกรมแต่เช้าในกรมทั้งปวง มีความกระ
ตัญญูต่อความภักดีรักเจ้า มาพร้อมกันเป็นอันมาก ช่วยกันตั้งค่ายล้อม
วัดไว้ป้องกันรักษาเจ้าของตน ตำรวจติดตามไปจับกรมหมื่นเทพพิพิธ
หนีไม่ได้ตัว พวกข้าในกรมออกบ้องกันไว้ ส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว
ได้ทรงทราบ จึงแต่งข้าหลวงที่ฉลาดไปทูลแก่กรมหมื่นเทพพิพิธว่า
ทรงพระกรุณาตำราว่าเจ้าเป็นคนดีจื่อ เกิดเหตุทั้งนี้เพราะเจ้า
กรมปลัดกรมคิดอ่านเอง ให้เจ้าส่งตัวเจ้ากรมปลัดกรมมาถวายโดยดี
ทรงพระกรุณา มิได้เอาโทษแก่เจ้า ๆ กรมหมื่นเทพพิพิธ กัดหัวพระราช
อาชญา ก็รับว่าจะส่งตัวให้ เจ้ากรมปลัดกรมรู้ตัวก็หนีไปทงบุตรภรรยา
แต่ปลัดกรมหนีไปผูกคอตายเสีย เจ้ากรมนั้นหารู้ว่าหนีไปแห่งใดไม่
ตามไม่ได้ตัว พวกข้าในกรมก็แตกหนีกระจัดพัดพรายกันไป แต่ตัวเจ้า
กรมหมื่นเทพพิพิธนั้นพาบุตรชายหลายองค์หนีไปข้างตะวันตก พวก
ข้าหลวงไปติดตามจับได้ธเนศว่าพระแท่นดงรัง กุมเขาคัวมาถวายกับ
ทั้งบุตร ทรงพระกรุณาให้ตั้งออกคุมตัวไว้.

๑ ฝ่ายกำนันทศซึ่งออกไปตั้งกาทวิปครังก่อนนั้น ตั้งพระสงฆ์แล้ว
กลับเข้ามา จึงทรงพระกรุณาให้แต่งกำนันใหม่ในปีชาตดำฤทธิศกนั้น
แล้วให้อาจารย์พระวิสุทธาจารย์ พระอรญาณมุนี พระราชาคณะต้อง
องค์ กับพระสงฆ์อันดีมีสามรูปเป็นห้ารูป ตั้งกำนันไปตั้งกาทวิป

อีกครึ่งหนึ่งกับด้วยข้าหลวง ออกไปสดัดพระสงฆ์ซึ่งไปครึ่งก่อนนั้น
ให้กลับเข้ามาพระนคร แต่ให้เอากรมหมื่นเทพพิพิธตั้งกำปั่นไปปด้อย
เดียนเกาะดังกล่าว แล้วดำรัสสั่งให้ทำพระเมรุมาศขนาดใหญ่ ชื่อ
เจ็ดวาฬสองครอก แต่การพระเมรุนั้นแปดเดือนจึงสำเร็จ.

๑ ครั้นลุศักราช ๓๓๒๓ ปีเถาะเอกศก ถึงณวันขึ้นสิบเอ็จค่ำเดือน
ห้า ส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวจึงให้เชิญพระโกษาธิบดีพระบรมศัพทสมเด็จ
พระพุทธรเจ้าหลวง แต่สมเด็จพระพันปีหลวง ไปขึ้นพระมหาพิไชย
ราชรถทั้งสองรถ ประดับด้วยรูปสัตว์แต่เครื่องแห่งทั้งปวงให้ไปเข้าพระ
เมรุมาศ ให้มีงานมหรศัพทสมโภชแต่สัปดาห์หนึ่ง ทรงถวายไตรจีวร
บริกขารแต่ไทยทานต่าง ๆ แก่พระสงฆ์เป็นอันมาก ครบเจ็ดวันแล้ว
ถวายพระเพลิง ครั้นดับพระเพลิงแล้วแจ้งพระรูป พระสงฆ์สัปดาห์
อีกสี่ร้อยรูป แล้วเก็บพระอัฐิใส่พระโกษานุ้ย ให้เข้ามามรรจุไว้
ณท้ายจรนำพระมหาวิหารวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ตามโบราณราช
ประเพณีสืบมา.

๑ ฝ่ายข้างภักตามประเทศ พระเจ้าอตองพรามัญมั่งตองผู้ครองเมือง
รัตนสิงค เมื่อมีไชยขานะแก่รามัญแล้ว ก็ได้เป็นอัครราชบริพารในอาณา
เขตแดนดินพม่าทั้งสิ้น จึงให้ราชบุตรทั้งหกองค์แยกกันไปครองหัว
เมืองต่าง ๆ ให้มั่งตองราชบุตรผู้ใหญ่ไปครองเมืองติเปะเยียง ให้
มั่งระไปครองเมืองบัตู ให้มั่งไปไปครองเมืองอเมียง ให้มั่งเวงไป
ครองเมืองปดุง ให้มั่งจูไปครองเมืองปตาน ให้มั่งโพเซียงไปครอง
เมืองแปงตแต ให้สโตมะมหาดีริยอุจนะผู้เป็นอนุชานัน ไปครองเมือง
ตองอู พระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภคโดยควรแก่ถานาศักดิ์ แล้ว

ให้เกณฑ์กองทัพพม่าทั้งปวง จะยกไปคิดตามรามัญที่เมืองย่างกุ้ง
ให้มังตอกราชบุครผู้ใหญ่อยู่รักษาเมืองรัตนสังคกับพดหมื่นหนึ่ง แล้ว
ให้เด็กธรรพพทหารที่มีฝีมือหมื่นหนึ่ง ข้างเครื่องธองร้อย มา
ร้อย เตรียมไว้ให้พร้อมสรรพ.

๑ ครั้นถึงวันได้มหาพิไชยฤกษ์ พระเจ้าอติอุทราธิราช ก็ให้ดำเนิน
ทัพทั้งบกทั้งเรือตรงมาถึงเมืองปรอนหยุดทัพอยู่ที่นั่น ให้กองนำยกตั้ง
ตรงมาคี่เมืองย่างกุ้ง ตั้งค่ายล้อมเมืองไว้ ด้รบกับพดรามัญเป็น
สามารถ ถึงสามเดือนจึงหักเอาเมืองย่างกุ้งได้ กองทัพรามัญ
แตกพ่ายถอยไปตั้งมั่นรักษาเมืองเดียว ทัพพม่ายกตามไปล้อมเมือง
เดียว ทัพหลวงเดือนตรงมาตั้งอยู่ณเมืองย่างกุ้ง เร่งให้กองนำ
เข้าหักเอาเมืองเดียวให้จงได้ แต่พดรามัญต่อสู้รบป้องกันเมืองเป็น
สามารถ ฆ่าพม่าล้มตายเป็นอันมาก เข้าปล้นเป็นหลายครั้งไม่ได้
แต่ตั้งรบน้อยถึงสี่เดือน ฝ่ายรามัญอยู่ในที่ล้อมขาดเสบียงอาหารจะ
ตั้งกันมิได้ ก็ขอขยากอดโรยเหตุอภังค จึ่งแหกหนีออกจากเมือง
ในเพศากต่างคืน ถอยทัพไปเมืองหงสาวดี พม่าเข้าเมืองได้ ๆ
วัดอุ้งของแต่ผู้คนครอบครัวเป็นอันมาก พระเจ้าอติอุทราธิราช
ว่าได้เมืองเดียวแล้ว ก็ยกทัพหลวงมาตั้งอยู่ในเมืองเดียว ให้กอง
นำยกติดตามไป ตั้งค่ายล้อมเมืองหงสาวดี แล้วทัพหลวงก็ยก
ตามไปตั้งค่ายใหญ่ใกล้กำแพงเมืองทางหูกเดิน ให้สร้างเมืองก่อกำแพง
แลปราสาทลงในที่นั้น กระทำการเมืองสามเดือนก็สำเร็จ.

๑ ฝ่ายพระยาหงสาวดีก็ให้นายทัพนายกองแลพดพทหารทั้งปวงออกตั้ง
ค่ายนอกเมือง ด้ต่อสู้รบกับพม่าเป็นสามารถ แต่ยกออกตีค่ายพม่า

เป็นหลายครั้งไม่แตกฉาน เห็นเหตุอย่างดังที่คาดถอยเข้าเมือง แต่
 พระยาหงษาวดีจึงปรึกษาด้วยพระยาอุปราชา แต่ท้าวพระยาตมิงรามัญ
 ทงปวง ว่าเสบียงอาหารในเมืองเราก็น้อย แม้จะสู้รบฆ่าตัววัน
 ไปก็จะสิ้นเสบียงลง เมืองก็จะเสียแก่ข้าศึก เราจะแต่งธิดาออก
 ไปถวายมั่งตง ยอมแพ้อเป็นเมืองชน จึงจะพ้นไทยปัจจุามิตร
 ท่านทงปวงจะเห็นประการใด พระยาอุปราชาแต่ท้าวพระยาตมิงรามัญ
 ทงปวงก็ไม่เห็นด้วย ต่างคนพูดว่า ข้าพเจ้านายทัพนายกองทงปวง
 มีฝีมือพอทดกนอยู่กับทหารพม่า ซึ่งจะอ่อนน้อมยอมแพ้อเขา นั้น มี
 ความตอขายอปรยศนัก จะขอต่อสู้พม่ากว่าจะสิ้นชีวิต ไม่ยอม
 เป็นข้าพม่าแล้ว พระยาหงษาวดีก็มั่งฟัง จึงแต่งราชธิดากับทง
 บรรณาการแต่ราชธิดาอ่อนน้อม ให้ขุนนางรามัญนำออกไปถวาย
 มั่งตงณเมืองซึ่งสร้างใหม่นั้น.

๑ ฝ่ายพระเจ้าอตองพราญได้ราชธิดาแต่ทราบในราชธานีนั้น ก็ตั้ง
 นายทัพนายกองทงหลายแห่งคการบรชอยู่ประมาณสองวันสามวัน.

๑ ฝ่ายพระยาอุปราชา พระยาทละ คตะบั้น แต่ท้าวพระยา
 ตมิงรามัญนายทหารทงหลาย ชวนกันโกรธพระยาหงษาวดี ด้วย
 มีความตอขายอปรยศแก่พม่ามาก จึงคิดพร้อมกัน มิได้ทูลพระยา
 หงษาวดีให้ทราบ เพศากตางคั่นก็คุมพลทหารประมาณหมื่นเศษเปิด
 ประตูเมืองออกไป ยกเข้าปล้นค่ายพม่าแตกถึงเก้าค่าย ข้าพพม่า
 ต้มตายเป็นอันมาก ก็เขาคงรักษาอยู่ในค่ายซึ่งตั้งได้นั้น.

๑ พระเจ้าอตองพราญทราบวามอญกตบออกมาตีค่ายได้หลายค่ายตั้ง
 นกทงพระโกรธ ตรัสว่าพระยาหงษาวดีเสียสัตย์ต่อดวงเรา ๆ จะ

ต์เอาเมืองให้จงได้ แล้วตั้งนายทัพนายกองให้จัดแจงการรบให้เข้มขัน
ชุนกว่าแต่ก่อน.

๑ ฝ่ายพระยาหงษาวดีแจ้งว่าพททหารได้ไชยชนะแก่พม่าก็มีความยินดี
จึงว่าท่านทั้งปวงไม่ฟังเรา ชวนกันออกรบพม่าได้ไชยชนะ
แต่ตัวเราเคราะห์ร้ายเดี่ยบุตรคนหนึ่งก็ตัวไปเกิด เราจะคิดทำสงคราม
กับพม่าด้วยท่านทั้งปวงสืบไปอีก แล้วก็ตั้งให้จัดแจงการป้องกันเมือง
เปนสามารถ.

๑ ฝ่ายพระเจ้าอโศกพรามณ์ ก็ให้พททหารชุกชุมตุนดินปืนเปนก้อนกอง
ไว้เพือนันมาก ตั้งเสมือกำแพงเมืองเปนหลายกอง แล้วให้ไว้ดักอัน
พวกมอญเซตย ทงหลายมาให้ชุกอันดิน เข้าไปถมตงในคูเมือง เปนสาม
แห่ง ตะแห่งตะแห่งให้ถมกว้างสืบวา แต่ถมอยู่ถึงเจ็ดวันเจ็ดคืน
ชาวเมืองซึ่งชุกอยู่ประจำรักษาหน้าที่เชิงเทินยิงปืนใหญ่น้อยออกมาตองคน
ซึ่งถมดินนั้นตมตายมากกกว่ามาก นายทัพนายกองพม่าเร่งจับอัน
มอญเซตยให้ถมตงไปตงกอนดินแต่ศตคนซึ่งตายนั้น จนเต็มคูเสมือ
ถึงที่ตงสามแห่ง พระเจ้าอโศกพรามณ์จึงตั้งนายทัพนายกองให้ยกพท
ทหารข้ามคูเมืองเข้าไปตงสามถน เร่งเข้าปด้นเอาเมือง ชาว
เมืองยกออกมาตอรบเปนสามารถ แต่มอญพม่าฆ่าพันกันตายตงมาก
กว่ามากตงสองฝ่าย พทพม่ายกหนุนเนื่องกันเข้าไปมิได้ตอถอย ฝ่าย
รามัญเห็นเหตุอกำลังก็ตาดถอยเข้าเมือง พม่ายกติดตามเข้าเมือง
ได้ แต่รบกันอยู่ถึงเจ็ดเดือนเศษจึงได้เมืองหงษาวดี แต่พระเจ้าอโศก
พรามณ์กระทำการสงครามกับรามัญ ตงแต่คเมืองย่างกุ้งเมืองเดียวจน
คเมืองหงษาวดีได้นน ถึงปีเศษจึงเสร็จการศึก ให้จับพวกมอญ

เซตย ทั้งภฤหัตถ์แต่สมณฆ่าเสียด้วยหน้าด้วยเพลิงด้วยศาสตราวุธต่าง ๆ
 ตายมากกว่ามาก แต่จับตัวพระยาหงษาวงศ์ พระยาอุปราชา พระยา
 ทตะ แต่พระญาติวงษาทั่วพระยาดมิงรามัญทั้งปวง กับทั้งครอบครัว
 ครวอพยพชาวเมืองเปนนมมาก ให้กวาดต้อนชนไปก่อน แล้วทพ
 หตวงจึงเด็กตามชนไปยังเมืองรัตนดิ้งคต่อภายหลัง แต่คตะบั้นนั้น
 หนีไปได้ ให้พดทหารไปตามจับไม่ได้ตัว แต่สมิงแซงบุได้เป็นเจ้า
 รามัญอยู่ได้เจ็ดปี ก็เสียเมืองแก่พม่า.

๑ เมื่อปีจอฉศกนั้น อดนั้นบาทตงในเมืองรัตนดิ้งคในวันเดียวกันถึง
 สิบหกแห่ง ไหร่ทำนายว่าพระเจ้าอดองพราญจะมีเดชานุภาพมากแผ่ไป
 ในอาณาประเทศทั้งปวง.

๑ ครองนพระเจ้าอดองพราญ ก็ได้เป็นอัครราชในภูกามประเทศ
 แต่รามัญประเทศทวทงต้น แต่ว่างศึกบำรุงข้างมารพดอยู่ดามปี จึง
 ให้เกณฑ์กองทัพพดสงครามเครื่องดามหมื่นห้าพัน ข้างเครื่องดาม
 ร้อยเศษ มาหาร้อย สรรพด้วยเครื่องนานาสรรพอาวุธ คิดจะยก
 มาตีกรุงเทวมหานครศรีอยุธยา.

๑ ครนถึงปีเถาะเชกศกนั้น พระเจ้าอดองพราญมิ่งดองกับมิ่งระราช
 บุตรทั้งสอง ก็ยกทัพหตวงทงทางบกทางเรือ ออกจากเมืองรัตนดิ้งค
 ให้มิ่งดองราชบุตรผู้ใหญ่อยู่รักษาเมือง แล้วก็ลงมาพร้อมทัพกันอยู่
 ณเมืองปรอนในเดือนห้าศกนั้น ให้กองนำยกดงมาตั้งอยู่ ณเมืองย่างกุ้ง
 จัดแจงเสบียงอาหารต่อเรือรบเรือดำเตียงอยู่เจ็ดเดือน ครนพร้อมเสร็จ
 แล้ว ถึงเดือนสิบเอ็จ จึงยกทัพหตวงทงทางบกทางเรือ ด่วง
 รามัญประเทศมาตีเมืองทวาย ได้เมืองทวายแล้วก็ดงทัพอยู่ที่นน.

๑ ครั้นถึงเดือนธันวาคม การเมืองนครน่านได้รับบอกหนังสือจากเจ้า
 มาณกรุงเพทมหานคร ว่าเจ้าพม่าขอเมืองมณฑลพิษณุโลกประมาณ
 สามหมื่นเศษ ได้เมืองทวายแล้วจะยกมาตั้งเมืองมณฑลพิษณุโลก
 โภษาธิปัตย์กราบทูลพระกรุณาตามหนังสือขอราชการศึก.

๑ สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวจึงดำรัสตั้งเสนาบดีให้เกณฑ์กองทัพ ขณะ
 นั้นพระยายมราชเป็นโทษอยู่ จึงโปรดให้พระอินทรราชรองเมือง เป็น
 พระยมราชเป็นแม่ทัพ ให้พระยาเพชรบุรีเป็นทัพหน้า พระยาราชนบุรี
 เป็นยุกรมืด พระสมุห์สงครามเป็นเกยกาย พระชนบุรีกับพระ
 นนทบุรีเป็นทัพหลัง ถือบดตามพันเศษ พร้อมด้วยช้างม้าเครื่อง
 ตำราวุธ ยกไปทัพหนึ่ง แต่ให้เกณฑ์อีกทัพหนึ่ง โปรดให้พระ
 ยารัตนาธิเบศร์ผู้ว่าราชการมาเป็นแม่ทัพ แต่จัดเอาท้าวพระยาอาสาห้าหกเหล่า
 เป็นยุกรมืดเกยกายทัพหน้าหลัง ถือบดสองพันเศษ ตำรบดด้วยช้าง
 ม้าเครื่องตำราวุธให้ยกหนุนไปอีกทัพหนึ่ง.

๑ ขณะนั้นขุนรอกปลัดชู เป็นกรมการเมืองวิเศษไชยชาญ เข้า
 มารับอาสาอยู่กับไพร่สี่ร้อยเศษขอไปรบพม่าด้วย จึงโปรดให้เป็นกอง
 อาสาสามารถกองหนึ่ง ให้ไปในกองทัพพระยารัตนาธิเบศร์ แต่ท้าว
 พระยานายทนายกองทั้งสองทัพก็กราบถวายบังคมตา ยกกองทัพออก
 จากพระนครเนื่อง ๆ กันไป แต่ทัพพระยมราชไปตั้งค่ายรับอยู่ตำบล
 แก่งคุ่ม ทัพพระยารัตนาธิเบศร์ไปตั้งค่ายมั่นอยู่ณเมืองกุยบุรี จึงทรง
 พระกรุณาโปรด ให้เจ้าเมืองกรมการหัวเมืองทั้งปวงได้ตั้งเกณฑ์สำหรับ
 เมืองเข้ามาช่วยรักษาพระนคร แต่ครอบครัวหัวเมืองทั้งปวงนั้น ให้
 ยกย้ายหลบหนีเข้าซุ่มซ่อนอยู่ในป่า อย่าให้ข้าศึกจับเอาไปได้.

๑ ฝ่ายทัพหน้าพม่าซำคักยกมาคเมืองมฤคเมืองคทาวศรี เจ้าเมือง
กรมการสู้รบคันทานมิได้ ก็แตกฉานพ่ายหนีพาครบครว้อพพเข้าป่า
พม่าคได้เมืองมฤคเมืองคทาวศรีทงตองเมืองโดยสดวก แด้วบอกไป
ถึงทัพหลวงณเมืองทวาย พระเจ้าอดองพราญก็ยกทัพใหญ่มาคังอยู่
ณเมืองคทาวศรี จึงให้มั่งระราชบุตร กับแมงตะราชา แมงตะ
แมงชอง ถือพตตองหมั้นเพนกงหน้า ยกด่วงมาก่อน ทัพหลวง
พตหมันหาพินจึงยกตามมาภายหลัง แดกกองทัพหน้าพม่ามาคถึงทัพพระ
ยมราชซังคังค้ำยรบอยู่ณแก่งคุ่ม ก็ยกเข้าตี ทัพไทยน้อยค้วคันทาน
มิได้ ก็แตกฉานในเพตาเดียว แดพระยารัตนาธิเบศ์ได้แจ้งว่าทัพพระ
ยมราชแตกพ่ายมา จึงเกณฑ์พตทหารอัยเข้าบรรจบกองชุนรองปตคชุน
แเด้วให้ยกไปรบทัพพม่า ไปคังอยู่ค้ำบตหว้าชาวกริมชายชเด.

๑ ฝ่ายทัพหน้าพม่ายกมาคถึงทนนพอเพตาเข้าครู้ ชุนรองปตคชุนก็คัง
ค้วกับทงพตทหารทงนน ก็กรุกหนีออกโจมตีทัพพม่า รบกันค้วอาว
คังถึงคตุมบอนพนแทงพม่าคัมคตายเพนอันมาก แดค้วชุนรองปตคชุน
ถือคาบตองมือคังเข้าในทามกตางคัก พันพม่าคตายคัมคตงไปค้ำกนคัง
ชอนไม้ แดรบกันอยู่คังเข้าจนเพตาเทียง พตพม่ามากคกว่าเพนคตาย
เท่าไม้ค้อถอย เยียดคยคหุนเนื่องกันเข้ามาค้อรบ จนชุนรองปตคชุน
เห็นอัยชอนคังค้ำคตงพม่าจับเพนไปได้ แเด้วให้พตทัพซ้างซ้างเข้า
ย้าเหยียบพตทหารไทยคัมคตายเพนอันมาก คักกนคตงไปในชเด จนหน้า
คตายบังปตคกินค็ยบัง ที่รอกคหนักคตงคัคคน้อย มาแจ้งคความคัก
พระยารัตนาธิเบศ์คักคักใจคตงค็ยอยู่สู้รบ เร็งคตงทัพหน้มากกับทงทัพ

พระยมราช พากันพายหนีพม่าเข้าค้ำกักตบมายังพระนคร ขึ้นเผ้ากราบ
ทูลพระกรุณาว่าค้ำกักหนักเหลือกำลังจึงพาย.

๑ ฝ่ายทัพพม่าก็ยกมาทางเมืองกุย เมืองปราณ เมืองชอ้า
เมืองเพ็ชรบุรี เมืองราชบุรี จนถึงเมืองสุพรรณบุรี ไม่มีหัวเมือง
ใดค้ำอรับแตกหนีไปสิ้น ทัพหัตถวงก็ยกตามมาตั้งอยู่ณเมืองสุพรรณบุรี
ขณะนั้นขุนนางแต่อาณาประชาราษฎร์ทงหลาย ชวนกันไปกราบทูลวิง
วอนพระเจ้าอยู่หัววัดประดู่ เชิญเสด็จตามนวจออกมาช่วยราชการแผ่นดิน
พระเจ้าอยู่หัวมีพระไทยกรุณาแก่ไพร่ฟ้าประชากร เกรงพระนครจะเดี่ย
แก่ข้าศึก จึงตามนวจออกมาช่วยราชการพระเชษฐาธิราช รักษา
แผ่นดินป้องกันพระนคร จึงมีรับสั่งโปรดให้ถอดเจ้าพระยาอภัยราชา
พระยายมราช พระยาเพ็ชรบุรีออกจากโทษ ให้คงที่ถานาศักดิ์ว่า
ราชการตามเดิม แล้วให้กวาดต้อนไพร่พลเมืองแต่ครอบครัวเดี่ยบียง
อาหารเข้าพระนคร แดงำแพงเมืองตามนำพระราชวังด้านข้างริมถนน
เดิมมีแต่ชนเดี่ยว ให้ก่อกำแพงชนใหม่ภายนอกอีกชนหนึ่งต่ำกว่ากำแพง
เดิม แดให้เอาไม้ขอนสักชนผูกแขวนตามใบเดี่ยมาแดบักเป้นเชื่อน
บีดประตบกนทางสน แดให้เอาบันดอบนหดกชนตงรายเรียงบนเชิงเทิน
เกณฑ์พดทหารชนประจำรักษาน้ำที่รอบพระนคร แดให้เกณฑ์กองทัพ
โปรดให้เจ้าพระยามหาเสนาเป้นแม่ทัพ กับพระยารัตนาธิเบศ์ พระ
ยมราช พระยาราชวงศ์ร์รงค์ แดข้าราชการทงปวงยกกองทัพใหญ่พด
สองพันเศษออกไปค้ำรบทัพพม่าข้าศึก ไปค้ำค้ำยรายกนอยู่ตามด่าน้ำ
เอกราชเป้นหลายค้ำย แดให้จับพระยาราชมนตรี จมื่นศรีร์รงค์
มาจำไว้ ให้มีกระตุ้ถามว่าเข้าไปภายในพระราชวัง คบหาทำชู้ด้วย

นางข้างในเป็นหลายคน ครั้นรับเป็นเสร็จแล้ว ให้ตั้งพระราชอาชญา
เขียนคนทั้งสองคนตะห้ำตะสบที่ตัวจำคงไว้ อยู่ตามวันพระยาราชนนตรี
ขึ้นถึงแก่กรรม ให้เอาศพไปเสียบประจานไว้ณประตูไชย.

๑ ฝ่ายกองทัพหน้าพม่าแยกจากเมืองสุพรรณบุรี เดินทัพมาตามท้อง
ทุ่ง พบกองทัพไทยมาตั้งค่ายรายรับอยู่ตำบลด่านน้ำเอกราชเป็นหลาย
ค่าย ก็ขับพดทหารเข้ามาแยกกันออกเป็นหลายกอง เข้าตีค่ายทัพ
ไทยทุก ๆ ค่าย ได้รับความเป็นสาหัส พดทัพไทยฝีมืออ่อนสู้พม่า
มิได้ ก็แตกฉานทั้งค่ายเดี่ยวทุก ๆ ค่าย พ่ายหนีกระจัดพดไพรายไม่
เป็นหมวดกอง แต่เจ้าพระยามหาเสนาแม่ทัพหน้าชนช้างหนีมาถึงทุ่งวัด
นนทรีย์ ทัพพม่าควมได้คิดตามมาทัน พุ่งด้วยหอกซัดถูกตายตก
จากหลังช้าง แต่พระยาราชนนตรีต้องหอกซัดเป็นหลายแห่งหนีมาได้ถึงพระ
นคร อยู่ประมาณเก้าวันสิบวันถึงแก่กรรม แต่พระยารัตนาธิเบศ
หนี ชนมาหนีมารอดถึงพระนคร ชนเผ่ากราบทูตกล่าวโทษพระยา
ราชวงศ์สรศักดิ์ว่าชนบถ ให้ยิงปืนยิงเอาค่ายข้าพระพุทธเจ้าจึงแตก
ฉานเสียที่ ครั้นพ่ายหนีซัดก็มาแต่พวกเข้ามาเผาไม่ เป็นพรรคพวก
ราชนนตรีขึ้น จึงดำรัสให้ตำรวจไปสืบหาจับตัวมาได้ ให้ตั้งพระ
ราชอาชญาเขียนห้ำหั่นตัวจำคงไว้ อยู่เจ็ดแปดวันถึงแก่กรรม ให้เอา
ศพไปเสียบประจานไว้ณประตูไชยตามโทษ.

๑ ฝ่ายพระเจ้าอโศกพรามณ์มั่งตง ก็ดำเนิทัพหลวงเข้ามาตั้งค่าย
ใหญ่ณทุ่งบางกุ่มบ้านกระเดื่อง ทัพพม่ามาตั้งค่ายใหญ่ตำบลโพธิ์สามต้น

๑ จึงหวดงอโศกพิพัฒน์จนกราบทูตอาสาออกรบ จัดพวกจันทาย
ก่ายได้สองพันยกออกไปจากเมือง ชนคตองข้างไปจะไปตั้งค่าย จึง

โปรดให้หมื่นทิพเสนาปัดถักรมพระตำรวจในขวา ถือพดพั้นหนึ่งยกหนูน
 ออกไปคอยช่วย ตั้งพดอยู่ณที่ปรกวัดทเดหญ้า แต่ทพจันยังมีท
 จะตั้งค่ายมั่น พอแมงตะแมงของนายกองทัพหน้าพม่าแต่เห็น ก็ขับ
 พดทหารข้ามแม่น้ำโพธิ์สามต้น มาตั้งกองทัพจันแตกพ่ายตงหน้าหนชนบก
 ทหารพม่าเห็นได้ที ก็ขับมาข้ามน้ำได้ติดตามยิงปืนบนหลังม้าแต่
 พุ่งหอกซัดต้องพดทพจันตายในน้ำในบกเป็นอันมาก ได้มาถึงที่พหมื่น
 ทิพเสนา ๆ เห็นทพจันแตกก็มีได้เข้าช่วยอุดหนุน พดอยแตกข้ามน้ำหนี
 มาด้วย เสียไพร่พดไทยจันตายเป็นอันมาก พม่าก็ยกกองทัพตาม
 เข้ามาตั้งค่ายณพเนียด แด่วัดพระเจดีย์แดง วัดสามพิหาร ให้
 ทำบันไดไว้เป็นอันมาก สำหรับจะพาดกำแพงบันปัดนเอาเมือง ขณะนั้น
 แด่บรรดาเรือราชฎรถูกคำเห็นอไตทั้งปวง ก็ถอยตงไปจอดค้ำคองกนอยู่
 ณท้ายคู แด่เรือพระที่นั่งกิ่งไชยศรีกราบ แด่เรือตงกนเรือคี่คี่ระดัคว
 ึ่งหลายใหญ่้อย กับทั้งกำปั่นแเด่เรือรบ ก็โปรดให้ถอยตงไปจอดไว้
 ที่ท้ายคูทั้งสิน.

๑ ครนถึงณวันแรมแปดค่ำเดือนห้ามีโรงโทศก คักราช ๑๑๒๒ ปี
 พดพม่าประมาณสองพัน ยกไปค้ำที่ท้ายคูทั้งสองฟาก บรรดาครอบครัว
 ครวชชายหญิงซึ่งอยู่บกันนั้น พม่าจับผูกมัดฆ่าฟันตายเป็นกอง ๆ ที่
 อยู่เรือแอดอกันทงแม่น้ำนน พม่าตงในเรือได้ฆ่าฟันตมตายเป็นอันมาก
 แด่วเผากำปั่นแเด่เรือหลวงใหญ่้อยทั้งปวงเสียสิ้น ชาติพดอยเค็มทง
 แม่น้ำจันน้ำกินไม่ได้ ที่จับได้เป็นไปก็มาก.

๑ ครนณวันแรมสิบค่ำเดือนห้า พม่าเอาปืนใหญ่มาตั้งณวัดราช
 พฤกษ์ แด่วัดกระษัตราวาส ยิ่งเข้ามาในพระนคร ถูกเข้าเรือ

แต่คนเจ็บป่วยล้มตาย จึงล้มเด็จพระอนุชาธิราช เล็ดจทรงข้างต้น
 พตายแค้นพดพ่ายไปเทียบพระนคร ทอดพระเนตรตรวจไปทุก ๆ น้่าที่
 ตรีศก้าขับเจ้าน้ำที่ทงปวงให้รว้งรักษาจงกวดขันอย่าประมาท แล้ว
 ค้าร์สั่งให้เจ้าน้ำที่ตรงวัดล่้วนหดวงศัพดวรวรค้ แต่บ้อมท้ายกบบ้อม
 มหาไชย ให้รคมายิ่งบ้่นใหญ่เอาพม่าณฝ่่งฟากข้างโน้น ครนเพดา
 เย็นพม่าเด็กข้ามฟากไปข้างวัดกุเขาทอง ครนณวณชนค้ำหน่งเดือนหก
 เพดาเข้า พม่าเอาบ้่นใหญ่เข้ามาตั้งณวัดพระเมรุราชิการามแต่วัดท่าข้าง
 จังกายิงรคมาเอาพระราชวัง แต่พระที่นั่งสุริยามรินทร์ทงกต่างวันกต่างค้
 ต้องยอดปราสาททำตายตง.

๑ ครนณวณชนต้องค้ำเดือนหกบ้่มโรงโทศก กองทัพพม่าเด็กกดับ
 ไปทางเหนือตามแนวแม่น้ำใหญ่ แต่ได้ข่าวว่าพระเจ้าออดองพราญม้ิงตอง
 มาให้จุกบ้่นใหญ่ยิงปราสาท บ้่นแตกต้องพระกายกดับไปค้ำยบางกุ่ม
 ประชวรหนัก จึงเร่งเด็กทัพกดับไปโดยเร็ว ให้แมงตะแมงช้อง คุม
 พดหม่นหน่งอยู่ร้งหลัง แต่ทัพหดวงน้่นยกรีบไปถึงค้ำบตเมากโลก
 นอกค้ำนเมืองตากเปนระหว่างแดนค้อแดน พระเจ้าออดองพราญม้ิงตอง
 ก็ดับสูญทิงวงคคในท้่น แต่ได้เสดวยราชล่บค้ออยู่แปดปี.

๑ พระบาทล่สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทงล่องพระองค์ ได้ทงทราบ
 ว่ากอทัพพม่าซ้่าค้ยกไปแล้ว จึงมีพระราชค้ำร์สั่งให้พระยายมราช
 พระยาล่หราชเดโช ยกกอทัพไปคคิตตามทัพพม่า แต่ยกไปถึงค้ำน
 เมืองตาก ตามไม้ท้่นแล้วก็กดับมายิงพระมหานคร.

๑ ฝ่ายม้ิงพระราชบุตร ก็เชิญพระศัพไปถึงค้ำนแม่ค้ำเมา จึงหยุด
 ทัพอยู่ล่ตามวัน กระทำการถวายพระเพลิงในท้่นน้่นเสร์จแล้ว ก็เก็บ

พระอัฐิเชิญไปยังเมืองรัตนสิงค แด่แม่เงาะแม่เงาะซึ่งเป็นกองรังหัดัง
นั้น แจ้งว่าพระเจ้าอวดองพราญทิวคงคแต่ัว ก็มีใจกำเริบคิดการขบถ
รับเค้นทัพไปโดยค้วน ถึงเมืองอังวะแต่ัวก็ให้กวาดผู้คนเสี้ยมอาหาร
เข้าไว้ ในเมือง จัดแจงการรักษาเมืองตั้งมั่นอยู่ มิได้ ไปเฝ้ามังตอก
มังระณเมืองรัตนสิงคณั้น.

๑ ฝ่ายมังตอกซึ่งอยู่รักษาเมืองทราบอังกิดการไปว่า พระราชบิดา
ทิวคงค พวกรามัญกดับเปนขบถ จึงให้จับมอญฆ่าเสียเพนอันมาก
พวกมอญหนักระจัดพัดศพรายไปทุกตำบล พอมังระราชอนุชาไปถึงเมือง
จึงทูลถามมอญหาได้เปนขบถไม่ บัดนั้นแม่เงาะแม่เงาะซึ่งให้เปนกองรัง
หัดังนั้นคิดขบถ ยกเข้ามาชิงเอาเมืองอังวะก่อน เข้าตั้งมั่นแขวงเมือง
อยู่ มังตอกได้ทราบก็ตกพระไทย ด้วยแม่เงาะแม่เงาะคนหมมฝมือ
เข้มแข็งนัก จะหาผู้ใดไปต่อรบจับเอาตัวนั้นยาก จึงให้ โหรพิจารณา
หาคนซึ่งจะปราบแม่เงาะแม่เงาะของเขาไชยชำนะได้ โหรทูลทำนายว่าอัน
คนชาติพม่า ซึ่งจะให้ ไปรบแม่เงาะแม่เงาะนั้นเห็นไม่ได้ ไชยชำนะเปน
แท้ ถ้าได้คนชาติรามัญมีรูปร่างวรรณดีณฐานดั่งนั้น ๆ ไปรบ จึง
จะมีไชยแก่แม่เงาะแม่เงาะ มังตอกมังระจึงให้เที่ยวหารามัญที่รูปร่าง
ต้องตามคำโหรทำนาย ได้รามัญคนหนึ่งชื่อหยั่งมี หดบหน้ไปเร้น
ซ่อนอยู่ในเรือนพม่าแห่งหนึ่ง รูปร่างต้องลักษณะเหมือนคำโหรทำนาย
พวกข้าหลวงพม่าเจรจาเต้าโตมให้หายกลัวแต่ัวก็พาตัวมาถวาย มังตอก
มังระจึงตรัสปดอบโยนเอาใจหยั่งมีว่า เราไม่ฆ่าท่านดอก ท่านอย่า
กลัวเราเลย จงรับอาสาเราไปรบแม่เงาะแม่เงาะของจับเอาตัวให้ได้ หยั่งมี
มีความยินดีจึงกราบทูลว่า ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานชีวิต

ข้าพระพุทธเจ้าแล้ว จะขอรับอาสาไปรบจับเอาตัวแมงตะแมงของมา
ถวายให้จงได้ แต่จะขอตบระกอบยากงกระพันอยู่สักเจ็ดวัน กับ
ขอพระราชทานทหารรามัญที่เข้มแข็งสักสามร้อยคน แล้วจะยกไปตี
เมืองอังวะ แต่มังตอกมังระ ก็โปรดให้ยังมีระกอบโอดก แต่
เกณฑ์ทหารรามัญให้สามร้อยคน แล้วให้เกณฑ์กองทัพพดตามพันยก
ไปตีเมืองอังวะก่อน ตั้งค่ายตามค่ายโกตเมืองทางห้าสิบเดี๋ยวนั้น.

๑ ฝ่ายแมงตะแมงของ แจ้งว่ากองทัพเมืองรัตนสิงคยมา ก็
ยกพดทหารดีพันออกจากเมือง เข้าตัดค่ายทั้งสามค่ายนั้นแตกพ่ายหนีแต่ใน
เพลาเดียว ด้วยยกถับเข้าเมือง ฝ่ายกองทัพซึ่งแตกไปนั้นดำทัพมา
ถึงกลางทาง ประชุมพร้อมกันแล้วจึงหยุดตั้งค่ายอยู่สามค่าย แล้ว
บอกหนังสือไปกราบทูลให้ทราบ มังตอกก็เกณฑ์คนเดิมไปอีกสองพัน
บรรจบกับทัพก่อนเป็นห้าพันด้วยกัน ให้ยกไปตีเมืองอังวะอีกเป็นสอง
ครั้ง ก็แตกพ่ายมา แล้วเกณฑ์พดอีกสองพันไปเพิ่มเติมบรรจบเป็น
เจ็ดพันให้ยกไปรบอีก ก็แตกฉานพ่ายมาทั้งสามครั้ง แมงตะแมงของ
ฆ่าพดพม่ารามัญล้มตายเสียเป็นอันมาก.

๑ ขณะนั้นยังมีระกอบโอดกพดครบเจ็ดวันก็สำเร็จ จึงจัดแจง
การซึ่งจะยกไป ให้เอายานนั้นได้ในกระบอบข้างน้ำเต้าบ้าง เมื่อจะ
ออกรบนั้นให้คนกินหนักตั้งหนึ่ง ให้ม้ากินหนักสองตั้ง ให้ช้าง
กินหนักบาทหนึ่ง อยู่คงกระพันชาตรี ถูกอาวุธหอกดาบแต่เป็นยิงฟัน
แทงไม่เข้า.

๑ ครั้นได้ศุภฤกษ์ ยังมีก็กราบถวายบังคมดาพาดทหารรามัญ
สามร้อย สรรพด้วยสรรพอาวุธยกไป มังระจึงให้เกณฑ์ทัพพดพม่าพัน

หนึ่ง ช่างยี่สิบ มาตีตีบ พร้อมด้วยเครื่องสรรพยุทธยกหนุ่ไปอีก
 ทพหนึ่ง ครั้นไปถึงเมืององวะ หยงมจึงให้กองทัพซึ่งยกมาครังก่อน
 แดทพซึ่งตามมานน คึงค่ายอยู่เบื่องหลัง แดกองหยงมินนยกเข้าไป
 ฆ่า คึงค่ายใกล้เมืองทางห้าเดื่น ฝ่ายแมงตะแมงช่องแจ้งว่ากองทัพ
 ยกมาอีก ก็ขนช่างยกพดทหารเป็นอันมากออกจากเมือง จับพดเข้า
 คึงค่ายหยงม ๗ ก็แจกยาให้พดทหารกินทุกคน แดวก็ยกออกจากค่าย
 เข้าคึงทพแมงตะแมงช่องกตางแปดง แดควหยงมินนลตดาบสองมือจึง
 ออกหน้า ไล่พนรพดแมงตะแมงช่องตัมตายกลาดกต้อนไป แมงตะ
 แมงช่องเห็นดังนั้น ก็ไล่ช่างเข้าแทงหยงม ๗ ก็พนงวงช่างนั้นขาด ช่าง
 ก็ร้องตตัดแต่นไป แมงตะแมงช่องคตงจากคต หยงมจะเข้าพน
 แมงตะแมงช่อง พดทหารกตุมรุมเข้าช่วยบ้องกันพาหนีเข้าเมืองได้
 ทพหยงมได้คิตตามไป ไม่ได้ควแมงตะแมงช่องก็กตบมาค้าย คึงคต
 นนมาแมงตะแมงช่องกตวหยงมินน ก็ได้ยกขอรบนอกเมืองอีก ให้
 พดทหารขนรักษานาที่เชิงเทนบ้องกันเมืองเปนสำมารถ หยงมก็ให้พด
 ทหารเข้าคึงค่ายประชิดใกล้กำแพงเมือง แดวให้ขุดคูโโมงคึงรุกกรากกำแพง
 เข้าไป แดคองทพพม่าทงนนคตวแมงตะแมงช่อง คึงค่ายด้อมอยู่
 คตห่าง ๗ ไม่อาจเข้าคึงประชิดใกล้เมืองได้ แดด้อมเมืองอยู่ถึงเจ็ด
 เดือน แดคองหยงมินนขุดคูโโมงคตคตเข้าไปในเมืองได้ ก็ขนไล่ฆ่าพน
 ชาวเมืองตัมตายเปนอันมากคตวเข้าไปในพระราชวัง แดแมงตะแมงช่อง
 ดูรบเห็นเหตุคตงกตงเมืองเดี่ย พาพดทหารหนีออกจากเมือง หยงม
 ยกคิตตามไปทันได้สู้รบกันเปนสำมารถ แมงตะแมงช่องถูกบ้นทเข้า
 เข้าหักตัมตง หยงมจับควได้เอาใส่ในกรงให้ห้ามมายังค้าย แดว

บอกหนังสือไปให้กราบทูลมิ่งตอกมิ่งระ ๆ ต่พระไทยนั้ก แต่เกรงผู้มีมือ
 แมงตะแมงช่องอยู่ จึงตั้งให้ทูลแขนทั้งตองเตี้ยให้หักแด้วจตั้งตัวไปถวาย
 แดกกองทพทงหนักนำเอาตัวแมงตะแมงช่องเข้าไปทงกรง ถึงเมืองรัตน
 ดิงค มิ่งตอกมิ่งระก็ให้เอาตัวแมงตะแมงช่องไปผ่าออกประหารชีวิต
 เตี้ย แด้วปุ่นบำเหน็จยังมี ตั้งให้เป็นมิ่งมหานันทมิตรขุนนางผู้ใหญ่
 ฝ่ายข้างทหาร พระราชทานเงินทองแด่เครื่องยศ กับทงบ่าวไพร่
 แด่เศรษฐานบ้านเรือน โดยสมควรแก่ความชอบ ครั้นการศึกเสร็จแล้ว
 ในบั้นโรงโทศกนั้น เสนาบดีทงปวงก็ประชุมพร้อมกัน อัญเชิญ
 มิ่งตอกราชบุตรผู้ใหญ่ ขึ้นเสวยราชสมบัติณเมืองรัตนดิงค เป็นเจ้า
 แผ่นดินในภูกามประเทศสืบพระวงศ์ต่อไป จึงตั้งมิ่งระราชอนุชาเป็น
 เองยิแมงมหาอุปราช ตั้งมิ่งโปอนุชาที่ตองผู้ครองเมืองอะเมียง ซึ่ง
 เรียกว่าอะเมียงตะแคงนั้น เป็นอะนาวิงค่อพระราชวงศ์ผู้ใหญ่ แด้ว
 ชูบเตยงขุนนางทแถ้วทหาร ตั้งในตำแหน่งถานาคักคิดตามมีความชอบ
 มากแต่น้อย.

๑ ครั้นถึงบั้นเสงครศึก สโตระมหาตรีโยจนาผู้เปนอาว เจ้าเมือง
 คองอู ถือค้วว่าเป็นผู้ใหญ่ มิได้มาช่อนน้อมยอมเป็นเมืองชน พระเจ้า
 มิ่งตอกกับมิ่งระมหาอุปราช จึงยกทัพหลวงไปตีเมืองคองอู จับได้
 ศ้วสโตระมหาตรีโยจนา มิได้ประหารชีวิต ด้วยคิดว่าเป็นอาว
 นำมาเตยงไว้ณเมืองรัตนดิงค ในบั้นนี้ให้เสน็ดหัวนไปเกลตยกล้อมตตะ
 บันชงหน้ไปนั้น ได้ศ้วมาเตยงไว้.

๑ ฝ่ายข้างกรุงเทพมหานครนี้ ขณะเมื่อทัพพม่าเด็กไปแล้ว มีพระ
 ราชคำรัสให้ข้าหลวงออกไปค้นค้ายหลวงพม่าตำบลบางกุ่ม ชุก

ได้ขึ้นใหญ่กระสุนดำนั้นวสันต์สืบกระบอกลงไว้ณค้ำย ให้ชนเข้ามา
ในพระนคร แด่สมเด็จพระราชาเดวิดจันเฝ้าพระเจ้าพระเชษฐาอยู่เนื่อง ๆ
คำรักให้พระองค์เจ้าแมงเม่าซึ่งทรงผนวชเป็นช้อยู่ณตามนทออก นำมา
ถวายเป็นพระอรรคมเหษีพระเจ้าพระเชษฐาธิราช.

๑ อยู่มาวันหนึ่งเพตาทองคืน มีพระราชโองการให้หาพระอนุชา
ธิราชเข้าไปเฝ้าถึงที่ข้างใน ครั้นเสด็จเข้าไป ทอดพระเนตรเห็นพระเจ้า
พิชิตพระแสงดาบพาดพระเพลาอยู่ ก็เข้าพระทัยว่าทรงรังเกียจจะ
ทำร้าย มีให้อยู่ในฆราวาส จึงเสด็จกลับออกมาณที่ข้างหน้า ครั้นถึง
ณเดือนแปดข้างขึ้นจึงเสด็จลงเรือพระที่นั่งออกไป ณวัดโพธิ์ทอง คำหยาด
ทรงพระผนวชแล้วเสด็จกลับเข้ามาอยู่ณวัดประดู่ตั้งแต่ก่อน.

๑ ในบั้นโรงโทศกนั้น มีพระราชดำรัสตั้งกรมหมื่นพิทักษ์ภูเบศ
ให้เป็นแม่การ รือเครื่องบนพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ซึ่งพม่ายังชำระ
นั้นงทำใหม่ แด่การปราสาทนั้นสืบเดือนจึงดำเร็จ.

๑ อนึ่งแต่ครั้งเมื่อมิ่งตองยกมาค้เมืองหงษาวดีได้นั้น รามัญเมือง
เมาะคมะพากรอบคร้วอพยพประมาณพันเศษ หนีเข้ามาอยู่ณเมืองทวาย
เมืองทวายบอกเข้ามาแต่ครั้งแผ่นดินสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ทรง
พระกรุณาโปรดให้ข้าหลวงออกไปรับเข้ามาณกรุงเทพมหานคร ครั้น
ถึงณเดือนอ้ายในบั้นโรงโทศกนั้น พวกรามัญพากันหนีไปทางตระ
วันออก ไปประชุมกันอยู่ณเขานางบวช คิตขบถชนยกเข้าค้เมือง
นครนายก กรมการบอกหนังสือเข้ามาสมุหนายกกราบบังคมทูล จึง
คำรักให้พระยาศรีหราชเดโชเป็นแม่ทัพถือพลสองพัน ยกออกไปจับ
มอญขบถได้รบกัน ฝ่ายรามัญไม่มีอาวุธ เต็มแต่ไม้ดัดแก้อต่าง

อาวุธ ได้กว้างเอากองทัพพระยาดีหราชเดโชแตกพ่ายเข้ามา จึง
โปรดให้พระยายมราชเป็นแม่ทัพถือพลสองพัน พระยาเพชรบุรีเป็น
ทัพหน้า ถือพลพันหนึ่งยกออกไปรบรามัญอีก พวกกองทัพรามัญแตก
รามัญพ่ายหนีไปทางเมืองหตุ่มศักดิ์ พระยายมราชพระยาเพชรบุรีก็เด็ก
ทัพกลับมายังพระนคร.

๑ ตศักราช ๑๑๒๓ บีมเสงศรีศก ถึงณเดือนแปด ให้นำเหนือหาดก
ตงมาแดงเหมือนหน้าดินแดง อยู่ตามวันก็หายเป็นปรกติ.

๑ ครั้นถึงบีมเมี้ยจัตวาศกศักราช ๑๑๒๔ ปี ฝ่ายข้างภูกามประเทศ
พระเจ้ามังดอกลงให้เกณฑ์กองทัพ ให้ตั้งจำหน่งของถือพุดห้าพันเป็น
ทัพหน้า ให้มังมหานรทากับอาปะระกามนี้ ถือพุดห้าพันเป็นทัพหนุน
ยกไปตีเมืองเชียงใหม่.

๑ ฝ่ายเจ้าเมืองตำพูนไชยกตั้งกองทัพพม่า จึงพาครอบครัวอพยพ
หนีมาพึ่งพระบรมโพธิ์สมภารณกรุงเทพมหานครศรีอยุธยา ทางด่าน
เมืองพิไชย กรมการเมืองพิไชยบอกตงมา สมุหนายกกราบบังคมทูล
จึงทรงพระกรุณาโปรดให้ฆ่าหตวงชนไปรับพวกครัวดาวเมืองตำพูนไชย
นั้นตงมายังพระนคร โปรดให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ตำบลบางต่าง.

๑ ฝ่ายพระยาจันทเจ้าเมืองเชียงใหม่ จึงให้มกุฎอักษรตงมาขอ
พึ่งพระบรมโพธิ์สมภาร จะขอกองทัพขึ้นไปช่วยป้องกันพม่าข้าศึก
สมุหนายกกราบบังคมทูล จึงทรงพระกรุณาจารย์สั่งให้เกณฑ์กองทัพ
หัวเมืองฝ่ายเหนือเป็นคนห้าพัน โปรดให้เจ้าพระยาสุรดีเจ้าเมือง
พระพิศณุโลกเป็นแม่ทัพ ยกไปถึงตำบลบ้านรแหง ได้ข่าวว่าเมือง

เชียงใหม่เสียแก่พม่าแล้ว ก็บอกตงมาให้กราบบังคมทูลให้ทราบ จึง
โปรดให้ส่งมุนายกมีตราขึ้นไปให้หากองทัพกลับ.

๑ ฝ่ายกองทัพพม่ายกมาตีเมืองเชียงใหม่ ตั้งล้อมเมืองอยู่ได้สี่เดือน
ห้าเดือนจึงเข้าหักเอาเมืองได้ จับได้ตัวพระยาจันทเจ้าเมือง แล้ว
มังมหานรธาแม่ทัพ ให้เอาประภามัน้อยรักษาเมืองเชียงใหม่กับไพร่
พลพอสมควรแล้วก็เลิกทัพกลับไปเมืองรัตนดิศ กุมเอาตัวเจ้าเมือง
เชียงใหม่ไปถวายพระเจ้ามังลอกมังระ พระเจ้ามังลอกมังระ
ให้เลี้ยงไว้.

๑ ฝ่ายกำปั่นข้าหลวงนครกรุงเทพมหานครซึ่งออกไปตั้งกาทวิป็นั้น ครั้น
ถึงก็นำพระสงฆ์แต่เจ้ากรมหมื่นเทพพิพิธขึ้นไปณเมืองถึงรัตนนคร เข้า
เฝ้าพระเจ้าดังกา ๆ ได้ทราบว่าเปนขัตติยวงศ์ในสยามประเทศก็ต้อนรับ
โปรดเลี้ยงดูอยู่เปนสุข แต่เมื่อพระอุบาท์ พระอริยมุนี พระสงฆ์
ออกไปครั้งก่อนนั้น พระเจ้าดังกาให้อยู่ในวัดบุบผาราม ได้บวช
กุดบุตรชาวสิงหเปนภิกษุถึงเจ็ดร้อยเศษ ตามเนรพนันเศษ พระสงฆ์
ซึ่งออกไปครั้งหลังนั้นได้บวชชาวสิงหเปนภิกษุอีกสามร้อย ตามเนร
พนันก็มาก อยูได้ บัเศษพระอริยมุนีซึ่งไปครั้งก่อนกับพระวิสุทธาจารย์
พระวรญาณมุนี ก็ถวายพระพรดาพระเจ้าดังกาดับมากกับข้าหลวง
แต่พระอุบาท์นั้นมิได้มา แต่พระสงฆ์อันดับนั้นอยู่บ้างกดับมาบ้าง มาถึง
พระนครศรีอยุธยาแต่ในปีมโรงโทศก เข้าถวายพระพรพระเจ้าแผ่นดิน
ด้วยเหตุซึ่งออกไปตั้งพระพุทธรูปสำเนาในดังกาทวิป็นั้น.

๑ ฝ่ายเจ้ากรมหมื่นเทพพิพิธอยู่ในเกาะดังกา ขุนนางแตราษฎร
นิยมยินดีนับถือมาก ด้วยรู้ว่าเป็นพระภาคิกราชพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา

ชวนกันเข้าใจว่าทรงพระศรัทธาอุสาห์ออกมาชม พระพุทธ ดำตนาถึง ดังกา
ทวิป ไม่แจ้งว่าต้องบัพพานิยกรรม จึงคิดการเป็นขบถจะจับพระ
เจ้าดังกาถอดเดี่ยวจากเสวตรถนิคร แต่จะยกกรมหมื่นเทพพิพิธขึ้นครอง
ราชสมบัติในเมืองสังขัตนคร มีผู้นำรหัสเหตุนี้ไปกราบทูลพระเจ้า
ดังกา ๆ จึงสั่งให้ข้าหลวงไปจับขุนนางเหตาร้าย กับทั้งกรมหมื่น
เทพพิพิธ ๆ รั้พระองค์ก่อนจึงหนีออกจากเกาะดังกา ดงโดยด่าน
สตูปแขกมาขึ้นอาไศรยอยู่เมืองเทศ ขณะนั้นภรรยาออกไปว่ากรุง
เทพมหานครเสียแก่พม่าแล้ว กรมหมื่นเทพพิพิธได้ทราบเหตุ จึงดง
โดยด่านกำปั่นแขกถูกค้าเมืองเทศเข้ามาณเมืองมฤค กรมการบอก
เข้ามา โภษาธิบดีกราบบังคมทูล จึงมีพระราชโองการสั่งให้มัตรา
คอบออกไปให้รับเข้ามาไว้ณเมืองคณาครี แล้วโปรดให้แต่งข้าหลวง
ออกไปกำกับอยู่ด้วย.

๑ ตศักราช ๓๓๒๕ บีมแมเบญจคัก ฝ่ายภูกามประเทศพระเจ้า
มังตอกหนทวงคต อยู่ในราชสมบัติได้สามปีเศษ เสด็จมาตั้งประชุม
เชิญมังระมหาอุปราชอนุชาขึ้นเสวยราชสมบัติ เป็นเจ้าแผ่นดินในภูกาม
ประเทศสืบพระวงศ์ต่อไป พระเจ้ามังระจึงตั้งเสนาบดีให้ดงมาคกแต่ง
กรุงรัตนบุรีอังวะ แล้วเสด็จจากเมืองรัตนตั้งคตงมาอยู่ณกรุงอังวะ
ตามโบราณราชกระษัตริย์สืบต่อมา.

๑ ในปีนั้นคตงเป็นขบถ พระเจ้ามังระให้ประหารชีวิตเสีย
แล้วให้เกณฑ์กองทัพตงกรรจตามหมื่น พร้อมด้วยช้างม้าเครื่อง
สรรพศาสตราวุธ ให้อแซห์หุ่ยกเป็นนายกองทัพหน้า ดิงจาโมเป็น
ยุกรมัตรา แยกกระบัตหุ่ยกเป็นเกี้ยกกาย จิกตินโมเป็นทัพหลัง

พระเจ้าอังวะมั่งระเปน โปซุกแม่ทัพหลวง ยกไปตีเมืองมณีนบุรีคือเมือง
กระแซฝ่ายทิศตะวันตก ได้รับกับกระแซประมาณสามเดือน ตีหัว
เมืองรายทางฟากฝั่งตะวันตกข้างตะวันออกได้เป็นหลายเมือง แต่
เมืองหลวงตั้งอยู่ฝั่งฟากข้างตะวันตกนั้นยังตีไม่ได้ พอขัดเคือง
จึงให้กวาดครอบครัวอพยพกระแซหัวเมือง ทงหลายซึ่งตีได้นั้นเป็นอันมาก
เด็กทัพหลวงกลับมาเมืองอังวะ.

๑ ฝ่ายเมืองทวายครั้งเมื่อพระเจ้ามั่งดองยกทัพมาตีได้แต่ก่อนนั้น ตั้ง
ขุนนางพม่าไว้เป็นเจ้าของกรมการกับตั้งไพร่พลอยู่รักษาเมือง แต่ขุน
นางทวายคนหนึ่งชื่อหุยตองจา ได้แจ้งข่าวว่าเมืองอังวะผลัดแผ่นดิน
ดินใหม่ ก็ซ่องสุมพวกทวายชาวเมืองเข้าช่วยเป็นอันมาก ยกเข้า
ปล้นเอาเมืองได้ ได้ฆ่าฟันพม่าเจ้าเมืองกรมการแต่ไพร่พลซึ่งมารักษา
อยู่นั้นตายสิ้น ก็ได้ครองเมืองทวาย จึงตั้งหนังสือบอกแต่งตั้ง
คอกไม้ทองเงินเครื่องราชบรรณาการ ให้ขุนนางทวายนำเข้ามาทูล
เกล้า ๆ ทวายณกรุงเทพ ฯ ขอขึ้นเป็นข้าขอบขัณฑสีมาตั้งไปเหมือน
อย่างแต่ก่อน.

๑ ตุลาคม ๓๑๒๖ บั๊วอกนศก ถึงณเดือนแปด ฟ้าเหนือหาดากดง
มาอีก แต่งเหมือนหน้าดินแดงจาง อยู่สองวันก็หายเป็นปรกติ.

๑ ครั้นถึงณเดือนอ้าย ส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราช
ดำเนินขึ้นไปนมัสการพระฉายณเขาบ่อแก้ว แรมอยู่สองแควแล้วเสด็จ
กลับลงมา ขึ้นไปนมัสการพระพุทธบาท กระทำพุทธสัมโภชเวียน
พระเทียนครบเจ็ดวัน แล้วเสด็จกลับยังพระมหานคร จึงดำรัสตั้ง
พระวิสุทธโยชามาตย์ ให้พ้นเชือกน้ำมันแต่ทำรอกไว้ให้มาก สำหรับ

เมื่อมีการสงครามมาจะเอาไม ชนตั้งหาหยิ่งบนเชิงเทิน แล้วจะเอาออก
คิดเอาเป็นกระสุนดำนั้นวัดนิ้วชักขึ้นไปให้สูง แล้วจะดำมชนวนยิงให้
ออกไปได้ไกล อย่าให้ข้าศึกเข้ามาใกล้ได้.

๑ ในบึงออกฉกนั้น ฝ่ายภูกามประเทศ พระเจ้าอังวะมีระ
ให้เกณฑ์กองทัพตักกวาดเครื่องสำอางหมื่นห้าพัน ตักรพด้วยช้างม้า
เครื่องสรรพศาสตราวุธให้พร้อมไว้ คิดจะยกมาตีพระนครศรีอยุธยา
อีก พอมันหนึ่งตั้งเมืองเมาระตะบอกรบขึ้นไปว่าชาวเมืองทวายคิดขบถ
ฆ่าเจ้าเมืองกรมการแต่ไพร่พลซึ่งลงไปรักษาเมืองอยู่นั้นเสียสิ้น พระเจ้า
อังวะจึงให้จัดทัพแปดกองทัพ ให้มังมหานรธาเป็นโบชุกแม่ทัพใหญ่
เมฆราโบเป็นทัพหน้า ดิงจาแมงซ่องเป็นยุกรบตรี เสนัดหุ่่นเป็น
เกียกกาย ปกนหุ่่นเป็นทัพหลัง ถือพดหมื่นห้าพัน ให้ยกมา
ทางใต้ทัพหนึ่งไปตีเมืองทวาย ได้แล้วจึงให้ยกเข้าไปตีกรุงเทพมหานคร
อีกทัพหนึ่งให้เนเมียวมหาเสนาบดีเป็นแม่ทัพ ฉับกุงโบเป็นทัพหน้า
แกวจนจอบเป็นยุกรบตรี เมียนหุ่่นเป็นเกียกกาย อุดมสิงห
จ่อจิวเจ้าเมืองปรอนเป็นทัพหลัง ถือพดหมื่น ให้ยกมาทาง
เหนือทัพหนึ่ง ให้บรรจบกับมังมหานรธาแม่ทัพใหญ่ ไปตีกรุงเทพ
มหานครทั้งสี่กองทัพ.

๑ ครั้นถึงวันได้ศุภฤกษ์ จึงนายทัพนายกองทั้งสี่กองทัพ ก็ทูตดา
พระเจ้าอังวะแล้ว ยกกองทัพแยกกันมาทางสี่ทาง.

๑ ฝ่ายมังมหานรธาแม่ทัพใหญ่ซึ่งยกมาทางใต้นั้น จึงให้เมฆรา
โบ ๓ ดิงจาแมงซ่อง ๓ เสนัดหุ่่น ๓ คมพดห้าพันยกตั้งมา
ตีเมืองทวายก่อน แต่ตัวมังมหานรธากับปกนหุ่่นซึ่งถือพดหมื่นหนึ่งนั้น

ยกตามมาภายหลัง นายทัพทั้งสามซึ่งเป็นกองนำยกเข้าตีเมืองทวาย
 แดหุยของเจ้าเมืองยกพลทหารออกต่อรบสู้พม่ามิได้ ก็แตกพ่าย
 หนีเมืองเดียว พม่าตั้งพรรคพวกครอบครัวของตัวหนึ่งตั้งมาเมืองตนา
 คีร์ กรมการเมืองตนาคีร์จึงบอกขอราชการศึกเข้ามายังกรุงเทพมหา
 นครในเดือนหกปีวอกฉศก ว่ากองทัพพม่ายกมาตีเมืองทวายเสียแล้ว
 จะยกมาตีเมืองมฤตเมืองตนาคีร์ โภษาธิบดีจึงกราบบังคมทูลตาม
 หนังสือบอกขอราชการนั้น.

๑ ฝ่ายมังมหานรธาแม่ทัพยกลงมาตั้งเมืองทวาย จึงให้กองนำยก
 ไปตีเมืองมฤต เมืองตนาคีร์แตกทั้งสองเมือง หุยของเจ้าเมือง
 ทวายหนีตั้งไปทางเมืองกระเข้าเมืองชุมพร ทัพพม่าตามลงไปเผาเมือง
 ชุมพรเสีย แล้วยกมาตีเมืองปัตท เมืองกุย เมืองปราณ แยก
 ทัพตามเมืองแล้วกลับไปเมืองทวาย.

๑ ฝ่ายหุยของจากับกรมหมื่นเทพพิพิธ ก็หนีเข้ามาณเมืองเพชรบุรี
 สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวได้ทรงทราบ ว่า เดี่ยวหัวเมืองแก่ข้าศึกเป็นหลาย
 เมือง จึงโปรดให้ตั้งหุยของจาไปอยู่ณเมืองชดบุรี ให้ตั้งกรมหมื่น
 เทพพิพิธไปอยู่ณเมืองจันทบุรี แล้วดำรัสให้เกณฑ์กองทัพตามพัน
 โปรดให้พระพิเรนทรเทพเป็นแม่ทัพ ยกออกไปตั้งรับข้าศึกอยู่ณเมือง
 กาญจนบุรี.

๑ ครั้นถึงเดือนเจ็ด มังมหานรธาให้กองนำตามนายพดด้วงพันยก
 กองทัพเข้ามาเมืองกาญจนบุรี เข้าตีทัพพระพิเรนทรเทพแตกพ่ายมา
 ทัพพม่ายกตามเข้ามาตั้งค่ายอยู่ตำบลบ้านตุ๊กแก ขณะนั้นเรือตุ๊กคำมา
 จอดค้ำกนอยู่ทวนเป็นอันมาก พม่าตั้งได้ฆ่าพันตายในน้ำแถบหนกแต

จับเบงไปได้อีกมาก แด้วพม่ายกไปตั้งค่ายอยู่ณคอกกระออมแตดงวัง
 หนองขาว ให้ค้อเรือรบเรือไต่อยู่ทนน แด้วจัดทัพให้ยกแยกกัน
 ไปตีเมืองราชบุรี เมืองเพชรบุรี มิได้มีผู้ใดค้อรบ ยกครอบครัว
 หนีเข้าป่าไปสิ้น พม่าเที่ยวไล่จับผู้คนครอบครัวได้บ้างแล้ว ยกกลับ
 ไปยังค่ายซึ่งตั้งอยู่ณ แด้วรอทัพค้อเรือฟ่งชาวกองทัพทางเหนืออยู่จน
 ถึงบิรกาตบดศก.

๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว จึงมีพระราชดำริตั้งเสนาบดี
 ให้จัดแจงเกณฑ์กองทัพหัวเมืองปากใต้ทงปวง แด้วให้ทัพยกไปตั้ง
 ค่ายรับข้าศึกอยู่ตำบลท่าหารใต้เมืองราชบุรี ให้ทัพเรือไปตั้งอยู่ตำบล
 บางกุง แด้วให้เกณฑ์ทัพหัวเมืองฝ่ายเหนือตะวันออกตะวันตกเข้ามา
 ช่วยการสงครามป้องกันพระนคร ให้ทัพเมืองพระพิศณุโลกมาตั้งค่าย
 อยู่ใกล้วัดกุเขาทอง ให้ทัพเมืองนครราชสีมาตั้งค่ายอยู่ใกล้วัดพระ
 เจดีย์แดง แด้วให้พระยารัตนาธิเบศร์คุมกองทัพเมืองนครราชสีมายก
 ตงมารักษาเมืองธนบุรี ให้พระยายมราชเกณฑ์กองทัพหัวเมืองอื่น
 ยกตงมาตั้งรักษาเมืองนนทบุรี แด้วทัพหัวเมืองนอกกว่านั้นให้เกณฑ์
 เข้าบรรจบกับพลชาวพระนคร ชนประจำรักษาน้ำที่เชิงเทินกำแพงเมือง
 โดยรอบ ด้รวพด้วยปืนใหญ่น้อยเครื่องด้รวพอาวุธพร้อม แด้วให้
 กวาดครอบครัวพลชาวเมืองแด่เสบียงอาหารเข้าไว้ในพระนคร.

๑ ขณะนั้นเจ้าพระยาพิศณุโลกให้พระยาพิศณุโลกให้พระยาพิศณุโลกให้พระยาพิศณุโลก
 ถวายบังคมตากดับขึ้นไปตงศพมารดา จะขอพระราชทานให้หดวง
 มหาดไทย หดวงโกษา หดวงเทพเสนา อยู่คุมกองทัพณวัด
 ภูเขาทองแทนตัว ก็ทรงพระกรุณาโปรดให้กลับไปเมือง.

๑ ฝ่ายเนเมียวมหาเสนาบดีแม่ทัพทางเหนือ ถือบดหมันหนึ่งยกลงมาทางเมืองเชียงใหม่ จึงให้ฉับกุงโบ แหนกวนจอบโย เมียนห้วน ตามนายคุมพดห้าพันเปนกองนำ ยกดวงดงมาก่อนแต่ในเดือนสี่ปีออกศึก คัวเนเมียวแต่อกุมถึงหจจกกับพดห้าพันนั้น ค้างฤดูฝนอยู่ ณเมืองเชียงใหม่ แดกกองนำนั้นยกดงมาถึงเมืองกำแพงเพชร ไม่มีใครสู้รบกับดงค้ายมันอยู่ แดวให้ค้อเรือรบเรือดำเตียงตระเตรียมเสบียงอาหารอยู่ที่นั่น.

๑ จึงกรมการหัวเมืองฝ่ายเหนือบอกขอราชการคักดงมาอีกฉบับหนึ่ง ว่าพม่ายกมาทางเหนืออีกทัพหนึ่ง สมุหนายกกราบบังคมทูล จึงมีพระราชโองการครุคสั่งให้มัคราชนไป ถึงเจ้าพระยาพิศณุโลกให้ยกไปตีทัพพม่าเข้าศึก.

๑ ครนถึงเดือนเจ็ดปีรกาต้บศึก จึงแหกวนจอบโยคุมพดพม่าพดดาวดองพัน ยกทัพเรือมาตั้งอยู่ณเมืองกำแพงเพชร มาตั้งค่ายอยู่ณเมืองนครสวรรค์.

๑ ครนถึงเดือนสี่เฮ็จ จึงเนเมียวมหาเสนาบดีแม่ทัพ ก็ยกพดพม่าพดดาวห้าพันเศษจากเมืองเชียงใหม่มาทางด่านเมืองสวรรค์โลก ตีบ้านใหญ่น้อยตามระยะทางมาจนถึงเมืองสุโขไทย เข้าตีเมืองสุโขไทย แดกแดวเข้าตั้งทัพอยู่ในเมือง พระยาสุโขไทยแดพระยาสวรรค์โลก พาครอบครัวพดเมืองหน้เข้าป่า แดวจัดพดทหารยกเข้ามารบดงต่อมเมืองไว้.

๑ ฝ่ายเจ้าพระยาพิศณุโลกก็ยกกองทัพไปช่วยรบพม่าณเมืองสุโขไทย ด้วย ขณะนั้นเจ้าฟ้าจัดเป็นบุตรพระองค์เจ้าคำ ซึ่งต้องสำเร็จโทษ

ครองเจ้าฟ้าอภัยเจ้าฟ้าบรมเมศร์ พระมารดานั้นเจ้าฟ้าเทพ เป็น
 พระราชธิดาสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงแผ่นดินทรงปลา แต่เป็นเจ้าฟ้า
 เจ้าฟ้าหมื่นเจ้าฟ้าสังวาทซึ่งเป็นโทษครั้งกรมพระราชวังนั้น แต่เจ้าฟ้าจืด
 ต้องโทษจำอยู่ในพระราชวัง หลวงโกษาณตเมืองพระพิศณุโลกช่วย
 คิดอ่านให้หนีออกจากโทษได้ รับไปณค่ายภูเขาทอง แล้วพากัน
 หนีไปเมืองกับทั้งบ่าวไพร่ในกองของตัว ครั้นได้ทรงทราบจึงดำรัสให้
 ข้าราชการเป็นหลายนาย รับไปติดตามจับก็หาทันไม่ หนีไปได้ถึง
 เมืองพระพิศณุโลก พอเจ้าพระยาพิศณุโลกไม่อยู่ ยกไปรบพม่า
 ณเมืองสุโขทัย เจ้าฟ้าจืดก็เข้าเก็บรับเอาทรัพย์สิ่งของทองเงินของ
 เจ้าพระยาพิศณุโลกสิ้น แล้วจุดเพลิงเผาบ้านเรือนเสีย กวาดผู้คน
 เข้าตั้งรักษาเมืองอยู่.

๑๐ ขณะนั้นจึงเสด็จภรรยาเจ้าพระยาพิศณุโลก หนีลงเรือน้อยกับ
 พรรคพวกบ่าวไพร่ขึ้นไปณเมืองสุโขทัย แจ้งความแก่เจ้าพระยา
 พิศณุโลก ๆ ก็โกรธ จึงเลิกทัพลงมาชุมนุมพลอยู่ณหลังเมืองพิศณุโลก แล้ว
 ยกขึ้นไปตั้งค่ายณท้ายเมืองพระพิศณุโลก ด้รับกับพวกเจ้าฟ้าจืดหลาย
 เพลา เจ้าฟ้าจืดจึงแตกหนีออกจากเมือง ตามไปจับได้ให้จำใส่กรง
 ตงเรือส่งตงมาณกรุง ฯ มาถึงท้ายทุ่งสำกเหตัก ผู้คุมรู้ว่าทัพพม่ามา
 ตั้งอยู่ณเมืองนครสวรรค์ จึงคุมเจ้ากตัญขึ้นไป เจ้าพระยาพิศณุโลก
 รู้ก็ให้ตงมารับเจ้าฟ้าจืดขึ้นไปถ่วงน้ำเสียณเมืองพระพิศณุโลก.

๑๑ ในขณะนั้นดาวเมืองตำพูนไชยซึ่งโปรดให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ณบางต่าง
 กับดาวเก่าอยู่ณบ้านม่วงหวานนั้น พากรรบครัวอพยพหนีไปข้างตะวันตก
 ออกทางต้น.

๑ ฝ่ายกองทัพหน้าพม่าข้างทางใต้ ซึ่งตั้งค่ายอยู่นครระออมนั้น
ถึงณเดือนสิบปีแรกดับศึก เมฆราโบจึงยกทัพเรือพดพันเศษ ตง
มาตั้งค่ายทัพไทยซึ่งตั้งอยู่ตำบลบ้านหมื่นแตก แดงก็ยกตั้งมาตั้งทัพเรือ
พวกไทยตำบลบางกุ่มก็แตกฉานพ่ายหนี จึงยกดวงเข้ามาถึงเมือง
ชนบุรี พระยารัตนาธิเบศร์มิได้สู้รบ หนีกลับขึ้นไปกรุงเทพมหานคร
กองทัพเมืองนครราชสีมาที่เลิกไปทางฟากตะวันออก ยกกลับไป
เมืองต้น พม่าก็ได้เมืองชนบุรี เข้าตั้งอยู่สามวัน แดงก็ยกทัพกลับไป
ไปณค่ายตอกระออมดังเก่า.

๑ ในขณะนั้นกำนันอังกฤษถูกคำดำหนึ่ง บรรทุกผ้าสุหรีดเข้ามา
จำหน่ายณกรุงเทพมหานคร โภชาธิบดีให้ตามถามแก่นายกำนันว่า
ถ้าพม่าจะเข้ามารบเขาเมืองชนบุรีอีก นายกำนันจะอยู่ช่วยรบฤจะ
ไปเสีย นายกำนันว่าจะอยู่ช่วยรบ แต่ขอให้ถ่ายมิดผ้าขนฝากไว้
ให้กำนันเขาก่อน ครั้นถ่ายมิดผ้าขนแล้ว ก็ถอยกำนันต้องตงมา
ทอดอยู่ณปากคตของบางกอกใหญ่.

๑ ครั้นเดือนนี้ เมฆราโบก็ยกทัพเรือเข้ามาเมืองชนบุรีอีก ไม่มี
ใครอยู่รักษาเมืองแต่สู้รบ พม่าเอาปืนใหญ่ชนิดบหม้อมวิไชยรินทร์
ฟากตะวันตก ยิงโต้ตอบกับปืนกำนันจนเพตาค่า กำนันจึงถอน
ถ่มอดถอยขึ้นไปตามน้ำ ขึ้นไปทอดอยู่เหนือเมืองนนทบุรี แดงกองทัพ
พระยายมราชซึ่งตั้งอยู่เมืองนนทนนกเด็กหนชนไปเสีย มิได้ตั้งอยู่ต่อ
รบพม่า พม่าเข้าตั้งอยู่ณเมืองชนแล้ว จึงแบ่งทัพชนมาตั้งค่าย
ณวัดเขมาตระตาดแก้วทั้งสองฟาก ครั้นเพตาทองคืน นายกำนัน
จึงขอเรือกราบตงมาชักลัดลุดช่วงต้องตงไปไม่ให้มีปากเสียง ครั้นตรง

ค่ายพม่าณวัดเซมา ก็ให้จุดปืนรายแควมพร้อมกันทั้งสองข้าง ยิง
 ค่ายพม่าทั้งสองฟาก พม่าต้องบินล้มตายบ่้วยดำบากแตกหนีออก
 หดงค่าย ครั้นเพดาเข้าหาชนต่ลุดช่วงก็ถอยชนมาหากำปั่นใหญ่ ซึ่ง
 ทอดอยู่เหนือเมืองนนท.

๑ ฝ่ายทัพพม่าก็ยกเข้าค่ายเมืองนนท. ครั้นเวดาค่ำให้ชกต่ลุดช่วง
 ต่องดงไปอีก จุดปืนรายแควมยิงค่ายเมืองนนท. พม่าหนีออกไปช่ม
 อยู่ข้างหดงค่าย อังกฤษแต่ไทยดงดำปั่นขึ้นไปเก็บของในค่าย พม่า
 กตบ้กรุกกันเข้ามาข้างหดงค่าย ได้พันทางไทยแต่อังกฤษแตกหนีออก
 จากค่ายดงดำปั่น แต่คตค้ค้ะต่าอังกฤษไตคนหนึ่งเอาชนต่ลุดประ
 จานไวนำค่าย นายกำปั่นจึงบอกแก่ต่ามว่า ปั่นในกำปั่นกระตุน
 ย่อมกว่าปั่นพม่าเตี้ยเปรียบช่าค้ก จะขอปั่นใหญ่กระตุนตบ้นวตบ้กระ
 บอก แต่จะขอเรือรบพดทหารตบ้ด่าจะดงไปรบพม่าอีก ต่ามกราบ
 เรียนแก่เจ้าพระยาพระคตง ๆ กราบบ้งคมทุด จึงโปรดให้เอาปั่นใหญ่
 ตบ้กระบอกดงบรทุกเรือใหญ่ขึ้นไปกำปั่น แต่เรือตบ้ด่าปั่นยังหาท้น
 จดแจงให้ ไบไม่ ครั้นเพดาบ่ายอังกฤษต่องกำปั่นแต่ต่ลุดช่วงดงไป
 จนพ้นเมืองธนบุรีแต่จ้งทอดต่มออยู่.

๑ ขณะนั้นไทยในกรุงเทพมหานคร ตอบดงเรือน้อยดงมาเก็บผลไม้
 หมากพตุนตวง อังกฤษจับชนไวนบ่กำปั่นมากกว่าร้อยคน แต่
 ก็ใช้ ไบหนีไปออกท่องทเต ครั้นเพดาค่ำไทยหนีชนมาถึงพระนครได้
 ต่องคน จ้งรเหนือความว่ากำปั่นอังกฤษมิได้อยุ่รบพม่า หนีไปแต่
 ไบแต่มคมาชงชนชนไว ต่ลุดมค.

๑ ฝ่ายเนเมียวมหาเสนาบดีแม่ทัพทางเหนือ กับอุคตมสิงหจจัว
 แดเกรียงบันญี่มีจุนหวุ่นเข็กหวุ่น ด้งรบกับทัพไทยอยู่ณเมืองสุโขไทย
 จนถึงเดือนยี่ก็แตกกองทัพยกตงมาบรรจบกับทัพหน้า ซึ่งตั้งอยู่ณเมือง
 กำแพงเพชรนั้น.

๑ ฝ่ายมังมหานรธาแม่ทัพทางใต้ ก็ยกทัพใหญ่พดหมื่นหนึ่งมาจาก
 เมืองทวาย มาบรรจบกับทัพหน้าซึ่งตั้งอยู่คอกกระฮอมแล้วแบ่งทัพให้
 ปกัณหุ่น แยกออกา จิกะเรจอไม้ ติงจาไม้ บรรจบกับ
 เสนัดหวุ่นกองหน้า ให้ยกทัพเรือหนุนทัพเมฆราโบเข้ามาณเมืองนนทบุรี
 แดตัวมังมหานรธากับติงจาแมงซ่อง จอกกาโบ จอกยี่โบ งาจุหวุ่น
 จิกแกทวาย ยกทัพบกมาทางเมืองสุพรรณบุรี เข้ามายังพระนคร
 ตั้งค่ายใหญ่อยู่ตำบลตุ๊ก แดกองทัพเรือหนุนยกขึ้นมาตั้งค่ายใหญ่อยู่
 ตำบลบางไทร แดพม่าตั้งมั่นใจหายข้ามมิได้ตอขายแก่บาป ให้
 ทัพไปรือเฮาอิฐโยถวิหาร วัดน้อยใหญ่ทั้งปวง มาก่อกำแพงล้อมเป็นค่าย
 ทั้งสองตำบล.

๑ ฝ่ายเนเมียวมหาเสนาบดี ก็ยกทัพบกทัพเรือจากเมืองกำแพงเพชร
 ตงมาบรรจบกับทัพแนวจนจอบองหน้า ซึ่งตั้งค่ายอยู่ณเมืองนคร
 สวรรค์ แดจก็ยกตงมายังพระมหานคร เข้ามาตั้งค่ายใหญ่อยู่ตำบล
 วัดป่าฝ้ายปากน้ำประดบ.

๑ ฝ่ายพระเจ้าอังวะจึงตั้งแมงกิม้ารหญาตงมาครองเมืองทวาย แด
 ให้เกณฑ์กองทัพมารามัญให้ยกหนุนเพิ่มเติมมาอีก แดสุรินทจของ
 มณีจของ มหาจอแทง อากาบันญี่ ดินายถ้อพดพม่าพันเศษ
 ยกตงมาพักอยู่ณเมืองเมาะตะมะ แดวเดินทัพมาทางเมืองอุไทยธานี

ในเดือนยี่สิบเก้าดับศก มาตั้งค่ายอยู่ณแขวงเมืองวิเศษไชยชาญ แด
 พระยาแจ้ง ตตะเตียง ตตะเกดบ คุมพดรามัญเมืองเมาะตะมะ
 ต้องพันเศษ ยกมาทางเมืองกาญจนบุรีมาถึงค่ายคอกกระออม แล้ว
 ยกทัพเรือหนุนเข้ามาตั้งค่ายใหญ่อยู่ณหนองหวดวัดโปรดสัตว์ แต่
 บรรดาประชาชนชาวหัวเมืองปาก ^{๗๓} ไทฝ่ายเหนือทงปวง ก็เสียแก่พม่า
 ทยกครอบครัวหนีเข้าป่าไปก็มาก ครั้นเดือนธันวาคมปีระกาดับศก พวก
 ชาวเมืองวิเศษไชยชาญ แดเมืองสังขบุรี เมืองสระบุรีเข้าเกิดย
 กต่อมพม่า พม่าเร่งเอาทรัพย์เงินทองแด่บุตรหญิง ^{๗๔} จึงชวนกัน
 ดวงพม่าว่าจะให้บุตรหญิงแต่เงินทอง แด่คิดกันจะสู้รบพม่า บอก
 กตำรวจชวชนกันทุก ๆ บ้าน แด่นายแทน ๓ นายโช ๓ นายอิน ๓
 นายเมือง ๓ ชาวบ้านตั้งหวดของแขวงเมืองตั้งค นายคอกชาวบ้าน
 ครับ นายทองแก้วชาวบ้านโพทเด คนเหล่านี้มีสมัครพรรคพวกมาก
 เข้าเกิดยกต่อมพม่าซึ่งยกทัพมาทางเมืองอุไทยธานี ครั้นพม่าตกเดือน
 เร่งรัดจะให้ส่งบุตรหญิง จึงให้นายโชคุมพรรคพวกเข้าฆ่าพม่าตาย
 ๒๐ เศษ แด่พวกนั้นหนีมาหาพระอาจารย์ธรรมโชติวัดเขานางบวช
 มีความรู้วิชาการดี มาอยู่ณวัดโพธิ์เก้าต้นในบ้านระจัน เขาเป็นทัพ
 แด่พาดสมัครพรรคพวกครอบครัวทงปวงมาอยู่ณบ้านระจัน แด่นายแทน
 กับผู้มีชื่อเหล่านี้ชักชวนคนชาวบ้านได้ ๕๐๐ เศษ มาตั้งค่ายมั่นอยู่
 ที่บ้านระจันทั้งสองค่าย พระอาจารย์นนตงกะครตประเจียดแด่มงคต
 แจกให้ แด่พม่าประมาณร้อยเศษตามมาจับพันเรือ มาถึงบ้าน

๗๓ เดิมว่า บั๊กชไต

๗๔ ,, ตุ๊กต้าว

กระจันก็หยุดอยู่ณฝั่งแม่น้ำปากข้างโน้น นายแทนรู้จึงจัดแจงคนให้
 รักษาค่าย แดงก็พาคนต้องร้อยข้ามน้ำไปรบกับพม่า พม่ายังมี
 ไตหนักเดียว นายแทนกับคนต้องร้อยตัวหนีออกรุดนวงเข้าพันแทงพวก
 พม่าถึงคตุมบอน ข้าพม่าตายทิ้งร้อยเศษ เหลือแต่ตัวนายต้องคน
 ี่หน้าควบหนีไปได้ จึงไปแจ้งความแก่นายทัพนายกองซึ่งตั้งค่ายอยู่
 ณแขวงเมืองวิเศษไชยชาญ แดงบอกไปถึงแม่ทัพ แม่ทัพจึงแต่ง
 ให้จ่าจุนหูนุ่ คุมพดหัวร้อยมาตีค่ายบ้านระจัน นายค่ายบ้านระจัน
 ก็ยกพดทหารออกรบ ตีทัพพม่าแตกพ่ายหนีแต่ป่วยเจ็บล้มตายเป็นอัน
 มาก แม่ทัพจึงให้แยกหูนุ่กุมพดพม่าเจ็ดร้อยยกไปตีค่ายบ้านระจัน ก็
 แตกพ่ายมาอีกเป็นสองครั้ง จึงให้ คิงจา โบ่กุมพดเก้าร้อยยกไปตีอีก
 ก็แตกพ่ายมาเป็นสามครั้ง พวกพม่าชยาตฝีมือไทยค่ายบ้านระจันยิ่ง
 หนัก หยุดอยู่อีกสองวันสามวัน แม่ทัพจึงเกณฑ์ให้สุรินทจ้อของ
 เป็นนายทัพใหญ่ คุมพดทหารเกณฑ์กันทุกค่ายเป็นคนพิเศษ ม้า
 หกสิบม้า ยกไปตีค่ายบ้านระจันอีกเป็นสี่ครั้ง สุรินทจ้อของก็ยก
 พดทหารไปถึงทุ่งบ้านห้วยไผ่ พวกค่ายบ้านระจันจึงจัดกันให้นายแทน
 เป็นนายทัพ พดต้องร้อย ให้นายทองเหม็นเป็นปีกขวา พันเรื่อง
 เป็นปีกซ้าย คุมพดกองตะต้องร้อย ทั้งสามกองเป็นคนหกร้อย
 มีปืนคาบศิลาของชาวบ้านบ้าง ปืนของพม่าซึ่งแตกหนีล้มตาย
 เก็บได้บ้าง ทั้งเก็บกระสุนดินของพม่าซึ่งทิ้งเสียเก็บไว้ได้บ้าง แด
 งตัวนายทั้งสามคนก็นำพดทหารทั้งสามกองยกออกจากค่าย ไปถึง
 คตองสะคือดีตน จึงตั้งทัพตากันอยู่ทั้งสามกอง คอยรับทัพพม่า
 ที่ต้นสะคือใหญ่มีบ่อน้ำอยู่กลางทุ่ง กองทัพพม่ายกมาตั้งอยู่ปากคตอง

ข้างโน้น ได้ ยิงปืนโต้ตอบกันทั้งสองฝ่าย พม่าเห็นพวกไทยน้อย
ก็ตั้งรบอยู่มิได้ทอดย ทัพไทยจึงชนเอาไม้แฉกเข้ามาถล่มคตอง แล้ว
ยกข้ามคตองรุกไปรบพม่าถึงอาวรุذن เข้าได้คตองบนแทงพม่าพม่า
ล้มตายเปนนันมาก แต่สู้ริทจอของนายทัพพม่า ก็ร่วมระย้าอยู่ใน
กตางพด เร่งให้คตองรบ รบกันตงแต่เช้าจนตระวันเที่ยง พด
ทหารไทยวิ่งเข้าฟันคตองคตองสู้ริทจอของชาตคตองฆ่าตายในท่ามกตางตนาม
รบ แต่นายแท่นซึ่งเป็นนายทัพไทยนั้นวิ่งเข้าไปในกตางพดพม่า ได้
แทงพม่าตายเปนนหลายคน แต่ตัวนายแท่นนั้นถูกปืนพม่าที่เข้าตมตง
พวกพดช่วยกันห้ามออกมาจากที่รบ แต่พดทหารทั้งสองฝ่ายต่างเห็นอย
อ่อนอดโรย ก็รอรบถอยออกจากกันทั้งสองข้าง หยุดพักอยู่ข้าง
ตะฟากคตอง พวกชาวบ้านระจันก็นำอาหารออกมาตั้งเตยงคตอง
ทหาร ฝ่ายพม่าก็หุงเข้าสุกบ้างยังบ้าง ที่ได้กินเข้าบ้างยังไม่ได้กิน
บ้าง พวกทหารไทยกินอาหารเสร็จพร้อมกันแล้ว ก็แต่งตัวยกข้าม
คตองแดนเข้าโจมตีทัพพม่าพร้อมกัน.

๑ ฝ่ายพดพม่าสาถวณชุดหตุ่มฝั่งศพนายอยู่ บ้างคตองประ โคม
ศพ บ้างร้องไห้รทนาย ไม่เปนนันจะต่อรบ ก็แตกพ่ายหนีไปค่อ
นำ พดทหารไทยได้ติดตามไปทันฆ่าพม่าพม่าตายเสียเปนนันมาก เก็บ
ได้ปืนแฉกเครื่องสาตราวุธผ้าหุงห่มต่าง ๆ แต่ได้ติดตามพม่าไปจนเย็น
จนจะโกตค้ำจิงกตบมายังค้ำย แต่พดพม่าตายประมาณแปดร้อยเศษ
ที่เห็นอรอดกตบมาถ้ามร้อยเศษ คตองอาวรุชบาดเจ็บก็มาก ข้าง
ทัพไทยตายหกสิบเศษ บัวยเจ็บตบตองคน ขณะนั้นชาวบ้านอื่น ๆ
พาครอบครัวเข้ามาเอาใส่รยอยู่ในค้ำยบ้านระจันเปนนันมาก.

๑ ฝ่ายพม่ากั้วฝีมือชาวบ้านระจันยังนัก แต่จัดแจงกะเกณฑ์ทัพ
 ปรุกษากันอยู่ประมาณสิบเอ็ดสิบสองวัน แม่ทัพจึงแต่งให้แยก
 อากาเป็นนายทัพ เกณฑ์แบ่งพดทหารไปทุก ๆ ค่ายเป็นคนพันเศษ ด้รวพ
 ด้วยม้าเครื่องด้รวพาอูชให้ยกไปตีค่ายบ้านระจันอีก ก็แตกพ่ายหนีมา
 เป็นห้าครั้ง แล้วแม่ทัพจึงแต่งให้จิกแถบตัดเมืองทวายเป็นนายทัพ คุม
 พดร้อยเศษยกไปตีเป็นหกครั้งก็แตกพ่ายมา จึงแต่งให้อากาบัญชาเป็น
 นายทัพคุมพดพันเศษยกไปรบอีกเป็นเจ็ดครั้ง แดอากาบัญชายกไปตั้ง
 ค่ายอยู่ณตำบลบ้านขุนโตก ฝ่ายทัพไทยข้างบ้านระจันจึงจัดให้ขุนต้นฝีมือ
 ยิ่งมั่นเป็นนายพดทหารเป็น คอยป้องกันทหารม้าพม่า แล้วแต่ง
 ให้นายจันหนองเขียวเป็นนายทัพใหญ่คุมทหารพันเศษยกออกตีทัพพม่าเข้า
 ต่อมค่ายไว้ ฝ่ายทัพพม่าตั้งค่ายยังไม่ทันแล้ว ทัพไทยจกเข้าโจมตี
 ข้างหลังค่ายยิงแทงฟันพม่าตายแทบถึงพัน แดอากาบัญชานายทัพพันก็ตาย
 อยู่ในค่าย ทัพไทยได้ม้าแสดม้าหนุ่มดำตราอูชต่างๆ เป็นอันมาก พม่า
 แตกหนีรอดเหลือมานั้นน้อยประมาณร้อยเศษ ตั้งแต่นั้นมาพม่ายังกั้ว
 ฝีมือไทยค่ายบ้านระจันนัก เกณฑ์กันจะให้ไปรบอีกมิใคร่ได้ หยุด
 นานไปถึงถึงเดือน.

๑ ฝ่ายในกรุงเทพมหานครนั้น ขณะเมื่อกองทัพพม่ายกเข้ามาจะ
 โกลดถึงกรุงนั้น สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวดำรงศัั้งให้ออกไปนิมนต์พระ
 องค์ราชาคณะซึ่งอยู่วัดนอกเมืองนั้น ให้เข้ามาอยู่ในวัดพระนครทั้งนั้น
 แดสมเด็จพระอนุชาธิราชซึ่งทรงผนวชอยู่ณวัดประดู่ นั้น ก็เสด็จเข้ามาอยู่
 ณวัดราชประดิษฐาน ขุนนางแตรราชภูรชนกันไปทูลเชิญเสด็จให้ดา
 ผนวชออกช่วยราชการแผ่นดินป้องกันรักษาพระนครเหมือนเมื่อศึกมังดอง

ครึ่งก่อน ก็หาตามนอชอกไม้ แดเพดาเสด็จไปทรงรับบิณฑบาต ชาวเมืองชวกันเขียนหนังสือห่อได้บาครเปเนใจความทูลวิงวอนให้ตามนอชอกไม้ได้ห่อหนังสือในบาครเปเนอันมากทุก ๆ วัน.

๑ ขณะนั้นในพระนครได้ทราบข่าวว่าชาวบ้านระจันตั้งค่ายค่อรบพม่า พม่ายกทัพไปตีแตกพ่ายมาเปนหลายครั้ง ชาวบ้านระจันฆ่าพม่าเสียเป็นอันมาก เห็นพม่าย่อท้อถอยกำลังตั้ง ต้มเด็จพระเจ้าแผ่นดินจึงดำรัสให้เสนาบดีเกณฑ์กองทัพจะให้ยกออกไปรบพม่า แล้วโปรดให้ถอดเจ้าหมื่น ๘๕ ศรีสุรรักษ์ออกจากโทษ ให้คงถานาศักดิ์ทำราชการดังเก่า จึงโปรดให้พระยาพระคลังเปนแม่ทัพ กับทั้งทำวพระยาข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยเปนหลายนาย แดทัพหัวเมืองสมทบด้วยก็หลายเมืองเปนคนหมื่นหนึ่ง ให้ยกออกไปตีค่ายพม่า ซึ่งตั้งอยู่ ณ วัดป่าฝ้ายปากน้ำประดง แต่ให้ด่านกระซุกแบกไปเป็นอันมาก สำหรับเมื่อจะตั้งรบที่ใดจะเขากระซุกคงเรียงให้ชิดกัน แล้วจะซุกมุดดินบรรจุลงในกระซุกเป็นสนามเพดาน บังค้วพดทหารกันเป็นขาคัก พระยาพระคลังแด่นายทัพนายกองทั้งปวง กราบถวายบังคมลาแด้วยกกองทัพออกจากพระนครวันนั้น รพดมาก เต็มไปทงทองทุ่ง แม่ทัพหยุดแควที่โคกกองทัพหยุดที่นั้น พร้อมพร้อมกันเปนกองกองรกรอไป ครนไปถึงที่ใกล้ค่ายพม่าก็ตั้งทัพตากันอยู่ แดทหารพม่าชี้มาข้ามน้ำไปหาก่ายใหญ่ปากตะวันตกเปนหลายมา จึงขับทหารเข้าตีค่าย พม่าในค่ายยังมีปืนใหญ่น้อยออกมาต้องพดทัพไทย ตมตงส้ห้าคน กองทัพทงนนักถอยมาสิ้น ครนเพดาเย็นก็แตกกลับเข้าพระนคร อยู่สองสามวันจึงมีพระราชดำรัสให้ทพพระยาพระคลังยก

ออกไปตีค่ายปากน้ำประต๋บอีก ขณะนั้นบรรดาชาวพระนครทั้งคฤหัสถ์
 แด่สมณะไม่เคยเห็นเขารบกัน ชวณกันตามกองทัพออกไปดูรบพม่าเป็น
 อันมาก แด่กองทัพยกออกไปตั้งอยู่ยังไม่ทันเข้าตีค่าย พม่าแต่งกต
 ให้ รพตยกหาบคอนออกหลังค่ายทำที่จะแตก พวกกองอาสาสามารถ
 ชวณกันวิ่งเข้าไปใกล้ค่ายพม่า แด่เนเมียวแม่ทัพขับพลทหารทั้งคนทั้งม้า
 ออกได้โอบหลังกองทัพไทย พุ่งหอกชดแต่ยิงปืนบนหลังม้าต้องพลทัพ
 ไทยตายเป็นหลายคน กองทัพไทยมิได้ล้อม พวกนั้นแตกพ่ายหนีถอย
 ลงมาณโพธิ์ตามคันทางต้น แด่เจ้าหมื่นศรีศรีรักษ เจ้าหมื่นเสมอใจราช
 ชมาชามนำหน้ามาฟากตะวันออก แด่กองทัพพระยาตากทรงรบอยู่ ค่อย
 ช้ามมาต่อภายหลัง ทัพพม่าได้คิดตามพุ่งหอกชดต้องพลทัพไทยแต่
 คนซึ่งตามออกไปดูรบก็กันหนาวเจ็บเป็นอันมาก ทดมตายก็กต
 เกิดออกไป กองทัพไทยก็พ่ายหนีเข้าพระนคร พวกทัพพม่าก็กดขี่ไปค่าย.

๑ ฝ่ายนายทัพนายกองพม่าทั้งปวง จึงปรึกษากันจัดหาผู้ซึ่งจะเป็น
 นายทัพ จะให้ยกไปตีเอาค่ายบ้านระจันให้จงได้ ขณะนั้นรามัญคน
 หนึ่งเป็นมอญเก่าอยู่ ในพระนครมานาน ๘๖ เข้าเกลี้ยกด้อมพม่า
 มีฝีมือรบเข้มแข็ง แม่ทัพพม่าตั้งให้เป็นพระยาตาก จึงเข้ารับอาสา
 จะขอไปตีค่ายบ้านระจันให้แตกจงได้ แม่ทัพจึงเกณฑ์พลพม่ารามัญให้
 สองพัน ตั้งให้พระยาตากเป็นนายทัพสรรพด้วยม้าเครื่องสรรพอาวุธ
 ให้ยกไปตีค่ายบ้านระจันอีกเป็นแปดครั้ง แด่พระยาตากยกทัพไปตี
 ค่ายบ้านระจันครั้งหนึ่งได้ตั้งทัพกตางแปด ให้ตั้งค่ายรายไปตามทาง
 ตามค่าย แด่จให้ รอค่ายหลังมือไปตั้งข้างน้ำอีก แต่เดินค่ายไปตาม

๘๖ เดิมว่า อยู่เมืองน

ทางที่เสด็จมายังตงถึงกึ่งเดือนจึงไปเกือบจะใกล้ค่ายบ้านระจัน พวก
 ศัตรูค่ายบ้านระจันคุมพลทหารยกออกตัดค่ายพระนายกองเป็นหลายครั้ง
 ไม่แตกฉาน แต่พระนายกองตงมั่นรบอยู่แต่ในค่ายมิได้ออกรบนอกค่าย
 พวกบ้านระจันเสียคนล้มตายเป็นอันมาก วันหนึ่งนายทองเหม็นกินสุรา
 เม้าชกรบือเมื่อยกยกพลเข้าตัดค่ายพม่า พระนายกองรับพลรามัญออก
 ต่อรบนอกค่าย นายทองเหม็นรับกระบือไต่ดำเข้าในกตางทัพแต่ผู้
 เดี่ยว ทางพม่ารามัญตายเป็นหลายคน พวกพม่าต่อรบด้านทาน
 ต่อมเข้าไว้ได้ เขารุมพันแทงนายทองเหม็นไม่เข้า นายทองเหม็น
 สู้รบอยู่ผู้เดียวจนสิ้นกำลัง พม่าจับตัวได้ก็ทุบตีตายในที่นั้น พวกทัพ
 บ้านระจันเสียนายแก้วก็แตกหนีไปค่าย ทัพพม่าพระนายกองก็ยกคิด
 ตามมาถึงบ้านชนโดกใกล้ค่ายบ้านระจัน จึงให้เก็บเอาศพพม่าซึ่งตาย
 แต่ทัพก่อน ๆ นั้นเผาเสียสิ้น แล้วตั้งค่ายใหญ่ตั้งที่หน้ารักษามันอยู่
 ทัพบ้านระจันออกตีเป็นหลายครั้งไม่แตกก็เสียน้ำใจถอย พระนาย
 กองจึงให้ชตุโมงค์เดินเข้าไปใกล้ค่ายบ้านระจัน แล้วปลุกหอรบชน
 สูงเอาปืนใหญ่ขึ้นยิงเข้าไปในค่ายต้องไทยตายเป็นอันมาก แต่เอา
 ค่ายน้อยบ้านระจันได้ ยิ่งแต่ค่ายใหญ่ แด่นายแท่นซึ่งถูกปืนพม่าเข้า
 หักแต่ก่อนนั้นป่วยมานาน ก็ถึงแก่กรรมลงในเดือนหกปีจอฮู้สุคัก.

๐ ขณะนั้นขุนต้นซึ่งมีฝีมือเข้มแข็งถอยบ่นอยู่เป็นนิจ แด่นายจันหนวด
 เขียวยกพลทหารออกรบกับพม่าอีกเป็นหลายครั้ง วันหนึ่งพม่าโอบ
 หดงเข้าได้ก็ฆ่าขุนต้นกับทั้งนายจันหนวดเขียวตายในรบทั้งสองนาย ยัง
 แต่พันเรื่องกับนายทองแดงใหญ่อยู่ในค่ายบ้านระจัน เห็นเหตุอย่างนี้จะ
 สู้รบพม่าจึงบอกเข้ามาในเมือง ขอบปืนใหญ่แต่กระสุนดินดำ เสนาบตี

จึงปลุกชาวดงเห็นพร้อมกันมิได้ให้ ว่าถ้าพม่าตีค่ายบ้านระจันแตกแล้ว
ก็จะได้ปืนใหญ่แตกกระสุนดินดำเป็นกำลังเข้ามารบพระนคร เหมือนหนึ่ง
ให้กำลังแก่ข้าศึก แต่พระยารัตนาธิเบศร์นั้นหาตงเห็นด้วยไม่ จึงออกไป
ณค่ายบ้านระจัน ก็คิดอ่านเรียกรายทองชาวบ้านซึ่งอยู่ในค่าย มาหล่อ
ปืนใหญ่ขึ้นได้สองกระบอก ก็ยกพร้อมไพร่พลไปหาบริบูรณ์ไม่ เห็น
จะคิดการสงครามไม่สำเร็จก็กลับเข้าพระนคร ฝ่ายชาวบ้านระจันหาที่
พึ่งมิได้ ไม่มีใครช่วยอุดหนุน ก็เสียใจย่อหย่อนอ่อนผู้มีอดง เห็น
จะสู้รบต้านทานพม่าไม่ได้ แต่ตั้งค้อมรบพม่ามาแต่เดือนสี่ปลายปี
ธันวาคม จนถึงเดือนแปดปีจออิฐศึกได้ห้าเดือน เห็นเหลือกำลังที่
จะรบเคียวทำสงครามกับพม่าสืบไปอีก ต่างคนก็พาครอบครัวหนีไป
จากค่าย ที่ยังอยู่น้อย ผู้คนก็เบาบางลง.

๑ ครั้นถึงวัน ๒๒ ค่ำ ปีจออิฐศึก พม่าก็ยกเข้าตีค่ายใหญ่บ้าน
ระจันแตก ชาวคนเสียเป็นอันมาก ที่จับเป็นไปได้นั้นก็มาก บรรดา
ครอบครัวชายหญิงเด็กและผู้ใหญ่ซึ่งเหลือตายอยู่นั้น ให้กวาดเอาไปสิ้น
แต่เด็กที่พกดับไปยังค่ายพม่า ตั้งแต่นั้นมาห้าเดือนจนเสียค่าย
นั้น ไทยตายประมาณพันเศษ พม่าตายประมาณสามพันเศษ แต่
พระอาจารย์ธรรมโชตินั้น กระทำด้วยสติปัญญาจงคิดประเจียดกระตุก
ต่าง ๆ แจกให้คนทั้งปวง แต่แรกนั้นมีคุณอยู่คงแคล้วคลาดาคู่มอันตราย
อาวุธได้ขังอยู่ ภายหลังผู้คนมาอยู่ในค่ายมากด่าสอน ที่นับถือแท้
บ้าง ไม่แท้บ้าง ก็เสื่อมทรามประเดชะตง ที่อยู่คงบ้างที่ต่ออาวุธบาดเจ็บ
ล้มตายบ้าง แต่ตัวพระอาจารย์นั้นทนกว่าตายอยู่ในค่ายก็มี ที่ว่าหายสูญ
ไปก็มี ความหาตงเป็นแน่ไม.

๑ ในกรุงเทพมหานครในเดือนแปดนั้น สมเด็จพระสังฆราชวัดพระ
ศรีรัตนมหาธาตุขึ้นอาพาธลงดับสูญ ทรงพระกรุณาให้แต่งตั้งพระ
โกษฐไฉว จึงโปรดให้เลื่อนพระเทพมุนีวัดกุฎีดาวซึ่งเข้ามาอยู่ณวัดสุวรรณ
เจดีย์นั้นขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราช อยู่ได้หกเจ็ดเดือนก็อาพาธดับสูญ
ลงอีก โปรดให้แต่งตั้งพระโกษฐไฉวเป็นสองพระโกษฐ ยังมีได้ปลง
พระศพทั้งสองศพ ด้วยศักรียกคิดพระนครอยู่.

๑ ฝ่ายเจ้ากรมหมื่นเทพพิพิธซึ่งไปอยู่ณเมืองจันทบูรนั้น บรรดาคน
ชาวหัวเมืองทั้งหลายฝ่ายตะวันออกชวณกันนั้นถือ พากันมาด้วยความรักดี
ฟังพระบารมีอยู่เป็นอันมาก กรมหมื่นเทพพิพิธจึงพากันทงนเข้ามา
อยู่ณเมืองปราจีนบุรี แดคนชาวหัวเมืองปราจีน เมืองนครนายก
เมืองฉะเชิงเทรา เมืองชลบุรี เมืองบางมุง เตืองๆกันไปว่าเจ้า
จะเสด็จยก^{๘๗} เข้ามารบพม่าช่วยกรุงเทพมหานคร จึงพากันมาเป็นพวก
พวกมาเข้าด้วยเป็นหลายพัน ทูลรับอาสาจะรบพม่า กรมหมื่นเทพ
พิพิธจึงให้ตั้งค่ายอยู่ณเมืองปราจีนบุรี จึงแต่งตั้งให้หมื่นเก้าหมื่นศรีนาวา
ชาวเมืองปราจีนบุรี แดนายทองอยู่น้อยชาวเมืองชลบุรี คนทงดำนั้น
เป็นนายช่องฝีมือเข้มแข็ง ให้เป็นนายทัพหน้าคุมพลชาวหัวเมืองต่าง ๆ
สองพันเศษ ยกมาตั้งค่ายอยู่ณปากน้ำโยทกา แดคนทงหลายต่าง ๆ
ตั้งหนึ่งร้อยเข้ามาถึงพรรคพวกญาติ ซึ่งอยู่ในกรุงเทพมหานคร คน
ในกรุงเทพมหานครรู้สึกย่นต^{๘๘} คิดกันพาครอบครัวหนีออกจากพระนคร
ออกไปเข้าด้วยกรมหมื่นเทพพิพิธเป็นอันมาก บรรดาหม่อมเจ้าชายหญิง
ซึ่งเป็นพระหน่อในกรมหมื่นเทพพิพิธ ก็ยทั้งหม่อมห้ามแต่ข้าไทยก็หนี

ออกไปหาเจ้า แต่พระยารัตนาธิเบศน์ ก็พาพรรคพวกหนีออกไป
 เข้าด้วย ช่วยกันคิดการซึ่งจะทำสงครามกับพม่า จัดแจงการมีทัพ
 พร้อมยังมีได้ยกเข้ามา ฝ่ายกองทัพพม่าได้แจ้งเหตุดังนั้น แม่ทัพจึง
 เกณฑ์ให้เมฆราโบกับแนกวนจอบสองนายคุมพลตามพันยกทัพเรือ
 ออกไปตีค่ายไทย ซึ่งตั้งอยู่ณปากน้ำโยทกานนี้ ด้รบกันเป็นสามาร
 พม่าหักเอาค่ายได้แล้วฆ่าหมื่นเก้าหมื่นศรีนาวาตายในทีรบ แต่นาย
 ทองอยู่ช้อยหนีรอด ทัพไทยก็แตกฉานพ่ายหนีกระจัดพัดพรายกันไป
 พม่าได้ไชยชนะแล้วก็เลิกทัพกลับเข้ามายังค่ายณกรุงเทพมหานคร.

๑ ฝ่ายกรมหมื่นเทพพิพิธกับพระยารัตนาธิเบศ์ แจ้งว่าเสียค่ายปาก
 น้ำโยทกาแก่พม่าแล้วก็ตกใจ มิได้คิดอ่านที่จะยกมาสู้รบกับพม่าอีก ก็
 พาสมัครพรรคพวกหนีไปทางช่องเรือแตกชนไปณเมืองนครราชสีมา.

๑ ในขณะนั้นมิ่งมหานรธาแม่ทัพใหญ่ซึ่งอยู่ณค่ายตั้งถูกบ่วงหนักถึงแก่
 กรรม พม่านายทัพนายกองต่งปวงทุก ๆ ค่ายมาพร้อมทำการปลงศพ
 เสร็จแล้ว ให้ก่อพระเจดีย์บรรจุอัฐิไว้ในค่ายนั้น แล้วจึงประชุมปรึกษา
 กันซึ่งจะตั้งโบชุกแม่ทัพใหญ่ขึ้นแทน จะได้ว่ากต่างบังคับบัญชานายทัพ
 นายกองต่งปวงสี่ทิศขาดในการสงครามสืบไป แต่นายทัพนายกองเห็น
 แก่งแย่งกันไปหาต่งพร้อมกันไม่ บางพวกก็ว่าจะเอาเนเมียวมหาเด่นาบด
 เป็นโบชุกแม่ทัพใหญ่ บางพวกก็ว่าจะเอาต่งจาแมงช่องปลัดค่ายตั้งถูก
 บางพวกก็ว่าจะเอาปลัดหัวหน้านายค่ายบางไทร หาต่งกันไม่ ภายหลัง
 จึงปรึกษาพร้อมกัน ว่าเนเมียวมหาเด่นาบดนั้นมั่งคั่งปัญญาแต่ฝีมือ
 เข้มแข็งก็จริง แต่ทว่ามิใช่เชื้อชาติพม่าชาติศรี ฝ่ายบิดาเป็นพม่า

๘๘ เต็มว่า กระทำณาปนกิจปลงศพ

มารดาเป็นดาว ซึ่งจะเป็นใหญ่กว่าเราทั้งหลายอันเป็นธกูดพม่า^๕นั้นไม่ควร
แต่ตั้งจาแมงช่องปลัดค้ายส์กุกน^๕นเด่าก็มีใช้ชาติพม่าแท้ ฝ่ายบิดาเป็นพม่า
มารดาเป็นรามัญ ไม่ควรจะเป็นใหญ่กว่าเราอันเป็นชาติธกูดพม่าทั้งปวง
เห็นแต่ปากันห้วนนายค้ายบางไทร^๕นั้น เป็นเชื้อชาติพม่าแท้ทั้งฝ่ายบิดาแต่
มารดา ต้มควรที่จะเป็นใหญ่บังคับบัญชาเราทั้งปวงได้ จึงพร้อมกัน
ตั้งปากันห้วนเป็นโบชุกแม่ทัพใหญ่ บังคับสิทธิขาดในการสงครามทั้ง^๕นั้น.

๑ ฝ่ายเนเมียวมหาเสนาบดี จึงว่าแก่นายทัพนายกองทั้งปวงว่า
ต้มเด็จพระเจ้ากรุงรัตนบุรีอังวะ โปรดให้เราเป็นแม่ทัพยกมาทางเหนือ
ให้ตั้งเขาพระนครศรีอยุธยาให้จงได้ ถึงว่ามิ่งมหานรธาโบชุกแม่ทัพ
ใหญ่หาชีวิตไม่แล้วก็ดี ตัวเรายังมีชีวิตอยู่ คงจะทำสงครามเอา
แผ่นดินเมืองไทยถวายพระเจ้าอังวะให้สำเร็จพระราชประสงค์จงได้ ท่าน
ทั้งหลายผู้โดยย่อต่อการสงครามไม่เป็นใจในราชการก็กัด้วยเรา เรา
ก็จะประหารชีวิต^๕นั้นเสีย นายทัพนายกองทั้งปวงแตกกันห้วนซึ่งตั้ง
เป็นโบชุกชนใหม่^๕นั้น ก็เกรงกลัวอำนาจเนเมียวทั้งนั้นด้วยกัน แต่
เนเมียวจะกระเกณฑ์เอาริพตเท่าใดก็ต้องให้ไปทุกทัพทุกค่าย แต่จะ
เกณฑ์ให้นายทัพนายกองผู้โดยยกไปทำการศึกที่ใด ก็ต้องไปทำตาม
บังคับบัญชา ไม่มีใครอาจขัดขวาง เนเมียวจึงยกพลทหารเข้ามาตั้งค่าย
ใหญ่ตำบลโพธิ์สามต้น ให้หรือเอาฮิสูโบถพิหารวัดมาก่อกำแพงล้อม
เป็นค่าย แล้วเกณฑ์ให้นายทัพทั้งปวงยกเข้ามาตั้งค่ายอยู่ณวัดภูเขาทอง
แต่บ้านบ่อมวัดการ้อง ให้ปลูกหอรบแต่ก่อบ่อมขึ้นให้สูง เอาบัน
ใหญ่^๕น้อยขึ้นยิงเข้ามาในพระนคร.

๑ ฝ่ายข้างในกรุงนั้น ส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวดำรัสให้เสนาบดี
จัดแจงแต่งกองทัพเรือ โปรดให้ท้าวพระยาอาสาห้าหกเหล่าแตกกองทัพทหารทั้ง
ปวงยกทัพเรือข้ามไปตีค่ายพม่าณวัดถ้ำร้าง พม่าจึงรีบมาถกนายเรือคน
หนึ่งซึ่งขึ้นนำตาบดองมีอยู่หน้าเรือคกหน้าตง ทหารเรือทั้งนั้นถอยยกกลับ
เข้ากรุงสิ้น.

๑ อยู่มาวันหนึ่ง จักรพรรดิศรีสุริยพาหุ ซึ่งเป็นเจ้าน้ำตกรักษาบ่อ
ท้ายกบ ให้ประจวบพระมหากษัตริย์มฤคยราชต้องนัดต้องถกยิงค่ายพม่า
วัดภูเขาทอง แลยิงออกไปโดนตหนึ่งบนกราวราน ครั้นเพลาค่ำไทย
หนีเข้ามาในกรุงได้คนหนึ่ง ให้การว่าปืนใหญ่ซึ่งยิงออกไปนั้นต้องเรือรบ
พม่าล่มตองดำคนตายเป็นหลายคน ครั้นรุ่งขึ้นเนเมียวแม่ทัพเกณฑ์ให้
นายทัพนายกองทั้งปวงยกเข้ามาตีค่ายณวัดกระชาย วัดปลับพดาไชย
วัดเต่า วัดสุเรนทร์ วัดแดง ให้ปืนทุกหอรบชนทุก ๆ ค่าย เข้ายืน
ใหญ่ห้อยขนิระคมยิงเข้ามาในกรุง ครั้นถึงณเดือนสิบสองนักษัตร จักร
ทรงพระกรุณาโปรดให้พระยาตากเดื่อนที่เป็นพระยากำแพงเพชร แล
ตั้งให้เป็นนายกองทัพเรือ ให้พระยาเพชรบุรีเป็นกองนำ ให้หุดวง
ศรีเส็นเป็นกองหนุน ยกทัพเรือออกจากพระนคร ให้ไปพร้อมทัพ
กันอยู่ณวัดป่าแก้ว คอยตีเรือทัพพม่าซึ่งจะขนลงไปตามหากัน ขณะ
นั้นเรือรบกองทัพพม่ารามัญ ยกขึ้นมาแต่ค่ายบางไทรแลค่ายชอน
หลวงวัดโปรดสัตว์ มาถึงกต่างทุ่งตรงวัดสังควด พระยาเพชร
บุรีกองนำจึงให้แจวเรือรบในกองของศิวห้าเหล่าเข้าตีเรือรบพม่า แลเรือ
พวกทัพพม่ารามัญนั้นมาก ก็เข้าล้อมเรือกองพระยาเพชรบุรีเข้าไว้ได้
รบกันเป็นสามารภ แลพลทัพไทยกับพลพม่ารามัญฆ่าฟันกันตายลงทั้ง

ต้องฝ้าย กองพระยากำแพงเพชร หตวงศรีเสนี จอตรอกุเตี้ย หาเข้า
ช่วยอุดหนุนกันไม่ พม่าเอาหม้อดินดำคืดเพลิงทิ้งลงในเรือพระยาเพชรบุรี
ดินตวงเอาไฟร่พดบ้วย โคตตงน้ำ พม่าได้ ก็ฆ่าฟันแทงไทยในเรือในน้ำ
ตายเป็นอันมาก จับตัวพระยาเพชรบุรีเรื่องได้อยู่คงพันแทงไม่เข้า จึง
เอาไม้หัดาวเสียบทางทวารหนักถึงแก่ความตาย แต่ขณะรบกันวันนั้นข้าง
พม่าตายสี่สิบเอ็ดคน ข้างไทยตาย ๘๐ เศษ แดกกองพระยากำแพง
เพชรกับหตวงศรีเสนีก็ยกขึ้นไปตั้งอยู่ณวัดกรวย วัดพิไชย หากดับ
เข้ากรุงไม่ เคยตั้งค่ายอยู่ที่นั่น ส้มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว จึงดำรัส
ให้ท้าวพระยาอาสาห้าหกเหล่า ยกทัพพลสองพันเศษออกไปตั้งค่ายอยู่
ณวัดไชยวัฒนารามตำบลหนึ่ง ให้หตวงอภัยพิพัฒน์จันนายกายคุมพล
ทหารจันสองพัน ยกออกไปตั้งค่ายอยู่ณคลองสวนพุดตำบลหนึ่ง.

๑ ขณะนั้นพระยาแพร่มิ่งไชยมาในกองทัพเนเมียวมหาเสนาบดี ตั้ง
ค่ายอยู่ตำบลบ้านโพธิ์งาม เกิดยกล้อมไทยในแขวงเมืองสังขบุรีแต่ได้
มารบค่ายบ้านระจันด้วย แด้วยกมาตั้งค่ายอยู่ณโพธิ์สามต้นปากตระ
วันออก ครั้นถึงณเดือนอ้ายปีจออิฐศก จึงยกพลเมืองแพร่มิ่งคนสาม
ร้อยเศษหนีพม่ากลับไปโดยทางพระพุทธบาท พวกพม่ายกติดตามไป
ทันได้รบกันกลางทาง ฆ่าฟันกันตายทั้งสองฝ่าย พม่าตายตงมาก
ก็เลิกกลับไป พระยาแพร่มิ่งให้เขียนหนังสือบอกไว้ ในป่าแขวงพระพุทธ
บาท เป็นใจความว่า ส้มเด็จพระเจ้าทรงธรรมมีพระคุณแก่ข้าพระพุทธ
เจ้ามาก ข้าพระพุทธเจ้าไม่อยู่รบกรุงเทพนครด้วยพม่าแล้ว จะกลับไป
ไปเมืองของตน แดพวกขุนโฮตนาข้าพระพุทธบาทเก็บได้หนังสือนี้
จึงบอกส่งตงมายังพระมหานครได้ทราบเหตุดังนี้.

๑ ครั้นถึงวัน ๗ ๕ ๒ ค่ำปีจอ อัฐศก ศักราช ๑๑๒๘ ปี เพटा คึก
 เทียงคนเกิดเพลิงขึ้นในพระนครใหม่ตั้งแต่ทำทรายติดตามมาถึงสะพานข้าง
 คดองเขาเปิดอก แล้วข้ามมาคิดป่ามะพร้าวแต่ป่าโทนป่าถ่านป่าทอง
 ป่ายา วัดราชบูรณ วัดพระศรีมหาธาตุ เพลิงไปหยุดอยู่เพียงวัดนี้ทันที
 คึกภู่วหาร แต่บ้านเรือนที่เพลิงไหม้ครั้งนั้นมากกว่าหมื่นหลัง ในเมื่อ
 เพลิงตกลงวัน ๆ นั้น ฝ่ายพระยากำแพงเพชรซึ่งตั้งค่ายอยู่ณวัดพิไชย
 จึงชุมนุมพรรคพวกพลทหารไทยจีนประมาณพันหนึ่ง สรรพด้วยเครื่อง
 สรรพอาวุธ กับทนายทหารผู้ใหญ่ คือพระเชยงเงินหนึ่ง หดวงพรหม
 เด่นาหนึ่ง หดวงพิไชยอาดำหนึ่ง หดวงราชเด่นหาหนึ่ง ขุนอภัยภักดี
 หนึ่ง เป็นหัวหน้า กับขุนหมื่นผู้น้อยอีกหลายคน จึงแจ้งกันคิดจะยกทัพ
 หนึ่งไปทางตะวันออก แต่หดวงศรีเด่นนั้นหาไปด้วยไม่ พาพรรคพวก
 หนึ่งไปอื่น พอสนหาใหญ่ตกเป็นไซมมคงฤกษ์ พระยากำแพงเพชร
 ก็ยกกองทัพออกจากค่ายวัดพิไชย เดินทัพไปทางบ้านหารตราพอเพตา
 พดบคำ ฝ่ายกองทัพพม่าก็ยกติดตามมาทันได้ล้อมกันเป็นสามารภ
 ทัพพม่าด้านทานมิได้ก็ถอยกลับไป จึงเดินทัพไปทางบ้านเขาเม่าถึงบ้าน
 ดัมบันทิต เพตาเที่ยงคืนวันนั้นประมาณสองยามเศษ จึงแต่มา
 เห็นแสงเพลิงไหม้ในกรุงก็ให้หยุดทัพอยู่ที่นั่น รุ่งขึ้นวัน ๓ ๕ ๒ ค่ำ จึง
 เดินทัพไปถึงบ้านโพสังหาร ฝ่ายพม่ายกกองทัพติดตามไปอีก จึง
 ทัพหยุดทัพเตรียมจะคอยรับกองทัพพม่า พม่ายกไปทันได้ล้อมกัน
 เป็นสามารภ ทัพพม่าแตกพ่ายไป เก็บได้เครื่องศาสตราวุธเป็นอันมาก
 จึงเดินทัพไปหยุดแรมอยู่ณบ้านพรานนก พอเพตาเห็นพวกทแถมอาหาร
 ออกไปเที่ยวตลาดหาอาหาร พบกองทัพพม่าก็ถอยติดตามมาอีก

พตประมาณสองพัน จึงกลับมาแจ้งแก่พระยากำแพงเพชร พระยา
 กำแพงเพชร^๕ร^๕ก^๕ข^๕น^๕มา^๕ท^๕ห^๕าร^๕ด้^๕มา^๕อ^๕ก^๕ร^๕บ^๕ท^๕พ^๕พ^๕มา^๕ก^๕อ^๕น^๕ จ^๕ัด^๕พ^๕ด^๕ท^๕ห^๕าร^๕
 ท^๕ง^๕ป^๕ว^๕ง^๕ย^๕ก^๕ข^๕าง^๕เป^๕น^๕บ^๕ี^๕ก^๕กา^๕อ^๕อ^๕ก^๕ท^๕ง^๕ส^๕อ^๕ง^๕ข^๕าง^๕ เข^๕า^๕ค^๕ั^๕ก^๕ระ^๕ห^๕น^๕า^๕บ^๕ท^๕พ^๕พ^๕มา^๕ แ^๕ด^๕
 ท^๕พ^๕พ^๕มา^๕ด้^๕า^๕ม^๕ด้^๕บ^๕มา^๕ซ^๕ง^๕มา^๕น^๕าน^๕น^๕แ^๕ก^๕ย^๕น^๕ถ^๕อย^๕ห^๕ด^๕ง^๕ต^๕ง^๕ไป^๕ห^๕า^๕ท^๕พ^๕ใ^๕ห^๕ง^๕ก^๕พ^๕าก^๕น^๕
 แ^๕ก^๕พ^๕าย^๕ไป^๕ พ^๕ว^๕ก^๕ท^๕แ^๕ก^๕ต^๕ว^๕ท^๕ห^๕าร^๕ท^๕ง^๕ป^๕ว^๕ง^๕เห^๕็น^๕อา^๕น^๕ุ^๕ภ^๕า^๕พ^๕ร^๕ะ^๕ยา^๕ก^๕ำ^๕พ^๕ง^๕เพ^๕็^๕ช^๕ร^๕เป^๕น^๕
 ม^๕ห^๕ั^๕ค^๕จ^๕ร^๕ร^๕ย^๕ ช^๕ว^๕น^๕ก^๕ั^๕น^๕ส^๕ร^๕ร^๕เ^๕ร^๕ิ^๕ญ^๕ว^๕า^๕น^๕าย^๕เร^๕า^๕ม^๕บ^๕ุ^๕ญ^๕ม^๕าก^๕ เห^๕็น^๕จ^๕ะ^๕ใ^๕ด้^๕เป^๕น^๕
พระเจ้านั่น^{๕๘} จะ^๕ก^๕อ^๕ก^๕ุ^๕แ^๕น^๕่^๕ด^๕ิ^๕น^๕ค^๕น^๕ช^๕น^๕ใ^๕ด้^๕เป^๕น^๕แ^๕ก^๕ ก็^๕ย^๕า^๕แ^๕ก^๕ร^๕ง^๕อ^๕ำ^๕น^๕า^๕จ^๕ั^๕ง^๕
 ช^๕น^๕ก^๕ว^๕า^๕แ^๕ก^๕ก^๕อ^๕น^๕.

๐ คร^๕น^๕ร^๕ุง^๕ช^๕น^๕เ^๕น^๕ว^๕ั^๕น^๕ ๒๓๒ ค^๕ำ^๕ จ^๕ั^๕ง^๕ช^๕น^๕ข^๕ำ^๕น^๕า^๕ญ^๕ไ^๕พ^๕ร^๕ด^๕เ^๕น^๕ท^๕แ^๕น^๕าย^๕ก^๕อง^๕
 ข^๕ำ^๕ง^๕เม^๕ือ^๕น^๕คร^๕น^๕าย^๕ก^๕ มี^๕จ^๕ิ^๕ต^๕ร^๕ส^๕ว^๕า^๕ม^๕ิ^๕ภ^๕ก^๕ิ^๕ น^๕ำ^๕เ^๕า^๕ข^๕ำ^๕ง^๕พ^๕ด^๕าย^๕ห^๕ำ^๕ข^๕ำ^๕ง^๕ข^๕ำ^๕
 หนึ่ง^๕มา^๕ใ^๕ห^๕ี^๕พระ^๕ยา^๕ก^๕ำ^๕พ^๕ง^๕เพ^๕็^๕ช^๕ร^๕ขอ^๕เป^๕น^๕ข^๕ำ^๕ แ^๕ด^๕ว^๕น^๕ำ^๕ท^๕พ^๕เ^๕น^๕พ^๕ด^๕ไป^๕ถ^๕ึ^๕ง^๕บ^๕ำ^๕น^๕ก^๕
 ห^๕ย^๕ุด^๕ป^๕ระ^๕ท^๕บ^๕ร^๕อ^๕น^๕อ^๕ย^๕ุ^๕ท^๕น^๕น^๕ แ^๕ด^๕ว^๕ส^๕ัง^๕ใ^๕ห^๕ี^๕ห^๕า^๕ช^๕น^๕ห^๕ม^๕น^๕พ^๕น^๕ท^๕น^๕าย^๕บ^๕ำ^๕น^๕อ^๕ก^๕มา^๕
 ใ^๕ห^๕ี^๕โ^๕ว^๕า^๕ท^๕ด^๕ัง^๕ด^๕อ^๕น^๕ใ^๕ด^๕ย^๕ส^๕ม^๕ค^๕ว^๕ร^๕ แ^๕ด^๕ช^๕น^๕ห^๕ม^๕น^๕พ^๕น^๕ท^๕น^๕าย^๕บ^๕ำ^๕น^๕ม^๕ใ^๕ด้^๕เ^๕ื่อ^๕ถ^๕อ^๕บ^๕ุ^๕ญ^๕
 บ^๕า^๕ร^๕มี^๕พระ^๕ยา^๕ก^๕ำ^๕พ^๕ง^๕เพ^๕็^๕ช^๕ร^๕ ก^๕ด^๕บ^๕ก^๕ิ^๕ด^๕ข^๕ด^๕ข^๕าง^๕จะ^๕ป^๕ระ^๕ท^๕ุ^๕ษ^๕ร^๕ุ^๕ร^๕ำ^๕ย^๕ ช^๕อ^๕ง^๕ด^๕ุ^๕ม^๕
 พ^๕ร^๕ร^๕ค^๕พ^๕ว^๕ก^๕ผู้^๕ค^๕น^๕ไ^๕ว^๕เ^๕น^๕อ^๕ัน^๕ม^๕าก^๕ แ^๕ด^๕ว^๕ค^๕ง^๕ค^๕ำ^๕ย^๕จะ^๕ด^๕ู^๕ร^๕บ^๕ คร^๕น^๕ใ^๕ด้^๕เ^๕ื่อ^๕ท^๕ร^๕า^๕บ^๕เห^๕ต^๕
 จ^๕ั^๕ง^๕ใ^๕ห^๕ี^๕ท^๕ห^๕าร^๕ไป^๕เจ^๕ร^๕จ^๕า^๕เ^๕า^๕โ^๕ด^๕ม^๕เก^๕ด^๕ย^๕ก^๕ด^๕อ^๕ม^๕ใ^๕ด^๕ย^๕ย^๕ุ^๕ค^๕ิ^๕ร^๕ร^๕ม^๕ถ^๕ึ^๕ง^๕ส^๕ำ^๕ค^๕ร^๕ัง^๕ ก็^๕มี^๕
 ใ^๕ด้^๕อ^๕อ^๕น^๕ห^๕อ^๕ม^๕ย^๕อ^๕ม^๕เ^๕ำ^๕ด^๕ว^๕ย^๕ แ^๕ด^๕ว^๕เจ^๕ร^๕จ^๕า^๕อ^๕ง^๕อ^๕า^๕จ^๕ท^๕ำ^๕ท^๕าย^๕เป^๕น^๕ช^๕อ^๕ห^๕ย^๕า^๕บ^๕ข^๕ำ^๕
 คร^๕น^๕ร^๕ุง^๕ช^๕น^๕เ^๕น^๕ว^๕ั^๕น^๕ ๓๓๒ ค^๕ำ^๕ พระ^๕ยา^๕ก^๕ำ^๕พ^๕ง^๕เพ^๕็^๕ช^๕ร^๕จ^๕ั^๕ง^๕ช^๕น^๕มา^๕น^๕ำ^๕น^๕ำ^๕ท^๕ห^๕าร^๕
 ป^๕ระ^๕ม^๕า^๕ณ^๕ ๒๐ ค^๕น^๕ แ^๕ด^๕ว^๕ใ^๕ห^๕ี^๕ร^๕พ^๕ด^๕ท^๕ง^๕ป^๕ว^๕ง^๕ย^๕ก^๕ตาม^๕เ^๕ำ^๕ไป^๕ย^๕ั^๕ง^๕ค^๕ำ^๕ย^๕ ฝ^๕ำ^๕ย^๕
 ช^๕น^๕ห^๕ม^๕น^๕พ^๕น^๕ท^๕น^๕าย^๕บ^๕ำ^๕น^๕ ๆ^๕ ก^๕ง^๕ ก็^๕พ^๕า^๕พ^๕ร^๕ค^๕พ^๕ว^๕ก^๕ม^๕าก^๕ว^๕า^๕พ^๕ัน^๕อ^๕อก^๕จ^๕า^๕ค^๕ำ^๕ย^๕
 มา^๕ค^๕อ^๕ร^๕บ^๕ ย^๕ั^๕ง^๕บ^๕ั^๕น^๕ด^๕ก^๕ด^๕น^๕ำ^๕ห^๕ด^๕ัง^๕ ด้^๕ว^๕ย^๕เ^๕ด^๕ะ^๕บ^๕า^๕ร^๕มี^๕เป^๕น^๕ม^๕ห^๕ั^๕ค^๕จ^๕ร^๕ร^๕ย^๕ บ^๕ั^๕น^๕

ข้าศึกหาถูกต้องรพตผู้ใดไม่ พระยากำแพงเพชรจึงจับพดทหารได้
 รุกเข้าไป ให้มีชนหักเอาค่ายได้ ได้ตุมบอนพันแทงพวกพดทหาร
 บ้าน ๆ กง ชาวบ้านงกก็ตื่นแตกแตกค่ายพ่ายหนีไป ได้ช้างพดทหารพังเจ็ด
 ช้างกับเงินทองแต่เสบียงอาหารเป็นอันมาก ครั้นรุ่งขึ้นวัน ๕ ๆ ๒ คำ
 จึงยกพดทหารมาหยุดประทับตำบลหนองไม้ ชุ่มตามทาง แล้วเดินทัพ
 หยุดประทับร้อนแรมไปประมาณสองวัน ก็ถึงบ้านนาเวียงแขวงเมือง
 นครนายก หยุดประทับอยู่คืนหนึ่ง แล้วยกไปแต่ที่นอกวันหนึ่ง
 จึงข้ามแม่น้ำไปฝายปากกระวีออก ถึงบ้านกบแจะตำบลเมืองปราจีน
 บุรี ให้หยุดพักรพตหุงอาหารกินเสร็จแล้ว จึงเดินทัพข้ามท้องทุ่งไป
 จนเพดาเย็น แดงของพระเชียงเงินนนตาอยู่ยามิทัน พระยากำแพง
 เพชรจึงขึ้นมากลับมากับหตวงพรหมเดชะ เทียวตามหากองพระเชียง
 เงินก็ได้พบ จึงให้รอกทัพหยุดคอยทำอยู่ที่นั่นถึงสามวัน จนถึง
 วัน ๒ ๆ ๒ คำจึงให้เดินทัพเข้าในป่า หยุดประทับที่หนองน้ำหุง
 อาหารกินเสร็จแล้ว ค่อยเพดาบายกองพระเชียงเงินจึงยกตามมาถึง
 พระยากำแพงเพชรโกรธว่าพระเชียงเงินแกตั้งเชื่อนแซเดี่ย มิได้เจ็บร้อน
 ด้วย จะคิดเอาใจออกหาก จึงให้ตั้งโทษ โขยหตงตามตีที่แล้ว
 จะให้ประหารชีวิตเสีย นายทหารทั้งปวงพากันขอชีวิตไว้

๑ ขณะนั้นฝายแม่ทัพพม่าแจ้งข่าวว่า กองทัพซึ่งยกไปตามพระยา
 กำแพงเพชรนั้นเดี่ยที่มาเป็นหลายครั้ง จึงเกณฑ์ทัพเรือให้ยกหนุนเพิ่ม
 เต็มมาอีก แต่ทัพบกซึ่งพ่ายมาก่อนนั้นยกดงมาตั้งอยู่ณปากน้ำเจ้าได้
 เมืองฉะเชิงเทรา ทัพเรือไปถึงชนบรจบกั้นถนน ครั้นถึงณ
 วัน ๓ ๆ ๒ คำ กองทัพพม่ายกขึ้นมาแต่ปากน้ำเจ้า โดงทัพบกทัพเรือ มา

ชนททาข้ามยกคคตามมาอีก เพตาเย็นได้ ยนเลี้ยงของกตองกักก้อง
 มา พระยากำแพงเพชรจึงให้นายบุญมีขึ้นมา ไซ่สวนทางตงไปดับประ
 มาณต้องร้อยเดิน เห็นธงเที่ยวทงไค ยนเลี้ยงพม่าพุดจากนชอองมา
 จังกตบ้มามาแจ้งความแก่พระยากำแพงเพชร พระยากำแพงเพชรจึง
 ตั้งให้พตทหารตั้งคากันเป็นน้ากระดาน บรรจุบ้นหตักแต่บ้นนกดดับตง
 คับไว้ แต่ให้ชุดสำนามเพตาระบงตัวต่างค้าย แต่ให้กองดำเลี้ยง
 หาบคอนตวงน้าไปก่อน ตัวพระยากำแพงเพชรกับพระเซียงเงิน ขุน
 ขำนาญไพโรต์ณท นายบุญมี นายทองดี นายแดง น้าหน้าพต
 ทหารร้อยหนึ่งออกไปคอยรับทัพพม่า ครันทัพพม่ามาใกล้ประมาณ
 หกเจ็ดเดินเตนเรียบเรียงกันมาในพงแขม จึงให้ ยงบ้นใหญ่ห้อยระตม
 พร้อมกันคองพตพม่าตมตายเป็นอันมาก พม่าหนนเนื่องกันเข้ามาอีก
 จึงวางบ้นคับค้ำบสองลำ พม่าก็แตกหน้กระจัดพตคัพรายพ่ายไป
 ไม่เป็นหมวดเบกอง จึงขับพตทหารให้ร้องคัมของดำทับได้คคตามน้า
 พม่าเตี้ยเป็นอันมาก แต่ถ้คคทัพมาทางบ้านหัวทองหาดางสพานทอง
 ตวงแคนเมืองชตบุรีไปฝ้ายข้างตะวันออก ฝ้ายกองทัพพม่าจะคุมกัน
 เข้ามได้ ถ้มีได้ยกคคตามไปอีก ต่าง ๆ กตบ้มายังค้ายชงตงตอม
 กรุงเทพมหานคร.

๑ ฝ้ายกองทัพจีนชงตงค้ายรบพม่าอยู่ณคตองสวนพตุนน พวกจีนคย
 คคกันประมาณตำมร้อยเศษชวณกันชนไปทำตายมรฎูปพระพุทชบาท เด็ก
 เขาแผ่นเงินทดาษพนแตทองค้ำซึ่งแม่หุ้มพระมรฎูปอยู่ณหน้าดินแต่ถ้ เขา
 เพตงเผาพระมรฎูปใหญ่เตี้ย พวกกรมการข้าพระบอกตงมาณกรุง
 ครนพระเจ้าแผ่นดินได้ทรงทราบ จึงให้หตวงอไทยพิพฒน้นายค้าย

พิจารณาชำระตีบตัวได้เพื่อเงินหนักยี่สิบชั่งเศษ

ใต้เนื้อทองหนัก

ตีบตามคำตั้งตั้งเข้ามาถวาย.

๑ ฝ่ายเนเมี้ยวแม่ทัพค่ายโพธิ์สามต้น จึงให้พัฒน์เข้ามาจุดเพลิงเผาปราสาททัพเนยคนนเสี้ย แล้วให้ตั้งค่ายตงทัพเนยค แต่วัดพระเจดีย์แดง วัดสามพิหาร วัดมรรฐป วัดกระโจม วัดนางชี วัดนางปลัดม วัดศรีโพธิ์ ให้ปลุกหอรบเอาปืนใหญ่น้อยขยับเข้ามาในกรุงทุก ๆ ค่าย.

๑ ฝ่ายข้างในกรุง ๆ ก็เกิดโจรผู้ร้ายปล้นกันเนื่อง ๆ มิได้ขาด แลคนที่อดอาหารชุกชุมบ้วยใช้ตมตายนั้นก็มาก ที่หนีออกไปหาพม่านั้นก็เนื่อง ๆ.

๑ ฝ่ายข้าราชการเจ้านาที่ทงปวง จึงให้ชักเอาปืนใหญ่ขึ้นตั้งบนเชิงเทิน ยิงค่ายพม่าวัดการ้องวัดนางปลัดม แต่ให้ตากเอาปืนปราบหงษาออกไปตั้งที่ท่าทราย ยิงค่ายวัดศรีโพธิ์ ยิงกระสุนแรกประจุน้อยย คำไป ไปถูกตึง ครั้นประจุนมากจนกระสุนออกสูงข้ามเกินวัดศรีโพธิ์ไป แต่พม่าก่อบ้อมตุงชนที่ค่ายวัดนางปลัดม เอาปืนใหญ่ขึ้นตั้งยิงเข้ามาในกรุงถูกผู้คนเบหนั้นมาก.

๑ ขณะนั้นเสนาบดีปลุกษากันกราบทูลพระกรุณาว่า จะขอให้ออกไปเจรจาความเมืองกับพม่า ก็โปรดให้กระทำตามคำปลุกษา จึงแต่งให้พระยากระตาโหม กับพวกลูกขุนออกไปเจรจา ความเมืองกับเนเมี้ยวมหาเสนาบดีแม่ทัพณค่ายพเนียด ว่ากรุงเทพมหานครศรีอยุธยา กับกรุงรัตนบุรีองวะ ก็ร่วมสโมสร์สามัคคีร์ศเป็นพระราชสัมพันธมิตร ไมตรีสุวรรณบัถพทของแผ่นดินเดียวกันมาแต่ก่อน มิได้เคยเป็นปัจฉนิกแก่กัน บัดนี้มีเหตุแห่งเภทนาธิกรณเกิดร้ายรานเป็นประการใด พระ

เจ้าอังวะผู้เป็นอธิการธิปไตยในภูกามประเทศทิศอัษฎงค์ จึงตั้งพยุก
 โยชาติพมากระทำวิหิงษาการแก่พระนครศรีอยุธยา ฝ่ายปราจินทิศ
 ประเทศเขตรสยาม ให้ได้ความร้อนอกสมณพราหมณาประชาราษฎร
 ทงปวงดังนี้ ให้ตามแจ้งความแก่เนเมี้ยวมหาเสนาบดี ๆ จึงตอบความ
 ตามโองการพาดอาสั่งจอรรมกต่างว่า แต่ก่อนพระนครศรีอยุธยาเคย
 ถวายสุวรรณหิรัญบุบผาบรณาการแก่กรุงหงษาวดีมาตราบเท่าถึงกรุง
 อังวะได้เป็นใหญ่ บัดนี้กรุงไทยตั้งแขวงเมืองมิได้ ไปอ่อนน้อมยอมออก
 แก่กรุงอังวะ ตะชนบธรรมเนียมบุรพประเพณีเสีย พระเจ้ากรุงอังวะ
 ให้ยกกองทัพมาตีเอาเป็นเมืองออกเหมือนอย่างแต่ก่อน ตามบอกความ
 ตามถ้อยคำพม่าแก่เสนาบดีไทย ๆ ก็จดหมายเอาคำพม่ากดับเข้ามาราบ
 ทุดพระกรุณาให้ทราบ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว
 จึงดำรัสว่าอายพม่าเจรจาโกหกเอาเปล่า ๆ ความหาจริงไม่.

๑ ฝ่ายเนเมี้ยวแม่ทัพจึงให้ฉับกุงโมคุมพุดห้ารอย ยกมาตีค่ายทัพ
 ไทยซึ่งตั้งอยู่ณวัดไชยวัฒนาราม รบกันอยู่ถึงแปดวันเก้าวันก็หักเอา
 ค่ายได้ ทัพไทยแตกพ่ายหนีกลับเข้ากรุงฯ แล้วให้อุทุมสังหจจิว
 เจ้าเมืองปรอนคุมพุดห้ารอย ยกมาตีค่ายทัพจีนซึ่งตั้งอยู่ณคตองสวน
 พุด รบกันอยู่ได้ ถึงเดือนกหักเอาค่ายได้ แต่ค่ายไทยซึ่งออกมาตั้ง
 รบอยู่นอกพระนครหนักเสียแก่พม่าในเดือนสามมีจอฮูศักดิ์กันหนั่งสิน แม่
 ทัพจึงให้นายทัพนายกองค่ายวัดสามพิหาร วัดพระเจดีย์แดง วัด
 มรฎูป เกณฑ์พุดทหารยกเข้ามาทำดพานเรือข้ามแม่น้ำทหวรรอิม
 บ้อมมหาไชย เอากระดานไม้ค้ำตตั้งเป็นค่ายวิหัตนบึงดพานทงต้องข้าง
 กันบั้นชาวพระนคร ด้วยยกพุดข้ามดพานเรือมาฟากข้างกำแพงเมืองให้

ตั้งค่ายริมค่ายตากสินนอกกำแพง แล้วให้ขุดคูเมืองครึ่งไปตามยาวได้รากล
กำแพง ให้ชนเอาพื้นมาใส่ได้รากลแล้วให้เกณฑ์พดทหารตั้งกอง ๆ ทะห้ำ
ร้อย ให้ทำบันไดปูนอันมากสำหรับจะพาดกำแพงขึ้นปัดขึ้นเขาเมืองทั้ง
สี่ทิศ ครั้นเตรียมการทั้งปวงไว้ให้สรรพ กำหนดวันจะเข้าปัดขึ้นเขาเมือง
วันใด จะให้สัญญาอาณาเขตด้วยธงปืนใหญ่เป็นสำคัญ แล้วให้เอา
บันไดพาดกำแพงขึ้นปัดขึ้นเขาเมืองให้พร้อมกันทุกด้านทุกกอง.

๑ ตุลาคม ๑๓๒๘ ปีปฏิญนพศก ถึงณวัน ๓ ๕ ค่ำวันเนาวันตั้งกรรณคดี
วันกตาง พม่าจุดเพลิงเผาพื้นเชื้อได้รากลกำแพงตรงหัวรอมบ้อมมหา
ไชย แดพม่าค่ายวัดการ้องวัดนางปัดมแต่ค่ายอื่น ๆ ทุกค่าย จุดปืน
ใหญ่ขึ้นบ้อมแต่หอขบยงรตมเข้ามาในกรุงพร้อมกัน ตั้งแต่เพลาบ่าย
สามโมงเศษจนพลบค่ำ พอกำแพงที่จุดเชื้อพื้นเผาจนทรุดลงหน่อย
หนึ่ง ถึงเพลาสองทุ่มจึงให้จุดปืนสัญญาชน พดพม่าทุกด้านทุกกอง
ซึ่งเตรียมไว้ ก็เอาบันไดพาดที่กำแพงทรุด แต่ที่อื่น ๆ รอบพระนคร
พร้อมกัน ก็ขึ้นเข้ากรุงได้ ในเวลานั้น แดจุดเพลิงชนทุกค่ายเผา
เข้าเรือนอาวาส แดพระราชวังทั้งปราสาทราชมนเฑียร แดงเพลิง
สว่างดังกตางวัน แดเวทียวจได้จับผู้คนคั้นรบเอาทรัพย์สินเงินทองสิ่งของ
ทั้งปวงต่าง ๆ แต่พระเจ้าแผ่นดินนั้นหนีออกจากเมืองลงเรือน้อยไปกับ
มหาดเล็กสองคน ไปเร้นซ่อนอยู่ในลุ่มทุมไม้ ใกล้บ้านจิกข้างวัด
ตั้งกวาด มหาดเล็กนั้นกตางเสียหนีไปอื่น อดอาหารอยู่แต่พระองค์
เดียว พม่าหาจับได้ ไม่ จับได้แต่พระราชวงษานุวงษทั้งปวงไปไว้
ทุก ๆ ค่าย.

๑ ฝ่ายเนเมียวแม่ทัพใหญ่จึงใช้ทหารไปประกาศแก่นายทัพทั้งปวงว่าตัว
 เรากระทำการศึกกรุงศรีอยุธยาได้สำเร็จเพราะบุญญาแต่ฝีมือของเรา ซึ่ง
 นายทัพทั้งหลายจะมาคอยชูปมือเอาด้วย กวาดเอาพระราชวงษานุวงศ์
 กระษัตริย์ไทยไปไว้ทุกค่ายทุกทัพเป็นบำเหน็จมือของตัวนั้นไม่ชอบ ให้
 เร่งส่งมาให้เราทั้งสิ้น ถ้ามีส่งมาเราจะยกไปตีเอาขัตติยราชวงษ์ทั้งปวง
 มาให้จึงได้ นายทัพทั้งปวงก็กลัวอำนาจเนเมียวทั้งสิ้นด้วยกัน ต่าง ๆ
 ก็ส่งพระราชวงษานุวงศ์ซึ่งจับมาได้มาด้วยนัย ให้ไปแก้เนเมียวแม่ทัพ
 ณค่ายโพธิ์สามต้นทั้งสิ้น มิได้มีผู้ใดขัดขวางเอาไว้ แต่เนเมียว
 กับนายทัพนายกองทั้งปวง ก็ให้ชนเขาเป็นใหญ่อยู่ในพระนครได้เป็น
 ใหญ่น้อยพันสองร้อยเศษ เป็นนกดับเป็นหลายหมื่น เขาตบมรรทุก
 เรือ กับทั้งขุนนางแต่ครอบครัวราษฎรชายหญิงประมาณสามหมื่นเศษ
 ที่หนีไปซ่อนซ่อนอยู่ในป่าดงแต่ไปณหัวเมืองต่าง ๆ ก็เป็นอันมาก แต่ได้
 พระราชทรัพย์ในท้องพระคลัง แด่สิ่งของทองเงินต่าง ๆ ก็มาก ที่
 ยักย้ายทรัพย์ตั้งดินดงเร็นซ่อนฝังไว้ พม่าก็เขียนจดหมายเร่งเอาทรัพย์
 ให้นำชุดเอาสิ่งของทองเงินได้บ้างไม่ได้บ้าง แต่ฆ่าฟันตายเสียก็มาก
 กว่ามาก แล้วพม่าเขาเพด็จคุมหตอมเอาทองคำซึ่งแม่ทัพองค์พระ
 พุทธรูปยืนใหญ่ในพระวิหารหลวงวัดพระศรีรัตนเพศจารามนั้น เขา
 หนีเอาทองคำไปทั้งสิ้น แต่จัดแจงเก็บรวบรวมเอาทรัพย์มาไว้ทุกทัพทุก
 ค่าย ซ้ำอยู่ถึงเก้าวันสิบวัน เนเมียวจึงตงพระนายกองภาษาพม่า
 เรียกว่าสุกนให้เป็นผู้รักษากรุงเทพ ให้รวบรวมผู้คนซึ่งตกค้างอยู่
 บ้างนั้น ตั้งอยู่ณค่ายโพธิ์สามต้น ให้มอญพม่าคนหนึ่งอยู่เป็น
 ปลัดเมือง แล้วมอบเรือมรรทุกเป็นใหญ่น้อยทั้งปวงให้แก่ปกันหุ่

ไปเมืองอังวะถวาย กับทั้งเรือกงแตรรอบครัวไทยซึ่งกวาดต้อนไปนั้น
พระเจ้าอังวะจึงปูนบำเหน็จตั้งให้ปกกันห่ออยู่ครองเมืองเมาะตะมะ.

๑ ฝ่ายเนเมียวมหาเสนาบดียกกองทัพแตรรอบครัวไทย กับทั้งพระ
ราชวงษานุวงศ์พระยศบริวารเมืองไทยซึ่งกวาดต้อนไปนั้น ครั้นถึงเมือง
อังวะก็เข้าเฝ้าพระเจ้ามังระ กราบทูลถวายผู้คนชาวกรุงศรีอยุธยา
แด่พระราชวงษานุวงศ์ กับทรัพย์สินของทองเงินเป็นอันมาก พระ
เจ้ามังระจึงปูนบำเหน็จตั้งเนเมียวเป็นโยทธยาห่อ ให้ควบคุมพวกไทย
ทั้งสิ้น แด่ขุนทดวงวัดประคูนพระเจ้าอังวะให้ ลักขอกเป็นคฤหัสถ์
แต่บรรดาเชื้อพระวงศ์พระยศบริวารเมืองไทยนั้น ให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่
ณเมืองจักโกฝ่ายปากแม่น้ำชางโนน ตรงเมืองอังวะข้าม แด่ดวง
แค้นนางพม่าตงมาอยู่รักษาเมืองมฤต รวบรวมชาวเมืองทั้งปวงให้
อยู่ตามภูมิดำเนาเหมือนแต่ก่อน แต่เมืองคณาจารย์นั้นร้างอยู่พม่าหามา
คงไม่ คงไว้แต่ชาวค่านอยู่รักษา แต่เมืองทวายเมืองมฤตก็ไป
ชนแก่เมืองอังวะ เป็นเขตแดนข้างพม่าตงแต่นั้นมา แด่พม่ายกมา
ตีกรุงในสองปีนั้น พม่าได้รพตประมาณสามพันสี่พันทั้งป่วยไข้ตาย
ชาวเมืองไทยเสียคนประมาณสองแสนเศษ ทั้งตายด้วยอาวุธแต่ป่วยไข้
ออกไซตาย.

แม่ทัพทางใต้ ให้ยกทัพบกทัพเรือกลับไปทางเมืองกาญจนบุรีโดยทางมา
 แล้ว เหนียวให้ กองทัพทางเหนือ ทั้ง ปวงคุมเอาสมเด็จพระอนุชาธิราช ซึ่ง
 ทรงผนวช กับพระราชวงษานุวงศ์ทั้งนั้นไปทางเหนือ ยังเหลือ
 อยู่บ้างแต่ที่ประจวบจึงมอบไว้แก่พระนายกอง ที่เด็ดขาดหนีไปได้
 นกมบาง ซึ่งครอบครัวขุนนางแตรราษฎรทั้งปวงนั้นก็แบ่งปันกัน
 กวาดเอาไปทั้งสองทัพทางเหนือทางใต้ แด้วเหนียวหนักยกทัพบก
 ทัพเรือกลับไปทางเมืองอุไทยธานีพร้อมกัน ชนบกด้วยยกไปยังเมือง
 เมาะตะมะ.

๑ ฝ่ายปักษ์หัวแม่ทัพทางใต้ก็ยกทัพบกทัพเรือ กับทั้งเรือบรรทุก
 บินแตรครอบครัวไทยแบ่งไปทางบกทางเรือบ้าง แด้วปักษ์หัวนั้นไป
 ทางเรือ ครั้นลงมาถึงตลาดแก้ว เห็นว่าปืนพระพิรุณนั้นใหญ่นัก
 เหลือกำลังที่จะเอาไปเมืองอังวะ จึงให้เข็นชักขึ้นจากเรือเอาขึ้นทิวัด
 เขมา ให้เอาดินดำประจุเต็มกระบอกจุดเพลิงระเบิดเสีย แด้วจึงตั้ง
 นายทองอินคนหนึ่งเป็นไทยเข้าเกลี้ยกล่อม ให้เรียกว่าเจ้าทองอินเป็น
 เจ้าเมืองธนบุรี ให้รวบรวมราษฎรซึ่งเหลือตกค้างอยู่นั้น อยู่
 รักษาเมืองธนตำบลบางกอก แด้วยกทัพเรือออกไปทางเมืองกาญจน
 บุรี บรรจบกับกองทัพบกซึ่งยกไปทางเมืองสุพรรณบุรีนั้น แด้ว
 ก็ชนบกเกณฑ์พลทหารให้ลากปืนใหญ่ขึ้นจากเรือที่ท่าดินแดง แด้วลาก
 เข็นไปทางบก.

๑ หนึ่งปักษ์หัวเอาเรือพระที่นั่งถึงไปดำหนึ่ง เอาชนตะเข้ชักลาก
 ไปกับทั้งปืนใหญ่ด้วยกัน จนมาถึงหน้าเมืองส้มเหมายืนลงบรรทุกเรือ
 ใหญ่ออกปากน้ำเมืองเมาะตะมะ ไปเข้าปากน้ำเมืองเสียง ตั้งขึ้น

ไปเมืองอังวะถวาย กับทงเรือกิ่งแด่ครอบครัวไทยซึ่งกวาดค้อนไปนั้น
พระเจ้าอังวะจึงปูนบำเหน็จตั้งให้ปกครองหัวเมืองอยู่ครองเมืองเมาระตะ.

๑ ฝ่ายเนเมียวมหาเสนาบดียกกองทัพแด่ครอบครัวไทย กับทั้งพระ
ราชวงษานุวงศ์พระษัตริย์เมืองไทยซึ่งกวาดค้อนไปนั้น ครั้นถึงเมือง
อังวะก็เข้าเฝ้าพระเจ้ามังระ กราบทูลถวายผู้คนชาวกรุงศรีอยุธยา
แด่พระราชวงษานุวงศ์ กับทรัพย์สินของทองเงินเป็นอันมาก พระ
เจ้ามังระจึงปูนบำเหน็จตั้งเนเมียวเป็นโยทธยาหุ่่น ให้ควบคุมพวกไทย
ทั้งต้น แด่ขุนทดวงวัดประคั้นพระเจ้าอังวะให้ ดักออกเป็นศฤห์ดี
แต่บรรดาเชื้อพระวงศ์พระษัตริย์เมืองไทยนั้น ให้ ไปตั้งบ้านเรือนอยู่
ณเมืองจ๊กโกฝ่ายปากแม่น้ำชาง โพนี ครั้นเมืองอังวะข้าม แด่ดวง
แค้นนางพม่าลงมาอยู่รักษาเมืองมฤค รวบรวมชาวเมืองทั้งปวงให้
อยู่ตามภูมิดำเนาเหมือนแต่ก่อน แต่เมืองคณาจารย์นั้นร้างอยู่พม่าหามา
ตั้งไม่ ตั้งไว้แต่ชาวด่านอยู่รักษา แต่เมืองทวายเมืองมฤคก็ไป
ชนแก่เมืองอังวะ เป็นเขตแดนข้างพม่าตั้งแต่นั้นมา แด่พม่ายกมา
ตั้งกรุงไหงสองปีนั้น พม่าเสียดรพตประมาณสามพันสี่พันทั้งป่วยไข้ตาย
ชาวเมืองไทยเสียดรพตประมาณสองแสนเศษ ทั้งตายด้วยอาวุธแต่ป่วยไข้
อดไข้ตาย.

